

ЛУДВИК СОУЧЕК

ПЪТЯТ НА СЛЕПИТЕ ПТИЦИ

Част 1 от „Пътят на слепите птици“

Превод от чешки: Борис Терзиев, 1987

chitanka.info

ПЪРВА ЧАСТ
ПРАГА

ДОКТОР КАМЕНИК ЗАПОЧВА СВОЯ РАЗКАЗ

Редакторе, още в самото начало пишете, че случайностите са празна работа. Всъщност — случайно може да падне от покрива на главата ви керемида, това — да, но случайно никой никога нищо не е изобретил, открил, простете, изкопал.

Защо ви казвам това ли? Преди около две седмици четох една статия от ваш колега — журналист в някакъв вестник, вече не помня дали в „Таймс“ или в „Обзървър“, но вестникът със сигурност беше английски. Отнасяше се за мен. Разбирате, че това ме заинтригува, приятно е човек да научи нещо за себе си, но, естествено, всичко трябва да бъде достоверно. А в тази статия не беше. Там ме наричаха „рицар на случайността...“

Моля ви, редакторе, какъв рицар съм аз и главното — каква случайност има тук? Никаква — непременно напишете това и го подчертайте три пъти!

Всъщност дори запознанството ми с доктор Белке не беше случайно. Той минаваше през Прага на път за научен конгрес по психиатрия във Виена, измъчван от доста старо възпаление на апандисита си, за което като лекар, естествено, знаеше, но и като всеки лекар си казваше, че все ще издържи някак. В Прага обаче го изнесоха на носилка от вагона и хоп, при нас в болницата. В това, че му се е спукал апандиситът, нямаше нищо чудно — когато след два часа му го отрязах, изглеждаше като парцалче — просто е трябвало да се спуска, разбирате ли? Защо точно аз го оперирах? Че кой друг в събота вечер? По-младите колеги ходят по вили, танцуват онези, как се наричат... медисън... туист, а Каменик работи, та пушек се вдига. Но няма значение. Какво друго да правя? Нощем в болницата е тихо, ще прочета нещо, добре ще го премисля, а когато дойде пациент и се наложи да го оперирам, ще го оперирам на спокойствие, и то без да бързам, както аз обичам. Признайте, каква случайност има тук?

Честно казано, не се зарадвах много на новия пациент. Лекарите въобще са най-лошите пациенти на тоя свят, не слушат, не искат да

лежат, все много разбират и имат собствено мнение за лечението, което винаги и напълно се различава от моето — накратко, най-щастливи сме, когато изпишем такъв пациент и вратите на болницата тържествено се затворят след него. А Белке беше не само лекар, но и чужденец на всичко отгоре, исландец. Преди това никога през живота си не бях виждал жив исландец и отдалеч, камо ли пък на операционната маса — отвътре, но това не се отрази на вълнението, което винаги ме обзема в подобни случаи. Разбирате ме, нали — за нас е важно доброто име на чешката медицина, стремим се да направим всичко възможно най-добре, срамуваме се за всяка пукната чашка, гоним сестрите и санитарките, за да види господин чужденецът как всичко е наред у нас... какво да ви разправам!

То се знае, първите дни след операцията доктор Белке се държеше съвсем кротко, както всички останали, пиеше си чая и леко изохкваше при всяко обръщане, но в сряда вечерта докуцука след мен в лекарската стая. Явно скучаеше. Отначало дяволски ми се искаше да го пратя в стаята му, но после го съжалих и го настаних на кушетката, подпрях го с моите възглавници, а самият аз седнах на леглото с лошо предчувствие — как ли ще разговаряме. В училище не бяхме учили исландски, нито пък датски език.

— How are you, doctor — запитах го аз как се чувства.

Отговори ми, че е „well“ — т.е. добре, но веднага щом го каза, разбрах, че на английски няма да можем да се разберем. Изговаряше чудесно, сякаш в час по произношение, а това винаги е признак за много малко знания. На английски трябва да си въртиш езика, сякаш имаш горещ картоф в устата си, но извинете, редакторе, аз се отклоних.

Накратко, останахме и двамата на немски, накрая горе-долу потръгна. Попитах го, както човек обикновено пита чужденец, как му се струва Прага и той любезно отговори, че му харесва. След миг ми се прииска да си ударя няколко плесника, когато се сетих, че при четиридесетградусовата си температура е видял от нея само стъкления покрив на централната гара.

Идеше ми да потъна в земята, още повече че Белке е психиатър и в негово присъствие човек постоянно има усещането, че го разпитват, че подлагат на преценка душевното му състояние, интелигентност и аз не зная точно какво още. Белке напълно подхождаше за тази си роля —

беше черноок, мургав — приличаше по-скоро на италианец, отколкото на човек от Севера, дребен, слаб — нямаше нищо общо с онези светлокоси луничави великани, с които бе свързана поне моята представа за исландците. За щастие, скоро си допаднахме. По-точно той видя на масата кутията с бръмбарите ми.

Както знаете, всеки си има някаква занимавка. Аз още от студентските си години запалено събирам бръмбари. Отначало събирахме с Пепик — един мой съученик, който днес е директор на фабрика някъде в Словакия, — та колекционирахме ние всичко, що пълзеше, тичаше и се катереше на шест крака в Розтоки и Селце. С течение на времето разбрах, че няма да успея да събера описаните досега половин милион вида бръмбари, дори да живея и хиляда години. След няколко години, може би по време на дипломирането ми, загубих надежда и за седемте хиляди вида, които живеят у нас. Редакторе, та това чудовище Helophor, което няма и половин милиметър, съм дебнал цяла седмица, а можех и да се удавя на всичко отгоре.

Тук доктор Каменик описва интересни случаи от своята колекционерска дейност. С оглед на това, че те нямат пряко отношение към нашата тема, се наложи да съкратим част от интервюто.

Б.ред.

Накрая останах при своите Лептодерини, пещерните бръмбари. Те не са много — може би около 500 вида само — и въобще не бихте повярвали колко са интересни! Те не могат да съперничат по красота на рогачите, короядите и въобще на който и да е от ентомологичните „асове“. То се знае, че не са нито красавци, нито пък великани — най-големият от тях, който като връх на претенцията се нарича „giganteus“, сиреч „огромен“, е точно осем милиметра, но комуто не харесва, да не ги събира. На мен лично ми харесва.

Та така, господин колегата Белке забеляза кутията, в която тъкмо бях поставил новите си придобивки от летния ми престой в Италия, от пещерата на връх Мандриола, подготвени за класифициране. Камък ми падна от сърцето — вече имах за какво да говоря с него. И говорих

толкова много, сякаш щях да му ги продавам. Всъщност за тях не му разказвах много — какво толкова ще разказвам на един лаик за бръмбарите, след като за него те са напълно еднакви, един от друг потблъскващи, многокраки и почти бели — говорих му за своите събирачески преживявания. Имах да разказвам със седмици. Напълно забравих, че седя с болен човек. Препускахме мислено из Европа, от огромната пещера Вйетернице в Херцеговина до Трансилвания, отново до карстовите образувания на Балканите, до загадъчните пещерни системи с рисунки на първобитни хора в Южна Франция, а после обратно до нашите моравски карстови пещери, до Мацоха и накрая до най-голямата пропаст Бараздалаш в Словакия. Изглежда, за Белке това беше тежко изпитание. Доста късно забелязах, че е побледнял и скрито се държи за корема — накратко, прекалихме. Като се ругаех за глупостта си, аз лично го отведох до стаята му с „автомобила“, както наричаме нашите болнични триколки. През нощта отидох при симпатичния колега поне още пет пъти. Но нищо не се случи, спеше като бебе. Олекна ми.

След три дни го изписаха. Мургавото му лице беше още бледо, но иначе той беше наред, раната се бе затворила, а шевовете — извадени. С една дума — първокласен пациент. Искаше да успее поне за част от конгреса и придума главния лекар да го пусне срещу подпис няколко дни по-рано. Дойде при мен в залата, тъкмо се миех за операция. Остана на прага, благодари ми и сякаш между другото спомена, че в Исландия, в Хабнафьордюр — това се казва име, нали? — имал приятел, известен планински и пещерен водач — щял да го попита дали няма да намери някакви бръмбари за мен. И изчезна. Дори не успях да му кажа да не се притеснява, че не си струва да се говори за това.

Честно казано, не приех сериозно това обещание. След операцията повечето болни обикновено благодарят, а после на улицата не те и познават. Естествено, свикнали сме, то не ни пречи и не очакваме никакви благодарности за работата си. Нали аз също не се кланям доземи, когато боклукчията вземе кофата с боклука или пък метачът помете пред къщи; всеки си върши работата и когато вложи в нея и малко чувство, го прави възможно най-добре. Но не стана така! След месец или два пристигна красиво опакована и запечатана кутийка, обвивката ѝ беше цялата в марки и печати. От Исландия.

Колегата Ружек, страстен филателист, веднага ми отмъкна опаковката, а за мен остана кутийката. Явно, бях спечелил. В нея, красиво и нещо подредени в ситни стърготини, леко поръсени с креозот, бяха поставени няколко възможно най-приказни красавци — малко поголеми от мравки и изключително редки Лептодерини, един *Astagobius* и накрая, чак на дъното, най-ценното — непознат досега вид *Spreoplanes*, цели четири броя — предостатъчен материал за подробна статия. След месец тя наистина излезе в „Списание на ентомологичното дружество“, и то на първа страница: „Успех на чешки колекционер“. Това, ако позволите, съм аз. А този бръмбар на илюстрацията е *Spreoplanes giganteus* var. *Kam*, т.е. наречен на Каменик.

Накратко, Белке ми се отблагодари царски. За щастие успях да спася от колегата Ружек листа с обратния адрес и така не само можех да му благодаря, но и да му изпращам най-различни книги за Чехословакия, за Прага — веднъж един красив дървен черпак с битова дърворезба, а по-късно и други неща. Той ми се отплащаше с книги за Исландия, пантофи от еленова кожа — на краката ми са, ако искате да ги видите, ала винаги най-много очаквах малката кутийка с бръмбарите. Трябва да призная, никога не чаках дълго. Лейф Торгюн, така се казваше приятелят на Белке, беше запален колекционер, едва ли не приел бръмбаровата вяра. Поне веднъж месечно изнамираше по някой екземпляр — наистина не нови видове, би било истинско нахалство да искам нещо такова, но моята колекция растеше обнадяващо, от нея се интересуваха Народния музей; дойде да я види и самият професор Обенбергер, който ме потупа по рамото и каза, че от всички европейски колекционери, аз имам най-богатата сбирка с екземпляри от исландските пещери и ако този доктор Белке отново получи възпаление на апандисита в Прага, да го отстъпя на препаратора в Народния музей. Казваше, че той вероятно също ще може да го оперира, а музеят ще има красив експонат. Какво пък — веднага писах за това на Белке, нека види, че умеем да ценим приятелството.

Веднъж обаче застанах безпомощен пред кутийката. В стърготините бяха подредени, почти както винаги, Лептодерини, цели десет броя и се виждаше и с просто око, че четири от тях са с различна големина. Мястото на откриването им обаче бе само едно: Снайфелс. Нещо не съвпадаше. Това просто НЕ МОЖЕШЕ да бъде истина.

Да, вие не ме разбирате, редакторе. Ето ви само с няколко думи една кратка лекция по ентомология. Предполагам да ви е известно поне, че бръмбарът не расте като детето, че той сменя обвивката си и се променя, но след като възмъжее, не пораста и на косъм дори. Срещнете ли някъде два черни бръмбара, от които единият да е малко по-голям, знайте, че не са излезли на разходка баща и син, а че случайно са се срещнали два различни вида, които макар и да са от един и същи род, все пак не са кръвни роднини. Ние различаваме видовете според всеки милиметър, а при тези дребосъци и половин милиметър е от значение, и никога не грешим. Колкото до това — защо да не могат да живеят заедно няколко вида бръмбари с различна големина — наистина, защо не? Разбира се, редакторе — и това е същественото: други може, но Лептодерините — никога! Във всяка пещера живее само по един вид, два най-много и това вече е изключение. Три вида на едно място не се събират никъде по света, можете да ми вярвате — търся бръмбари под земята почти двайсет години.

Имаше няколко възможности. Или този непознат приятел и благодетел Торгюн се бе заблудил и бе изсипал в една кутийка открития от различни места, или пък Снайфелс — бог знае какво беше това, тогава аз още не знаех — е съвсем особено място, където законите на ентомологията не важат. Отново бях по следите на откритие, далеч по-значимо от *Spreophanes giganteus* var. Kam.

За третата възможност, че това въобще не са различни видове, а нещо съвсем друго, тогава не съм и сънувал. Като извинение може да ми послужи и фактът, че за нея не се досетиха и момчетата от Ентомологичното дружество, на които показах бръмбарите, без, разбира се, да кажа откъде ги имам. Познатата предпазливост на лудите, които си въобразяват, че са по следите на откритието...

Върхът на всичко беше, когато след известно време отново пристигна „Снайфелс“ с четири Лептодерини — трите принадлежаха към вида от предишната пратка, затова пък следващият, четвъртият, се различаваше по големина и всъщност беше ПЕТИ вид.

Естествено, исках веднага да пиша за цялата тази история на колежата Белке, да го помоля да ми съобщи повече подробности, както и да провери мястото на откриването. Но докато да го направя, улисан

в работата и най-различни задължения, една вечер самият Белке позвъни на вратата у дома.

Прегърнах го и това не му бе неприятно, макар да беше исландец, а не мека славянска душа. Напротив — радваше се, че ме вижда и че можем да си кажем повече, отколкото в писмата, летели доста често от Прага до Исландия и обратно. Този път бе дошъл специално в Прага, тъй като в клиниката по психиатрия към Карловия университет бил създаден някакъв апарат за откриване на мозъчни увреждания, усъвършенствуван електроенцефалограф и исландското Министерство на здравеопазването бе изпратило Белке да види този апарат, да го изпробва, да се научи да работи с него, а ако остане доволен — да го купи за клиниката в Рейкявик. Престоят му тук щеше да продължи почти два месеца.

Освободихме веднага по телефона резервираната от „Чедок“ стая, аз се преместих на кушетката и заживяхме заедно. Като истински стар ерген и аз имах вкъщи някоя и друга тенджера, тирбушон, чаши за чай и пепелници. Нищо друго не ни трябваше. Белке беше доволен, а на мен ми предстояха цели два месеца в компанията на един изключителен човек. Два-три дни по-късно седяхме на терасата на Петршинския^[1] ресторант „Небозизек“. Беше пролет. Страховската градина цъфтеше, под нас Прага тънеше в полумрак, над вдигащата се от Вълтава мъгла се виждаха само кулите — повярвайте ми, редакторе, това хваща за сърцето дори и безчувствения и привикнал на такава гледка кореняк пражанин, а какво да кажем за чужденеца.

[Петршин — хълм над Прага. Б.пр.]

Белке, макар и да бе видял Лондон, Рим, Париж и други градове по цяла Европа, беше развълнуван. Не можеше да се нагледа, а аз, естествено, не му пречех, дори и когато ми стана доста студено. На него нищо му нямаше — нали разбирате, исландец! В откровения ни разговор отново искрено и сърдечно му благодарих за неговото приятелско отношение към мен и за подаръците. Той само махна с ръка. Отговори ми, че мога лесно да се отблагодаря, не лично на него, а на родината му, като напиша книга за исландските пещерни насекоми, когато преценя, че имам достатъчно материал. Той ще се погрижи за нейното издаване в Рейкявик и ще бъдем квит. Накратко, правеше нов жест.

Естествено, отказах. Все пак не се чувствавах подготвен за такава работа и главно, не ми се струваше особено почитено.

— Откъде-накъде? Като Жул Верн значи, който никога през живота си не е бил в Исландия, а е написал за нея цяла книга — „Пътешествие до центъра на Земята“.

Белке махна с ръка:

— Но, Ийри — той ме наричаше със собственото ми име, само че не можеше да произнесе Иржи и досега ме нарича Ийри, — ти пак се подценяваш. Комплекси — разбирам, нали съм психиатър. А за Верн също не си прав. Зная със сигурност, че е бил в Исландия.

Не спорих, но това ме заинтригува. Верн, любимият ми писател, в Исландия? Никога не бях чел, нито чувал за това. Но Белке не продължи разговора. Гледаше как Прага пали светлините си, как те се отразяват във Вълтава и се разбиват в бентовете, слушаше песента на птиците по дърветата и мълчеше. Това бе много красива вечер, редакторе, една от най-красивите, които Прага ни предложи.

За Исландия и за Верн обаче не забравих. На следващия ден Белке имаше среща с техниците от „Хирана“^[2], където произвеждаха въпросния апарат, така че след работа можах да отида в читалнята на Университетската библиотека и на воля да се поровя в биографиите на знаменития френски мечтател. Естествено, не грешах: Жул Верн никога не бе ходил в Исландия. Посещавал бе наистина най-различни страни, ала не и острова със студеното име „Ледена земя“, още повече пък преди 1864 г., т.е. преди да напише романа „Пътешествие до центъра на Земята“.

Нужно е да се уточни защо „Ийри“ Каменик се обръща към доктор Белке с фамилното му име: собственото му име е Гвюдмюндюр и то изглеждаше на доктор Каменик малко дълго и недостатъчно сърдечно — самият доктор Белке не изяви желание да бъде наричан „Гвюд“, „Дюр“ нито пък „Мундюр“, което му напомняше за „мундир“ и така си остана само Белке. Естествено, от това срещата на двамата приятели не стана по-малко сърдечна.

Убедих се в правотата на доктор Каменик за посещението на Жул Верн в Исландия. За него не знаеха и биографите на писателя: французите Алот дьо ла Фюйе — „Жул Верн, живот и творчество“, Бастар Жорж — „Жул Верн“ и др.; германците Й. Й. Хонегер — „Жул Верн“, Герда Шмолкел — „За промените в стила и начина на изобразяване в творчеството на Жул Верн“, нито пък чешките писатели, например Й. М. Маржатка: „Непознатият Жул Верн“. Нищо ново не донесе и търсенето в големите общи и литературни енциклопедии, макар че с Камил Лхотак^[3] преровихме „Енциклопедия Британика“, „Большая советская энциклопедия“, „Ларус Юниверсел“ и т.н.

Всички източници бяха единодушни относно пътуванията на Жул Верн:

1859 г. — пътуване до Шотландия и посещение на Лондон;

1861 г. — пътуване до Скандинавския полуостров с приятеля му Иняр, посещение на Дания и Норвегия. От това пътуване Верн се завръща бързо, точно преди раждането на първия си син.

Следващото си пътуване Жул Верн предприема едва през 1866 г. до САЩ на борда на най-големия за времето си кораб „Грейт Истърн“, прославил се с полагането на трансатлантическия кабел от Ирландия до Америка.

До края на живота си Верн предприема със своите яхти „Сен Мишел“ — I, II и III кратки плавания, повечето от които са по Средиземно море.

За Исландия нито дума. Безспорно доктор Каменик е имал право да не вярва на твърдението на доктор Белке, макар че то бе произнесено с пълна увереност.

Б.ред.

Белке прие моето съобщение за литературно-историческото ми проучване с усмивка.

— Но, Ийри, все пак аз не бих твърдил нещо, в което не съм сигурен. Ще те убедя, щом вземаш така присърце проучванията за Жул Верн. Но кажи ми по-напред: чел ли си „Пътешествие до центъра на Земята“?

— Естествено, що за въпрос! Не само съм я чел, но заедно със стария ми приятел Пепик се бяхме вживели в тази книга. Изразът „О, остроумни Сакнюсем“ почти стана наш девиз и си го казвахме за щяло и нещяло, сочейки с пръст към челата си.

Белке отпи малка глътка кафе, не можеше да свикне с ужасяващите дози, с които ние, лекарите в Прага, системно се тровим, умните му тъмни очи проблеснаха и той ме помоли:

— Ийри, би ли ми освежил паметта, като ми припомниш накратко съдържанието на книгата?

— Разбира се. Слушай: хамбургският учен професор Лиденброк открива в някаква стара книга откъс от пергамент, изписан със староисландски букви, руни. Пергаментът е подписан от известния исландски учен от XVI век Ардне Сакнюсем. Той съществувал ли е въобще?

— Разбира се — увери ме Белке. — Той е историческа личност, нашите деца учат за него в училище.

— Добре, там Ардне Сакнюсем е скрил в шифрован надпис послание, в което разказва, че воден от прекаленото си любопитство, е проникнал през някакъв кратер до самия център на Земята. По неговите следи професор Лиденброк и племенникът му Аксел стигат до вътрешността на Земята през някаква исландска планина, като преди това Верн описва страната и народа на Исландия. Но те не успяват да открият центъра на Земята, а се оказват в някаква огромна кухня, където се срещат с праисторически животни, дори и с някакъв първобитен човек, който пасе стадо мастодонти. След неуспешен опит да прокопаят тунел, откритият от тях подземен океан извежда сала им отново на божия свят през кратера Стромболи в Италия. Накратко, Sci-fi според всички правила.

— Какво е това?

— Извинявай, Sci-fi е популярното съкращение на Science-fiction, или научна фантастика.

— Аха. Слушай, Ийри, този професор и неговият племенник сами ли са слизали там?

— Имаш право! Неучтиво е, че забравих за твоя сънародник, поставен от Верн като ангел-пазител на Лиденброк и Аксел — винаги спокойният, делови и доблестен Ханс.

— Ханс... А не помниш ли фамилията му?

— Няма такава. Просто Ханс. В своите романи Верн често нарича героите си само със собствените им имена — Консел от „Капитан Немо“ или „Двадесет хиляди левги под водата“, Дик от „Пет седмици в балон“ и т.н.

— Ийри, виждам, че си изключителен познавач на творчеството на Верн — може би, защото все още си оставащ момче, което впрочем установих като опитен психиатър. Затова си и така симпатичен. Но сигурен ли си, че не грешиш в този случай?

— Белке, искаш ли още утре да купя или да заема „Пътешествие до центъра на Земята“?

— Смяташ ли, че е възможно? — запита ме моят съквартирант с неочакван интерес. По дяволите — сега я оплесках, националната ми гордост беше заложена на карта. Само това оставаше — да не мога да намеря в пражките библиотеки романа на Верн...

На следващия ден сутринта наивно телефонирах на един свой познат от Народната библиотека и го помолих да ми приготви книгата. След миг телефонът иззвъня и донесе ужасна вест: въпросната книга я няма нито в Народната, нито в градската библиотека. Биха могли да ми предложат почти всички произведения на Верн, но за съжаление точно „Пътешествие до центъра на Земята“ не могат... „По дяволите!“ — изругах се повторно — добре се наредих пред Белке! Залових се за работа. Окупирах телефона в кабинета на главния лекар и започнах своя лов. След миг извадих и първата рибка: антикварната книжарница на улица „Скоржепка“ разполагаше с рядкото оригинално френско издание на Етзел^[4] „Voyage au centre de la terre“. Аз самият, с остатъците от ученическите си знания, не говоря френски, Белке — доколкото ми е известно, също не, така че само ангажирах книгата. Тя струваше 150 крони — моите уважения! За щастие библиотеката в музея на Напрстек имаше точно това, което търсех — немското популярно издание на Вайхерт „Reise zum Mittelpunkt der Erde“, наистина без илюстрации, но това не пречеше. Самият главен лекар, като разбра защо телефонирам, предложи да ми вземе книгата, като каза, че доколкото си спомня, я има у тях още от детските си години.

Наистина я имаше — и вечерта донесох победоносно на Белке и двете издания, чешкото бе в червено-златната подвързия на издателя Вилимек. Нали го знаете това издание, редакторе? Над тайнствения замък в Карпатите лети „Албатросът“ на Робур, наблизно се носи балонът „Виктория“, яхнали коне араби го догонват, снаряждът на Барбикейн, председателя на оръдейния клуб, лети към Луната, а долу, под „Светът на чудовищата“, „Наутилус“ на капитан Немо е насочил мощен светлинен лъч към един водолаз, който се бори на живот и смърт с огромен октопод. А ако пък сте били такъв страстен читател на Верн като мен, сигурно си спомняте и рисунката в долния десен ъгъл: точно там смелият професор Лиденброк, Аксел и верният Ханс плуват през пламналите потоци лава, а някакво древно чудовище е отворило своята паст към тези нещастници...

Оформлението на корицата много допадна на Белке, но той не се втурна към книгата — това малко ме разочарова след толкова усилия и най-малко пет крони, изхарчени за телефонни разговори. Той ме помоли да погледна в чешкото издание дали наистина Верн не посочва фамилията на Ханс. Подчиних се. Не — никъде нищо! Навсякъде само Ханс, Ханс, Ханс. Прехвърлях страниците чак до 59-а, където Жул Верн описва запознанството на професор Лиденброк с Ханс, препоръчан му от преподавателя по естествени науки в Рейкявик господин Фридриксон. Аха, ето тук:

„... този сериозен, не много подвижен и мълчалив мъж се наричаше Ханс Белке...“^[5] — пише дословно Верн.

Белке! Ето защо било!

Явно, моят приятел познаваше романа на Верн по-добре от мен и не искаше да се лиши от удоволствието да изтъкне съвпадението в имената. Прииска ми се — разбира се, на шега — порядъчно да го наругая, но Белке беше сериозен и може би само очите му блестяха малко повече от друг път. Преди да успее да кажа нещо, той сам проговори:

— Знаеш ли, Ййри, Верновият Ханс Белке е моят собствен дядо. Затова исках малко да те накажа. Нали не ми се сърдиш? Можеш да погледнеш и за още нещо, което досега не си знаел — за името на кратера, през който тримата герои слизат до земните дълбочини.

Бързо запрелиствах страниците.

СНАЙФЕЛС! Мястото, откъдето произхождаха загадъчните видове Лептодерини. Ето защо това име ми беше толкова познато...

[2] „Хирана“ — голямо предприятие за производство на медицинска апаратура. Б.пр. ↑

[3] Камил Лхотак — илюстраторът на чешкото издание на книгата. Б.пр. ↑

[4] Жул Етзел (1814–1886) — издателят на романите на Жул Верн. Б.пр. ↑

[5] Из „Пътешествие до центъра на Земята“ — София, 1947, прев. К. Тодоров. Б.пр. ↑

ДОКТОР БЕЛКЕ НЕ Е СЪГЛАСЕН. НАЧАЛОТО НА АКЦИЯ „ВИИ“

За да не се объркат читателите в хаоса на смайващите приключения, започнали точно в мига, в който завършва предишният разговор с доктор Каменик, аз се осмелих да продължа с част от изповедта на доктор Белке, макар че бе една от последните, и то чута на разстояние няколко хиляди километра от Малостранската^[1] ергенска квартира на „Ийри“ Каменик. Доктор Белке прие съображенията ми, прочете превода на разказаното от мен и продължи точно оттам, откъдето бях сметнал за необходимо да прекъсна първия запис.

Б.ред.

Уважаеми господин редакторе, моят чехословашки приятел доктор Ийри Каменик се заблуждава на места в интервюто. Смя да твърдя това именно защото е мой добър приятел. А приятелите не приемат с лошо и най-силните упреци.

Най-напред за случая с романа на Верн и нашето семейство: не зная защо Ийри е предположил, че искам да го накажа, дори сам ви е заявил, че съм говорил за нещо подобно. Това е грешка. Твърдението, че писателят Жул Верн никога лично не е посещавал Исландия, бе за мен много интересна новина. Никога не съм се интересуval по-отблизо от биографията на Верн, но беше съвсем ясно, че Ийри се заблуждава. Баща ми много често ми е разказвал за посещението на някакъв писател — само че той бе променил името му на Ваарн, което е по-близо до нашия език. Чрез посредничеството на господин Фридриксон от Рейкявик писателят наел дядо ми, който при подходящ случай ставал водач на чужденци, понякога — ловец и рибар, но си оставал просто един нещастен бедняк. Както виждате, личността и името съвпадат, само че споменатият Фридриксон не е бил учител по

естествознание, както твърди Верн, а по геодезия и от време на време наемал дядо като помощник за измервания при прокарването на пътя по крайбрежието от Рейкявик през Люндюр (там е живеел дядо ми) и Сноксдатюр, чак до Стадюр при северозападния нос на острова. Освен това предание, което, допускам, е могло да възникне като легенда или измислица след прочитането на романа на Верн, издаден и у нас през 1890 г., имам естествено и безспорни доказателства. Заповядайте.

Доктор Белке донесе от библиотеката малка, подвързана с плат папка. В нейните четири ъгъла бе закрепена снимката на млад мъж с характерна брада и къдрава коса. Той стоеше със скръстени ръце пред обикновената завеса, създаваща фона.

Снимката беше стара, поизбледняла, а типичният кафяв цвят, както и оформлението на правоъгълника от твърд картон с големина на визитна картичка несъмнено сочеха миналия век. Белке я извади от папката и я обърна. На гърба ѝ бе отпечатана художествено украсена фирма: „Надар“. Да, убедително доказателство! Това безспорно беше портрет на Жул Верн, дори нещо повече: очевидно беше онази снимка на младия Верн, от която известният илюстратор на неговите книги Риу е създал единствения му портрет, поместван в неговите романи: професор Аронакс, главният герой в „Двадесет хиляди левги под водата“. Фотографът Надар, чието истинско име е Гаспар Феликс Турнашон, „Кралят на фотографите и въздухоплавателите“, бил истински приятел на Верн — на Надар, този мечтател и фантаст, се пада лъвската част за житейския успех на писателя. Именно той през 1861 г. по време на събранията в „Клуба на научния печат“ запознал с въздухоплаването младия неудачник, автор на хаотични безсмислици със странни заглавия като „Пречупени сламки“, „Замъци в Калифорния или пясъчни кули“ и „Господин Шимпанзе“. През есента на следващата година е завършен романът, който прославя Жул Верн: „Пет седмици в балон“. Първообраз на балона на доктор

Фергюсон, героя на книгата, е огромният балон на Надар — „Гигант“, който тъкмо е бил подготвен за първия си полет.

Жул Верн също заслужено прославя Надар — най-симпатичната личност в книгата „От Земята до Луната“ е „... пъргав парижанин, толкова съобразителен, колкото и смел... на име Мишел Ардан...“ Не е нужна голяма съобразителност, за да открием обратно написаното име на Надар. Гравьорът Риу и тук се е придържал към модела и в илюстрациите на книгата е съхранил за нас лицето на Надар, което не е красиво наистина, но е честно и интелигентно.

Главното доказателство обаче беше надписът на френски език на предната страна на снимката, изписан със ситен прав шрифт, с букви, наредени като войници. Написаното гласеше: „На смелия Ханс Белке, с благодарност за това, че ми помогна и че ми спаси живота. Жул Верн, 27 юли 1861 г.“

27 юли 1861 г.! Тъкмо навреме, за да се качи Верн на кораба и да успее на 3 август да изтича по стълбите на студентската си квартира при съпругата си Онорина за раждането на първия им син.

Доктор Белке, който след всички събития около Дупката на свети Патрик, стана съвършен познавач на живота и творчеството на Жул Верн, напълно потвърди моите заключения.

Б.ред.

Сега виждате, че имах пълното право да споря с Ийри, ако ще и до кръв, ала съвсем не знаех колко далече ще ни отведе незначителният спор около биографията на Жул Верн.

Тогав изобщо не исках „да наказвам“ Ийри, а напротив — да го лекувам. Благодарение на това, че се занимавам с душевни болести, установих сериозни признаци на преумора у моя пражки приятел. Кръвоносните му съдове, ако мога така да се изразя, бяха започнали да стареят по-бързо от него самия. Пиеше прекалено много кафе, спеше

прекалено малко, постоянно употребяваше най-различни хапчета — знаете, че всеки лекар ги има подръка, едни против сън, други — за заспиване, против главоболие, за успокоение... Съвременната наука освен огромните постижения донесе и този порок. Смятам, господин редакторе, че след сто години ще бъдат изкоренени всички ужасни и смъртоносни болести и туберкулозата, и ракът, затова пък на тяхно място ще дойде една-единствена: болестта от прекомерната употреба на лекарства...

Поставих диагнозата и избрах лечението: Ййри трябва поне за няколко седмици да се откъсне от своите лекарски грижи и по възможност — да смени обстановката. В противен случай от първите предупредителни симптоми като безсъние, нервност, болезнено треперене на ръцете и разсеяност ще се развие продължително и тежко заболяване. Това го установих още при първото си принудително посещение в болницата, където Ййри се отнесе към мен, както никой друг през живота ми. Добре мога да различа колко внимание ми бе отделено като на лекар и чужденец и колко човешки грижи прибави Ййри и реших да му се отблагодаря за неговата любезност и доброта, която впрочем бе проявена към мен и от останалите лекари и сестри.

Преди второто си посещение във вашата Прага, разговарях с министъра на образованието на малката ни република — по една случайност, той е мой приятел и също е лекар — и отнесох със себе си неговото обещание: ако естествениците от университета в Рейкявик приемат работата на Ййри за исландските пещерни насекоми като ценен принос за опознаването на родината ни, исландското правителство, със съдействието на съответните чехословашки органи, ще го покани за неколкоседмичен, а може и за неколкomesечен престой в Исландия, със задача да проучи пещерните бръмбари.

Понеже знаех предварително, че няма да се съгласи и като аргумент ще използва работата си, недостига на лекари в хирургичното отделение — накратко, че трудно ще го спечеля за идеята да посети страната ни, опитах се да намеря колкото може повече интригуващи доводи, които да подпомогнат пътуването. Освен нашето приятелство, разбира се.

Както виждате, успех. Най-вече, защото събитията сами ме подкрепиха. Ййри прие — в него се обади любителят на загадките, още повече че тъкмо подготвяше работата си за исландските насекоми

от „Верновия“ кратер Снайфелс, откъдето моят стар приятел Лейф Торгюн му изпрати онези странни мравки (или каквото там беше). Естествено, мен лично въпросът за престоя на Верн в Исландия ме интересуваше като част от историята на моя род, досега ясна, но от този момент нататък — вече с голяма въпросителна. Искях да установя истината, защото за моя баща и за мен самия дядо ми Ханс беше нещо като образец на смел мъж, борец се с природата и с негодите на съдбата не заради себе си, а за семейството и своите съседи в рибарското селце Люндюр.

И така започнахме заедно акция „ВИИ“ — или „Верн и Исландия“ — както полушеговито-полусериозно я наричахме помежду си. Започнахме я с отличната идея на Ийри, който написа едно любезно писмо до професор Съоренсен, преподавател в университета в Рейкявик по старoisландски език, езиковед и специалист по руните и исландската литературна история. На следващия ден самолетът на SAS^[2] отнесе писмото ни в Рейкявик, а след седмица получихме и отговора.

Но затова вече може би по-добре ще ви информира самото писмо на професор Съоренсен. То е в Прага, в архива на акция „ВИИ“ — още тогава Ийри го запази с характерната за всички ентомолози педантичност. Знаете ли какво? По-добре да отидем направо при самия професор.

[1] Мала страна — квартал в старинната част на Прага. Б.пр. ↑

[2] SAS — скандинавски аеролинии. Б.пр. ↑

3

ПОСЕЩЕНИЕ ПРИ ПРОФЕСОР СЪОРЕНСЕН

Учения, прославил се в целия свят с откриването и превода на неизвестните досега части на скандинавските исландски митове — Едите и на песните за бог Тюиз^[1], син на Земята, и за неговия син Ман, аз си представях като беловлас старец, заровен в стари пергаменти и ръкописи. Затова останах много изненадан, когато зад вратата с малката месингова табелка „Завеждащ катедра“, открих сравнително млад мъж с бронзов загар на лицето, черни очила с широка дъговидна рамка, облечен със спортен пуловер с норвежка шарка. По-късно установих, че:

1. Професор Съоренсен съвсем не е толкова млад, колкото изглежда.

2. За да изглежда на действителната си възраст и заради уважението, което студентите би трябвало да изпитват към своя преподавател, той носи очила, макар че много не са му необходими.

Честно казано, това не му се удаваше напълно, още повече че на бюрото му между книгите, речниците, пишещата машина и телефона лежаха разглобени части от биндунг, който господин професорът усилено се опитваше да сглоби отново с една отвертка. Иначе — както навсякъде в Исландия — стаята, пълна с книги и цветя, се отопляваше централно от горещите извори. Между прозорците забелязах битова дърворезба — изобразяваща легендарния юнак от исландските легенди Гретир, а срещу нея — фотография на славния полярен изследовател Амундсен, подпрян на крилото на своя самолет.

Професорът ме поздрави на датски „God dag“, но си спомни кой всъщност съм аз (беше предизвестен по телефона от доктор Белке) и премина на чист руски език. Това беше покана за приятелски неофициален разговор.

Сьоренсен ми обясни, че именно руският и полският език са били за него ключът за откриването на новите фрагменти от старoisландската литература, които с експедициите на викингите са стигнали по странни и загадъчни пътища до брега на Балтийско море и до северните руски пристанища.

Б.ред.

— Не мислите ли, господин редакторе, че нашият приятел Белке е нагледно доказателство за контактите на исландците със славянските земи? — отбеляза професорът. — Той няма да отрече, че някой от неговите предци е бил славянин със светла кожа — БЕЛЫЙ, — с което се е отличавал от обветрените лица на скандинавските воители. На „Ледената земя“ той най-вероятно пристигнал от Йомборг, славното селище на викингите при устието на Одер, недалеч от днешния Шчечин. Бих могъл да ви разкажа такива истории за викингите от Йомборг, при които да ви настръхне косата от ужас — истински юначаги, чиято сила и безразличие към раните и въобще към болката били прочути в цял свят. Говори се, че тези митични воители се хвърляли в бой с дива ярост, вълчи вой и пияна на устата. Сечали изпречилите се на пътя им дървета, гризели щитовете си и се сражавали, без да усещат собствените си рани, докато не паднали мъртви... За щастие, нашият мил Белке въобще не прилича на тях. И изобщо те трябва да са били доста неприятно общество.

Така всъщност стигаме до причината за посещението ви. В стремежа си да опише правдиво престоая си в нашата страна, Жул Верн явно е посочил и истинското име на Ханс Белке, но то, както изглежда, не му е било по вкуса. Звучи нетипично, неисландско, така да се каже. Ако добрият и смел Ханс се наричаше Торсон, Олафсон, Грейфлунд или нещо подобно, сигурно името му щеше да се среща по-често на страниците на романа.

Това между другото.

Но вие искате да научите нещо повече за писмото, което преди около година получих от доктор Белке и неговия пражки колега Каменик, нали? В началото бях не само изненадан, но и малко ядосан, че ме отвличат от сериозната ми работа. То се знае, че като момче съм чел „Пътешествие до центъра на Земята“, но тогава и насън не ми е хрумвало, че някога ще се занимавам с руни, затова само прехвърлих

отгоре-отгоре разказа за пергамента на Сакнюсем, по-вероятно е дори да съм го прескочил, за да стигна по-бързо до приключенията във вътрешността на Земята. Разбирате, момчешка работа! Е, сега за наказание, след тридесет години, посланието на Сакнюсем се върна на бюрото ми, грижливо преснето от оригиналното издание на Етзел.

Шифрованото послание на Ардне Сакнюсем.

Доктор Каменик „се беше бръкнал“ доста дълбоко и споменатата книга все пак пристигна от антикварната книжарница на улица „Скоржепка“ в неговата гарсоньера. И в немското, и в чешкото издание липсваха оригиналните илюстрации, там те бяха само прерисувани, и то не много точно. И може би никога нямаше да стигнем до Дупката на свети Патрик, ако доктор Каменик се бе поскъпил „да хвърли на вятъра“ 150 крони за така ценената от колекционерите книга.

Б.ред.

Тъй като исках да услужа на доктор Белке — колкото е по-малък един народ, толкова повече неговите поданици се стремят да си помагат навсякъде по света, — пък и за да се отърва от цялата тази история, още същата вечер се заех с писмото на двамата лекари, за които ми се струваше, че излишно се бъркат в езикованието.

На фотокопието руните бяха разместени, без всякакъв смисъл, което не ме изненада особено. Спомнях си също от книгата на Жул Верн, че ставаше въпрос за някакъв загадъчен надпис, чието правилно сглобяване изискваше голяма съобразителност както от страна на професора, така и от онзи младеж. Направи ми впечатление, че руните бяха нарисувани безупречно, по-точно — изписани, с всички характерни за времето им особености и подробности, що се отнася до наклона им и съотношението между отделните части на знаците и техните основи. Тази особеност най-точно можеше да се открие при увеличаване под микроскоп подпис на Ардне Сакнюсем, който сякаш бе излязъл изпод перото на исландски писар от онази епоха, когато нашата самобитна литература е започнала да запада под влияние на латинския, само че на онзи варварски латински, който няма нищо общо с прекрасния език на Овидий и Вергилий, а е пренесен в Исландия от необразовани монаси, които били чували латински само по църковните ритуали и навярно не са дори предполагали колко прекрасен и благозвучен език може да бъде той.

Подписът на Сакнюсем.

Писмеността не е съставена от дадени веднъж завинаги мъртви знаци, а смее да отбележа, променящи и развиващи се според изискванията на епохата. Няма нищо чудно, че професор Съоренсен от пръв поглед определи времето, към което принадлежи руническият надпис от книгата на Жул Верн — такива познания са основна предпоставка за изследователите на древните литератури на всички народи.

Б.ред.

Именно поради това шрифтът и езикът на разчетения накрая надпис напълно съответствуват на „домашния“ латински на Ардне

Сакнюсем. Съдържанието на надписа в оригинал е следното:

In Sneffels^[2] Yoculis craterem kem delibat umbra
Scartaris Julii intra calendas descende, audax viator, et terrestre
centrum attinges. Kod feci. Arne Saknussem.

Преведен от блудкавия църковен латински, надписът гласи:

„Слезеш ли в този кратер Снайфелс, който целува
сянката на Скартарис на първи юли, смели пътешественико,
ще стигнеш до центъра на Земята. Което аз направих, Ардне
Сакнюсем.“

— Както виждате, този исландски алхимик от XVI век обещава немалко, но тъй като не съм дете, повече от съдържанието на текста ме интересуваше една дреболия: последният ред на латинския оригинал и по-точно краткото изречение, състоящо се само от две думи: „Kod feci“. Това ти се набива в ушите и някой студент, употребил формата „Kod“, като нищо би получил двойка, без да се усети — правилният израз е „Quod“, — но внезапно ми хрумна, че съм срещал някъде този характерен и изключително противен варваризъм. Потърсих в библиотеката и след кратко безуспешно ровене и прехвърляне на разни свитъци открих „Останки от творчеството на Ардне Сакнюсем“, издадени през 1870 г., които са се запазили, въпреки преследванията на този чудат алхимик от Светата инквизиция и изгарянето на всички негови книги. Е, да — казах си аз, — тук бяха обикновените брътвежи на алхимиците за „кървящия пеликан“, „белия лъв“ — големи думи, прикриващи простата истина, че топенето на злато и превръщането на обикновените метали в редки е безсмислица и може би ще стане действителност едва в циклотроните, при бомбардирането на оловото с тежки частици. А това съвсем сигурно не е било по силите на Сакнюсем. Затова пък навсякъде вместо правилния израз „Quod“, е използвал уродливото „Kod“.

Така че с чиста съвест можех да напиша на Белке приблизително следното: „Надписът, който е употребил Жул Верн в своя фантастичен роман «Пътешествие до центъра на Земята», е с шрифт, отговарящ до най-малките подробности на времето, от което би трябвало да произхожда. Неправилният латински на Сакнюсем, приписван му от романиста, странно съвпада с неговия литературен стил, в това число употребата на особени, типични само за Сакнюсем неправилни форми. Като цяло може да се каже, че Жул Верн с изключително внимание е проучил материалите и ги е овладял до най-малките подробности, преди да започне работа върху книгата.“

В края на писмото си доктор Белке ме молеше да проуча възможността да се заеме или поне да се прегледа уникалният ръкопис от XII век „Heims-Kringla“ или „Земно кълбо“ на Снор Стурлусон^[3], в който той описва господството на норвежките крале над Исландия. Като литературен историк не бе нужно да правя проучвания. Познавам тази книга много добре — нейното фотокопие, естествено. За нещастие, оригиналът се пазел в Копенхагенската библиотека, откъдето е пренесен във Франция по време на Наполеоновите войни, при окупацията на Дания от френските войски. Днес той се пази като голяма ценност в стоманения сейф на библиотеката в Амиен. Правителството на Исландската република сега се готви по дипломатически път да убеди френското правителство, че такова съкровище трябва да бъде върнато на исландския народ, за когото то притежава най-голяма стойност. Изглежда, преговорите ще са успешни. Докато оригиналът не бъде върнат, нашите фотографии са на разположение на доктор Белке и ще му направят толкова копия от ръкописа на Стурлусон, колкото пожелае.

Вероятно нещо такова съм писал на доктор Белке и на неговия пражки приятел.

После с приветливия професор Съоренсен си поговорихме за биндунга, за новата техника на каране на ски по стръмен склон, когато при скокове, за разлика от предишните изисквания, тялото се накланя в обратна посока; за исландската литература и за планове на професора да посети Чехословакия. Долу, пред сградата на университета, вече ме чакаше синя кола, с доктор Белке зад

волана, готов да ме отведе поне до авансцената на всички събития. Преди да стигнем дотам обаче, трябва да се върнем в Прага при магнетофонния запис на разговора ни с доктор Каменик.

Б.ред.

[1] Тюиз — древногермански бог на войната. Б.пр. ↑

[2] Тук авторът допуска грешка — Sneffels би трябвало да се изпише с „а“ Snaeffels. Б.пр. ↑

[3] Снор Стурлусон (1178–1241) — древноисландски поет, автор на *Младите еди* — трактат за езическата митология. Б.пр. ↑

СЛЕДВАЩИЯТ РАЗКАЗ НА ДОКТОР КАМЕНИК ЗА ПЪРВИТЕ ЗАГАДКИ

То се знае, редакторе, не можех да зарежа леглата на болните и да тичам при пощальона за писмо като влюбен хлапак, главният лекар би ме изгонил за такова нещо, но бях като на тръни. За щастие, Сьоренсен се оказа мъж на място, за по-малко от седмица получих отговор. Естествено освен мен и Белке и филателистът Ружек чакаше писмото.

То надхвърли всички очаквания, сякаш се бяхме наговорили с господин професора по староисландски — само дето той нямаше и представа какво всъщност ни интересува.

Веднага установих, че нашият любим Жул Верн наистина е посетил Амиен на осми май 1856 година, деня на сватбата на приятеля му Льоларж. Верн бил кумът и се канел след два дни да се завърне в Париж, но нали знаете, човек предполага, а бог разполага. Двата дни продължили няколко месеца. Младият Жул се влюбил в очите на красивата сестра на младоженката, младата вдовица Онорина Морел, по баща — дьо Виан. Вероятно отначало ходел замечтано под прозорците ѝ, по-късно събрал смелост и разговарял с майката — тогава другояче не можело, след това с бащата и накрая, или поне се надявам, че едва накрая — с Онорина, която отвел със себе си в Париж. Като своя съпруга. Но любовта му не била толкова сляпа, че да забрави света. Той не стоял всеки свободен миг под прозорците на бъдещата си жена, а се оглеждал за сюжети на своите романи и драми в града, в който след шестнадесет години се преместил завинаги — там и починал. Още тогава бил твърдо решен час по-скоро да зареже професията си на борсов агент и да се издържа с писане. Със сигурност може да се предполага, че се е отбил и в библиотеката и че е имал щастието да прегледа най-голямата ѝ ценност, ръкописа на Стурлусон. Случило се горе-долу онова, което по-късно описал в книгата си — почакайте, ето тук: „... В този момент обаче разговорът ни взе съвсем друга насока. Причината беше един овехтял пергамент,

който се плъзна от книгата и падна на пода. Чичо ми се спусна върху тази дреболия с лесно обяснима за мен алчност. За него не можеше да няма голяма стойност един такъв старинен документ, скрит от незапомнени времена в тази книга...“

Как мислите, редакторе, колко души през миналия век са се интересували в заспалия Амиен от староисландски руни и норвежки крале? За сто години и един човек е много. Жителите на града се задоволявали да поглеждат почтително към книгата, подвързана със стара и достойна за уважение свинска кожа, с медни ъгли, украсени с цветни стъкълца, може дори и да са прелиствали по една-две страници, но кой ще ти разглежда дълго знаци, които въобще не разбира? Накратко — Жул Верн, който обичал да си пъха носа навсякъде, имал малко късмет и може би между страниците или което е най-вероятно, в гръбчето на книгата — често скривалище за най-различни ценности, намерил истинския ръкопис на Сакнюсем. То се знае, че го е гледал както, с извинение, теле — афиша, но бил романтична натура и си казал: може пък някой да го разчете и да го преведе... И не е сглупил.

Тази наша, ако мога да кажа, работна хипотеза, бе подкрепена от професор Сьоренсен с потвърждението за пълно сходство на загадъчния Вернов надпис с онзи, който евентуално би излязъл изпод перото на Сакнюсем...

Същата вечер лежахме с Белке, той на леглото с немското издание, аз на канапето с чешкото и четяхме ли, четяхме. От време на време казвахме по нещо или запалвахме цигара, като че ли два пъти направих кафе. За моя изненада Белке по изключение не ме упрекна, дори противно на навиците си, пи малко, макар че беше късна вечер.

— Ийри, забележи как умело е описал исландската природа и обичаи, когато разказва за пътуването на професор Лиденброк от Рейкявик до Снайфелс...!

И след миг:

— Белке, правилни ли са тези исландски изрази?

— Напълно!

— Хम्म...

Още преди полунощ и двамата бяхме сто на сто убедени, че Верн е намерил ръкописа на Сакнюсем и че наистина е бил в Исландия — и то не само заради семейните спомени на фамилията Белке, но и заради съдържанието на самия роман. Разберете, възможно е да се подготвят

цели купища от материали за един роман, да се проучат планини от книги, но писател като Верн, който е обвързан с договор да издаде няколко десетки книги, и то по две на година, няма да губи ценно време да търси как са били изписвани исландските руни и особения начин на изразяване в латинския на напълно непознат алхимик. Изглежда невероятно, още повече че не е характерно за Верновия метод на работа в останалите романи, където фантазията му, макар и гениална, често измества действителните научни факти.

Ако пък допуснем, че нашите предположения са правилни, получаваха се две напълно нови, свързани помежду си загадки, които трябваше да се разрешат: дали въобще Жул Верн е криел своя престой в Исландия, и втората, по-сериозната — защо, по дяволите, го е криел?

В книгите не намерихме отговор. Белке твърдеше, че повечето биографи на Жул Верн безсъвестно са преписвали един от друг и че не е изключена случайността първият биограф просто да е забравил за престоя на Верн в Исландия и така той не се е появил в никоя от следващите книги. Белке смяташе, че това е най-естественото обяснение, но не и аз. Главно затова, защото такъв сериозен момент от живота на Верн едва ли би убегнал от вниманието на биографите му, още повече че Исландия се среща и в други негови романи, например в „Златният вулкан“. Разсъждавах така и от уважение към чешката книга на Й. М. Янатка, който е боравил с автентични и неизползувани дотогава документи. Не оставаше нищо друго, освен да продължим търсенето в самата Франция. Добрият Белке предложи да отиде там след няколко месеца по време на неговия отпуск, аз също смятах да отида в тази страна за бръмбари през лятото, ако въобще имаше надежда за някакви открития, с една дума, горяхме от нетърпение. За щастие успяхме да получим информация по-рано, отколкото се надявахме.

Да не забравя — бръмбарите. Редакторе, тези пет вида Лептодерини от пещерата на кратера Снайфелс бяха следващата загадка! Най-голямата от всички. Но тогава още не знаехме, че всички тези загадки са свързани помежду си.

ЗАПОЗНАВАМЕ СЕ С АЛЕНА КРАЛОВА

За да стигна до Алена Кралова трябваше да се изкача до четвърти етаж на новата сграда на Академията на науките в Дейвице^[1]. Там се намира кралството на Алена — от тъмни стаи и фотографски апарати от всички видове и възрасти, от съвършено новите блестящи от хром до направените от дърво „старци“, с месингови ъгли. Алена ми довери, че точно тях обича най-много. Научих още, че обича да ходи на хокейни мачове, че харесва италиански филми и сметана и че е напрегната като струна (каза го дословно), защото тъкмо е подала заявление за приемане в Секцията по фотография към Съюза на художниците и очаква резултата.

Вече почти седем години Алена Кралова работи като фотограф към Академията на науките и Народния музей. Сигурно познавате нейни снимки — това са безупречно заснети кристали, пеперуди и бръмбари, с които цял ред автори на научни книги и статии илюстрират своите трудове. Тя е виртуоз в документалната фотография, а що се отнася до снимките на дребните насекоми у нас няма достоен съперник, да не говорим пък за съперничка. С художествена фотография, портрети и пейзажи се занимава в неделните дни (като запален аматьор — както сама се изрази).

Накратко — името Алена Кралова е популярно, но тя никак не се е възгордяла. Остава си същото мило момиче, което преди години за пръв път дошло в Академията направо от техникума като стресната и боязлива помощник-лаборантка. Държи се и разговаря все така непринудено.

Б.ред.

— С Ирка — исках да кажа доктор Каменик — се запознах в музея в отдела на бръмбаристите. Естествено — имам предвид ентомолозите. Но това „бръмбаристи“, което им измислих, също не ги обижда.

Тогава той ме помоли да му заснема за някаква научна статия няколко дребосъка, а когато взех да увъртам, че имам много работа, изглеждаше така нещастен, че накрая прибавих и неговата кутия с набодени съкровища към купчината други и ги отнесох в моята фото-бърлога. Когато дойде за снимките, носеше посмачкано букетче теменужки — беше през пролетта и то ми беше по-скъпо от луксозната бонбониера, която получавам от доцент Маршалек за неговите камънаци, извинете, исках да кажа за снимките на минерали.

За доктор Каменик снимах още няколко пъти — вече носеше кутията право при мен и винаги изкачваше цялото стълбище по два пъти, защото редовно забравяше да ми даде пропуска си за подпис.

Веднъж, точно по време на най-голямата бъркотия и суматоха преди отпътуването ми до Амиев, доктор Каменик влетя в ателието, този път без своите Фердовци^[2], както наричам неговите мравчоци, а той страшно се обижда и ми доказва, че това въобще не са мравки, нито са мравчоци, а бръмбари. Вместо да ми поръча нещо, ми заразправя една объркана история за някакъв исландски лекар, за стар пергамент с руни и за детския писател Верн. Понеже гледах тъпо — това го мога! — той се смили. Виждах, че съм много заета, щял да си позволи да ме почака след работа пред Академията. Наистина бях затънала до гуша. Отивах във Франция да снимам цял куп неща и главно прочутата колекция от пеперуди на Нюфле за подготвяния от бръмбаристите на Академията голям атлас. Опаковах си партикаблите, лампите, светкавиците, фотоапаратите, рефлекторите и кабелите, като за по-сигурно ги поставях в памук, памука в талаш, талаша в хартия, хартията в кутии, а кутиите в сандъци — нали знаете! Естествено, забравих напълно за доктор Каменик, останах до шест вечерта и буквално изпищях от страх, когато ме повика. Беше чакал почти два часа, търпелив като влюбен от някой филм, и геройски потисна гнева си, макар че, както по-късно ми призна, с радост би ме разкъсал. Какво да се прави? Горкичкят, трябваше някак да се реванширам, та се оставих да ме отведе в „Ривиера“ — малко кафене близо до Академията, и там търпеливо го изслушах.

За това, какво ми разказа, вие вече знаете, нали? Отлично, мога да си спестя дългите обяснения. С една дума обещах му, че в Амиен ще се поогледам за музея на Жул Верн и като го намеря, ще разузная дали някъде не се споменава за пребиваването на Верн в Исландия около 1861 година. Доктор Каменик беше изключителен, то се виждаше по очите му, направо гореше от нетърпение, явно му се щеше да съм се върнала вече обратно с цял куп вести. След това ми говореше за бръмбарите си и за пътуванията покрай тях, за болницата и за своя исландски приятел, държеше се с мен, сякаш бях светило на световната фотография, което му оказва някаква милост, и, естествено, въобще не забеляза, че точно там, край мраморната масичка на чашка кафе, започнах да се влюбвам. Чак се уплаших — знаете ли, Ирка е вече с доста прошарени слепоочия и почти четиридесетгодишен, но привикнах с това и не съжалявам. След месец ще се женим. Не знаете ли?

Ирка имаше много голям късмет, че хлътнах по него — иначе дори нямаше да си спомня за музея на Верн. Не знаех къде по-напред да се отбия, а от целия Амиен познавам единствено стаята на препаратора в градския музей, където бях разположила апаратурата си и от сутрин до вечер снимах трийсетте хиляди пеперуди на Ньофле. Нощем проявявах пробни снимки — сигурно знаете, че цветната фотография е коварно нещо, достатъчно е малко да спадне напрежението в мрежата, лампите да променят своя цветови оттенък, което човек естествено не може да забележи, и цялата снимка става червена, сякаш полята с доматиен сок...

За Верн бях определила понеделника, когато градският музей е затворен и неговият портиер, препаратор и отговорник за сбирката направо категорично отказа да провали почивния си ден заради някаква налудничава фотографка. Музеят на Верн се намира в дома му на ъгъла на улица „Карл Дюбоа“ и булевард „Лонгвил“. Честно казано, тук не бих искала да живея за нищо на света. Този Жул Верн е имал странни идеи! Къщата прилича по-скоро на крепост, дори си има и кула, извисяваща се доста над двата етажа, и в нейната малка кръгла стая Верн е разположил своя кабинет. Казват, че е запазен в първоначалния си вид — благодаря много за такова работно място! Прилича най-вече на манастирска килия — стол, малка, как да е рендосана масичка, лампа, мастилница — и като че ли това е всичко.

Из цялата къща са разположени произведения на Верн, фотографии на автора, на семейството му и на яхтите му, увеличени илюстрации, досущ като нашия филм „Гибелното откритие“, любими предмети на Верн и всички книги, написани по света за него на китайски, японски, тюркменски и с всевъзможни други йероглифи, както ме увери възрастният управител. Той имаше почивен ден, но беше в музея и когато заудрях по вратата, тъкмо почистваше макетите на „Сен Мишел“ — I, II, и III (така са се наричали яхтите на Верн). Отначало се направи на страшен и искаше да се отърве от мен, но след като не се предадох, все пак ме пусна вътре. А когато му казах, че съм от Чехословакия, от Прага, беше готов да изнесе всичко за мен.

Отначало се спуснах към подробната биография на Верн, изложена в една от витрините. Не — Исландия я нямаше тук. Само Америка, Дания и Норвегия, за които Ирка вече ми бе казал.

Обясних на дядкото за какво става дума. Той поклати глава и каза, че това са напразни усилия — господин Верн никога през живота си не е посещавал Исландия, и много жалко, защото е могъл да напише още по-хубави романи от „Пътешествие до центъра на Земята“ и „Златният вулкан“. За да съм напълно уверена, че казва истината, помолих го да ми покаже „съкровището“, което беше недостъпно за случайните посетители и туристи. Той изчезна някъде и скоро донесе обемиста книга, с поизтъркана подвързия от свинска кожа и поогънати ъгли. Това бе собственоръчно писан дневник, който Верн започнал през 1855 година и продължил да пише чак до самата си смърт.

Внимателно, с върха на пръстите си старчето отвори на 1861 г. — годината на пътуванията на Верн до Скандинавия. Четяхме едновременно. Да, точно това беше. Редове с хубав и изразителен почерк, нахвърлени бележки, безспорно понятни за автора, които положително са го подсеждали за многобройните му преживявания.

Няколко изречения за Дания и Копенхаген, за срещата с някакъв стар познат на име Трап, на брега край ферибота за Швеция, следват Стокхолм и неговите околности, възхищението на писателя от най-модерната парна дъскорезница в горите край Боркланд, дори и шарж на парната машина — истински великан, по-голяма и от самата сграда. След това бележките свършваха. Следващите редове бяха написани след раждането на сина му Мишел, за което безсърдечният татко Верн все пак успял да пристигне навреме.

— Виждате ли! — съжали ме старецът. — Мила госпожице, нали ви казах... Откъде-накъде господин Жул Верн и Исландия... Трябваше поне да съм чувал за това.

— Почакайте, господин управител — бързо прекъснах аз стареца, който се готвеше незабавно да отнесе книгата на някое тайно място. — Бъдете така любезен, покажете ми още веднъж страницата, която разглеждахме последна.

Моят екскурзовод сви рамене, но все пак внимателно отвори на въпросната страница. Да — тук нещо не беше в ред. Ето кое: Жул Верн, поне както ми го описа неговият поклонник Иржи, е бил научно последователен и акуратен — така че дневникът му беше истински образец на прегледност и склонност към ред и въобще на всичко, което на мен например ми липсва. А ето че разделът за първородния син, пълен с нежни думи и планове за всичко онова, което ще направи за малчугана, започваше на отделна страница, но едва на втория ред. Над него бе написана една-единствена дума, с която завършваше разказът за Скандинавия. Не е ли могло да я посбута на последния ред от предната страница? Не — не можеше. Там нямаше място, но не ми се искаше да вярвам, че Жул Верн, който като писател е трябвало отлично да владее броя на буквите в своите ръкописи — заради хонорара, а той, както е известно, и до днес се определя според броя на буквите — не е успял да довърши изречението заедно със страницата. Това — първо.

Второ, в дневника нямаше нито думичка за очакваното увеличаване на семейството, а и за обратния път мълчеше като гроб — описанието на Скандинавските страни завършваше с дъскорезницата при Боркланд и толкова. Но нали на кораба Верн би трябвало да има достатъчно време, за да напише поне няколко думи.

Най-много се радвах обаче на третото откритие: последната дума от описанието на пътуването из Скандинавските страни бе написана на нова страница с друго мастило. Това личеше и след сто години, макар че отдавна мастилото вече не беше черно, а бледосиво. Е, като всяко стогодишно мастило. Значи Верн не е написал думата заедно с цялото изречение, а го е направил по всяка вероятност допълнително, при бележките за малкия Мишел.

Видях се в ролята на Шерлок Холмс. Обзе ме детективска страст. Изведнъж осъзнах, че последното изречение от скандинавския дневник всъщност съвсем не е било последно, че текстът е продължавал на

следващата страница, а може би и на още няколко, които обаче са били откъснати и унищожени... След време Жул Верн е дописал само една-единствена дума, за да запази смисъла на изречението, след което е продължил да води дневника си.

Номерацията на страниците беше последователна — това, разбира се, нищо не значеше. Сигурно по-късно е била извършена от някой грижлив библиотекар, след смъртта на писателя. Нещо, което потвърди мрачното ми подозрение — тетрадката имаше точно 284 листа. Това особено число не ми излизаше от ума: защо точно 284? Защо не 300? Или 250? Но се сетих с какво желание французите и до днес използват дюзини, ко̀пи^[3] и въобще различни сложни и коварни мерки във всяка друга, но не и в нормалната десетична система. Тетрадката е имала 288 листа, две големи дюзини^[4]. Липсваха 4 листа.

Разумът ме предупреждаваше — девойко, не се увличай. Може преди сто години момичетата от книжарницата да са сбъркали. Може Верн да е откъснал съвсем други страници, защото ги е накапал с мастило, кой знае! Доктор Каменик просто те е омаял и ти виждаш загадки там, където ги няма...

Водена от случайното си хрумване, просто за сигурност помолих добрия дядко да ми намери и записките на Верн за времето, прекарано от него преди сватбата в Амиен. При това му се усмигнах най-очарователно, да не би случайно да изгуби търпение и да ме изгони. Това помогна. След малко вече разглеждахме страницата, посветена изцяло на Онорина. Името ѝ се срещаше най-малко по два пъти във всяко изречение, а бъдещият гениален и световноизвестен писател Жул Верн разказваше прехласнато за своята избраница със същите глупави и банални думи като всеки друг влюбен младеж.

Чакайте! Тук, в самия край на страницата, нещо беше грижливо изтрито с твърда гума или ножче. Точно през същото място притичваше нова Онорина, която този път за разнообразие беше „много красива, с бяла рокля“. Може би си внушавах, но и това мастило ми се струваше с по-различен цвят, напълно еднакво с онова, с което Жул Верн бе дописал последната дума от своя скандинавски дневник. Посочих на дядкото изстърганото място. Той вдигна очилата на челото си и почти заби нос в хартията, но написаното беше наистина отлично заличено — единствено грапавата повърхност издаваше някогашната поправка. И аз нямах по-голям късмет. Какво да

се прави, момиче — казах си, ще се наложи да употребиш целия си чар и дипломатичност...

Ех, скъпи редакторе — какви усилия ми струваше това! Може би най-големите през целия ми млад живот, но накрая все пак успях да убедя дядкото, че не искам да открадна или да унищожа ценния дневник, съкровището на всички изследователи на Верн, а само да преснимам едно-единствено местенце и при това под неговия строг контрол. Той ситнеше около мен, боязливо се оглеждаше, дали някой от шефовете не го вижда и дали няма да го сполети някаква беда за героичната му постъпка. Всичко мина добре. След малко бяхме в моя хотел. За щастие, там си бях оставила „Екзактата“, в случай че успея да открадна някой миг, за да снимам и нещо друго освен пеперудите. Нали знаете, фотографка! Мъкнех със себе си цял куп най-различни неща, повечето излишни, а между тях и т.нар. „черен филтър“, пропускащ само невидимите инфрачервени лъчи, както и подходящ за целта филм. Поставих дневника на прозореца (дядкото умираше от страх, да не го изтървем, та да падне от осмия етаж долу на улицата), нагласих филтъра и за по-сигурно направих почти 20 снимки на изстърганото място.

Когато свърших със снимането, дядкото притисна дневника до гърдите си като дългоочаквано чедо и се приготви по най-бързия начин да изчезне със своето съкровище. Разбира се, толкова скоро не го пуснах — най-напред трябваше да се убедя, че снимките са сполучливи — тоест да проявя филма в тъмната стаичка, импровизирана от мен в банята, без знанието на управата на хотела, където да мога при случай да копирам поне няколко снимки след завръщането си от музея, в който към пет часа всички започват да ме гледат накриво. Бях готова за около трийсет минути. В стаята беше тихо, зад вратата не се чуваше нищо. Да не би дядкото да е избягал? — помислих си. Но не! — когато накрая излязох от моята тъмна стаичка с проявения и готов филм, той си спеше спокойно, потънал в креслото...

Инфрачервената фотография, която днес използват криминалистите, изследователите и техниците по целия свят, отлично изпълни своята задача. Нали виждате онази снимка на стената? Оказах ѝ тази чест, защото именно тя беше в самото начало на истинското ни запознанство с Иржи, пък и заради значението ѝ в цялата история около „Дупката на свети Патрик“. На нея прочетох това, което сега

четете и вие. Думите „Прекрасна Онорина“ наистина бяха написани допълнително. Под тези думи бе първоначалният текст, всъщност само едно изречение. Успях да го разгадая с жалкия си френски: „Интересен откъс от стар пергамент с някакво тайнствено писмо — ще видим!“

Това всъщност е всичко. Разбирате, че незабавно хукнах към пощата и изпратих на Ирка телеграма, която заплатих от джобните си пари, твърдо определени за покупки.

„ПРЕДПОЛОЖЕНИЯТА ПОТВЪРДЕНИ СТОП
ДЕЙСТВИТЕЛНО Е НАМЕРИЛ ПЕРГАМЕНТОВ
РЪКОПИС СТОП СТРАНИЦИТЕ ЗА ИСЛАНДИЯ МОЖЕ
БИ ОТКЪСНАТИ ОТ ДНЕВНИКА СТОП

КРАЛОВА“

А най-много исках да добавя:

С НАЙ-ГОЛЯМА РАДОСТ БИХ ИЗБЯГАЛА ОТ
ТЕЗИ ПЕПЕРУДИ ПРИ ТЕБ, УЖАСНО ТЪГУВАМ.

Алена

От което нищо неподозиращият Ирка, който тогава бе за мен още другарят доктор Каменик, вероятно би се уплашил до смърт. За щастие телеграмата беше кратка и ми останаха пари и за покупките.

Приблизително след седмица бях готова с пеперудите, събрах си партушините и тръгнах към къщи, с куп новини за Иржи.

[1] Дейвице — жилищен район в Прага. Б.пр. ↑

[2] Фердо Мравката — популярен детски герой в произведенията на чешкия писател Ондрежей Секора (1899–1967). Б.пр. ↑

[3] Копя — 60 бр. — стара чешка мярка. Б.ред. ↑

[4] Голяма дузина — 12 дузини. Б.ред. ↑

ДОКТОР БЕЛКЕ Е УГРИЖЕН, НО ПОСЛЕ СЕ РАДВА

След завръщането на госпожица Кралова от командировката ѝ във Франция нашата малко хлапашка сензация с акция „ВИИ“ се превърна в сериозен проблем. Честно казано, в началото не приехме напълно сериозно нейната телеграма, но снимката, която донесе и подробното описание на остроумното разследване в музея на Жул Верн в Амиен бяха много убедителни.

Ако позволите да повтора, ситуацията беше следната: при своето посещение в Амиен през 1856 година, по времето, когато ухажвал бъдещата си съпруга Онорина, Жул Верн е намерил древен пергамент с ръкопис на Ардне Сакнюсем. Ако го е използвал без изменение в книгата си „Пътешествие до центъра на Земята“, а това се потвърждава от заключението на експерта професор Съоренсен — пергаментът е посочвал мястото, откъдето може да се проникне във вътрешността на Земята. Жул Верн е посетил Исландия, дори без съмнение може да се твърди — през 1861 година е бил в района на кратера Снайфелс, откъдето, според твърдението на Сакнюсем може да се слезе до центъра на Земята, но не само че никога и никъде не е споменавал за своя престой, а дори е унищожил бележките в пътния си дневник, както и напълно невинното изречение за намереното преди много време късче пергамент с тайнствения надпис.

Имахме повече от достатъчно преки и косвени доказателства за посещението на Верн в Исландия — преди всичко автографа на писателя върху подарената на дядо ми снимка, както и съвършеното познаване на местността и обичаите на населението, описани много по-подробно в сравнение с останалите романи за страните, в които писателят някога е бил.

Малка, бих казал, „съпътстваща“ загадка бяха откритите от Торгюн няколко вида бръмбари от един и същи род точно в кратера Снайфелс, макар че според твърдението на Ййри те никога не би трябвало да са на едно място. Естествено, писахме на Лейф Торгюн да потвърди мястото на откриването на получените бръмбари и по

възможност да изпрати още оттам, но дълго време нямахме отговор. Може би Лейф точно по това време е бил на път.

Основният въпрос, който вълнуваше нашата малка група, по-точно мен и Ййри, а в последно време и госпожица Кралова, бе, защо Жул Верн така старателно е заличил следите от своя престой в Исландия?

Измисляхме си всякакви вероятни и невероятни причини. Незабавно отхвърлихме предположението, че Жул Верн е извършил престъпление и се е опитал да прикрие следите му. Та нали Верн е бил кротък и преди всичко справедлив човек.

Малко по-вероятна беше мисълта, изказана от госпожица Кралова, че всъщност Верн, подмамен от фалшифицирания пергамент, написан от някакъв шегобиец или пък дори и от истинския пергамент, действително е отишъл в Исландия, разгледал е Снайфелс и... не е открил абсолютно нищо. От страх да не му се присмеят приятелите, той никога не е разказвал за приключението си и е унищожил писмените доказателства за него. А може би и за да не му се присмиват неговите наследници и потомци.

Скъпи господин редакторе, няма да ви занимавам с психологическия анализ, чрез който напълно отхвърлих и тази възможност — въз основа на подробното изучаване живота на Верн от книгите, намерени от безкрайно заинтригувания Ййри в пражките библиотеки и антиквариати. Накратко, една от специфичните черти на Верновия характер е била склонността към самоирония. Верн никога не пропускаше случай да забавлява приятелите си за своя сметка. Обичал да се облича в различни маскарадни костюми, да се прави на шут и главно, нито едно свое преживяване, отредило му комична роля, не е забравил да спомене в някои от разказите си, както, да речем, неудачното първо и последно ловно приключение в единствения ден от целия си живот, който посветил на лова — през 1859 година в Пикардия, чиято жертва станала една простреляна жандармерийска шапка... може би това качество на характера му е било защита срещу евентуалния присмех — половината от лицето му потрепвала в нервентик и подобна защитна реакция се усвоява лесно на млади години — кой знае? Не, наистина няма да ви уморявам със своите психологически приказки. Накратко, госпожица Кралова също грешеше.

Отхвърлихме и следващата възможност — за някое любовно романче, което „палавият“ Верн е искал да скрие от Онорина. Верн, който до края на живота си обичал горещо своята съпруга, не ще и да е помислял за подобно нещо, още повече по времето, когато младите съпрузи са чакали първия Верн-младши. Накрая единодушно стигнахме до извода, че Верн е открил в Исландия, и то в кратера, описан в пергамента на Сакнюсем, нещо, за което светът не е трябвало да узнае. Въпросът защо тогава въобще се е появил романът „Пътешествие до центъра на Земята“ или защо Верн не е променил основните части от ръкописа и не е избрал за място на действието друг район на света или поне друга част от Исландия, естествено не можехме да разрешим в Прага. След безкрайните разговори с Ийри и от време на време с госпожица Кралова ние се задоволихме със следното предположение: откритието е било от такъв характер, че писателят не се е решил да го скрие, а е оставил всичко в ръцете на съдбата. Както по-късно се оказа, това предположение беше правилно.

Не мога да скрия едно важно обстоятелство, макар че съм смутен и не зная как да постъпя. Скъпи господин редакторе, вярвам, че няма да злоупотребите с моята откровеност. Забелязах, че за разлика от Ийри госпожица Кралова търси нашата компания и се интересува от проблемите на „ВИИ“ не от любопитство или от литературно-исторически интерес. Госпожица Кралова просто се бе влюбила в Ийри и аз не се учудвах — доктор Каменик е забележителен човек. Чудното беше, че той въобще не забелязваше създалата се ситуация, макар че госпожица Кралова също много му харесваше и той неведнъж ми го бе казал.

Като приятел на Ийри страшно се зарадвах от подобно развитие на нещата — на него точно това му бе необходимо! Струва ми се, че вече говорихме за признаците на преумора и нервно раздразнение, които наблюдавах у него. Състоянието му не се подобряваше, по-скоро обратното. Нервното напрежение, свързано с работата над описанието и научната класификация на новооткритите пещерни насекоми, голямото умствено натоварване, свързано с нашата акция „ВИИ“, и нощите, прекарани с цял куп Вернови книги и биографии, както и лекарските му задължения в болницата, влияеха все по-осезателно на Ийри. Знаех, че много скоро той трябва да смени обстановката и начина си на живот, за да не премине тази преумора и

раздразнителност в сериозно заболяване. Затова реших да ускоря изпълнението на своя план и с оглед на новата ситуация да го поразширя. Нямаше много време. Уредът, който бях изпробвал и поръчал за своята страна, вече бе готов. Тъкмо се провеждаха последните изпитания на електронната апаратура. След десет дни, най-много след две седмици моят престой в Прага трябваше да завърши — чаках само да приключат последните изпитания, за да мога лично да съпровождам апарата по време на пътуването през Северно море. В никакъв случай не можех да удължа своеволно престоя си, ограничен от скромните финансови възможности на исландското Министерство на здравеопазването.

Затова посетих нашия консул — господин Люндборг, който вече знаеше за откритията на Ййри в нашите пещери и дори бе осигурил преводи на неговите научни статии на родния ни език, за да могат да бъдат оценени в Рейкявик. Носех екземпляри от снимките на госпожица Кралова, които успях да взема под някакъв невинен предлог, и за кратко време убедих господин Люндборг, че участието на опитен фотограф или фотографка, запознати с тънкостите по снимането на дребните насекоми, не само би обогатило възможностите на заплануваното проучване на доктор Каменик, но и съществено би подпомогнало пропагандата на природните забележителности в нашата страна. Милият господин Люндборг, макар че прекъснах неотложната му работа — преглеждане на чешката преса, неразделна част от обичайните задължения на всички представителни органи в чужбина, незабавно се зае за работа. Бях в съседната стая и само от време на време дочувах откъслечни думи. На другия край на линията беше, както разбрах, някой си Кнюд. За нищо на света не би ми хрумвало, че този Кнюд е исландският министър-председател и че точно него господин Люндборг убеждава с всевъзможни доводи за необходимостта да се удовлетвори моето предложение.

След миг консултът се върна задъхан от съседната стая, като бършеше с кърпа челото си, но сияещ и доволен.

— Радвайте се, докторе, работата ни е в кърпа вързана! — говореше високо той и вече посягаше към барчето за бутилка и чаши. — Това трябва да се полее! Участието на този ваш колега — доктор Каменик, вече беше одобрено — казват, че нашите ентомолози са възхитени от неговите открития. А Кнюд, искам да кажа министър-

председателят, като деца ние всеки ден страшно се биехме, живеехме на една улица — тържествено обеща участието на още един специалист, за документиране на изследванията, при това по избор на доктор Каменик. Доволен ли сте? Може ли татко Люндборг да уреди нещо или не?

И ОТНОВО ДОКТОР КАМЕНИК, КОЙТО В НАЧАЛОТО СЕ КОЛЕБАЕ

Е най-последно се случи.

В първия момент си помислих, че Лейф Торгюн отново изпраща някакви бръмбари, но този път опаковката беше много луксозна, „официална“, с множество марки за доктор Ружек и печат на гърба. Почти се боях да я отворя. Накрая все пак не издържах и... седнах от изненада.

Редакторе, представете си — чак в Исландия познаваха моите статии, те им харесваха и като връх на всичко — канеха ме в Исландия за проучване на местните видове пещерни насекоми „на място“! И не само това, можех да взема със себе си и фотограф по свой избор.

Чак свят ми се зави. За по-сигурно прочетох писмото още веднъж — дали наистина е за мен и дали съм го разбрал правилно... Ей богу, нямаше никаква грешка!

То се знае, веднага телефонирах на Белке — беше в „Хирана“, при своята машина. Как го изненадах — боже мой, неговият стар приятел Ййри е известен по света! Но трябва да ви кажа, че след като се съвзе от изненадата, която не ми се стори много голяма, той ужасно се зарадва, честити ми, а когато се прибра у дома, носеше бутилка вино в ръце, а в джобовете си — по една кутия замразено филе — каза, че всичко това е поздрав от родината му и че ще си го изпържим сами. „Поздравът от родината“ малко му бе намокрил шлифера, но това не можеше да ни развали настроението.

Изведнъж нещо ме стисна за гърлото: ами болницата? Ами главният лекар? Та аз просто НЕ МОГА да замина, макар че много ми се иска! Кой ще дежури в събота и въобще... Исландия, така близка преди миг, изведнъж се отдалечи отново там, където винаги си е била — някъде посред морето, на края на света, откъдето винаги, според новините, започва да се разваля времето у нас. Впрочем Министерството на здравеопазването добре ще се подреди, ако всичките му доктори тръгнат по света да събират бръмбари.

Белке ме изслуша, кимайки с глава, и ми посочи допълнителната клауза в писмото, която бях пропуснал във вълнението си: исландското Министерство на науката и образованието заедно с настоящата покана моли правителството на Чехословашката социалистическа република въз основа на договора, сключен между ЧССР и Република Исландия на дата и т.н., и т.н... Моите уважения — казах си, — за това знае дори правителството! Ако сега научи и главният лекар, ще стане една... не, не, просто няма начин.

Белке само клатеше глава — каза, че съжالياва. За Исландия и за тези нови видове бръмбари, пък кой знае какво се е случило с Торгюн. Съобщили са му, че е в болница заради някаква странна болест и с една дума, дълго време няма да има бръмбари. И че най-лошото е, гдето не можем заедно да видим какво собствено е търсел в Снайфелс старецът Верн...

Сякаш гръм ме удари! Вече почти два месеца не мисля и не приказвам за нищо друго, освен за „ВИИ“, а сега напълно го забравих. Разбира се, тайната трябва да се разгадае на самото място...

И постепенно всичко започна да ми изглежда розово. За два месеца може би няма да бъде чак толкова трудно! Единият така или иначе ще бъде от отпуската ми, да вървят по дяволите тази година пещерите в Южна Франция и техните бръмбари. Втория месец все някак ще го преживеят и без мен. Ще обещаая на Ружек цял чувал с исландски марки, за да вземе две дежурства, сигурно и Кулих би могъл да помогне, а на главния все някак ще обясня. Най-послед след дванадесет години работа имам известно право... Кажете сам, редакторе, не е ли така?

Реших, че ще замина. Оставаше само един проблем — кого да взема със себе си като фотограф. Естествено, Белке не можеше да ме посъветва и само сви рамене. Изведнъж ми хрумна чудесна идея:

— Белке, а защо да не замине Алена?

Отговори ми, че не знае дали госпожица Кралова ще се справи с работата, че е нужен наистина първокласен специалист, за да не съжالياвам накрая. И дали тя няма да бъде възпрепятствувана и т.н., и т.н.

Това вече ме вбеси. Първокласен специалист! Не ще и дума — Алена е нашият най-добър специалист. Нали така казва и самият професор Обенбергер, а той винаги има особени изисквания за

иллюстрациите на своите книги и статии. Само че — хрумна ми — дали ще я освободят от Академията. Това не е проста работа! Достатъчно е само да си спомнят за някоя сбирка от пеперуди и — сбогом, Исландия! Трябва — реших аз. Когато се отнася за самия мен, не мога да се боря, но когато става въпрос за друго — тогава само гледайте какво правя! Другарката Кралова просто ще замине за Исландия, и то на всяка цена — нека Белке разбере как я е подценявал. Каквото и да се случи!

Баста!

8

ДРУГАРЯТ ВОЛЕЙНИК, ПОРТИЕР НА АКАДЕМИЯТА, ИМА ЧЕСТТА ДА ЗАВЪРШИ ПЪРВАТА ЧАСТ

Дали познавам другарката Кралова? Що за въпрос — как мога да не я познавам, нашата Алена? А дали си спомням, когато заминаваше ли? На онова нейно славно пътуване?

То се знае! Да съм я видял да заминава, не съм, но същия ден, в който тя научи за това, дойде този нейният... Докторът. Не го знам как се казва, но все забравяше да си разпише пропуски и трябваше да изкачва обратно четири етажа. Жал ми беше за него, но редът си е ред, нали така?

Тогава докторът дойде да ѝ каже. Веднага след обяда тя излетя навън, страшно развълнувана, очите ѝ светеха като звезди.

— Къде, Алено, къде? — попитах аз.

— Познайте, чичо! — засмя се тя.

— До сладкарницата или пък на среща.

— Глупости! Представете си, чичо, заминавам за Исландия!

— Сериозно ли, Алено? Отивайте! Само че там няма ли да ви бъде, толкова, студено?

— Не се страхувайте. Ще се стопля! — викна ми тя през рамо и изскочи навън. Лудетина!

Та това като че ли е всичко, редакторе, което зная за пътуването на нашата Алена до Исландия. Достатъчно ли е? Още по-добре!

ВТОРА ЧАСТ ИСЛАНДИЯ

ДОКТОР КАМЕНИК РАЗКАЗВА ЗА ПЪТУВАНЕТО ДО СЦЕНАТА НА СЪБИТИЯТА

Най-после бяхме пред Снайфелс. За щастие, не беше нужно още от самото начало да се сблъскаме с неприятностите на професор Лиденброк и неговия нещастен племенник. Дори обратното: колата на Белке, която той галено наричаше „Иза“, изкачи, без да спира и съвсем безпрепятствено, най-тежката част от пътя — изкачването от базалтовите стени на фиорда Стапи почти до самото подножие на Снайфелс, под двата разсечени върха със снежни шапки, които не се стопяваха през цялото лято и дочакваха следващата зима.

Шосето лъкатушеше между насипи от огромни камъни, на места пропадеше в скалите, явно благодарение на пиротехниците, които някога са ги пробивали. От пътя се откриваше прекрасна гледка към морето, изпъстрено с безброй скалички и камъни, обкръжени от снежнобяла пяна. Белке не можеше да пропусне този верновски ефект^[1], който аз вече очаквах. Той спря колата, обърна се на запад и посочи с ръка:

— Гренландия!

Подсъзнателно Алена реагира точно според Верн:

— Гренландия? Наистина ли?

— Да, виждате ли тази белезникава омара над хоризонта? Това е сиянието на гренландските ледници. То е водело към целта исландските смелчаци, викингите, които през 983 година начело с необуздания Ерик Рижия се заселили в тази негостоприемна пустиня. За да спечелят последователи на делото си, те далновидно я нарекли Groen-land, Зелена земя. Много зеленина, естествено, не намерили. Въпреки това земите на първите заселници просъществували там почти сто години благодарение на спорадичните пътувания между Исландия и Гренландия на невероятно смелия Лейф Ериксон, открил Америка няколко века преди Колумб. Той хвърлил котва в Ню Фаундлънд, а по-късно и доста по на юг край бреговете на Вирджиния.

От снега появяваше хлад и Алена зиморничаво повдигна яката на кожухчето си, което предвидливо ѝ бе дала майката на Белке. Аз само дето не траках със зъби — Белке прехласнато се оглеждаше наоколо, а Торгюн сякаш нарочно разкопча докрай канадката си. Исландци!

Недалеч се намираше каменната постройка на бензиностанцията. От комина ѝ се виеше дим. Белке искаше да остави там колата си на съхранение, така че отидохме до самата сграда. Установихме, че можем да си купим не само бензин, но и кафе, чай, консерви, картички с изглед на вулкана и най-различни сувенири — фигурки от лава, украсени кожени кесийки и миниатюрни снегоходки. Докато Белке уговаряше със собственика съхранението на автомобила, а Алена се колебаеше дали да похарчи няколко аурара^[2] за една не много сполучлива фигурка от лава, купчината одеяла в ъгъла на стаята се размърда и в нас се вторачи една старица, истинска бабичка от приказките, най-малко стогодишна. Белке каза, че е на не повече от седемдесет, че тук хората бързо остаряват от тежката работа, но аз не се съгласих. Тя заграчи нещо. Управителят на бензиностанцията, изглежда, се опита да я успокои с няколко думи и да я върне в леглото, но учтивият Белке, естествено, ѝ отговори и тя занарежда като водопад. Тялото ѝ ритмично се поклащаше напред-назад в такт с думите ѝ, сякаш репетираше стихотворение. Синът ѝ (а може би внукът?) напразно се опитваше да я прекъсне. Когато свърши, тя отново се върна в леглото и се пъкна под завивките. Белке се държеше така, сякаш нищо не се бе случило, затова пък Лейф три пъти плю встрани. С очите си видях. Алена стоеше в ъгъла и гледаше изумено. Толкова се бе слисала, че дори не успя „да стреля в движение“ с „Екзакта“-та си.

Белке най-после се споразумя да паркира автомобила зад бензиностанцията, на пътя към торфището, даде на управителя някакви пари и вече можехме да тръгваме. Най-напред разтоварихме багажа, след което Белке закара своята „Иза“ на мястото ѝ и се върна при нас. Алена любопитства какво всъщност е казала старата госпожа, но Белке махна с ръка. Аз също исках да знам — това просто не ми даваше мира, така че при сгъването на палатките, въжетата, пакетите и апаратурата на Алена се промъкнах до Лейф и тихичко го попитах:

— Слушай, Лейф — какво...

За по-сигурно Лейф отново плю три пъти и лаконично заяви:

— Вещица. Разказваше някаква стара легенда.

— Каква легенда? И защо точно на нас?

— Не знам. И аз не разбрах много. Говореше за някакви огнени мъже в земните дълбини, за смъртта на слабите и за някакъв ковач.

Белке дочу нашия разговор и отбеляза:

— Ййри, това е случай за Съоренсен. Истинска оригинална исландска легенда от ХХ век. Трябва да го пратя тук с магнетофона.

После отново се наведе към багажа. Купчината беше доста голяма, като се има предвид, че всъщност ни предстоеше само двудневно предварително проучване преди същинското събиране на насекоми, но на грижовния Белке му се искаше да ни създаде и тук същия уют както в дома му — Лейф само мълчаливо кимаше, когато той прибавяше към багажа допълнително портокалов сок и кутия с праскови за всеки случай и една консерва със сушено говеждо и още се чудеше какво ли друго ще ни потрябва.

Накрая все пак поделихме някак си пакетите — въпреки нашите протести Лейф качи на гърба си по-голямата част. За Алена останаха само фотографските принадлежности и моята стъкленница за бръмбари. Всички в един глас ѝ обяснихме, че всъщност тя носи най-много, тъй като с този стъклен багаж въобще не може да си позволи да падне.

Най-после потеглихме към бленуваното място, където трябваше да се разреши загадката „ВИИ“.

Бях подготвен за трудно изкачване, но Исландия все пак не биваше да ми погажда такова нещо! Катерехме се по стотици камъни, като се измъквахме един другото и си помагахме с щеките.

Върховете, които от колата изглеждаха досегаеми с ръка, след час бяха все така далечни, както в началото, а може би и още по-далечни. Така поне ни се струваше. Белке бе стиснал зъби, по челото на Алена блестяха капчици пот, които дори леденият вятър не успяваше да изсуши. Лейф, разбира се, мълчаливо крачеше и сякаш не усещаше нищо, а за себе си по-добре да не говоря. Най-после Лейф даде знак за почивка. Намирахме се точно на някаква широка скална тераса, над която се извисяваха двата върха на Снайфелс. Гледката беше божествена, но на мен не ми беше до нея. С удоволствие се свлякох върху обраслата с лишей скала и смъкнах раницата от

раменете си. Близо до мен Белке пухтеше с последни сили. Чудно, но Алена се съвзе първа:

— Докторе, ще щракна няколко снимки — това не можем да го пропуснем...

„Аха, в теб отново се е пробудил «запаленият любител», помислих си аз. Защо пък не? Като имаш желание, снимай!“

Алена събираше нещата си. Лейф рицарски скочи, грабна статива и големия сгъваем апарат, за миг се сдърпаха кой да ги носи, след което и двамата изчезнаха зад най-близката скала.

Белке се обърна към мен, подпря се на лакът и запита:

— Ийри, знаеш ли за какво говореше бабичката?

— Още ли не ти излиза от ума? — учудих се аз.

— Още. И веднага ще ти кажа защо. У нас, в Исландия, трябва да се мисли по-различно, отколкото другаде в Европа. Почти хиляда години ние сме живели сами за себе си, малко, смело племе, което в непрекъснатата и жестока борба за своя живот и хляб се вдъхновявало единствено от героическите си песни. Може би както старите гърци — само че те имали далеч по-лек живот. Тези песни, Ийри, не са записвани, защото никой освен най-висшите духовници не е можел да пише. Предавали са се от поколение на поколение като устен епос — пак трябва да ти припомня Омир: когато „Илиада“ и „Одисея“ били записани, господин Омир лежал в гроба от няколко века... Онази старица припяваше някаква объркана скоропоговорка, само че на места езикът беше староисландски. Тя самата едва ли разбира нещо, просто е запомнила думите от своята майка или баба. Звучеше приблизително така:

„Големите мъже със здрави щитове и чукове няма да загинат, но смъртта ще покоси овчарите и ловците на малките птици. Пазете се от малките птици и от ледените мълнии, преди да ви е погълнала Дупката на свети Патрик. Когато луната намалява, вземете чукове и тръгнете към фиорда, за да не ви достигне онзи, дето кове с огнените мъже в дълбините, по-дълбоко, отколкото ще проникне копието на Вотан^[3]...“

Естествено, не го помня дума по дума, но имаше приблизително този смисъл. Непременно ще изпратя тук Сьоренсен — ще подскочи чак до тавана от радост. Какво ще кажеш за това, Ийри?

Свих рамене. Какво бих могъл да кажа?

— Нищо не разбирам, струва ми се напълно безсмислено. Белке, кажи моля те, каква е тази Дупка на свети Патрик?

Сега пък той сви рамене.

— Не зная, никога не съм чувал за нея.

Затъркаляха се камъни — Алена и Лейф се връщаха. Изглежда, не бяха се озорили много при снимането и веднага ни заявиха, че продължаваме по-нататък.

Метнахме раниците на уморените си рамене и поехме отново към двата върха. Редакторе, не знам дали ще повярвате, но сякаш наистина добихме нови сили и вече вървахме много по-бързо. Слънцето беше още доста високо на небосвода, когато достигнахме самия връх на южния конус, Скартарис. Сигурно си спомняте това име — имаше го вече в пергамента на Ардне Сакнюсем. Сянката на върха трябваше да ни покаже пътя до земните недра или поне тайната, която Жул Верн така старателно е криел. Естествено, сега имахме друга грижа — да стигнем преди залез-слънце долу на дъното на кратера и да се приготвим за пренощуване. Лейф непрекъснато мърмореше своето неизменно Forüt, forüt,^[4] подканяше ни да бързаме и не позволи дори за миг да погледнем от върха на Скартарис към вътрешността на острова. Повярвайте, гледката си струваше! Хребет след хребет, сякаш стадо древни животни се сбираха чак до хоризонта; надниквахме в дълбоки, прорязани от реките долини. Тук-там, като разпръснати по гранитна черна дъска, се виждаха рибарски селца с дървените си църквички и с лентите на пътищата.

Редакторе, сигурно знаете по какво се различава младостта от старостта, а ако не знаете, ще ви кажа: човек е млад, докато му е все едно дали се изкачва, или пък слиза по стълбите. А старостта започва, когато и двете са еднакво уморителни. Според тази мъдрост ние, поточно Алена, Белке и аз, бяхме на години поне колкото Матусал^[5]. Слизането беше много по-тежко от изкачването, макар че каменистият сипей от вътрешната страна на кратера много приличаше на своето братче от външната страна. Като опитен планинар Лейф Торгюн, естествено, знаеше това, както и че имаме точно толкова време до залез-слънце, колкото да стигнем до дъното на кратера — причината за неговото досадно „Forüt“.

Лейф наистина беше чудесен — обикаляше около нас по най-трудните места, когато преминавахме през езиците на ледника,

облизващи вътрешната стена на кратера, връщаше се за всеки един от нас, носеше най-малко половината от багажа, а на дъното на кратера, където едва се довлякохме, той беше най-бодър от всички ни.

— За бога, Лейф — пресипнало заговорих аз, когато най-последно можех да вдихвам мразовития въздух и да си поема дъх без тежестта на раницата, — няма си идвал чак дотук за бръмбарите?

Той кимна, като палеше лулата си.

— С туристи?

Той поклати глава отрицателно.

— Защото вече си мислех, че и тук идват туристи, за да пишат по скалите любимите си имена. С кого тогава?

— С геолози. Два пъти. И още веднъж с един астроном. Търсеше най-подходящото място за строителство на нова обсерватория. И няколко пъти сам. Просто така. От любопитство.

От любопитство осем часа път насам и още толкова обратно? Ужас!

— Лейф, а какво те привлича тук?

Високият „маратонец“ сериозно и съсредоточено разпалваше лулата си, докато огънчето ѝ не освети в лекия полумрак острия му нос и скулите му, изрязани сякаш от гранит, след което замислено ми отговори.

— Хората се страхуват да идват тук. Съществува някакво глупаво поверие. А аз исках да им покажа, че няма от какво да се страхуват. Най-малко от някаква си Дупка на свети Патрик.

Двамата с Белке наострихме слух.

— Какво, от Дупката на свети Патрик? Нали за нея говореше онази старица там долу?

Сега бе ред на Лейф да се изненада.

— Наистина ли? От пет нейни думи аз разбирах най-много по една.

— А какво се говори за Дупката на свети Патрик?

Лейф придърпа раницата, удобно се подпря на нея, замисли се и накрая обясни, че това уж било вход за пъкъла. Ирландският епископ свети Патрик, който е проповядвал и в Исландия, веднъж през нощта забил на това място жезъла си в земята и тя се разтворила. Когато луната намалява и изгрее над това място, казват, че се чуват удари от

чукове и стонове на мъченици. Техните клетви се отразяват от луната и падат обратно върху земята като големи черни котки с огнени очи.

Така му е разправяла неговата баба и много се ядосала, когато веднъж, още като момче, той избягал от къщи и отишъл направо при Дупката на свети Патрик. Когато след това се разболял, казвала, че е наказан за греха си.

— Ето какви са тия поверия... — довърши Лейф с извиняващ се поглед, изтърси лулата си и започна да разопакова палатката и спалните чували.

Белке седеше недалеч на един камък като горски дух, подпрял с ръце глава.

— „Пазете се от малките птици и от ледените мълнии, преди да ви е погълнала Дупката на свети Патрик...“ Нещо такова беше, нали, Ййри? Лейф, къде точно си търсил бръмбари за доктор Каменик? Поспециално тези, последните, дето много си приличат, като мравки?

— Точно там, в Дупката на свети Патрик. Тогава бях с астронома и нямах много време — обясни Лейф иззад палатката, докато Алена с всички сили надуваше с мъничка помпа гуменото дъно. Белке скочи от камъка. Хвана ме за рамото, а движенията му бяха нервни и неспокойни.

— Ййри, ти не си тукашен. Не разбираш... — махна той с ръка, сякаш искаше да прогони нещо или пък се отказваше от обясненията. — Госпожице Алена, Лейф — да оставим това. Нека да се върнем. Имаме магнезиеви факли и електрически фенери. Около полунощ ще бъдем при колата и може би ще успеем да пийнем нещо топло при пазача на бензиностанцията!

Алена не разбра какво имаше предвид Белке:

— Докторе, след малко ще има топло кафе! Защо да се трепем толкова за чашка бренди!

Лейф обаче се смути, подпря с гранитни камъни състоящото се от няколко алуминиеви тръбички колче на палатката и пристъпи към нас. След миг всички се събрахме накуп, като призраци в полумрака на най-пустинното място в света, оградено със зловещите кулиси на черните стени, морените и кръглият кратер на вулкана, зеещ на няколко десетки метра над нас.

Белке помълча, прокара длан по челото си и несигурно каза:

— Зная, че е глупост, аз, лекарят психиатър... Но, моля ви, не мислете, че съм страхлив и се боя от тъмното, от привидения, или пък от граченето на побъркани старици. Лейф, ти знаеш, че не е така, нали?

Може Лейф да е кимнал в мрака, не забелязах.

— Разбирате ли, Ййри и госпожица Алена, обръщам се към Лейф, защото той също е исландец и също като мен има в кръвта си онзи инстинкт, който е позволил на нашите прадеди да оцелеят на най-негостоприемната земя, която хората са заселвали. Моля те, Лейф, само че откровено, кажи ни, защо си идвал тук, в кратера, след като не е било нужно, след като майка ти е забранявала?

Торгюн се замисли. Най-сетне каза:

— Защото тук се страхувах...

— Точно това очаквах, че си се страхувал... — тихо каза Белке. — Тук всички се страхуват, цели поколения явно са носили този страх в себе си. Но защо, Лейф? Защо, Ййри? Полезно е хората да се страхуват — това е защитен инстинкт на човека, който все още не е достатъчно силен, за да се противопостави на опасностите. Нашите прадеди се страхували от тъмнината, защото тя е била опасна за тях, изпълнена с ноктите и зъбите на зверовете, със змиите и пропастите, а ние, техните наивни потомци от асфалтираните магистрали, с фенерчета в джобовете, им се надсмиваме! Страхували са се от урочасване, защото не знаели, че болестите се пренасят от бактерии; страхували се от лоши жени, които ходят по обяд и носят смърт, просто защото не знаели нищо за слънчевия удар. Приятели, какво ли ги е плашело в Дупката на свети Патрик? От какво ли е трябвало да се пазят мъжете със здрави щитове, които не се страхували от битките и морските бури, които се присмивали на смъртта и стотици пъти направо са я предизвиквали? Какви са тези малки птици и ледени мълнии?

— Глупости — изплъзна се от устата ми. Каквото и да е, не можех да си взема думите обратно, но можех само да съжалявам. За своята забележителна ораторска проява Белке заслужаваше по-добра публика. Той се прегърби, за миг се замисли, след което каза:

— Може би наистина са глупости, Ййри. Да оставим сега поверията и психологическите анализи. За по-сигурно нека разгледаме фактите. Лейф е дошъл тук за първи път още като момченце, след което се разболял. Така ли е, Лейф?

— Откъде знаете? — подскочи уплашено той.

— Преди миг го казахте само, господин Торгюн! — успокои го Алена.

— Да, ти сам го каза преди малко. За последен път си бил с онзи учен, астронома. Събирал си бръмбари за Ййри. След което си лежал почти месец в болница, нали?

— Да, но... — започна да обяснява изумено Лейф.

— Знам, знам, само си настинал. Само че астрономът остана здрав, нали?

— Е, да! Но той не търсеше бръмбари! — защитаваше се Лейф, без да ме погледне, сякаш се срамуваше за признанието, че всъщност се е разболял заради мен...

— Не е търсил. По-точно казано, не е бил в Дупката на свети Патрик. Но моят дядо вероятно е бил в нея. Знам от баща си, че точно след като Жул Верн заминал, дядо ми много дълго боледувал. Не можел повече да съпровожда чужденците по планините, нито пък да помага на геодезистите. Живял още доста — ловял треска.

— Стига, Белке! — прекъснах го аз. Не можех да повярвам на ушите си. Този винаги спокоен, разсъдлив и усмихнат човек сега виждаше навсякъде около себе си привидения. — Ти дори не знаеш дали наистина става въпрос за Дупката на свети Патрик. Тук наоколо е пълно с дупки като в ементалско сирене, а мен, освен бръмбарите, ме интересува само една от тях — тъкмо онази, която нежната сянка на този дангалак — посочих към върха на Скартарис, изправен над нас като черен пръст срещу осеяното вече със звезди небе — ще целуне утре по обяд. Наистина, не е точно първи юни, но няма да чакаме цяла година заради един-два метра!

— Знаеш ли, Ййри, имаш право, веднага ще установя това — оживи се Белке.

— Охо, ще извикате слънцето? — зарадва се Алена. — Отлично, докторе, вие ми харесвате!

— За съжаление, няма да мога — засмя се Белке. — Ще направим нещо по-просто. По начин, за който всъщност би трябвало да се досети уважаемият професор Лиденброк. Тук — той бръкна в джоба си и измъкна къс хартия — имам разположението на слънцето на небосвода точно на първи юни по обяд. А тук — от другия си джоб извади нещо, което в полумрака приличаше на тирбушон, — един

заслужил морски секстант, който взех временно от музея на корабоплаването в Рейкявик. Наистина в Института по физика великодушно ми предложиха значително по-добри инструменти, целите в лупи, скали и часовникови механизми, но те, освен че не бих могъл да работя с тях, бяха ужасно тежки. А този е като играчка — каза той и освети с джобното си фенерче малкия изкусно гравирани месингов уред върху дланта си.

Всъщност това бяха два ъгломера, разположени перпендикулярно. В хоризонталния бе вграден украсен компас.

— Геометричната задача е така проста, че ще я разбере не само една изключителна фотографа — той се поклони на Алена — и планински водач, но и двама напълно невежи в тази наука доктори, които на стари години едва могат да броят. Според пергамента на Сакнюсем входът до центъра на Земята се намира по продължението на съединителната линия: Слънцето — връх Скартарис. Достатъчно е сега да открием мястото, от което се вижда под същия ъгъл и в същата посока споменатият връх, както се вижда и слънцето на първи юни по обяд, и всичко ще е наред, лесно е, нали? Надявам се, че ще бъде така и в действителност. Момент — под светлината на фенерчето той нагласи скалите, — можем да тръгваме! Според секстанта би трябвало да е някъде в тази посока — посочи той, след като погледна през процепите в подвижното рамо на отвесния ъгломер.

Лейф осветяваше пътя със силна акумулаторна лампа, която измъкна от раницата. Не беше излишно — дъното на кратера бе покрито с морени и остри скални парчета, а на някои места тъмнееха бездънните пропасти на изгасналите вулканични комини.

Алена вървеше няколко крачки напред заедно с Лейф и Белке тихо ми пошепна:

— Ййри, представяш ли си какво ще значи това, ако наистина слънчевите лъчи проникват до Снайфелс на първи юни? Ново потвърждение на нашите предположения за посещението на Верн...

Не отговорих. Белке отново погледна към секстанта и извика на Лейф и Алена:

— Достатъчно, сега малко по-надясно!

Стигнахме почти до стената, която като стръмен вал ограждаше равнината на кратера. Белке се подпря на огромен камък и внимателно

започна да измерва. Най-после отдръпна секстанта от очите си, затвори го и го напъха в джоба си.

— На мястото сме, а къде е тази прословута Дупка на свети Патрик?

Лейф неволно се хвана за гърлото, изкашля се и тихо каза:

— Точно зад вас, докторе...

Белке бавно се обърна. Снопите светлина от лампите ни като по команда се насочиха към ниския полукръгъл отвор, подобен на древен свод, водещ към скална крепост.

[1] Има се предвид аналогичната ситуация в романа „Пътешествие до центъра на Земята“. Б.пр. ↑

[2] Аура — 1/100 част от исландската крона. Б.пр. ↑

[3] Вотан — древногермански бог на ветровете и бурите, по-късно на войната и поезията. Б.пр. ↑

[4] Foröt — напред (исл.) Б.пр. ↑

[5] Матусал — потомък на Адам, живял 969 г. Б.пр. ↑

АЛЕНА КРАЛОВА, ИЛИ МАЛКА МИЛА ИНТЕРМЕДИЯ

Как съм сега ли, редакторе? Сега вече ми е широко около врата, но тогава беше кошмар! Всичко бе прекалено тайнствено и сякаш специално измислено от някой изкусен писател — пророкуващата старица, предчувствията на доктор Белке, черните като смола скали и накрая Дупката на свети Патрик, именно на онова място, откъдето искахме да влезем в недрата на нашата майчица Земя, точно според упътването на господин Верн.

Не ни беше много до приказки. Белке мълчеше и само едносрично отговаряше на въпросите. Лейф ожесточено пафкаше с лулата си, вареше на спиртника чай и гулаш от консерва и осветен от пламъка, изглеждаше като дявол. Палатката бе опъната — тези леки палатки от синтетика и спалните чували, напълнени с птичи пух, това е то истински технически прогрес! За мен и Иржи не оставаше нищо друго, освен да седим на един камък и да гледаме звездите и светлините на прелитащите начесто самолети. Всъщност Исландия е едно от най-натоварените авиационни трасета и всички тези самолети сякаш си бяха дали среща точно над Дупката на свети Патрик, но някак си не й подхождаха. Ако в края на кратера под Скартарис се бе появил някой викинг с дълго копие, меч, щит и волски рога на шлема, той повече би отговарял на пейзажа.

Но аз пак много говоря, нали?

За вечерта няма какво толкова да се разказва. Всъщност въобще нищо, а единствената дреболия, за която може би си струва да се спомене, се отнася до мен и Иржи. Защо да не ви я разкажа — та това е само една малка мила глупост.

Известно време седяхме с него в пълно мълчание. Изведнъж Иржи въздъхна и каза:

— Знаете ли, Аленко, аз няма да се откажа от тази пещера, дори и само заради тези противни Лептодерини. Та нали до края на живота си не бих си простил да бия толкова път и накрая да избягам пред самата цел. Но вас много, много ви моля да останете утре тук отвън...

Така или иначе там, в тази тъмнина, няма нищо за снимане, нали? Нали ще го направите заради мен?

Преди още да включа, попитах учудено:

— За бога, докторе, защо пък не? Та нали заради любопитството си днес съм полумъртва от умора!

— Знаете ли — Иржи се въртеше върху камъка, сякаш му убиваше, — Белке е умен човек и може би там наистина има нещо опасно. Все пак това е вулкан, има изпарения, серни газове, какво да ви разправям...

— Стига, докторе, а тези газове не вредят ли на мравчоците?

— Боже мой — възмутено занарежда Ирка, — колко пъти трябва да ви казвам, Алено, че това въобще не са мравки, а бръмбари! И престанете вече с тия мравчоци — та това е направо обида за науката... и... въобще... — той обидено почукваше с подкования си ток по камъка: — Това нищо не означава, че на мравчо... по дяволите, започнах да говоря като вас, искам да кажа, че тези газове не пречат на бръмбарите. Те могат да живеят навсякъде. Под водата, под земята, в стари изгнили гъби, но вие не можете. Виждате ли!

— Не се страхувайте, докторе. Където ще издържите вие, ще издържа и аз.

Ирка не се предаваше.

— Знаете ли, Алено, аз бих бил МНОГО нещастен, ако там ви се случи нещо... Моля ви, бъдете разумна...

Редакторе, чак ми се доплака, но ми беше някак хубаво. Веднага, още там, под тези студени звезди, бих го целунала. Знаете ли, че там те дори не потрепват, както у нас?

— Другарю доктор по медицина Иржи Каменик — отговорих със също такъв гробовно сериозен глас, — аз също бих била МНОГО нещастна, ако там ви се случи нещо и затова по-добре да ви пазя. Така ще е по-безопасно.

Изведнъж Ирка се свлече от камъка като гущерче и застана пред мен.

— Сериозно ли, Алено?

— Сериозно, Ирко.

В същия миг Лейф изрева откъм спиртника:

— Гулаааш!

Тръгнахме към палатката, препъвайки се в камъните. Бяхме се хванали за ръце като Яничек и Марженка^[1] и забравихме да се пуснем навреме, та подозирам, че Белке го е забелязал. Впрочем то си личеше по очите ни. По-късно, когато ни наливаше чай, той потупа Ирка по рамото, а мен погали по ръката и каза: „Това е хубаво, много хубаво...“ И до днес не зная със сигурност какво си е помислил, но се изчервих като петнадесетгодишна хлапачка.

По-късно вече спяхме царски в топлите пухени чували. Сутринта, разбира се, ни събуди Лейф, плискаше се в някаква локва с дъждовна вода, събрала се в скалите. Не стъгнахме палатките, тъй като през този ден искахме да се заемем с първото предварително проучване, близо до входа на пещерата, и затова взехме само магнезиеви факли, манерки с чай, някакви бисквити и една-две консерви. Аз носех през рамо своя „Флексарет“, а в торбата — заредената с цветен филм „Екзакта“. Ще видим дали Иржи е прав, дали няма да може да снимаме?

Известно време Ирка обикаляше по дъното на кратера и оглеждаше камъните. Търсеше инициалите на Ардне Сакнюсем, които според Верн трябваше да бъдат изсечени някъде в скалите. Но скоро изостави това заради досадните и непрекъснати викове на Белке и Лейф, които ходеха подире му като опашки и го пазеха да не изчезне в някой комин.

Най-после тръгнахме.

Точно пред Дупката на свети Патрик Белке се спря:

— Приятели, питам ви наистина за последен път: ще влизаме ли вътре или не? Не мога да се избавя от неприятното чувство... Разбира се, няма да се откажем от проучването, но може би ще е по-добре да го предприемем, когато сме по-добре екипирани. Ййри, ти си опитен пещерняк, какво ще кажеш? А ти, Лейф — обърна се той към двамата. Ирка си играеше със своите ентомологични инструменти за събиране на мравки, не, извинете, нали същата вечер реших, че никога повече няма да го ядосвам — на бръмбари. Лейф навиваше на кълбо тънкото, но много здраво найлоново алпинистко въже. Носехме го за всеки случай — Лейф вече ни бе описал преддверието на Дупката на свети Патрик като голяма пещера, подобна на къща, като в другия край се спуска отвесен комин. Не смятахме да отиваме толкова далеч — този

ден бе посветен на лова на Лептодерини и на разглеждането на „къщата“.

Доктор Белке почака още малко, но никой не се обади. Той кимна с глава:

— Добре, да вървим!

Лейф тръгна пръв със своето обичайно „Forüt!“

След няколко секунди навлязохме в Дупката на свети Патрик.

[1] Яничек и Марженка — популярни герои от чешкия фолклор.
Б.пр. ↑

ЛЕЙФ ТОРГЮН Е ПРЕДЕЛНО КРАТЪК

Мълчаливият Лейф съвсем не бе оратор и всеки негов разказ бе винаги резултат на съвместна работа. Затова и думите му не са предадени като гладък разказ, а така както в действителност звучаха — по-скоро интервю, осъществено с любезната помощ на доктор Белке в ролята на преводач.

Б.ред.

— Господин Торгюн, бъдете така любезен да опишете на нашите читатели Дупката на свети Патрик. Мисля, че вие сте най-компетентен по въпроса. Нали сте я посещавали няколко пъти?

— Да, шест или седем пъти.

— Не оставя ли тя някакво особено потискащо чувство?

— Не, както във всяка друга пещера... Макар че...

— Доизкажете се, моля ви, господин Торгюн!

— Макар че може би... Знаете ли, редакторе, не съм суеверен, но Дупката на свети Патрик, в задната част на входната пещера, въздействува малко ужасяващо. Това е комин, който се спуска отвесно в дълбочината и наподобява морска раковина. Той ечи, кънти. Тихо, с особен звук — как да ви го опиша най-добре — да, като цигулка, но монотонно, сякаш свири само на една струна. Човек дълго не го осъзнава, но след миг вече разтърсва глава, запушва с пръсти ушите си, за да заглуши този звук, и не може да се отърве от него. Ще не ще, слуша песента от пропастта.

— Това звучи доста мрачно. Какво въздействие оказа Дупката на свети Патрик на вашите спътници доктор Каменик, доктор Белке и госпожица Алена?

— На всекиго различно. Доктор Каменик е опитен пещерняк, спелеолог и макар че за първи път през живота си бе попаднал в гранитна пещера, намираща се в кратера на изгаснал вулкан, се

чувствуваше като у дома си. Доктор Белке беше неспокоен, постоянно ни събираше закуп и очакваше да се случи нещо. Госпожица Алена непрекъснато тичаше по всички ъгълчета и снимаше, докато димът на магнезиевите факли не стана толкова гъст, че ни принуди да се навеждаме почти до земята, за да можем въобще да се видим.

— Колко време стояхте в пещерата, господин Торгюн?

— Около пет часа. Доктор Каменик събра няколко бръмбара, катереше се за тях по стените и камъните, прескачаше пукнатините. Доктор Белке непрестанно му викаше да се върне, а госпожица Алена го молеше да внимава. И точно тогава доктор Каменик откри първия птичи образ. Беше нависоко, до самия таван на пещерата, почти изтрит от влагата. Но моля ви, редакторе, по-добре попитайте доктор Белке, аз не обърнах голямо внимание на птицата — търсех бръмбари за доктор Каменик и гледах някой да не се приближи прекалено близко до Дупката на свети Патрик.

— Един последен въпрос, господин Торгюн: Хрумна ли ви, че между намерения птичи образ и мрачното предсказание на старицата от хижата под Снайфелс може да има някаква връзка?

— Не, за това се досети едва доктор Белке.

Този разговор се водеше в малко кафене на морския бряг, с изглед към залива, където през 874 г. норвежецът Инголф Арнарсон със своите викинги стоварил първите греди за строеж на селище в новата си родина. Лейф тъкмо се подготвяше за нова експедиция с група глациолози, изследователи на ледовете и заледряванията, към ледника Ватна. Имаше малко време и много работа. Той често и незабележимо подръпваше ръкава на червено-синьо-зеления си пуловер и поглеждаше стрелките на часовника си. Не можехме да го задържаме повече и след като записахме този кратък разговор, се разделихме. Оттогава не съм виждал Лейф Торгюн. Често си мисля къде ли е сега, по кой ли ледник се катери и къде ли под подкованите му обувки пукат гранитните и базалтови отломъци от скалите край леденостудените фиорди. Или пък на кой ли тренировъчен алпинистки терен е — едва неотдавна

Исландия беше открита от алпинистите като истинско съкровище на неизкачвани досега стени, комини и скали, или пък спускайки въжето, осигурява безопасността на богат чужденец. Когато си представям днешна, а впрочем и утрешна Исландия — малката република на малкия остров, — винаги виждам Лейф. Може би защото от разказите на участниците в експедицията го опознах така добре.

Б.ред.

СРЕЩАТА НА ДОКТОР БЕЛКЕ СЪС СЛЕПИТЕ ПТИЦИ

Да, първото откритие, първият птичи образ... Прав сте. Точно така започна всичко. Ще казвам „птичи образ“, тъй като това не бе нито рисунка, нито картина, нито пък изпъкнал, изсечен в стената релеф. Ийри го изследва подробно, въпреки молбите ми да се занимава само с бръмбарите си. А думите на старицата: „... Пазете се от малките птици и от ледените мълнии...“, звучаха непрестанно в ушите ми. Както вече ви каза и Лейф, птичият образ се намираше на странно място, чак до самия таван в единия ъгъл на пещерата, по-точно в ъгъла, образуван от тавана и стената на преддверието на Дупката на свети Патрик.

Ийри остърга с ножа си лепкавата повърхност от всевъзможни наслоения, порови малко в скалата и ни извика да видим това чудо. Трябваше да се редуваме — точно пред образа се намираше камък, подобен на яйце, на чийто връх можеше да балансира най-много един от нас. Ийри откри, че образът представлява метален контур от някакъв бял със светложълт оттенък метал, който бе монтиран в скалата по особен и необясним за нас начин. Това донякъде напомняше изработката на нашите национални дървени съдове, чиито предварително пробити отвори са залени с разтопен калай. Само че онзи метал просто не се поддаваше на ножа на Ийри и беше твърд поне като желязо. Накрая Ийри сви рамене, слезе и ми отстъпи своето място. В заслепяващата светлина на магnezиевата факла, вдигната високо от Лейф, за първи път видях знака, който щеше да стане символ на цялото ни приключение, а същевременно от пръв поглед разбрах, че тази птица не е сътворена от ръцете на исландското население.

Знаете ли, редакторе, не съм специалист по исландска етнография, нито пък искам да стана, но също като вас ще позная, или по-скоро — ще почувствувам стила и духа на произведенията на своя народ било в литературна творба, било в скулптура или в някое народно творение. Нашето исландско изкуство е строго, сякаш изсечено от гранит, без допълнения, без украси. Образът, който беше

пред нас — сигурно ще го покажете на читателите, — представляваше пълна противоположност. Напомняше по-скоро за ориенталското изкуство — богато с орнаменти, извивки и украсяващи арабески. По-важното обаче беше нещо друго, което Ийри не забеляза: птицата, изобразена чрез странната ивица метал, вкопана или закрепена по някакъв друг начин в гранита, изобразяваше напълно самобитен животински вид. Въпреки сравнително подробното оформяне на всички части на тялото ѝ тя например нямаше очи, нейните челюсти, защото това наистина бяха челюсти, а не човка, изглеждаха въоръжени с цял ред дребни зъби, а оперението ѝ също малко приличаше на оперението на която и да е от познатите в естествознанието птици.

Не успях да разгледам по-подробно образа — по камъка вече се катереше госпожица Алена, която отреди на всички ни ролята на факлоносци и през следващите няколко минути снимаше странния знак (тогава предполагах, че това би могло да бъде някакъв знак или символ) от всички страни, най-напред като част от околната скала, а след това и отделните негови елементи. Когато тя свърши и нашите факли бяха почти на привършване, Ийри предложи да разгледаме поне част от отвора на Дупката на свети Патрик.

Ще ви призная, редакторе, че тръгнах с нежелание, но естествено не можех да проявя пред приятелите необоснования си страх от нещо, което сигурно биха нарекли суеверие, или още по-лошо — малодушие. Лейф ни водеше внимателно, за да не се случи нещастие. След около сто и петдесет крачки навътре в пещерата, която по-нататък се стесняваше в тунел, стигнахме до комина в дъното ѝ. Той се спускаше отвесно в дълбочината, отворът му беше като полиран, напомняше мрамор и в този миг волю-неволю се сетих за гладкия мрамор на гробниците и катафалките.

Ийри отмести госпожица Алена зад себе си, внимателно приклекна, после легна по корем и при светлината на факлата се опита да погледне по-дълбоко в пропастта. Не успя нито той, нито пък ние, които надничрахме зад него. Факлата прекалено ни заслепяваше със своята синкава светлина и осветяваше по-скоро нас, а не вътрешността на Дупката на свети Патрик. Лейф измъкна от колана си една от последните ни факли, запали я цялата и я хвърли в пропастта. Факлата се удряше в стените, разпръскваше снопове искри и накрая остана да

лежи на една скална издатина няколко десетки метра под нас. Сега можехме да разгледаме по-добре Дупката на свети Патрик.

Гладък беше само краят, до който стояхме. Няколко метра по-надолу скалата образуваше някакви стъпала, неправилни издатини, които осигуряваха едно макар и трудно, но все пак осъществимо спускане в дълбините ѝ.

Предполагам, че и двамата с Ийри, осветени от идващата от дълбочините призрачна светлина, която на театралните сцени се използва за осветяване на страшилища и призраци, мислехме за Жул Верн. Коминът отговаряше на описанието на първия етап от слизането на професор Лиденброк, племенника му и Ханс до центъра на Земята. Дупката на свети Патрик наистина беше вход към тайнствено подземие, а не един от многобройните кратери на дъното на Снайфелс...

Скоро нашето предположение щеше да се потвърди. Ийри тихо се запрепира с Лейф, след което притегна примката на алпинисткото въже около тялото си и пропълзя през ръба на пропастта.

— Иржи, моля те, недей! — извика госпожица Алена, но той вече бе изчезнал в пропастта, все още осветявана от догарящата дълбоко под нас факла. Винаги спокойният Лейф внимателно отпущаше въжето, кръстосано през рамото му, здраво се опираше в гранитните камъни и следеше дали тънката найлонова нишка, на която висяха здравето, а може би и животът на Ийри, не се трие в острите ръбове на скалата.

Всъщност Ийри не слезе много надолу. Едва се бяха развили няколко метра от въжето, когато се чу неговият глас, многократно усилен от мощното ехо, който сякаш говореше едновременно от всички страни на пещерата:

— Ей, Белке, открих нещо! В скалата са издълбани с остър инструмент букви, приличат на руни. Ако не греша много, това е собственоръчният автограф на Сакнюсем. Този, който според Верн трябваше да търсим горе на камъка. Какво ще кажеш?

Не казах нищо друго, освен да се връща по най-бързия начин и че ще продължим проучванията си, когато се върнем на Снайфелс по-добре екипирани.

— Почакай, тук има още нещо — продължаваше гръмовният глас от пропастта. — Белке, открих още една птица. Вися точно пред

нея. Само че тази е нарисувана ли, издълбана ли — с човката надолу, точно към Дупката на свети Патрик. Сякаш показва пътя. Струва ми се, че е малко по-малка. Хей, Лейф, отпусни още малко! Под мен има някаква скална издатина.

Въжето се плъзна няколко десетки сантиметра надолу и се отпусна. Ийри явно бе стъпил на скалата.

— Тук е доста уютно — извика той. — Значително е по-приятливо отколкото във Вйетернице или в Бараздалаш. Само дете не виждам никакви бръмбари. Да се спускам ли още? Изглежда напълно проходимо.

Това вече беше прекалено. Наведох се над пропастта и с помощта на госпожица Алена и неочакваната подкрепа на Лейф, за когото нашите така неподготвени спелеоложки проучвания бяха направо безразсъдство, убедихме Ийри да се върне горе в пещерата. Едва достигнахме до входа ѝ, когато догоря и последната факла. Знаете ли, редакторе, електрическите фенерчета са отлични, когато вървите по стълбите из къщи, но за терен, изпълнен с предателски пропасти, скали и камъни, които сякаш нарочно се изпречват на пътя ви, си е по-добре да разчитате на старите и изпитани факли, малко модернизирани и усъвършенствувани. В Дупката на свети Патрик и в пещерата светлината на факлите ни се струваше ослепително слънчево сияние. Когато обаче излязохме най-сетне в следобедната светлина, макар че небосводът над кратера Снайфелс бе покрит от гъсти бели облаци, присвивахме очи като полуслепи, току-що родени котета.

Бях щастлив, че всичко завърши добре, госпожица Алена чуруликаше като птичка и развиваше своите хипотези за произхода на тайнствените рисунки. Ийри час по час влюбено гледаше стъкленницата, където бяха поставени в спирт няколко скъпоценни и, честно казано, много непривлекателни бръмбара. Дори и Лейф си подсвиркуваше, когато приготвяше нашата закуска, обяд и вечеря едновременно. В пещерата дори не бяхме помисляли за ядене.

Тази вечер не достигнахме до единно мнение как да си обясним откритието на прекалено особените образи. Учудващо бе, че досега са останали незабелязани. Естествено, пазеше ги разположението им — незабележимо и трудно достижимо, а може би и суеверието на местното население. Двамата с Ийри начертахме план на преддверието на Дупката на свети Патрик, на който след кратък съвет с Лейф и

госпожица Алена отбелязахме местата с образите на странните пернати (макар че те по-скоро изглеждаха покрити с козина), подписа на Сакнюсем (съзнавахме, че той би могъл да бъде шега на някой посетител изцяло в стила на Жул Верн) и местата на откритите от Ийри изключително редки образци на Лептодерини.

Ийри упорито настояваше на следващия ден да направим по-подробно проучване на входа на Дупката на свети Патрик и по възможност да фотографираме руническия надпис и втория образ в скалата. Легнахме си в най-добро настроение, но затова пък на сутринта нашият малък лагер приличаше по-скоро на болница.

Несъмнено госпожица Алена имаше температура, оплакваше се от болки в главата и ставите, подобни оплаквания имаше и Ийри, а аз също не се чувствавах добре. И дума не можеше да става за спускане в Дупката на свети Патрик.

Ийри настояваше да си починем един ден. Той твърдеше, и с право, че храната ще ни стигне и че е глупаво да бием път отново чак до върха на Скартарис и надолу към моята кола, след като на другия ден можем да направим предварителното проучване без всякакви проблеми и усилия.

Беше прав, естествено. Но в ушите ми непрекъснато звучеше онзи чудноват, мрачен, пророкуващ напев — „Смъртта ще покоси овчарите и ловците на малките птици...“

След час лагерът бе събран, багажът опакован и през ледникови полета и сипеи от гранитни камъни се връщахме обратно към края на кратера.

Този път походът ни беше по-тежък и по-тъжен. Госпожица Алена не можеше да носи своята фотоапаратура, бледият и потънал в пот Ийри превъзможваше себе си, препъваше се, храбро вървеше напред, но не беше нужно човек да е лекар, за да разбере от свистящия му дъх, че върви с последни сили. В крайна сметка напредвахме така: Лейф пренасяше почти сам, с моята, опасявам се, нищожна помощ, целия багаж няколко десетки метра напред, след което се връщаше, за да помогне на Ийри и госпожица Алена, после отново нарамваше част от багажа и така, с темпото на охлюв, вървахме напред. По време на похода направихме няколко дълги почивки. Всеки път Лейф изваждаше спиртника и приготвяше чай от разтопен лед.

До бензиностанцията пристигнахме доста след като слънцето би трябвало да залезе — само че ние се намирахме в Исландия и червената слънчева топка се търкаляше по небосвода, за да се скрие само за няколко часа някъде около полунощ. Изнемощели, Ййри и Алена се строполиха на седалките в колата, а аз, като насън, включих двигателя да загрява. Докато Лейф товареше багажа, от приличната на тунел врата на каменната хижа излезе познатата ни старица и се дотътри до нас.

— Върнаха ли се смелите мъже със стрели и чукове, видяха ли малките птици? Стоплиха ли ги в дланите си? — И без да дочака отговор, се разсмя със ситен старчески смях, който звучеше в ушите ни, докато ние, по серпантините над Будир, се спускахме към пътя, виещ се по западното крайбрежие — пътя за Рейкявик...

ДОКТОР КАМЕНИК ЗА СТРАННАТА ПРОСТУДА

Не знам какво ви е разказал доктор Белке за нашето връщане от кратера, но дори да ви го е описал като доста лошо, между нас казано, редакторе, всичко беше дори по-зле.

Поне сто пъти си казвах, че няма да стигна, че ще седна някъде на най-близкия камък и спокойно и удобно ще замръзна. Единствено видът на бледата Алена, влачеща се неуверено напред, ми даваше сили. По-точно, не че ми даваше сили, а по-скоро ме засрамваше. Казвах си: ти, опитният пещерняк, мъж-канара, заради една глупава простуда се разкисна като някоя госпожичка... Накратко, вървахме нататък благодарение главно на Лейф, защото на Белке също не му беше до веселба.

Знаете ли, още от самото начало простудата ми се струваше МНОГО странна. В преддверието на Дупката на свети Патрик не беше никак студено, а дори по-топло отколкото навън, в кратера. Това си е особеност на пещерите — през лятото приятно ще се разхладите, а през зимата можете дори да се постоплите. Освен това, по съвета на Торгюн, се бяхме облекли като за Северния полюс. Никой от нас не кашляше, не се оплакваше от болки в гърдите и от други подобни, които съпътствуват повечето простуди. Разбира се, нито аз, нито колегата Белке не бяхме интернисти, но както вече ви казах: това от самото начало ни изглеждаше доста странно.

Белке трябваше да употреби всичките си сили и издръжливост през тези четири часа, през които пътувахме по пътя, виещ се по крайбрежието от Стапи, покрай Брейди-фиорд и Факса-фиорд, до Рейкявик. През столицата премина като буря — накратко, без препятствия. По улиците имаше само котки и няколко закъснели моряци, задържали се в кръчмата, и, разбира се, шумни групички американски boys, незнаещи какво да правят с времето си, преливащи от енергията на консервите и shewing gum-ите.

Е, след малко бяхме отново в Хабнафьордюр, промъкнахме се през пристанището и между огромните камъни, разхвърляни по

предградието, се закотвихме във вилата на Белке. Лейф остана у дома си в Рейкявик. Чувствуваше се напълно добре и обеща, че на следващия ден ще дойде в Хабнафьордюр.

Слабо си спомням какво стана с нас. Зная, че Алена опираше главата ми на рамото си, че майката на Белке ни свари нещо много горещо и много сладко, след което заспахме. Сънищата ми бяха трескави, в тях се редуваха озъбени гранитни птици, разгневени старици и змии на руническо писмо, което за нищо на света не можех да разчета. След това в мен се залюля едно огромно махало, насам-натам, маховете непрекъснато се увеличаваха, ставаха огромни, а аз напразно и отчаяно се защитавах, чувствавах, че ще бъда разкъсан на парчета, че ще се сгромолясам в Дупката на свети Патрик, ще пламна като магнезиева факла, и отново насам-натам, насам-натам...

Сутринта всички се чувствахме малко по-добре. Пребледнелият Белке в червения си халат ходеше като милосърдна сестра от едната стая, където лежеше Алена, до другата, където се търкалях аз, и се опитваше да ни убеди, че не бива да мърдаме от леглата. Напразно. Не можеш така лесно да задържиш в леглото един лекар, а Алена от солидарност също стана, макар че и двамата губехме равновесие и се подпирахме на леглата, крепейки се взаимно като двойка столетници.

Към обяд вече се бяхме събрали на „военен“ съвет, към който се присъедини и Лейф. Пристигнал бе с автобуса от Рейкявик в добро настроение и отлична форма. Белке също се чувствуваше напълно здрав. Само аз и Алена още усещахме ужасна тежест в гърба и слабост в крайниците.

Първата точка бе откриването на странните птици. Никой от нас не можеше да обясни нито техния произход, нито техниката, с която древният им създател ги е врязал в гранитната скала. Че е станало доста отдавна, вероятно преди много столетия, никой от нас не се и съмняваше — за това убедително свидетелствуваше ерозията на скалата и оксидираната повърхност на непознатия метал. Белке донесе от библиотеката огромна книга за изкуството на първобитните народи, но в нея не открихме нищо, което поне приблизително да напомня образите от пещерата.

Белке разсъждаваше над въпроса защо изобразените птици нямат очи. Доколкото си спомнях, те имаха очи и освен това оперението им

не ми се струваше така чудновато. Известно време ги рисувахме на листове хартия и спорихме за истинския им вид, докато на Алена не ѝ хрумна прекрасната идея да прояви поне един от филмите, на които бяха фотографирани птиците, за да решим този спор. Въпреки протестите на Белке тя веднага изчезна със своята апаратура в банята, метна едно одеяло върху прозореца (не можете да си представите колко лесно се справят опитните фотографи), а за нас остана само да ѝ викнем през вратата, когато изминат десетте минути за проявяването на филма, и още три, когато вече ще можем да го видим.

За съжаление, не можа да ни помогне. Отключи, излезе от банята, като държеше с пръсти мокрия и капещ филм — целия почернял на петна, тук-там с едва забележими следи от контури.

— Ще се побъркам — въртеше глава Алена. — За пръв път в живота ми се случва такова нещо! В банята е тъмно като в рог, апаратът ми е изпробван хиляди пъти, филмът също — и все пак изглежда така, сякаш е осветен... Мъдри господа доктори, да не би от Дупката на свети Патрик да се излъчва някаква тайнствена вълшебна светлина, която да преминава през фотоапаратите? Или пък духовете на вашите викинги да преследват фотографките, които си пъхат носа навсякъде? — обърна се тя към Белке.

Засмяхме се. Белке утешаваше Алена, че нищо не се е случило и че така или иначе ние ще се върнем в пещерата и ще снимаме отново, а Лейф се мръщеше и се опитваше да се разпознае на повредения филм. Изведнъж Белке се спря по средата на изречението, облеци очи и изтича до съседната стая. След миг се върна, облечен по същия начин както предния ден при пътуването до Снайфелс.

— Лейф, трябва да изляза за няколко часа. Ще дойдеш ли с мен? — Винаги спокойният и невъзмутим Лейф кимна.

Разбира се, ние с Алена запротестирахме, дърпахме ги за ръкавите, сочехме към прозореца, където зад саксиите и стъклото от сивото небе се стичаха потоци вода. Напразно. Видяхме как „Иза“-та на Белке разплиска дълбоката локва пред къщата и изчезна към Рейкявик.

На сбогуване Белке посъветва мен и Алена да не скучаем, да не излизаме навън, да не се преуморяваме и да не бършем съдовете на майка му, че ще се обиди. Е, естествено, не се обиди, когато се мотаехме около масата с кухненските кърпи, макар че ни беше доста

трудно да общуваме. Старата госпожа знаеше няколко думи на немски, ние въобще не знаехме исландски, така че не оставаше нищо друго, освен да ни забавлява по същия начин, както сигурно и многото други гости преди нас — със семейния албум. По пожълтелите правоъгълници дефилираха бащата на Белке, дядо му — водачът на Верн, чичовци и лели, почти всички рибари, моряци, каменари и ловци. Единствено Белке (имаше го като бебе, голичък, по корем, върху ослепително бяла овча кожа, като ученик, студент и накрая — като току-що дипломиран доктор) бе изневерил на семейната традиция. С това забавлението приключи, старата госпожа седна срещу нас в люлеещия се стол и след малко вече дремеше, а ние последвахме нейния пример, особено след като Алена пребледня и явно искаше да се прибере в своята стая, за да си легне.

Дълго не можах да заспя — чаках Белке. Напразно. Последното рибарско корабче изсвири своя задължителен поздрав; последният автобус изпърпори по близкото шосе в посока от Ейрабаки, най-южния нос на острова, към столицата; последните закъснели пешеходци шумно се сбогуваха. След което недалече се плискаха само вълните и в прозореца проблясваше през равни интервали сиянието на фара в края на вълнолома. Белке не дойде.

Събуди ме едва рано сутринта — мокър, с разрошена коса. Застана на вратата тихо и мълчаливо, като видение в първите утринни отблясъци. Стичащата се по непромокаемото му наметало вода капеше по пода, но той не я забелязваше.

Седна в креслото с празен поглед и постави на масата между ръкоделието на майка си и вазата със свежи цветя някакъв чудноват апарат — кутия с циферблат, от която излизаше проводник към метална пръчка, голяма почти колкото епруветка.

— „Силните мъже със здрави щитове и чукове няма да загинат, но смъртта ще покоси овчарите и ловците на малките птици...“ — промълви по-скоро на себе си той, като през цялото време гледаше някъде през мен. Скочих от леглото и бързо си облякох халата.

— За бога, какво ти е? Къде си бил, Белке?

— На Снайфелс, в Дупката на свети Патрик.

— Да не си луд? Сега? През нощта?

— Не, бяхме там с Лейф още вечерта, върнахме се веднага, това беше страшно пътуване. Поне десет пъти можех да пропадна аз и най-

малко три пъти Лейф. Бяхме се вързали с въже... Но, Ийри, разбираш ли? Аз трябваше да отида? Още вчера сутринта усещах и бях длъжен ДА РАЗБЕРА — заради теб и госпожица Кралова...

— Нищо не разбирам! Какво се е случило, Белке?

— Нищо, само това, че силните мъже в ризници и брони, със здрави и обковани с метал дървени щитове не са загивали, но смъртта е покосявала облечените в дрипи пастири. Само това, че и филмът във фотоапарата беше повреден, само това, че Лейф още при първото си посещение в пещерата се е разболял, а преди няколко месеца — отново. Аленка, ти и аз, в известна степен всички ние, които се приближихме до тези странни образи в скалата, се простудихме. Простудихме! Глупости!

Той най-после съблече мокрия си плащ, взе лежащия на масата прибор и го пъкна под носа ми.

— Ийри, знаеш ли какво е това?

— Нямам понятие.

— Ще ти кажа. Гайгер-Мюлеров брояч на радиоактивни частици. Не ме гледай така изумено. Тези очарователни, красиви и странни птичета са радиоактивни... И така силно облъчват, че малко подългият престой в близост до тях е смъртоносен. Сега вече знаеш.

АЛЕНА КРАЛОВА ЗА НЕВЕРОЯТНОТО ПРЕДПОЛОЖЕНИЕ

Нищо не разбирах. Местех погледа си от Ирка към доктор Белке и обратно, като на турнир по тенис на маса, и не знаех за какво собствено става дума. След миг с общи усилия те ми обясниха — може би за да не пицця, когато Белке ми вземаше кръв от вената, също както на Иржи и на Лейф. Иржи се реваншира, като на свой ред взе кръв от него.

Разбрах, че изобщо не съм била настинала, а съм била облъчена, защото също като Иржи се мотаех много близо до тези птичи изроди. Белке отиде в Хабнафьордюр да занесе епруветките с нашата кръв в лабораторията на поликлиниката за кръвна картина — да се преброят белите и червени кръвни телца. Твърдеше, че по този начин се определя степента на облъчването.

Е, аз и без кръвна картина знаех, че не съм силно облъчена. Вече се чувствувах напълно здрава, а когато го казах на Белке, той отговори, че също мисли така и че камък му е паднал от сърцето. Казваше, че би могло да бъде много по-зле, ако се бяхме въртели около тези противни образи малко по-дълго. Съгласих се с Ирка, че птичите образи може би са открити от древните жители на Исландия, а може би езическите жреци, друидите, са разбрали тяхното въздействие и са го използвали за свои цели. Ирка се досети, че например целодневната молитва пред разположения в гранита образ със сигурност ще струва живота на каещия се, особено ако е овчар, а не викинг — рицар, затворен в бронята си като в консерва и по този начин — поне малко защитен от влиянието на пагубните лъчи. Може би с утвърждаването на християнството тайната е била забравена и се е запазила само в устния вариант на сагата, изречена от старицата под Снайфелс и вещаеща нещастие.

— Белке, ти обеща, че ще изпратиш професор Съоренсен до Снайфелс — напомни му Ирка.

Противно на навика си, Белке запали цигара от кутията, която кой знае колко време лежеше неизползвана на масичката за пушене.

— Обещах, Ййри, но няма да го изпратя. Обмисляхме въпроса с Лейф тази нощ по обратния път насам. Виж, Ййри, ти си комунист, нали? Зная, за това говорихме още при теб, в Прага. Тогава ти казах, че аз не съм комунист, и ти бях много благодарен, че не ме убеждаваше, не спореше с мен и си останахме приятели. Още си спомням какво ми каза тогава: „Комунизмът не е експортна стока, Белке. Вие трябва сами да си го изградите у вас.“ Нали така го каза?

Ирка кимна мълчаливо.

— Аз много мислих за това, дори когато говорехме за Верн и бръмбарите. Прага, вашата страна и ти, Ййри, доста разклатихте вярата ми в спасителните традиции на нашия народ, към които трябва винаги да се придържаме и доколкото е възможно, винаги и навсякъде да се ръководим от тях. Знаеш ли, Ййри, ние сме земя на традиции. Нашият парламент, Алтингът, заседава под открито небе точно така, както и преди хиляди години, нашият президент, също обвързан с традицията, не управлява от Рейкявик, където е почти половината от населението на страната, а от селцето Бесастадир, което е толкова малко, че почти не можеш да го откриеш на картата — в този дух бихме могли да продължаваме до безкрайност. Нашите традиции, нашите навици, народното ни самосъзнание и гордост са ни запазили хиляда години, за съжаление не повече. Погледни, Ййри!

Белке пристъпи до западния прозорец с изглед към пристанището и разположения зад него Факса-фиорд, осеян от белите гребени на вълните. Посочи към терасовидните скали, издигащи се все нагоре и нагоре, докато се извият в дъга и като граблива ръка обкръжат с тесен полуостров южната част на Факса-фиорд. Точно в този момент там, в далечината, се виждаше като точка кацащ реактивен самолет с гъбката на спирачния парашут след него, а като се вгледах по-добре, видях червено-белите раирани ветропоказателни „ръкави“, каквито има по летищата.

— Това е Кефлавик — база за стратегически бомбардировачи, Ййри. Както знаеш, Исландия стана член на НАТО и през 1951 година у нас беше разположена една от най-големите военни бази на САЩ по света. Засега са само в Кефлавик, на тринадесетина квадратни

километра земя, която нашите прадеди и бащи извоювали от скалите и я засели, изтръгвайки с ръце камъните...

Сега там има казарма, барове, хангари. Но, Ййри — Белке хвана Иржи за рамото и го стисна така, че лицето му се сгърчи от болка, — можеш ли да си представиш какво ще стане, когато във вестниците се появят сензационните съобщения за странния радиоактивен метал, излъчващ цели столетия, днес може би с по-малка унищожаваша сила, ала непрекъснато; за другите тайни, които може би крие Дупката на свети Патрик? Ако не можеш да си представиш, ще ти кажа: след няколко дни Снайфелс ще бъде обкръжен с бодлива тел и вътре ще работят групи не от чешки и исландски, а от съвсем други учени и не за да открият нови природни тайни и да отговорят на нови въпроси около нас, а за да създадат по-съвършени бомби и други оръжия. Можеш ли например да си представиш какво въздействие биха имали куршумите и парчетата от гранати, направени от този метал, убиващи не само с ударната си сила, но и с коварната смърт, разрушаваща кръвните телца? Можеш ли да си представиш задушавашите се момчета и мъже, разтварящи посинелите си устни за глътка въздух дори и след най-лекото раняване?

— Стига, за бога, докторе! Стига! — прекъснах го аз и си запуших ушите. — Ирко, той е прав! Това не бива да се случи! Но какво да правим?

Белке се усмихна с благодарност.

— Благодаря ви за подкрепата, госпожице Алена! Зная, че ще ми я окаже всеки порядъчен човек в света. Но какво да направим? Ние с Лейф вече решихме. Утре той ще осигури няколко килограма експлозив. Не знам откъде и как, не искам и да знам, но вярвам, че ще го намери. Вдругиден през нощта там, където днес все още се намира преддверието на Дупката на свети Патрик, ще има сто хиляди тона гранитни камъни. Снайфелс ще погребее заплахата за целия свят, а с това, мили Ййри — Белке се усмихна малко тъжно, — и нашата загадка „ВИИ“. Е, а пък през останалите няколко седмици ще имаш достатъчно време за твоите бръмбари.

— А ти? Нима може в една цивилизована страна просто така да се вдигне във въздуха цяла пещера?

Белке махна с ръка.

— Експлозията ще се чуе слабо — и то когато ние с Лейф ще бъдем вече в колата. Този път ще я оставя в хресталака между Будир и Стапи. Никой няма да разбере, че сме идвали, а кой знае колко години ще минат, докато някой случаен посетител на кратера разбере, че пещерата е затрупана.

Иржи кръстосваше стаята във всички посоки, от прозореца с изглед към морето до масата, около която седяхме — Белке, с трескави очи, невъзмутимият Лейф и аз, която стреснато наблюдавах какво става. Накрая Ирка спря пред Белке.

— Гвюдмюндюр — за първи път чувах да го нарича по име, — прав си и аз много те уважавам. Вероятно и аз бих постъпил така. Обещавам ти, че с всички сили ще те подкрепям, за да не бъде злоупотребено никога и от никого с откритията в пещерата и в Дупката на свети Патрик, но ние трябва да се върнем там. Чуваш ли, Белке, трябва! Длъжни сме да проверим дали тайната, която мъдрият Жул Верн не е споделил със света, не може да се разкрие сега.

— Луд ли си, Ийри? Та пещерата крие смъртна опасност, а може би и не само една!

Иржи поклати глава:

— Не вярвам да е чак така страшно. Наистина се върнахме малко облъчени, но може би не толкова опасно. Лейф се е върнал, Жул Верн — също, завърнал се е дори Ардне Сакнюсем, и то по времето, когато според всички предпоставки излъчването на непознатия метал е било доста по-силно. Нали всяка радиоактивност намалява с времето? Какво установи с Гайгер-Мюлеровия брояч?

Белке погледна към Лейф, който със затворени очи чертаеше с пръст по покривката.

— Така е. Апаратът наистина започна да писука още при влизането в пещерата, но опасното дори и за кратък неколкominутен престой облъчване е едва на разстояние един-два метра от образа. Но все пак...

— Почакай, Белке! Знам, аз също съм лекар, а не авантюрист. Дори и насън не би ми хрумвало да изложа някого на опасност, а точно сега — Иржи многозначително ме погледна — и себе си не бих... Това е напълно естествено. Приятели, трябва да ви кажа нещо, което пазех в тайна. Не от егоизъм. Не исках да ви изплаша още в началото на проучванията. Близо до входа на Дупката на свети Патрик освен

втория птичи образ има още една рисунка, или не знам как да я нарека, направена по същия начин — ивица от бледожълт метал в скалите. В първия момент не можах да разбера какво представлява, много е опростена, състои се само от няколко линии. И тогава се досетих: това беше лежащ човешки скелет. Ще признаете, че такава мрачна находка при настроението, което имахме от загадъчните пророчества и от бученето на Дупката на свети Патрик, нямаше да събуди голямо желание да продължим по-нататък и затова го скрих от вас. Тогава не знаех какво означава това, но сега вече знам. Онзи, който е поставил в гранитната скала птичите образи, е искал да предупреди случайните посетители: внимание, тук смъртта дебне хората! Разбирате, нали?

— А защо само хората? — попита Белке. — Нима радиоактивността не вреди на другите същества?

— Не мисля така! Почакай малко. Обърнахте ли внимание как беше разположен птичият образ в предверието на Дупката на свети Патрик? — обърна се към всички нас Иржи. — Смъртоносните лъчи наистина са в малко количество, но действуват почти в цялата пещера. Ти сам го каза, когато говореше за това, че уредът сигнализира още от входа. Затова в по-отдалечените кътчета на пещерата са се появили не нови видове, както предполагах в началото, а мутации на Лептодерини, по-точно изроди, увредени от радиоактивното излъчване, но все пак способни да растат, а може би и да се размножават. Учените могат чрез „бомбардиране“ с радиоактивни частици или с радиоактивни лъчи да предизвикат множество мутации не само сред банановите мушици, но и сред по-големите и по-сложни същества. Нали виждаш, Белке, науката не лъже! Наистина в една пещера няма различни видове Лептодерини, но това правило, естествено, няма предвид птиците, направени от непознат, излъчващ метал. Но да се върнем към същността на нещата. Алена, как мислиш — каква друга светлина би могла от това място на пещерата да освети всички ъгли?

— Разбира се, лампа! — изгърсих аз.

— Да, приятели, Алена е права — лампа! Обърнете внимание, че намираме птичите образи точно там, където ние бихме разположили прожектор или просто някакъв светлинен източник. Естествено, те не излъчват видима светлина, а радиоактивни лъчи, които са невидими за човешките очи, но както забеляза Белке, птиците от тези изображения са слепи! Без очи, с които биха могли да възприемат нашата, видима от

хората светлина. А сега прибавете и следното: образите са направени по напълно непонятен за хората от ХХ век начин. Най-вероятно скалата е била разрушена на няколко сантиметра дълбочина с подходящ инструмент, може би с тясна диамантена бургия или с ултразвук, кой знае? Такава работа и днес би била прекалено трудна, ако не и непосилна. Сега обаче идва главното. Създадената в скалата пукнатина е залята или дявол знае как, запълнена с твърдия метал. Това не би могло да стане без помощта на майстор или специалист, а за намиращия се в близост до метала човек само след няколко десетки минути смъртта е неизбежна.

Ние не сваляхме поглед от устата на Иржи, но може би само Белке го усещаше накъде бие. Той бавно се надигна от стола и ние, без да знаем защо, се изправихме с него, дори и Лейф.

— Ййри, ти мислиш...

— Да, напълно съм сигурен. Приятели, Жул Верн и ние по неговите следи открихме доказателства за пребиваването на същества, чийто дом нашата планета не е и никога не е била.

НА ЧАШКА ЧЕРНО КАФЕ С ДОЦЕНТ ХОЛУБ

Да оставим за малко нашите герои в къщичката от покрайнините на Хабнафьордюр с изглед към рибарските моторници във Факсафиорд и бодливите телени огради на американската военновъздушна база. Чрез магнетофонната лента и няколко рисунки и снимки да се върнем обратно в Прага, на втория етаж на модерната сграда на улица „Албертова“, където се намира астробиологичната лаборатория на Чехословашката академия на науките.

Тук няма телескопи и полици с достойни за уважение книги в кожени подвързии. Астробиологията е твърде млада наука и затова не е имала време да остарее. Самият доцент Холуб също не прилича на разсеян астроном. Той има много общо с нашия стар познат професор Съоренсен — също като него помургавял от слънцето, със спортна фигура — тъкмо се бе върнал от Високите Татри, където бе измервал спектрите на дърветата, храстите и мъховете при зимни условия. Той ни обясни, че спектралният анализ и установяването на отражателната способност на различните видове растения е много важен помощен метод в астробиологията, който позволява да се прецени възможността за съществуването на подобни растителни видове и на други планети. Времето на доцент Холуб бе ограничено, не разисквахме по-надълбоко и по-обширно преимуществата на спектроскопията, но съдейки по неговото обветрено, мургаво и излъчващо здраве лице, тя най-малкото имаше отлично въздействие върху здравето на учения.

Навън валеше сняг, рояците снежинки скриваха светлините на уличните лампи, а пешеходците, повечето бързаци към домовете си медици, за миг се превръщаха в истински снежни човеци.

Върху ниска масичка доцент Холуб свари кафе, изохка, когато се изгори на вдигащата се пара, след което най-после започнахме нашето интервю.

Б.ред.

— Както знаете, другарю доцент, пиша за моето списание поредица от статии за експедицията на доктор Каменик и за цялата история около Дупката на свети Патрик. Бих желал след главата, завършваща с изказаната за първи път мисъл за посещение на космически пришълци в кратера Снайфелс и преди проучването на намиращата се под него пещера, да дам някои сведения за състоянието на този проблем.

— По-рано бяхме бедни и все пак — не съвсем. От няколко години по света се чуват гласове за възможни космически посещения на нашата планета в далечното и по-близко минало.

— Другарю доцент, бихте ли могли да разкажете по-подробно за това на нашите читатели?

— Естествено. Така например изследването на старите легенди донесе много интересен материал. Да вземем Библията, която не е нищо друго освен събраните легенди и предания на народите, живели преди хиляди години в района на Мъртво море. Знаете ли онази част от Стария завет, която се отнася до унищожаването на Содом и Гомор? Според Библията при Лот, жител на единия град, дошли някакви пратеници с предупреждение. Ето неговото съдържание: — Доцент Холуб извади от подръчната си картотека лист, изпъстрен с бележки и залепени към него няколко изрезки.

— *„Спасявай душата си; не поглеждай назад и нийде не се спирай в тази околност, спасявай се в планината, за да не погинеш!“*

Лот отговорил уплашено: *„Но аз не мога се спаси в планината, да не би ме постигне зло и умра...“*

Без малко да не му провърви. Катастрофата започнала: *„Тogaва Господ изля върху Содом и Гомор като дъжд жупел и огън от Господа, от небето и съсипа тия градове, и (всички) растения земни...“*^[1]

Другарю редактор, излишно е да ви обяснявам, че тези текстове още преди време са предизвикали вниманието на изследователите към въпроса за възможното космическо посещение на нашата планета. Пратениците предупреждават Лот и му препоръчват да се скрие на безопасно място в някоя пещера — Лот знае, че злото „ще го достигне“ и че то е в състояние да го убие. Най-сетне и описанието на стълба дим, огъня и унищожението биха могли напълно да съответствуват на действителни събития: старт на космически кораб, на който екипажът

се е решил след явно безрезултатното предупреждение към суеверното население.

Още по-интригуващи материали бяха открити съвсем случайно през 1947 година под формата на така наречените „Свитъци от Мъртво море“, открити в една пещера в планината Антиливан. Те са намерени по особено интересен начин. Освен цял куп туристически фалшификати, направени като примамка за джобовете на богатите пътешественици, арабите номади неочаквано предложили няколко на пръв поглед автентични откъса от ръкописи. Текстовете попаднали в ръцете на познавачите, които установили без съмнение, че са възникнали отдавна, преди около 2000 години, и нещо повече — в откъсите се говорело за още по-древни събития, разказвани в народните легенди. След безкрайни разпити, уговорки и подкупи най-после бил открит първоизточникът на ръкописите: няколко глинени съда, скрити така удачно, че тяхното съдържание не било повредено от влага или плесен. Намерените текстове направо изобилстват със съобщения за същества, които пристигнали на земята от небето или, обратно — за хора, които били отнесени на небето. Чуйте, редакторе, и преценете сам:

„Тези, които паднаха от небето, бяха на земята в онези дни, а и по-късно, когато пристигнаха синовете на Бога...“ Или тук: „И Енох се сприятели с Бога, и него го нямаше, тъй като Бог го взе при себе си...“

Венец на тези предположения и открития бе намирането на Баалбекската тераса, която е разположена в едно от безбройните дефилета именно на планината Антиливан, недалеч от Бейрут, близо до развалините на античния Хелиополис. Тя представлява платформа, изградена от огромни каменни кубове. Някои от тях са дълги по двадесет метра и тежат по няколко десетки милиона килограма.

Специалистите са единодушни в мнението си, че дори силата на всички жители на околните райони не би била в състояние да помръдне тези камъни, пък и с примитивните приспособления, с които са се строили тогавашните домове, храмове и пирамиди, не е възможно блоковете да бъдат подредени така гладко.

Дълго време не знаехме какво да мислим за Баалбекската тераса. Едва в последно време космическите полети доведоха до ново отношение към тази въпросителна: дали не става въпрос за летище или

стартова площадка за корабите, пристигащи някъде от далечния космос. Текстове от глинени съдове ни навеждат на подобна мисъл и не би било чудно, ако тези посетители са взели със себе си човек, може би точно Енох, като представител на земното население, също както Колумб докарал на кралица Изабела „образци“ от туземното население на Западноиндийските острови.

— Другарю доцент, вашият разказ е много увлекателен. Но все пак нещо не ми е съвсем ясно: възможно ли е въобще контактът с представители на толкова развита технически цивилизация да не окаже никакво влияние на земното население?

— Вникнете в тогавашната епоха. Хората живеели в първобитнообщинния или най-много в робовладелския строй, били суеверни, необразовани, кланели се на мълнията, на гръмотевицата, на слънцето, на луната и имали твърде малко допирни точки с евентуалните посетители от по-развитите планети. Но това посещение не е останало съвсем без последствия.

Появили са се рисунки, пред които и до днес стоим в недоумение. Погледнете, ето една от тях, открита в Хакайската автономна област на СССР, в предпланините на Алтай, по горното течение на Енисей. Интересното е, че съветските археолози я датират към времето, по което приблизително е създадена Баалбекската тераса, както и ръкописите, открити в глинени съдове. Смятам, че поне вас не трябва да убеждавам в това, че фигурите с птичи глави имат несъмнено египетски произход. Представете си само, египтяни в Източен Сибир! Не ви ли изглежда малко вероятно? Точно египтяните, ненавиждани от всички съседни народи. Толкова далеч са могли да се окажат само по един начин — по въздуха. Разбира се, най-интересната от всички е намиращата се в средата дълбоко изсечена фигура. Тя ни объркваше. До неотдавна бе смятана за изображение на бога на плодородието. Вие как мислите?

— Повече ми прилича на човешка глава в скафандър.

— Точно така, напълно съм съгласен с вас. Само че учените се опасяваха да признаят тази видима прилика от страх да не станат смешни. А същите изображения на фигури с кръгли глави, открити в скалните картинни галерии на сахарските пещери в Тасили и Яббален, бяха определяни колебливо като упадъчен период в изкуството на пустинните народи. И все пак, твърдя отново, става въпрос не за друго,

а за изображение на древни астронавти в херметични костюми, с шлемове, предпазващи главите им.

— Възможно е да сте прав, другарю доцент, поне според моето виждане на лаик, подкрепяно от копнежа по романтиката. Мисля си обаче дали нямате никакви други доказателства, например известни познания, способности или умения, които високоразвитите пришълци да са предали на своите изостанали земни братя?

— Разбира се. Има учудващи неща, които спокойно могат да се свържат с космическо посещение.

В Азия например във вавилонските пещери са намерени скрити полуразрушени плочки, на които е отбелязана траекторията на Венера спрямо Земята преди 13 хил. години, т.е. по времето, когато в Пражката котловина все още тичали ловци на мамути. Или друг пример: немският инженер Вилхелм Кьониг твърди, че каменните плочки, намерени в Ирак и изложени в Багдадския национален музей, не могат да бъдат нищо друго освен елементи от електрически батерии, монтирани вероятно по времето, когато се е строила Баалбекската тераса, по времето на ръкописите от планината Антиливан.

Няма нищо чудно, че тогавашното примитивно обществено устройство не е могло да задържи такива технически познания. Скоро те станали собственост на жреците, които ги превърнали в чудотворни предмети, служещи да всяват страх у вярващите, подобно птичите образи в Дупката на свети Патрик. Дори и през пропастта на вековете, може би чак до наши дни, има отзвуци от използването на древните познания — на непознатата цивилизация на легендарната Атлантида, както твърди една група учени, или пък на извънземни същества, както смятам аз.

Редакторе, как иначе може да се обясни това, че знаменитият Данте Алигиери описва в „Божествена комедия“ съвсем детайлно и вярно съзвездие Южен кръст, което тогава според нашите предположения нито един европейски пътешественик не би могъл да види, камо ли да чуе за него? Лично аз не мога и не искам да приема като случайност дори и ето това!

Доцент Холуб допи кафето си, прекоси кабинета, спря до библиотеката и донесе малка книжка, която стоеше притисната между големите трудове по астрономия и естествознание. Известните

„Пътешествия на Гъливер“ от Джонатан Суифт. Той прелисти набързо книгата, постави я пред мен и посочи с пръст един откъс: Четете, другарю редактор.

Послушах го и прочетох следното: „Астрономите от Лапута (това беше измисленият от Суифт летящ остров) откриха също така две по-малки звезди или спътници, които се въртят около Марс; по-близкият до планетата е на разстояние от центъра ѝ равно на три пъти нейния диаметър, а външният — пет пъти; първият се върти около оста си за десет часа, а вторият — за двадесет и един и половина часа...“

— Както знаете, а може би не знаете, другарю редактор — обясняваше доцент Холуб, — първото издание на „Пътешествията на Гъливер“ е от 1726 година. Малките луни на Марс са открити с изключително съвършен телескоп едва през 1877 година от астронома Хол, който установил, че по-близката от тях, Фобос, е отдалечена от планетата на разстояние 9400 километра и я обикаля приблизително за седем часа и половина, а втората — за тридесет часа и е отдалечена приблизително на 23 500 километра. Отдалечеността и времето на обиколките наистина са малко по-различни от първоначално посочените, но не чак толкова, та съвпадението да бъде направо поразително. На всичко отгоре точно Марс, към който доскоро най-вече беше приковано вниманието на астробиолозите, при всички древни народи е имал еднакво име с бога на войната. Халдейците са го наричали Нергал, гърците — Арес, арабите, персите и турците — Мирих. Все имена, в които звънят мечове и грозен боен рев...

— Добре, другарю доцент, всичко това са, да речем, косвени доказателства в подкрепа на предположението за съществуването на разумен живот на другите планети. Но нима астрономията и самата ваша наука — астробиологията — не разполагат с преки, непосредствени доказателства?

— Естествено, че имат, но не зная можем ли да ги наречем доказателства. Астробиологията не е математика; тя събира своите знания на части и както виждате, малко по милостта на останалите науки, между които са дори и историята и езикознанието. Твърде сериозно доказателство за възможността да съществува подобен на нашия земен живот и на други планети в космоса беше проведеният през 1961 година от Мелвин Калвин и от госпожа Сузана Вожан от Калифорнийския университет анализ на образци от метеорити. След

изключително сложен, грижлив и проверен по всички познати начини анализ те достигнаха до заключението, че материята на метеоритите съдържа частици въглерод под формата на съединения, подобни на нашите захари, че и на още по-сложни вещества, от които вече съвсем лесно могат да възникват белтъчини, необходими за живота. През същата година американските изследователи Клаус и Наги откриха в два каменни метеорита микроскопично малки образувания с правилни форми, сред които описаха пет вида различни „организирани частици от органична материя“, както внимателно и скромно нарекоха те поразителното си откритие. Несъмнено става дума за извънземни растения или животни, подобни на земните водорасли. А знаете ли, редакторе, какво е това?

— Естествено! Парче зелено стъкло от бутилка!

— Грешите, приятелю, грешите! Това е вълтавин или молдавит, рядък камък с тайнствен произход. Срещат се негови братлета тук-там в Тексас, в Индокитай, на Филипините, на остров Ява, в Либия и Австралия. Цели научни колективи спорят за тяхното възникване — едни твърдят, че това всъщност са парчета лава, изхвърлени на Земята от лунните вулкани; други предполагат, че са се появили при гигантските експлозии, съпровождащи падането на големите метеорити; накрая последните, най-смелите, ги смятат за рудни пластове, разтопени в стъклени сълзи от пламъците на кацащите и отлитащите от нашата планета в далечното минало космически кораби... Толкова от химията и геологията. Физиката се намесва няколко пъти. След цял куп съобщения за уловени сигнали от Марс и Венера, които се оказаха журналистически измислици, през 1959 година Морисон и Коктони публикуваха смелото предположение, че на някои от милиардите планети в нашата галактична система, Млечния път, живеят разумни същества, които излъчват в космоса съобщения за своето съществуване на честота 1420 мегацикъл. Построиха се огромни приемателни станции — радиотелескопи, най-големият от тях е този в Джордъл-Банк, недалеч от Манчестър, а космическите съобщения бяха записани на хиляди магнетофонни ленти. Направеният с компютри анализ установи, че тяхната структура е близка с тази на съобщенията, кодирани с Морзовата азбука или Сигналния морски код. Определени групи от сигналите произволно се повтарят и учените допускат, че макар засега тези съобщения да не са

дешифрирани, по принцип е възможно с по-съвършени електронни апаратури да се намери ключ за тяхното разчитане, след което вероятно ще можем и да им отговорим.

— А астрономията?

— Разбира се, астрономията — сестрина или по-точно майчина наука на астробиологията, ни предоставя многобройни факти и наблюдения, между които след внимателен критичен подбор намираме доказателства за вероятното съществуване на живот на останалите планети от Слънчевата система, макар и във вид по-елементарен от човека и животните на Земята. Впрочем и нашето научно направление в началото се наричаше „астроботаническо“. А задачата ни беше изучаването на възможностите за съществуване на РАСТЕНИЯ на останалите планети, а може би и другаде в космоса. Но последните години ни принудиха да променим нашата научна програма, както и названието на специалността.

Съветският учен Н. П. Барбашов обоснова наличието на кислород и водни пари в атмосферата на Венера, а американските учени го потвърдиха чрез спектроскопичните снимки, направени с телескоп, изнесен от балон в стратосферата.

Естествено, най-интересната, почти криминална история, астрономите ни подготвиха със „загадъчната планета“, с Марс.

Редакторе, няма да говоря за тайнствените „канални“, забелязани за първи път от италианския астроном Скиапарели през 1877 година. Около тях се вдигна предостатъчно шум и врява, бяха представяни като постройки на разумни същества, за истински напоителни канали, а по-късно съществуването им бе отричано — при по-съвършените телескопи те всъщност се превръщаха в куп петна с неправилна форма. Е, най-новото е, че отново се връщаме към каналите. Съзнаваме всъщност, че с най-съвършените телескопи различаваме на Марс „подробности“ горе-долу с големината на Моравия, следователно не бихме могли да видим обекти като Панамския или Суецкия канал. Онова, което е било смятано за канали, биха могли, повтарям, БИХА МОГЛИ да бъдат някакви оазиси, гористи области и други групи растения около напоителните системи. Че нещо става на Марс, се потвърди от появата на ново петно през 1952 година, което астрономите нарекоха „Лаокоон“. То заема територия колкото Франция или Германия и се оказва, че е постоянно — не изчезна след няколко

дни, както вече няколко пъти се бе случвало с облаците на прашните бури, вилнеещи над главите на марсианците (ако въобще ги има), а остана и до днес, цели десет години, като става все по-наситено и по-ясно различимо. Почти ми се иска да кажа, че марсианските залесители са успели... Е, какво пък — бъдещето ще покаже дали съм фантазьор или не. Впрочем съвсем доскоро романтиката представляваше доста важна част от професията ни. В противен случай не всеки астробиолог би издържал дълго в област с толкова нищожни резултати, но затова пък с купища догадки.

По-интересни от каналите са обаче спътниците на Марс. Струва ми се, че вече ви разказвах за тях във връзка с „Пътешествията на Гъливер“. Преподобният Суифт, автор на популярния роман, не е бил единственият, който е приписвал на Марс два спътника. Полуслепият гений Кеплер, който живеел в Прага при двора на император Рудолф^[2] и е откривател на закона за движението на планетите въз основа на данните на по-щастливия си колега Тихо де Брахе, независимо от Суифт твърдял същото. Славата и авторитетът на Кеплер накарали доста по-късно, едва през 1862 година, Хершел и Ласел, прочутите откриватели на планети и техните луни, да насочат своите огромни за времето си и изключително съвършени телескопи именно към Марс, търсейки неговите спътници. Напрасно. Телескопът, с който Хершел открил мъничката и значително по-слабо видима луна на Уран, не отбелязал абсолютно нищо в района на Марс. През същата тази 1862 година Марс се оказал в най-голяма близост до Земята — следващото приближаване било чак след петнадесетгодишна пауза, през 1877 година. Разбира се, любопитните астрономи отново насочили най-различни по големина и по вид телескопи към тайнствената планета — и мнозина едновременно открили двете луни — Фобос и Деймос, обикалящи близо до повърхността на Марс. Видели ги и наблюдатели, снабдени със значително по-малки телескопи от Хершел и Ласел.

Интересно, нали, редакторе? Тогава астрономите си обяснявали удивителния факт на внезапното и едновременно откритие с какво ли не, с реални и нереални причини, ала никой не се осмелил да изкаже мисълта, до която достигнаха едва преди няколко години съветският астробиолог В. Г. Фесенков и астрономът И. С. Шкловский: Фобос и Деймос са огромни изкуствени спътници. Преди да се породи тази мисъл, трябваше да излети първият „Спутник“, трябваше да се докаже

възможността за създаване на изкуствени спътници. А освен това трябваше да се изучи подробно движението на Фобос и Деймос. Оказа се, че то противоречи на всички астрономически закони за възникването и движението на планетарните луни. Фобос например се движи по-бързо в сравнение с въртящата се повърхност на планетата, а двата спътника имат точна кръгова орбита спрямо екватора и... не, по-добре да не ви изброявам всички доводи. Факт е, че при цялата фантастичност на тази мисъл тя най-приемливо обяснява загадката на луните на Марс. Наистина остава огромният технически проблем за създаването на спътници с диаметри от осем и петнадесет километра, но нима спътниците „Ехо“ не пускат от своите малки сфери огромен шестнадесетметров балон, който се самонадува в космоса и чрез отразяване създава възможност да се предават радио-телевизионни и радарни сигнали? Впрочем, ако повърхността на двете тела е блестяща, самите те биха били много по-малки — може би само един или два километра.

Замислим ли се за изкуствените луни на Марс, стигаме и до предположението за тяхната поява между 1862 и 1877 година, т.е. не преди няколко милиона години, както смята Шкловский. Между нас казано, за планетата няколко милиона години са само частица от „космическата секунда“ — един миг. Освен това тези няколко милиона години ми се струват прекалено дълго време — напълно вероятно е още след неколкостотин години такъв изкуствен спътник да бъде унищожен от сблъсъците с малки метеорити, микрометеорите, разрушаващи неговата повърхност, или пък според теорията на вероятностите, ще го „улучи“ някой по-голям космически снаряд, чиято скорост до четиридесет километра в секунда е по-разрушителна от най-голямата авиационна бомба.

Кафето ми изстина. Зад прозорците на института по биология беше тъмно като в рог. Постоянното дрънчане на трамваите, минаващи покрай „Албертова“, ме връщаше от космическите висини обратно на нашата майчица Земя. Честно казано, завидях на доцент Холуб за познанията и професията му. Но само за миг. Колко работа, колко проучвания и размишления, колко неуспехи и риск от неприятни грешки имаше тъкмо в неговата специалност!

— Още един въпрос, другарю доцент, след което наистина си тръгвам. Възможно ли е една така високо развита цивилизация,

способна да създава гигантски напоителни системи и огромни изкуствени спътници, никога да не се е опитвала да посети своята по-млада сестра Земята, или поне да влезе в контакт с нейното население?

— Наистина малко по-млада — засмя се доцент Холуб, — само с неколкостотин милиона години. Не смятате ли, че това би могло да бъде повод за ревност? Но ако говорим сериозно — и за това имам в запас цял куп предположения. През 1920–1922 година земните радиостанции уловили странни сигнали, съвсем различни от предаванията на някоя от малобройните тогава станции. Съветският учен Й. Перелман още тогава ги приписал на непознати същества, населяващи друга планета, най-вероятно марсианци, още повече че точно през тези години Марс, в своето космическо пътешествие, отново бил най-близо до Земята. Последният опит за контакт с нас, ако искате да приемете тази хипотеза, жителите на Марс направиха през 1956 година... В момента, когато двете планети отново бяха в максимална близост, на повърхността на „Червената“ стана огромна експлозия. Отбелязаха я много обсерватории — английски, френски, като същевременно това събитие по една щастлива случайност беше зафиксирано със специалните уреди на Пулковската обсерватория край Ленинград, чийто директор — академик А. А. Михайлов, заяви, че става въпрос за ядрен взрив, вероятно сигнал за нашата планета. На Земята също възникнаха подобни предложения — например върху огромните сибирски простори или в напояваната Сахара да се създаде „модел“ с големина от стотици квадратни километра, изразяващ Питагоровата теорема — правоъгълен триъгълник, чиито страни са образувани от страните на квадрати, засадени с различни треви или зърнени култури, който да послужи като сигнал, че на Земята живеят разумни същества. Основните геометрични правила може би са еднакво мъчителни за учениците на Земята, на Марс и навсякъде в космоса...

— Да, но истински опит за посещение, за кацане...

— Не сте от скромните! Нали вече говорихме за косвените доказателства, които се съдържат в старите легенди, построяването на Баалбекската тераса и странните рисунки в Сибир и Сахара. Впрочем разбирам накъде биете! Искате да чуete това, което сам много добре знаете. Тунгузкият метеорит — нали? Признайте си!

Кимнах малко засрамено.

— Знаете ли, точно този пример доскоро лично на мен не ми се струваше много подходящ. Около него имаше прекалено много шум, много спорове, а това никога не е от полза за науката. Ако искате, на вашите читатели ще кажа голите, неукрасени факти.

Според непотвърденото съобщение на френски астроном любител през месец юни 1908 година около Земята е обикаляло много особено тяло, движещо се така, както днес ятата изкуствени спътници, летящи над нас. Не било забелязано от нито един научен институт, а съобщението за него останало само като бележка в някакво френско специализирано списание.

На 30 юни в седем часа сутринта над Сибир, в района на река Тунгузка, се случило следното: през небосвода с гръмотевичен шум прелетяло огромно нагорещено тяло, съпровождано от време на време от мощни експлозии. След себе си то оставяло огнена опашка и накрая паднало в необитаемата част на тайгата, където според разкази на очевидци, ловци на елени — евенките, се превърнало в огнен стълб. Разнесла се неописуемо силна експлозия, от която задрънчали стъклата на стотици километри, а в района, където паднало огненото кълбо, били изпочупени и изпепелени милиони дървета. Не само в Сибир, но и в Германия, Франция и Англия чувствителните сеизмографи отбелязали два труса на земната кора. Вдигнатият от експлозията облак прах се разпръснал в стратосферата и в течение на няколко дни над Европа и Северна Африка светел през нощта като блестящ облак.

Днес към мястото, където е паднал метеорит, макар и пусто и незаселено, още след няколко часа биха се втурнали с вертолети и верижни транспортъори цели групи от учени, надпреварвайки се кой първи да опише и обясни невероятното събитие. Тогавашното време е било малко по-различно. Плахите опити на жителите от близките градове и села да открият мястото на падането на огненото явление се провалили в бездънните блата, гъмжащи от милиарди комари, в непристъпния гъсталак на тайгата.

Едва съветското правителство изпратило през 1927 година, деветнадесет години след катастрофата, истинска, макар и малка научна експедиция под ръководството на геолога Л. А. Кулих, която след неизразими трудности, лутания и разпитвания, в истинския смисъл на думата, си проправяла път в границите на огромната област на мъртва земя, разположена между рекичките Чамбе и Кимчу, в

района, намиращ се на $60^{\circ}55'$ северна ширина и $101^{\circ}57'$ източна дължина. Стотици квадратни километри от тайгата били унищожени — дърветата лежали обгорени и изкоренени, в редове, в посока на падането на метеорита. Следващите дни на мъчително пълзене през десетките хиляди стволове довели експедицията на Кулих до мястото на катастрофата, с надежда да намери най-големия каменен или железен метеорит, който е падал изобщо в историческо време на земната повърхност. Нищо не открила. Само кръгли ями, които доктор Кулих приписал на откъсналите се от метеорита парчета. Въпреки приближаващата зима, лошото време и отказваната от суеверните евенки каквато и да е помощ, Кулих извършил трудни сондирания, взел образци от почвата и направил магнитометрични измервания. Напразно. Не открил нито следа от огромното тяло, макар че можело да се очаква, че от прелитания през атмосферата метеорит, с тегло от няколко десетки хиляди тона, ще се изпари сравнително незначителен процент. По-късно било доказано, че дори кръглите ями не са резултат от бомбардировката на космически куршуми, а са се получили при лятното размразяване на блатистата почва, която на дълбочина от няколко десетки сантиметра е вечно замръзнала.

Експедицията на Кулих била последвана от няколко други, без да бъде открито нищо ново. Астрономите се задоволили с обяснението, че случайността им е посочила начина, по който са се образували чрез метеоритна бомбардировка лунните кратери, и пресметнали, че съвсем малък стограмов метеорит, голям колкото топче за пинг-понг, при падането си ще предизвика същото опустошение както най-тежкият снаряд от крепостната артилерия, тежащ един тон; и че Тунгузкия метеорит, с предполагаемо тегло 50 000 тона, при падането си е избухнал със сила, равна на експлозията на 3 000 000 тона нитроглицерин. Нищо чудно, че от него не е останала и прашилка.

Обрат в проучванията на падането на Тунгузкия метеорит предизвикал не някой учен, а авторът на фантастични романи Александър Казанцев. Той написал, сигурно без да предполага какъв шум ще се вдигне около неговото произведение, разказа „Експлозия“, където разглежда Тунгузката катастрофа като авария на космически кораб от друга планета, който при неочакваното си навлизане в земната атмосфера и предизвиканото от нея загряване на повърхността му се опитал да намали убийствената си скорост чрез изстрелване на

спирачни ракети, но напразно. Над мястото на катастрофата избухнали запасите от ядрено гориво на планетолета, които го разпръснали на атоми и молекули.

Редакторе, това е интересно хрумване и достойна за завиждане фантазия! Ала ние живеем в епохата на космическите спътници и кораби, на героите космонавти! Идеята на Казанцев се възприе. Тя обясняваше цял куп неща, което метеоритната хипотеза не може да направи. Например — защо на самото място на експлозията дърветата са оцелели — Б. И. Вронский откри там лиственици-близнаци и отсече едната от тях, която се оказа на 140 години.

Учените не обръщаха голямо внимание на Казанцев чак до 20 февруари 1958 година, когато на заседание на Всесъюзното дружество на астрономите в Москва той съобщи за своята преработена и допълнена хипотеза. След което се разрази истинска гръмотевична буря. Обвиняваха го, че заблуждава младежта, че смята фантастичните си писателски предположения за научни факти и не знам какво още. Горкият Казанцев! Сериозните, усърдни астрономи, погълнати от своите числа и физични уравнения, се впуснаха в бой. Накрая дори се наложи самото списание „Техника молодёжи“ да се застъпи за писателя.

Съветското правителство забеляза спора около Тунгузкия метеорит, който разпалваше най-вече младежта, възприела мисълта за пратениците от далечния космос, и съвместно с Академията на науките изпрати на мястото на предполагаемото падане няколко експедиции, оборудвани несравнимо по-добре от експедицията на Кулих.

Те обаче имаха един основен, решаващ недостатък — пристигнаха на мястото чак след петдесет години, когато неудържимият живот на тайгата почти бе излекувал следите от катастрофата, а около центъра на експлозията растяха петдесетгодишни лиственици, брези, смърчове...

Така че резултатите са в потвърждение и на едната, и на другата хипотеза.

Привържениците на „космическия кораб“ изпаднаха във възторг от откритието на лекаря от Томския институт Г. Ф. Плеханов, че около мястото на падането е отбелязана значително повишена радиоактивност на почвата.

Веднага след това техните противници доказаха, че точно на това място повърхността се състои от вулканични базалтови породи, носители на естествена радиоактивност. Съвременниците на събитието, евенките, разказвали, че свидетелите на експлозията, които в съдбоносното утро били наблизно, макар и незасегнати пряко, скоро след това починали от непозната болест. Опонентите на тази версия отвърнаха, че тогава шаманите на евенките са имали дълги и алчни пръсти, както и достатъчно влияние, за да могат да представят всяка болест като божи гняв заради недостатъчното послушание и щедрост на неговите овци и вероятно за по-голям ефект са ги отровили.

Авиоконструкторът А. Й. Моноков подхвърлил още един сериозен проблем. Опирайки се на многобройните разкази, свидетелства и съобщения, той убедително доказал, че над мястото на катастрофата тайнственото тяло се е движело със скорост — дръжте се, редакторе! — от 700 метра в секунда! Вероятно предполагаемият екипаж е успял дотолкова да намали скоростта. Та нали 700 метра в секунда е скоростта на атакуващите реактивни изстребители. И най-бавният метеорит лети десет пъти по-бързо.

Съвсем фантастично звучи съобщението на известния и у нас астроном и популяризатор на тази наука Ари Щернфелд. Той самостоятелно изчислил, независимо от действителното време на падане на метеорита, оптималната траектория, както и времето на стартиране и кацане на междупланетната ракета. За Марс се получили годините 1907 и 1909, което е напълно безсмислено. Затова пък Венера била в най-благоприятно положение именно през 1908 година. Щернфелд доуточнил своите изчисления и така достигнал до 30 юни 1908 година, точно до деня, в който над река Тунгузка затрещяло огненото кълбо...

Споровете продължават. А. В. Золотов и И. Г. Дядкин определили според вида и разположението на овъглените дървета, че експлозията е станала на височина пет километра над земната повърхност. Б. И. Вронский, работещ едновременно с тях, отхвърлил категорично тази хипотеза и доказал, че дърветата станали жертва на най-обикновен горски пожар.

Сам виждате, редакторе — не ви ли заболя главата от това? Защото, честно казано, нас, астробиолозите, почти ни боли...

Естествено, че не ме болеше главата. По-скоро в нея бръмчаха рой нови мисли, загадки, въпросителни. С колко много въпроси и неизвестности, предизвикващи вниманието ни, са изпълнени този живот и светът около нас.

Първото посещение при доцент Холуб завърши. То имаше само една цел — да ви убеди, че мнението на Иржи Каменик за извънземния произход на странните рисунки, изказано в малкия дом в Хабнафьордюр, между прозореца с цветя и масичката със семейния албум, не е така налудничаво и фантастично.

Б.ред.

[1] Библията, 1925 г., София — Първа книга Мойсеева, глава 19 — Битие. Б.пр. ↑

[2] Рудолф II (1552–1612 г.) — император на Свещената римска империя. Б.пр. ↑

ДОКТОР БЕЛКЕ СЕ ЯДОСВА

Резултатите от кръвната картина на всичките четирима участници в експедицията бяха в ръцете ми след няколко часа. Едва тогава си отдъхнах спокойно. При никого от нас не се забелязваше чувствително намаляване на броя на левкоцитите — първият признак за сериозно заболяване от лъчева болест. Сега бяха необходими само няколко дни спокойствие и няколко седмици за възстановяване, преди да можем — естествено, сега вече подсигурени с радиометри, Гайгер-Мюлерови броячи и персонални дозиметри, отчитащи дозата облъчване, която всеки от нас би получил, да предприемем следващия опит за проникване в Дупката на свети Патрик. Дотогава Ийри можеше да се посвети на своите бръмбари.

За съжаление, господин редакторе, човек предполага, а съдбата разполага. Съдбата се появи още на следващия ден сутринта в образа на невзрачен господин, който любезно се представи като служител в нашата, впрочем доста малобройна, цивилна полиция, легитимира се и учтиво ме покани да го последвам до префектурата. Последвах го, естествено, без да предполагам за какво става въпрос.

В префектурата ме очакваха двама мъже. Единият от тях явно беше полицейски служител. В началото помислих втория за негов колега или пък за случаен посетител — стоеше до прозореца, скучаеше и явно нашият разговор не го интересуваше, но не след дълго се убедих, че греша. Този скучаещ до прозореца господин беше главната фигура в канцеларията.

След като провери самоличността ми, инспекторът ме запитва дали аз съм собственикът на синя кола марка „Боргвард — Изабела“ с регистрационен номер ИС-1705. Кимнах утвърдително. „Аха — досетих се, — моето бясно каране през Рейкявик е станало известно на полицията, която ловко ще разтовари портфейла ми с някоя глоба...“, но разговорът се разви в друга насока.

— Господин докторе, бяхте ли преди четири дни в компанията на двама мъже и една жена в района на Снайфелс? — продължи с

въпросите си инспекторът.

— Разбира се, но защо питате, след като добре знаете? — отвърнах възмутено. Не съм свикнал да се изповядвам на полицаите за своите излети и пътувания. Инспекторът предупредително ми намигна и посочи с очи към мъжа до прозореца. Трябваше да внимавам — намекваше ми неговият артистичен жест.

— Спокойствие, моля. Всичко ще се изясни. Случаят е, ако мога така да се изразя, малко деликатен...

— Оставете тези увъртания и го попитайте какво, по дяволите, е правил там? — избухна досега кроткият и небиещ на очи в обикновените си сиви дрехи слушател до прозореца.

Той говореше исландски почти съвършено. Подчертавам това „почти“ — със сигурност не беше истински исландец и хрипкавото му произношение издаваше по-скоро представител на англосаксонските народи.

— Нали чухте, господин докторе? Можете ли да ни обясните вашето присъствие там? Сигурен съм, че за вас това няма да представлява и най-малкото затруднение, нали? — Обърканият инспектор се опитваше да смекчи грубия тон на своя колега.

— Ще отговоря, след като разбере кой е онзи господин и какво общо има той с моя разпит.

Инспекторът се завъртя на креслото, хвърли поглед към прозореца и започна да обяснява:

— Всъщност мистър...

— Без имена! — прозвуча откъм прозореца. — Сам ще обясня на доктора. Както сигурно знаете, уважаеми господине, след влизането си в НАТО Исландия пое определени задължения, между които, естествено, и това да не допусне комунистически шпиони да проучват стратегически важни райони, при това с любезния съпровод на исландски обществени деятели. За да бъде предотвратено това, защото, както се вижда, и такива неща могат да се случат, контрашпионажната служба, чийто представител съм, сътрудничи с исландската полиция или с това, което вие имате тук. — При тези презрителни думи инспекторът сведе очи към масата, без да каже нещо. — Достатъчно ли е?

— Напълно... — отговорих му аз.

— Моля ви точно да опишете цялата дейност на вашата група от паркирането на колата ви при бензиностанцията, недалеч от Будир, чак до завръщането ви отново при нея на следващия ден в 20,40 часа.

„Значи собственикът на бензиностанцията е съобщил за нашата «подозрителна» група на съответните органи или пък направо на американците“ — помислих си аз.

— Уверявам ви, че нашата експедиция до Снайфелс имаше изключително научна цел — заявих аз и се приготвих да му я изясня по-подробно, но агентът се извърна от прозореца, удари с длани по облегалката на стола и ме прекъсна:

— Знаем ги тези научни експедиции и тези господи учени! Отговаряйте на въпросите по същество!

Това вече беше малко прекалено дори и за инспектора. Той стана, отиде до прозореца и започна бързо да обяснява нещо на английски. Долових няколко думи: ... „все пак не е арестуван... общественото мнение... известен местен лекар...“

— Моля ви, господин докторе. Нали виждате — инспекторът разпери ръце, — не утежнявайте положението — и моето, и вашето...

Какво трябваше да направя? Описах точно и правдиво нашето пътуване, търсенето на насекоми, престоя в Дупката на свети Патрик, разказах подробно и за трудното ни завръщане с болните Ййри и госпожица Кралова. Премълчах само за странните образи и радиоактивността.

Като последен коз показах на инспектора разрешителното от нашето правителство и от университета в Рейкявик, даващо право на доктор Каменик, придружаван от мен, да събира пещерни насекоми навсякъде, дори в защитените природни резервати, включващо и молбата за съдействие от всички органи и частни лица.

Инспекторът радостно пое документа, хвърли му един поглед и го подаде на агента. Той извади от джоба си очила с широка черна рамка, сложи ги и внимателно прочете разрешителното. Доближи печата чак до очите си и погледна хартията срещу светлината, за да се увери дали наистина тя притежава държавния воден знак, след което хвърли документа обратно на масата.

— Добре, доктор Белке, този път ще потулим случая и ще го припишем за сметка на престъпното лекомислие на местните органи. Лично вас, като разумен човек, ви съветвам: незабавно прекратете

всякакви контакти с тези комунисти. Зная, че са ви заблудили — и махна с ръка, сякаш прогонваше муха, когато поисках да отбележа, че доколкото ми е известно, нито Лейф, нито госпожица Кралова са комунисти, а ако са, то никога не сме разговаряли за това. — За съжаление това вече се е случило със стотици милиони хора. Не сте нито първият, нито последният. Това е моят съвет. А сега — заповедта ми: до района на Снайфелс вече няма да отидете нито вие, нито задграничните ви гости. Впрочем и никой друг — погрижили сме се за това. Вярвам ви и ще ви издам една военна тайна, за която след няколко месеца благодарение на червените вестници и радиостанции ще научи целият свят: нашите военновъздушни сили ще изградят в този район нова база, мощен радарен център, част от системата, която защитава целия западен свят. От вчера бяхме принудени да забраним следващите „научни“ експедиции до този интригуващ район. Разбирате ли ме? Нали не трябва да повтарям?

Кимнах. Искаше ми се по най-бързия начин да изляза навън.

— Отлично! От пръв поглед разбрах, че вие сте само подведен, но разумен човек. Надявам се, че няма да чуя нищо за вас, което отново да предизвика нашия интерес.

Излязох от стаята.

Инспекторът повдигна многозначително рамене, подаде ми ръка и ме изпрати до вратата.

Навън слънцето светеше ярко, в морето се люлееха рибарските лодки и моряците с червени шапки и непромокаеми панталони, дървото и тухлите на къщите в Хабнафьордюр светеха в чистия ден. Само далече на запад, зад Факса-фиорд, прелитаха по синьото небе няколко черни точки на самолети от базата в Кефлавик.

Връщах се бавно, пристъпвайки едва-едва. Какво ще кажа на приятелите си? Как ще мога да погледна в очите Ййри, пристигнал в Исландия, за да помага на нашите учени, или Лейф, когото неволно забърках в тази история, дето не се знае как ще завърши. Нито за миг не можех да допусна, че SIS^[1] „ще потули“ нещо.

Нямаше друг изход. Казах истината на Ййри, на Алена и на Лейф, който вече ме чакаше с грижливо завързан пакет. Приеха я спокойно. Ййри ме потупа по рамото и заяви, че така явно е най-добре. Кой знае какво би ни се случило с Лейф при нашата авантюра с експлозива. Казваше, че вероятно предния ден сме понадценили

странния излъчващ метал, че може би става дума за съвсем обикновена радиоактивност и че учените най-вероятно биха се изсмели на нашето „откритие“... Той съвсем ме извади от равновесие — въобще не бях очаквал такова лесно примиряване с провала на нашите планове. А спокойният Лейф започна да ругае така яростно, че не посмях да преведа думите му пред Алена, само гневно започнах да обикалям из стаята като лъв, затворен в клетка.

Госпожица Алена се мъчеше да спори с Ийри, видях по очите ѝ, че е изпълнена с възражения и забележки, но той доста строго я пресече, като ѝ каза, че неговата задача в Исландия е да събира насекоми. Времето на престоя му изтича и ще е по-добре находката в пещерата и в Дупката на свети Патрик да се предостави на съответните специалисти, а не на психиатър, хирург, планински водач и фотографка. „Колкото и те да са смели и очарователни“, добави той, за да смекчи резките си думи.

Госпожица Алена поклати глава и отиде обидена при майка ми в кухнята. Те двете много добре се разбираха, макар че и досега не зная как е възможно това и по какъв начин разговаряха. Лейф си взе пакета под мишница и се приготви за тръгване.

— Почакай — спрях го аз. — Остави това тук. Трябва да обмислим всичко на спокойствие.

Прибрах експлозива в моята стая под леглото, струваше ми се, че там е идеално скрит и в пълна безопасност, след което се сбогувах с Лейф.

Останахме сами с Ийри. Когато вратата хлопна зад Лейф, той се промени до неузнаваемост. Хвана ме за рамото и ме бутна на стола.

— Белке, трябва да направим нещо! Нали разбираш! Сега, когато става въпрос за затвор, а може би и за живота ни, не можем да намесваме Лейф и Алена. Ние не искаме по никакъв начин да нарушим държавния суверенитет на твоята родина или да извършим някое престъпление, но откритията от Дупката на свети Патрик трябва да принадлежат на целия свят, а не на военните програми на една-единствена свръхсила. Виж — и напъха в ръцете ми английско природонаучно списание, което получавам от години, със следната бележка: „Вече от няколко години учените се стремят да произведат тъй наречената «чиста» неутронна бомба със страшно унищожително въздействие единствено за живите организми. Фабриците и останалото

промишлено оборудване биха останали непокътнати. Изобретяването на това необикновено изгодно оръжие е затруднено от недостига на трансуранови елементи, силно радиоактивни метали от групата на урана, произвеждани досега само в лабораторни условия в количества от няколко милиграма или дори още по-малко. Но за производството на неутронната бомба са необходими най-малко неколкостотин грама от тези изключително редки елементи.“

— Разбираш ли, Белке, помниш ли метала, от който бяха направени птичите образи? Ами ако е някой от трансурановите елементи? Цели килограми от този метал? Това не е само мое мигновено налудничаво хрумване, а напълно логично заключение. Почакай, какви щитове са имали викингите, „силните мъже с мечове и чукове“?

— Е, кръгли... Но защо питаш? — учудих се аз.

— Почакай, не става въпрос за формата им. От какво са ги правили?

— Доколкото знам, от покрито с кожа дърво.

— Виждаш ли, точно това е. Гама-излъчването или пък рентгеновите лъчи ще преминат като нищо през такъв щит. И все пак смъртта е отстъпила пред силните мъже с щитове... Но с неутроните е точно обратното: те преминават през желязото, но дървото доста успешно ги задържа. А трансурановите елементи са с неутронно излъчване.

Това наистина беше ужасна мисъл, и то не невъзможна. Но какво да правим?

Седнахме с Ййри на военен съвет.

[1] Secret intelligence service — общото название на разузнавателните и контрразузнавателните служби на Великобритания. Б.пр. ↑

ДОКТОР КАМЕНИК ЗА РАЗНИТЕ ЧУДЕСА НА ИСЛАНДСКАТА ПРИРОДА И ЗА НЕЩО ДРУГО...

Белите исландски нощи, редакторе, това трябва да се види! Аз не съм поет и може би никога няма да стана, но ако все пак се опитам, бих започнал именно от тях. Представете си: слънцето, което само за малко около полунощ се е изкърпало зад хоризонта в Атлантическия океан, отново се изкачва и залива цялата страна с нежно розово сияние. Тук-там по небето препускат като табун диви жребци разпокъсани черни облаци. Те трият коремите си в страшните скали от лава, подобни на викингските кораби, и се отразяват в огледалата на ледниците. Зелените ливади, гъсти като персийски килим, са изпъстрени с овчици, тъй като не си струва за толкова кратка нощ пастирите им да ги прибират в кошарите. Някои спят, други пасат. Овчар в мъхнат кожух свири със свирка също както и овчарите у нас, в Гаскония или навсякъде другаде по света, дори и в приказките. А морето, редакторе, морето пламти с всичките цветове на дъгата. То е розово, стрелва огнени мълнии, после отново е синьо, зелено — тук-там между вълните ще се отвори черна пропаст и само след миг милосърдно ще я покрие бяла пяна. С една дума — завладяващо!

Тези бели нощи също си имат недостатъци — най-големият е изобилната светлина. Тя ни пречеше, когато с Белке напуснахме борда на просмукания с мирис на треска рибарски катер „Света Гизела“, чиято лодка ни остави недалеч от Стапи, на пустото крайбрежие, покрито от камъни с най-причудливи форми. Не зная какво каза Белке на рибарите и по-специално на шефа им за целта на нашето пътуване — сигурно ме е описал като налудничав турист, копнеещ по романтиката на морското пътуване и дълги пешеходни преходи по безлюден бряг. Рибарите не разпитваха за нищо. Според уговорката те ни оставиха на брега точно в часовете на кратката нощ. Преди да се съмне, ние бяхме вече в сигурно скривалище между две скали в една долчинка, чието дъно бе покрито с дървени отломъци и клони, довлечени от морето от крайбрежието на Гренландия. За щастие беше

лято, така че морето се задоволи само с ботанически пратки и ние не трябваше да се страхуваме от неприятните срещи, описани от Даниел Стрейс в неговия пътепис от 1613 година. Почакайте, сега ще го намеря. Аха, ето тук:

„Особено от Грюнланд (това, редакторе, е Гренландия) силни ветрове носят през морето към Исландия с гръм и трясък огромни ледени блокове, на които често пристигат и бели мечки, преследвани в Грюнланд, като се спускат надалеч в морето...“

Единствените живи същества бяха няколко чайки, морски лястовички, а между камъните щъкаха дребосъци от рода *Bemdidion*. Разбира се, на ентомолога навсякъде му е интересно — от полярния кръг чак до екватора!

Срещата с бели мечки би била крайно неприятна. Естествено, нямахме никакво оръжие, а динамитът (или онова, което бе донесъл Лейф) лежеше, както се надявахме, на дъното на Факса-фиорд. Белке заяви, че е свободен гражданин на свободна страна, че Снайфелс не е продаден или даден под наем никому и следователно нищо на света не може да му попречи да посети този кратер. Тъй като аз имах малко по-голям опит с разните „може“ и „не може“ от времето на фашистката окупация у нас, накрая все пак го убедих, че трябва да се опитаме да стигнем до Снайфелс незабелязано. Същевременно установихме, че около целия планински масив патрулират войници и митничари и че в сградата на бензиностанцията, покрай която преминахме с наетия автомобил по най-бързия начин и със спуснати перденца, сучаят няколко цивилни лица с явно неисландски погледи. Моралното, наказателното, международното и не зная още кое право несъмнено бе на наша страна, но затова пък силата беше явно на страната на пазачите на старчето Снайфелс. Макар и с нежелание, но накрая Белке все пак призна това и се вживя в ролята на шпионин, прокрадващ се между коварства и опасности в собствената си родина. Ама че е смешно, нали, редакторе?

Бяхме внушили на Алена и Лейф, че отиваме точно на обратната страна на острова, до пещерата недалеч от Вапналфьордюр, и че след

три-четири дни като нищо ще се върнем съвсем ободрени. За по-сигурно обаче оставихме при нотариуса в Хабнафьордюр запечатано писмо, което според желанието на Белке адресирахме до ректора на университета в Рейкявик. В писмото подробно описвахме нашите преживявания и намерения, без да скриваме нищо. В това число и предположенията за трансурановите елементи и за възможната злоупотреба с тях. В случай че не се върнем десет дни, писмото щеше да бъде връчено и Белке вярваше, че професорите ще съумеят да намерят изход от положението, каквото и да се случи с нас.

Спокойно се сбогувах с Алена и мислех, че тя не е забелязала нищо особено. Но да не се отклонявам, редакторе.

Нищо не можеше да се направи — не можехме да висим непрекъснато на брега, нито пък да чакаме близо двадесет и четири часа тъмнината. На около два километра пред нас почти от самото море се издигаше отвесно стената на Снайфелс, увенчан с бялата шапка на северния връх, по-малкия брат на Скартарис. Оттук той изглеждаше съвсем непристъпен, но Белке ме увери, че макар и трудно и със значителен риск, той може да бъде изкачен.

Приблжихме се плътно до скалната стена, опасваща каменистия бряг, и заподскачахме от скала на скала към нашата цел. Повярвайте, редакторе, макар че бяхме леко екипирани, пътят беше убийствен. Носехме изпитаното найлоново въже, няколко факли, фенери, чукове и алпинистки скоби, Гайгер-Мюлеровия брояч, който Белке бе заел от института по физика под някакъв сложен предлог, а аз носех в джоба си малък фотоапарат „Микрома“, обвит в тънко оловно фолио. Това беше почти всичко, ако не броим бележниците, няколко бинта и две одеяла. Този път бяхме решили да живеем спартански — никакви компоти, никакви деликатеси. В раниците и джобовете си всеки един от нас носеше няколко пакетчета сухи хранителни продукти — кубчета месен бульон, глюкоза, няколко пакетчета портокалов сок и като единствен лукс — няколко блокчета шоколад. Накратко, багажът не беше толкова много, но я се опитайте с раница на гръб и с ледокоп в ръка да скачате като коза.

Двата километра по брега към Снайфелс ни струваха най-малко два часа. Спряхме под северния връх за почивка и „освежаване“, състоящо се от няколко глътки дъждовна вода. Всъщност забравих да ви кажа, че по примера на професор Лиденброк не носехме със себе си

нито капчица вода. По пътя към кратера можехме да разчитаме на ледниковите полета, а вътре в Дупката на свети Патрик... Е, там ще видим!

Започнахме изкачването. Три крачки напред, две назад... Нито Белке, нито аз бяхме завършили школа за алпинисти, но сега тя ни беше дяволски необходима... Моят опит на пещерняк бе свързан главно с промъкване през най-различни дупки и пролуки и го приложих по-късно, но на ледника и под малкия надвиснал скат съвсем не се чувствавах уверен. Сто пъти се прощавах с живота, сто пъти ми се щеше да се върна. По-късно Белке си призна, че и с него било същото. Напред ни подтикваше една-единствена мисъл: да предотвратим смъртта на десетки хиляди, а може би и на милиони хора. Редакторе, подобна мисъл има страшна сила и работи в нас като мощен реактор. Нали, за да спаси един-единствен живот, истинският мъж би заложил всичко, дори собствения си, а какво остава за цялото човечество. Няма да ви уморявам — изкачването продължи целия предобед, но накрая все пак достигнахме първата си цел — седловината под северния връх на Снайфелс.

На това място трябва да прекъсна разказа на доктор Каменик, да отдам дължимото на извършеното от тях, за което той споменава само с няколко думи.

Опитният планинар и носител на няколко международни алпинистки отличия инженер Боргланд заявил в едно интервю по радиото, че най-невероятният епизод от цялата история около Дупката на свети Патрик е точно този — изкачването на северната стена, извършено без алпинистки опит. Според Боргланд северната стена на Снайфелс е най-малкото „шестица“ за алпинистите, тъй като този терен при нормални обстоятелства може да се премине само от опитни спортисти, и то след дълга подготовка и безупречно подсигуряване.

Б.ред.

Не приличахме много на герои — лежахме по корем на ледената скала, усилено дишахме и гледахме камъчетата, лишеите и мравките

под носа си с възторга и учудването на хора, които са се родили повторно. След като си отдъхнахме малко и изхрупахме по парче шоколад, ми се прииска да се огледам наоколо, но Белке грубо ме смъкна на земята. Добре, че го направи.

На върха на Скартарис се въртеше мъничка фигура, в един миг нещо заблестя пред лицето ѝ — слънчевите лъчи бяха попаднали върху стъклата на далекогледа. Показахме се натясно — за такова развитие на нещата не бяхме помисляли. Надявахме се, че веригата от патрули ще бъде в подножието на Снайфелс откъм шосето, където кратерът е достъпен и минаваше пътят на макар и редките научни експедиции. Часовоят на върха на Скартарис би ни видял още след първите метри на спускането, като мравки в празен умивалник, вероятно така бихме изглеждали върху ледника от вътрешната страна на кратера. Той със сигурност имаше телефонна или радиовръзка с неприятните цивилни от бензиностанцията. Достатъчни бяха само няколко думи — и сбогом завинаги на Дупката на свети Патрик!

— Ийри, ще трябва да чакаме, докато се стъмни... — прошепна Белке, сякаш намиращият се на два километра от нас часовей можеше да го чуе.

— Това няма да ни помогне, нощта продължава само два часа и за толкова време в тъмнината ще стигнем долу само като два жалки трупа, все едно да скочим в кратера. Спускането ще продължи най-малко четири часа. Освен това онзи, на върха на Скартарис, сигурно има инфрачервен бинокъл.

— Какво има? — учуди се Белке.

— Инфрачервен бинокъл. Апарат, който благодарение на инфрачервените лъчи позволява да се вижда в тъмнината. Белке, как може да си толкова изостанал? Та днес всеки снайперист или военен шофьор по време на нощно кормуване има инфрачервен бинокъл.

Белке измърмори, че не е нито военен шофьор, нито снайперист, така че не трябва да се чудя на незнанието му и че моите разностранни познания няма да ни заведат по-далече.

Беше самата истина. За връщане обратно не можехме и да помислим. При изкачването бяхме рискували живота си — камо ли при слизането. Лежахме и мълчахме, от време на време дружно проклинахме часовей и предлагаме разни безсмислени планове. Венец на всичко беше идеята на Белке да слезем съвсем спокойно,

демонстрирайки моралното си превъзходство. Морално превъзходство — срещу SIS?

За наша изненада на помощ ни дойде случайността, макар че винаги, когато е трябвало макар и малко да разчитам на нея, не съм имал късмет. Докато лежахме, небето се покри с черни облаци. Над вътрешността на острова се вдигнаха облаци прах, въздушни въртопи, които освен пемзовия прах засмукваха и тревни стъбла, малки камъчета и песъчинки.

— Mistour! Буря! — посочи ми Белке. — След миг ще завали като из ведро.

— Колко продължава този mistour?

— Различно. Понякога четвърт час, друг път — по няколко часа. Най-важното сега е да се скрием някъде. Ще вали градушка, придружена може би с камъни.

— Точно обратното, Белке. Ние няма да се скрием, затова пък онова войниче на Скартарис в никакъв случай няма току-така да си рискува главата. Пригответи се, щом бурята стигне до нас, тръгваме!

Белке кимна. Едва по-късно, когато се озовахме на вътрешния склон под дъжд от камъни, чукани от ледените парчета и шибани от студения вятър, разбрах героизма на неговото решение — та нали дребничкият Белке трябваше да изтърпи много повече трудности от мен.

Бурята налиташе на вълни. В един миг не виждахме на една крачка пред нас, завързани с въжетото се плъзгахме, търкаляхме се по ледени блокове и по каменни сипеи, налущвайки пътя само с острия шип на ледокопа, след малко небосводът над нас розовееше и отново дъжд, град и пясък, болезнено, до кръв разраняващи лицето и бодящи очите. За щастие патрулът на Скартарис не се показва дори в паузите между атаките на бурята. Моята прогноза се потвърди. Бурята, която ни помогна да преодолеем опасния участък и остана наш съюзник, не се умори дори когато, издрани, с изпокъсани дрехи, очукани, най-после стигнахме до дъното на кратера.

Леденият поток ни обливаше отново и отново, тракахме със зъби и напразно търсехме място, където да се скрием. Белке категорично отхвърли преддверието на Дупката на свети Патрик. Каза, че е истинска лудост да се подлагаме на облъчването повече, отколкото наистина е необходимо. Настояваше само да изпробва Гайгер-

Мюлеровия брояч и дозиметрите, за да види дали не са се повредили по пътя. Проучването щяхме да започнем едва след като се стъмни.

Накрая недалеч от входа на Дупката на свети Патрик открихме скална ниша, скриваща ни от погледа на наблюдателя на връх Скартарис, и се напъхахме в нея, двама „рицари на печалния образ“, твърдо решени с цената на всичко да постигнат своята цел. Времето минаваше. Небето от розово стана виолетово. След миг слънцето трябваше да залезе.

Белке, с посинели от студа устни и червена цицина на челото, установи, че нашите апарати са в изправност — единствено стъклото на циферблата на Гайгер-Мюлеровия брояч не издържа при драматичното слизване и каменния душ. Напъните на бурята оредяха и тя премина в непрекъснат дъжд, който бавно променяше дъното на кратера в няколко езерца, вливащи се на струйки в няколко вулканични комина под земята.

Изведнъж в тишината, нарушавана само от сребърния звън на падащите капки, се търкулна камък. После отново. По дяволите — някой стъпваше предпазливо недалеч от нас.

Стъпките приближаваха. Притискахме се към стената на нашето малко скривалище. Белке войнствено стискаше камък в шепата си.

— Да не си луд! — просъсках аз.

От дъждовната завеса се измъкнаха две фигури и спряха пред нас.

АЛЕНА КРАЛОВА СИ ИГРАЕ НА КОНТРАБАНДИСТИ

Другарю редактор, може би поне на вас не трябва да обяснявам, че нито за миг не се хванах на въдицата на Ирка, когато говореше за неговата пещера близо до Вапнал-фиорд или някакъв друг „фиорд“ — в Исландия има толкова фиорди, глетчери и вулкани, че спокойно могат да ги експортират като замразено филе. Той беше самата тайнственост и се сбoguва с мен като гладиатор, тръгнал към арената на сигурна смърт. Споделих своето подозрение с Лейф. От нашия разговор ме заболяха ръцете, сякаш бях участвувала в гимнастическа композиция на някоя спартакиада, но накрая той все пак ме разбра и кимна тържествено три пъти с глава, което, както сигурно ще признаете, за него е почти сензационна общителност.

Веднага разбрах, че двамата с Лейф трябва да се намесим и да предотвратим някаква беда, към която ентусиазирано се бяха втурнали Иржи и доктор Белке. Простодушният Белке, пълен с идеи, не бе прозрял как стават нещата не само по света, но, както пролича от неговия гняв след завръщането му от префектурата, и в неговата собствена страна. Той отлично допълваше този мечок Ирка, който бе способен да се изправи като истински викинг, ако ще и срещу целия гарнизон на базата в Кефлавик. Нямам нищо против, че той умее да отстоява своето, без да се предава, но ще бъде по-добре, ако там за по-сигурно съм винаги и аз...

Затова реших още същия ден да започна със спасителната операция. Синята „Иза“ на Белке току-що бе изчезнала между дървените рибарски къщички в посока към главната магистрала, когато аз свалих халата, навлякох здрави туристически обувки, панталоните, винтягата, сложих в раницата пелерината и вече бяхме готови да стартираме с Лейф, за да успеем да хванем автобуса до Рейкявик. На вратата ме спря майката на Гвюдмюндюр, нещо ми говореше, а аз бях сигурна, сякаш ми го каза на чешки, че ме пита: „Отивате след тях, нали?“, след което добави някаква гальовна думичка, с каквато вероятно майките в Исландия наричат малките

момиченца. Може би „девойче“ или „момиченце“, или нещо подобно. Когато кимнах, тя ме прегърна, целуна ме по двете страни и остана да стои пред къщичката и да гледа след нас, както хиляди години нейната баба, прабаба, прапрабаба и т.н. са се сбогували с младежите, отиващи в морето.

Лейф носеше кутията с динамита. Цялата изтръпвах да не би да избухне, но още повече се страхувах да не се отвори кутията и да не се разпръснат по пода на сиво-червения автобус патроните, а ние вместо на Снайфелс да се окажем в базата. Още повече че самата кутия изглеждаше УЖАСНО подозрителна, една такава... знаете, точно като кутия с динамит. Чаках кога ще ни разкрият, кога ще ни посочи с пръст седящата срещу ни с торба картофи бабичка или пък някой от младите рибари, връщащи се в добро настроение от Хабнафьордюр в домовете си в Рейкявик. Естествено, нищо не се случи и ние с Лейф пристигнахме у тях без произшествия. Той живееше в една мансарда, чиито прозорци гледаха към морето, стените бяха украсени със снимки от планинските му пътувания, със счупени върхове от ски, ледокопи и други подобни „трофеи“, с които бяха преминали най-малко десет години от мълчаливия му живот.

Той измъкна от купчината с раници най-голямата, спокойно и предвидливо я напълни с невероятно количество консерви, манерки, прожектори и факли. Най-отгоре сгъна едно от онези УЖАСНО хубави одеяла, пълни с перушина, а в него опакова своята опасна кутия. Повдигна раницата, прецени теглото и я остави доволен. След това сложи кафето.

Недоумявах защо се бавим, след като за това време Иржи и Белке ще бъдат почти под Снайфелс, и се опитах да го обясня на господин Торгюн също като вярно и интелигентно куче от вълча порода — дърпайки го за ръкава към вратата. Лейф тържествено кимна с глава.

— Доктор Белке, Ййри — море. Кораб. Време — обясни ми той на своя беден немски език.

Попитах го с думи, с ръце и с очи откъде знае това.

Дръпна перденцето, по-точно парчето тънка рибарска мрежа, и ми посочи брега от другата страна на залива. В първия момент не знаех какво всъщност да гледам, дали статуята на Инголф Арнарсон, фабриката за рибни консерви или огромната реклама HÖRPU — SILKI (бог знае що за стока беше това), после забелязах синята точица, в

която след по-продължително взирание различих автомобил, а като я разгледах с бинокъл, познах „Иза“-та на Белке, паркирана до вълнолома, определен за малките рибарски моторници. Тя прекрасно се открояваше между навесите, улеите за разтоварване и помещението за опушване. Още едно доказателство колко много се нуждаят мъжете от женски ум! Белке не би могъл да остави колата си на по-лошо място. На пристанищната полиция би трябвало да ѝ бъде съвършено ясно, че собственикът на колата се е качил на някое от рибарските корабчета за крайбрежно плаване.

Лейф обаче явно смяташе идеята на двамата доктори-авантюристи за отлична.

— Доктор Белке, доктор Ййри, Снайфелс от морето. Няма патрули. — И почука одобрително по челото си (жест, който у нас има по-скоро обратното значение — друг народ, други обичаи). — Но върхът. Лошо. Лошо много!

По-късно, когато наливаше кафето, той по същия образен начин ми обясни, че корабът може да достигне до северната страна на Факсафиорд най-рано за дванадесет часа, докато автобусът само за шест, макар че прави голяма дъга и заобикаля. Ако следобед потеглим по редовната линия Рейкявик — Стапи, ще успеем. Тръгнахме точно тогава, Лейф почти скрит от огромната раница, увенчана със завития в одеялото динамит. Макар и развълнувана като пред матура, заспах на рамото на господин Торгюн, сякаш бях част от раницата. Не е чак такава дреболия да пропътуваш триста километра с автобус, макар и удобен, чист като аптека.

Слязохме на станцията пред Стапи — всъщност това беше само малка спирка в полето от лава, заляло падините между дивите камънаци и скалите, оглозгани от вятъра и дъжда. Оттук започваше път към три къщички, които за по-сигурно се опираха една о друга, сякаш искаха заедно да се съпротивляват срещу есенните бури или тягостната самота — изглеждаха като детски играчки и просто ме примамваха да ги разгледам, макар че Лейф намръщено поглеждаше часовника си. Недалеч от тях се открояваше миниатюрна църквица. И толкова.

Исках да погледна по-отблизо това мъничко селце, но Лейф се отпрати към някакъв път между скалите, който заобикаляше тази пустош и водеше право в посока към Снайфелс, открояващ се на

няколко километра пред нас на фона на розовеещия небосвод. Явно, Лейф бе идвал и по-рано тук, пътят му беше познат. Разбрах това, когато при рововете, издълбани в скалите от притоците на Хвита, или при неустойчивите камъни, наклонящи се при всяко докосване, ме предупреждаваше: „Gif akt!“ — т.е. Внимание! Слънцето вече се бе търкулнало доста ниско зад каменната базалтова вълна над залива, когато приближихме до подножието на вулкана. Лейф се спря зад купчина камъни, извади от страничния джоб на бездънната си раница бинокъл и притиснат в цепнатината между две стотонни „камъчета“, внимателно и УЖАСНО дълго разглежда местността. С рязък жест ме спря да не излизам от скривалището.

— Стражи, войници! Трябва тъмнина! Да се чака! Не дълго! — съобщи той, седна спокойно, извади от джоба си ябълка и я загриза. На мен предложи консерва от праскови и одеялото. Без да обръща внимание на протестите ми, той ме зави чак до брадата и постави кутията на камъка, сякаш не беше пълна с експлозив, а с бисквити. Честно казано, съпротивлявах се само колкото да се каже. От ледниковите езици по склоновете на Снайфелс, обагрени сега в червено, вееше студ, сякаш бе люта зима, макар че северното лято беше в разгара си.

Най-после слънцето залезе зад скалите, а небето бързо започна да потъмнява. Лейф пристегна раницата, с извиняващ се поглед прибра одеялото и след няколко минути бяхме готови за път. Мина обаче най-малко поне половин час още, преди да даде команда за тръгване.

Ала нещата се влошиха — непрекъснато се спъвах и от време на време проклинах отдън душа. Лейф казваше своето „Gif akt!“ вече не тихичко, а с остър шепот и когато дори това не помогна, хвана ме за ръка и ме помъкна без почивка — нагоре, към върха! Няколко пъти спира и внимателно се ослушва. Веднъж чухме недалеч от нас да се търкалят камъни. Лейф долепи устни до ухото ми и прошепна:

— Стража. Ние внимаваме сега. Много тихо!

Опитвах се да направя това „много тихо“ колкото може по-добре и според нормалните представи блестящо се проврях между камъните и скалните отломъци, ниските храсти и боровинките, които се увиваха около краката ми като октоподи, но аз в сравнение с неповторимия Лейф стъпвах като слон в стъкларски магазин. За щастие изискването

„много тихо“ не трая дълго. След неколкостотин метра Лейф полугласно отбеляза:

— Добре. Стражи там — и показа с пръст зад нас — вече се виждаше малко в ранния сумрак, настъпил след двучасовата нощ.

— Сега много бързо под Скартарис. Там един — така — с жестове ми показва какво означава „един — така“. Постави длан над очите си, сякаш гледаше надалече, и взе да се върти на пети във всички посоки. Напълно го разбрах, но защо трябваше да бързаме толкова много към Скартарис, а не по-надалеч от него, разбрах едва след отчайващо тежкото изкачване, което без помощта на Лейф въобще не бих могла да направя. По някакъв дълбок овраг, врязващ се в скалите, който на пръв поглед изглеждаше непроходим, но в действителност на някои места беше удобен почти като стълбище, се оказахме точно под върха на Скартарис. Там, където оврагът беше наистина непроходим, Лейф ме спускаше с въжето като коте.

Важното бе, че скалите ни прикриваха от наблюдателя на върха и нещо повече, когато напълно се разсъмна, ние вече седяхме от вътрешната страна на кратера, на около петдесет метра под мястото, където Лейф бе видял с бинокъла войника, който правеше „така“. За по-сигурно разговаряхме шепнешком:

— Сега час, два, три — нищо. Почиваме и ще чакаме доктор Белке и Ййри! — реши Лейф.

Подчиних се и отново увита в завивката, се изтегнах възможно най-удобно върху твърдата скала. Опитах се да не мисля за ожулената си пета и наболяващите ме глезени. През това време Лейф внимателно, метър по метър, разглеждаше с бинокъл срещуположната стена на склона, откъдето според него трябваше да дойдат Ирка и Белке. Въртеше недоволно глава.

— Аз страхува. Там — показва към отсрещната стена. — Снайфелс много лошо. Аз — да. Доктор Ййри — може би. Не зная. Доктор Белке — сигурно не. Лошо. Много...

Едва сега разбрах какво ми казваше още в Рейкявик и аз, глупачката, вече виждах Белке и Иржи пребити под скалите. Искаше ми се да ревна или да се спусна на помощ към другата страна на кратера.

Търпението на Торгюн ми действуваше на нервите. Не бе човек, а парче лед. Мълчаливо, без да помръдне, отново и отново, може би за

десети или за стотен път той внимателно проучваше всеки камък на отсрещния склон чак до мига, в който неочаквано над нас се изсипа първата порция дъжд, прах, ледени парчета и камъни от облаците, които бяха скрити от скалния корниз над главите ни.

— Буря. Много лошо! — прошепна Лейф. — Доктор Ййри и доктор Белке...

Той не продължи, но аз разбрах какво искаше да каже и наистина се разплаках. Моля ви, редакторе, не ми се смейте, че плача и сега, но си спомних за онзи миг под Скартарис и ми стана отново така УЖАСНО мъчно, че трябва да умират хора, които искат да направят нещо за другите, че такива прекрасни момчета като Ирка и Белке може би лежат мъртви под скалите, а ние с Лейф се крием като сицилиански мафиози в пещерата само защото не искаме да умират майки и деца както в Хирошима. Кажете сам — не е ли ужасно! А сега не ми се сърдете. Вече не плача.

Този *mistour* или както там го наричаше Лейф, ставаше все по-лош и по-лош. Пред нашата бърлога се изсипваха надолу цели потоци вода и камъни колкото човешка глава, падаха със страшен грохот върху скалите, рикошираха и се търкаляха в кратера. Лейф напъха бинокъла отново в раницата, взе кутията с динамит и изкрещя (повече не бе нужно да шепнем), за да заглуши вятъра и водната стихия:

— Аз долу, сам. Вие почакате. Малко време, аз обратно.

Яростно завъртях глава, рязко отметнах одеялото и се изправих. Така се ударих в свода на пещерата, че от очите ми изскочиха искри. Лейф ме заубеждава:

— Вие не — това добре не. Аз сам. Ако аз — и направи извинителен жест, който не можех да не разбера. — Вие обратно сама. На вас войници — нищо. Войници исландци, аз също. Вие, Алена, кажете света какво в Дупката свети Патрик. Вие тука. Доктор Ййри също вас тука. Сигурно.

Да, Лейф безусловно беше прав. Ако нещо му се случеше — а при работата с непознатия му експлозив това бе напълно възможно, — щях да остана единствено аз, за да разкажа на света за Дупката на свети Патрик. Беше прав и за това, че Ирка сигурно би направил всичко възможно, да не се излагам на опасност. И точно затова трябваше да вървя напред. Трябваше да продължа оттам, където може би Ирка бе свършил, падайки от тези страхотни скали, които и самият

Лейф смяташе за много опасни, и трябваше да отида там, макар че с Ирка не бяхме съпрузи, дори не бяхме си казали като хората, че се обичаме. Нямахме време. Но бяхме хора и това беше най-главното. Разбирате ли ме, редакторе?

Накрая Лейф се отказа да ме убеждава — разбра, че мога да бъда упорита като магаре. Зави отново кутията в одеялото, метна раницата на гръб, надвика със своето „Gif akt“ грохота, бученето, ударите и талазите на бурята и потеглихме.

Патрулът на Скартарис не би могъл да ни види — освен ако не легнеш по корем на скалния корниз и не погледнеш точно под себе си. Но беше малко вероятно и ние го знаехме. Затова и Лейф не държеше много на предпазливостта и слизаше към дъното на кратера оттам, откъдето беше най-проходимо.

Как беше слизането? Мили редакторе, не зная. Не мислех за това. Мислех за Ирка, за Гвюдмюндюр и за слепите птици, които в ръцете на убийците биха могли да погубват майки и малки дечица. Мислех за динамита в кутията на Лейф, дали няма да го повредят потоците дъжд и дали ще можем да изпълним нашия план — да заличим входа към Дупката на свети Патрик така, че вече никога да не загиват нито овчарите, нито ловците на малките птици.

Накратко, все някак стигнахме долу, задавени от пемзовия прах, който полепваше по нас като каша и се стичаше на струйки по лицата и дрехите ни. Сигурно изглеждахме доста комично. Приличахме на провалили се измокрени клоуни, но никак не ни беше смешно.

Едва достигнахме до дъното на кратера, когато mistour-ът още веднъж показва какво може. Потоци вода се заблъскаха в скалите, забучаха във вулканичните комини, където пропадаха. Лейф ме влачеше след себе си към входа на пещерата. Вече приближавахме, когато той внезапно ме пусна и посегна към колана си, на който в кожен калъф бе закачен ловджийски нож. Сега аз също видях в скалната цепнатина две фигури. „Патрулът“ — сви се сърцето ми. Всички усилия, жертвата на Ирка и Белке, всичко бе напразно...

Тогава едната фигура се хвърли, в истинския смисъл на думата се хвърли към нас, прегърна ме през раменете, целуна ме по омазаното с кал, прах и сълзи лице, повтаряйки единствено: „Аленко! Алено! Алено...“

Другата фигура — Белке — нападна Лейф. Не знам дали и Лейф получи целувка, но зная, че всички бяхме УЖАСНО щастливи, че отново сме заедно, че успяхме да се промъкнем през веригата от постове и че вече ще направим това, което трябваше да направим.

Бяхме четирима — знам, редакторе, не е толкова много, но на нас ни се струваше, че сме цяла армия.

ДОКТОР БЕЛКЕ НИ ПОВЕЖДА ПОД ЗЕМЯТА

Още с влизането в преддверието на Дупката на свети Патрик Гайгеровият брояч заграка, но силата на облъчването не беше опасна, още повече че лесно можехме да намерим закрити или, ако искате, „тъмни“ кътчета. Изпробвахме силата на лъчите — и най-тънкия скален пласт ги задържахше, дланта на ръката — също. Явно, имахме работа със слабо лъчение. Хипотезата на Ййри почти се потвърждаваше: радиоактивният метал наистина би могъл да е някой от трансурановите елементи.

Заобиколихме излъчващата птица с уважение и на възможно най-голямо разстояние. Спряхме пред входа на комина, водещ до земните недра. Дупката на свети Патрик! Кутийката на Гайгеровия брояч, която държахме с протегната точно над пропастта ръка, не отчиташе повишена интензивност на облъчването — тук слабото пукане звучеше така, както и в цялата пещера.

— Приятели — казах аз, — зная, че сега не е време за речи. В началото на нашия път към неизвестното, който е с неясен край и с непредвидим резултат, бих искал да ви благодаря от мое име, от името на Лейф Торгюн и от името на всички исландци. Вашата жертвоготовност, вашата храброст бранят нашата родина и нейната млада свобода. Затова още по-настойчиво ви моля, госпожице Алено, и теб, Ййри — бъдете внимателни! Това, което за мен и Лейф е задължение, от ваша страна е проява на прекрасно отношение към една, доскоро неизвестна страна и непознати хора...

— Слушай, Белке, макар и слабо, но онова все пак облъчва и е излишно да губим време — прекъсна ме добродушно Ййри, — знаеш ли, ако все пак е необходимо нещо да се каже, то е, че е все едно дали сме чехи, исландци, американци или патагонци. Просто сме хора — а точно ние четиримата сме хора на място, нали? И затова си пъхаме носа там, където не ни е работа. Мили Белке, вече просто няма накъде. Искам само това да ти кажа, че каквото и да се случи, не съжалявам и ти благодаря. На вас, Лейф — също. А теб, Алено, теб те обичам, ще се

ожения за теб и ще имаме куп деца. Защото ще се върнем. Трябва да се върнем. А сега — на работа!

Наистина нищо повече не можеше да се добави.

Заставахме около входа на Дупката на свети Патрик и спуснахме въжето. Лейф използва описания случайно от Жул Верн начин — закрепил прегънатото наполовина въже за един камък и подпирайки се с ръце и крака, се спусна на скалната площадка, по-точно — на корниз, който вече бе открил Ийри при предишното ни идване. Аз бях готов. След секунда Гайгеровият брояч се люлееше до него.

— Облъчва ли? — попитахме едновременно с Ийри.

— Не — обади се Лейф. — Пука съвсем слабо. Доста по-слабо, отколкото в пещерата.

Хванахме дружно за канадката госпожица Алена, която се бе навела нетърпеливо над ръба на пропастта.

— Ирко, докторе, погледнете — там долу има истински стълби! — извика тя. — Може би трябва тук-там да се поправят и позагледят, но важното е, че ги има. Превъзходно!

Вероятно аз бих го казал с по-малко възхищение, но госпожица Алена имаше донякъде право. Факлата на Лейф действително осветяваше отделени и сякаш изрязани скални издатини, които обещаваха лесно слизане в дълбочината. Само че — излъчването... При спускането на скалния корниз всеки от нас трябваше да премине през зоната, облъчвана от втората сляпа птица, а кой знаеше как ще изглежда пропастта по-нататък...

След миг стояхме един до друг на тясната скална издатина. Лейф препоръча да оставим въжето да виси на скалата, за да можем да се върнем обратно без проблеми и най-важното — бързо. С втората му, по-къса част, закрепена със здравите карабинки на коланите ни, бяхме свързани помежду си. Това беше необходима предохранителна мярка — тя ни даваше някакъв шанс за спасение, ако се подхлъзнехме в пропастта, но изискваше и напрегнато внимание, за да не може нещастieto на един да се превърне в смъртоносно падане за всички ни.

Гайгеровият брояч почти мълчеше. Установихме, че откритите от Ийри образи на втората птица и на скелета са скрити в някаква дълбока скална ниша и че лъчението е ограничено в сравнително тесен конус, недостигащ до нас. Намерихме и руническият надпис под

нишата — не беше обаче подписът на Ардне Сакнюсем, а някакво послание, изписано с непознати за нас знаци.

Алена предложи да прекопира надписа, за да бъде по-късно разчетен с помощта на професор Съоренсен, но Ййри измъкна от джоба си малък чешки фотоапарат „Микрона“, завит в оловно фолио, и го подаде на госпожица Алена.

— Еха, Ирко, ти си чудесен! — извика радостно тя и веднага нагласи апарата, с който работеше значително по-добре от нас. След като направи снимката, продължихме надолу.

Не беше трудно. Нямахме възможност да определим точно на каква дълбочина сме се оказали под дъното на кратера, но мисля, че до стотте метра не оставаше много, когато Лейф, който ни водеше, извика: „Внимание!“, и бързо отстъпи назад.

— Какво има? — събрахме се ние около него.

— Образ в скалата — отново скелет. На две крачки пред нас!

Внимателно насочих йонизационната клетка на Гайгеровия брояч иззад скалната издатина. Нищо! Тогава погледнах и сам. Светлината на факлата наистина падаше върху същия мрачен символ, който вече бяхме намерили недалеч от входа на Дупката на свети Патрик, но този не проявяваше и следа от радиоактивност.

То се знае, че използвахме пълноценно предоставилата ни се възможност и разгледахме образа от всички страни. Беше направен по абсолютно същия начин, както и откритите преди него: от ивица метал, вкопана или по някакъв друг начин вградена безупречно в гранита без ни най-малка драскотина. Дори разположението на скелета беше същото — лежащо, затова пък протегнатата му ръка сякаш сочеше към едно място в стената. Госпожица Алена реши да разгледа скалата точно там малко по-подробно. След малко тя извика:

— Хей, намерих нов коридор или нещо подобно! — и вече се люлееше над скрития между гранитните блокове кръгъл отвор. Ййри не особено внимателно я издърпа с въжето обратно.

— Алено, не откачай! Почакай да измерим радиоактивността!

После се обърна към мен и с края на устните си, за да не чуят нито Алена, нито Лейф, ми прошепна:

— Белке, Гайгеровият брояч в ред ли е? Този метал изглежда точно така, както и онзи горе!

Сърцето ми почти спря от уплаха. Само това не ми беше хрумвало, а всички се бяхме навеждали над образа, дори го бяхме докосвали. Истинско безразсъдство!

— Не зная, как ще го провериш?

— Някой от вас няма ли случайно часовник със светец циферблат? — запита Ййри.

Лейф и Алена завъртяха отрицателно глави.

— Ирко, остави сега часовниците! — обади се госпожица Алена. — Белке, измерете с това ваше чудо новооткритата пещера на Алена Кралова, за да не се бои Ирка за годеницата си.

Поставих Гайгеровия брояч пред входа на пещерата. Затрака като подплашен будилник. Камък ми падна от сърцето.

Преди да успее да кажа и дума, Ййри издърпа госпожица Алена още по-далеч от пещерата на Алена Кралова. Неговото присъствие на духа предотврати първата сериозна злополука.

Нататък по пътя срещнахме още няколко предупреждения — всъщност тези скелети не биха могли да означават нищо друго. Загадъчните обитатели на Дупката на свети Патрик уведомяваха с разбираеми символи хората за смъртната опасност навсякъде, където тя ги заплашваше. На около сто и петдесет метра дълбочина, след като предварително знаехме от изображението на скелета и от Гайгер-Мюлеровия брояч, открихме входовете към следващите две силно радиоактивни пещери и нови два излъчващи птичи образа. Край последния от тях трябваше да притичаме. Пропастта се стесняваше като фуния и гранитните стъпала, за които Лейф твърдеше, че някога са били грубо изсечени на опасните места, се превърнаха в нещо като пътечка, спускаща се стръмно в дълбочината. Последният образ не сочеше с човката си надолу, а към скална ниша, пълна с трошляк и камъни.

Напразно търсихме някакъв вход. Продължихме нататък. Не след дълго обаче пътечката свърши или, казано по-точно, премина в единични издатини над пропастта. След няколко главоломни скока от камък на камък Лейф стъпи на нестабилна гранитна плоча, която се преобърна под тежестта му. Успя все пак да изкрещи: „Внимание!“

Гласъкът от падащото му тяло едва не ме хвърли в пропастта. В последния миг се хванах за скалната издатина. Усещах, че острите гранитни ръбове режат дланите ми до кръв, въжето зад мен обаче се

обтегна; Ийри и госпожица Кралова, които завършваха нашето шествие, напрегнаха сили. Животът на Лейф висеше на тънкото найлоново въже и то издържа. След миг, наранен и блед, той стоеше между нас. Едва сега осъзнахме, че някъде, страшно дълбоко под нас, все още отзвучават в тъмнината ударите на камъка, който пропадеше все по-надолу и по-надолу...

— Белке, това може би наистина е дупка... до центъра на Земята... — прошепна Ийри опрян на скалата, изтривайки потта от челото си.

— Внимавай за Лейф! — извика той и хвана нашия приятел през раменете. Лейф се олюляваше на ръба на пропастта, тя сякаш го привличаше, можеше всеки миг да припадне. Сложихме го да легне колкото е възможно по-удобно, в самия край на плътния скален корниз. Бе затворил очи, лицето му — бяло — само от разраненото чело избиваха капки кръв. Претърсих страничните джобове на бездънната му раница и намерих бинт, с който поне малко го превързах. Той отвори очи, усмихна ни се извинително, след което се обърна настрана и повърна.

Спогледахме се с Ийри. Разбрахме се без думи. При това нещастно падане Лейф явно бе получил сътресение на мозъка. Вече не можехме нито да продължим, нито да се върнем — немислимо беше!

Грижливо отведохме Лейф няколко крачки назад до скалната ниша, към която сочеше последната, четвъртата сляпа птица. Наистина Лейф твърдеше, че се чувства съвсем нормално, че не след дълго ще продължи по-нататък, но висеше в ръцете ни почти безчувствен, залиташе — беше ясно, че се опитва да скрие истинското си състояние. Надявахме се с Ийри, че поне нараняването не е сериозно, че не е пострадал черепът и че не се е стигнало до мозъчен кръвоизлив.

Седяхме около Лейф, светехме си само с една факла — пестяхме ги. Кой знае колко време ще прекараме под земята. През това време Ийри продължи да претърсва раницата на Лейф — естествено, първа в ръцете му попадна завитата в одеялото кутия с динамит.

— Виж, Белке — посочи ми той отворената кутия, пълна с малки тъмночервени цилиндри, — значи това не лежи на морското дъно...

После подреди консервите до каменната стена — имахме няколко компота, две кутии сушено говеждо, почти килограм шоколад, цял куп сардели, бутилка с шведска „жива вода“, без да броим

сушените пресовани продукти, които носехме ние с Ийри. Госпожица Кралова добави към нашите богатства салам и четири консерви сирене. Така че ядене имахме достатъчно, но всички мислехме само за едно — за вода. Бяхме жадни, Лейф трябваше да пие, ала край купчината консерви тъжно стоеше една-единствена манерка, до половината пълна с кафе (останалото бяха изпили госпожица Кралова и Лейф по пътя до кратера), и около десет прозрачни пакетчета с портокалов сок. Всичко това заедно с прекалено сладките сокове на компотите от калифорнийски праскови и ананаси, не беше много за четирима.

Нашата надежда, че ще намерим вода, все още не се сбъдваше. Скалите бяха съвършено сухи и от дълбочината, усилваща всеки звук като мощен рупор, не се и дочуваше шуртене на изворче. Mistour-ът, който изсипа десетки тонове вода във вулканичните комини по дъното на Снайфелс, не беше стигнал до скритото преддверие на Дупката на свети Патрик.

Хвърлих поглед към приятелите си, откъснах ъгълчето от едното пликче с портокалов сок и го подадох на Лейф, който жадно изпи съдържанието.

— А за нас, за подсилване — кафе... — мъчех се да се усмихна аз и налях най-напред на госпожица Кралова, после на Ийри и накрая на себе си по чашка кафе. То имаше приказен вкус, но едва успя да навлажни пресъхналото ми гърло, а бяхме прекарали едва няколко часа под земята. Как ли ще изглежда по-нататъшното ни спускане?

На Лейф му поолекна. Той седна, подпрял гръб на скалата, и посочи надолу към пропастта.

— Пътят свършва — каза той, — пътеката прекъсва. Под нас са десетки метри скала, гладка като комин. Без скоби и въжени стълби няма да можем да отидем по-нататък.

— Ами сега? — запита госпожица Кралова, която разбра какво искаше да каже Лейф. — Та ние не можем да се върнем. Ирко, докторе, кажете нещо все пак! — обърна се тя към нас.

— Не, не можем да се върнем... — замислено повтори Ийри. — Не бива, а сега — и той посочи с очи към Лейф, който дишаше тежко, облегнат на скалата — вече и не можем. Както и не можем да унищожим преддверието на Дупката на свети Патрик...

Лейф отвори очи.

— Ако някой от нас долу? Не. Няма значение. От това всъщност нищо не зависи... Абсолютно нищо.

— Не говорете безсмислици! — възмутено прошепна госпожица Кралова. — По-добре потърсете пътя. ТРЯБВА да има път.

— Може и да е имало, но при срутването пътеката е изчезнала — възразих аз.

— А онази последната птица, чиято човка сочи точно насам, към нас?

— Да, наистина, последната птица... — замисли се Ййри. — Знаете ли какво, да разчистим малко тези камъчета. Лейф, може ли малко да се преместите?

„Камъчетата“ бяха няколко десетки, че и стокилограмови камънаци. Хвърляхме ги в пропастта и се опитвахме, разговаряйки високо, да заглушим техните глухи бумтящи удари в стените на комина.

Напразно. В това имаше нещо страшно потискащо и същевременно привлекателно — да полетиш също надолу, непрекъснато надолу, с протегнати в тъмнината ръце, като сляпа птица... Потръпнах. По-далече от такива мисли! Започнах усърдно да търкалям камъните към края на корниза, пък нека разранените ми ръце парят от болка колкото си искат. За съжаление обаче под пласта от „камъчета“ имаше огромни, тежащи цял тон каменни плочи, натрупани една върху друга и сякаш изнемогващи в юмрука на скалната стена.

Не можехме да ги помръднем, макар че с Ййри използвахме ледокопа като лост.

Лейф несигурно се изправи и пристъпи към нас. Почукваше с алпинисткото си чукче по гранитните камъни и внимателно се ослушваше.

— Там има кухня... — каза накрая. — Чувате ли? — чукна той с чукчето по скалната стена, а след това по камъка, точно в средата на скалната ниша. Вторият удар прозвуча съвсем различно.

После намерихме на земята между камъните първата раковина.

Нищо чудно, че не я забелязахме по-рано в трепкащата светлина на магнезиевата факла. Раковините бяха паднали в пукнатините, някои се бяха разпаднали на прах, а от други бяха останали само изтънели белезникави люспички. По всички тях се виждаха дупчици, а когато

разгледахме по-подробно ръбовете им, установихме, че имат видим зелен оттенък. Ййри разкри тази малка загадка: някога раковините са били свързани с медна тел, която след многовековна, а може би и хилядолетна оксидация се е разпаднала, но е оставила следи и днес в останките на финикийските галери, на дъното на Средиземно море, откриваме загадъчни метални нишки, които някога са били яки пирони. Намерихме мидички и под току-що преобърнатите камъни. Беше ясно, че каменната преграда е била специално вдигната в далечното минало, като за по-сигурно е била „укрепена“ с навързани миди, чиито притежатели явно са им приписвали вълшебна сила.

Кутията с червените пури на динамитните заряди ни се хилеше предизвикателно. Толкова много експлозив би могъл да вдигне във въздуха не една, а най-малко три такива прегради, но експлозията в тясната пропаст е сериозна работа. Никой от нас не беше пиротехник и дори приблизително не можехме да си представим как ще се отрази ударната вълна на самите нас и на скалния корниз, по който слизахме. Каменните стени на пропастта също не вдъхваха особено доверие. Широките пукнатини и процепи, вероятно резултат на катастрофалното земетресение от 1780 година, откъснало големи части от острова, лесно биха спомогнали за срутването на цели огромни каменни блокове. Ние обаче нямахме избор. Първият произнесъл гласно онова, което всички мислехме, беше естествено госпожица Алена. След половин час усуканият фитил вече пламтеше в искри. Поставихме общо пет заряда в процепа под камъка, който ни се стори най-лек и податлив. Съгласно упътването отрязяхме фитила с такава дължина, че да гори точно пет минути, а Ййри, комуто се падна задачата да го запали, се понесе с факлата нагоре по скалната пътечка, където в малка вдлъбнатина се притискахме един към друг като изплашени деца.

Наблюдавах часовника и съобщавах на моите приятели времето, но или усуканите фитили горят по-бързо от единичния, или упътването бе неточно, а може и ние да не сме го разбрали правилно, накратко казано — стрелката на секундарника бе направила едва три обиколки, когато динамитът избухна, съпроводен от силен пламък, последван от громала на откъртените от взрива и удрящите се в каменните стени гранитни парчета. Тежките камъни трещяха в пропастта, а по-малките дрънчаха, сякаш някой великан пресипваше великански грах. Искях да

стана и да видя резултата от нашия пиротехнически опит, но Лейф ме смъкна долу и така спаси живота ми. Един камък, голям колкото футболна топка, изсвистя съвсем близо до мен, разби края на корнизата, по който минаваше пътечката, и изчезна в бездънната дълбочина. След него се затъркаляха други, освободени от ударната вълна. Кашляхме, полузадушени от лютивия дим на експлозията, който щипеше в гърлото. Най-после всичко се успокои, само тук-там изпадаше по някой малък камък, търкалящ се откъм мястото на експлозията. Изведнъж Ййри извика:

— Белке, виждаш ли? Нашите факли!

Магнезиевите факли, които в застоялия въздух горяха досега като църковни свещи, неспокойно затрепкаха. По лицата си също усещахме хладното въздушно течение.

— Приятели, успяхме! — викаше радостно Ййри, нетърпеливо слизайки надолу. Ние — след него.

В скалната преграда, изградена сигурно много отдавна от суеверните жители с камъни и раковини, експлозивът беше пробил отвор, достатъчно голям, за да се провре човек. Трябваше само да се отстранят острите камъни, чиито върхове стърчаха в отвора като шипове в капан за мишки. От подземиято вееше мрачен хлад.

Ййри се наведе над отвора и се опита да види нещо във вътрешността.

— Угасете светлината! — подхвърли той през рамо на Лейф, който държеше полуизгорялата факла. — Лейф, по-бързо, мисля, че...

Да угасиш магнезиевата факла е възможно само ако я потопиш във вода, така че за Лейф не остана нищо друго, освен да я хвърли в пропастта. Тя описа огнена дъга, удари в срещуположната стена, разпръсвайки сноп искри, и изчезна в дълбините.

Изведнъж останахме на тъмно, сред тягостна тишина.

— Какво... — започна госпожица Алена, но замълча.

Сега вече всички виждахме защо Ййри искаше да угасим скъпоценната факла: откъм отвора на скалата излизаше слаба, но видима синьовиолетова светлина. Тя се усили, след като очите ни, заслепени от блясъка на факлата, привикнаха с нея, и успяхме да различим и собствените си лица, наведени над отвора. Те имаха мъртвешки синкав цвят, като на удавници. В пещерата имаше нещо. Най-напред го забеляза госпожица Кралова. Тя извика и скри лице във

винтягата на Ийри. След това го видяхме и ние: около пробития от експлозията отвор стояха в полукръг, безмълвно и неподвижно, огромни фигури със сини коси и гледаха към нас.

ДОКТОР КАМЕНИК РАЗКАЗВА ЗА ЧУДЕСАТА В ПЕЩЕРАТА

Накрая, разбира се, малко се срамувахме и се ядосвахме на себе си за проявената паника пред новооткритата пещера, защото разбрахме, че страшните фигури в синьовиолетовата светлина са само статуи.

Белке заяви, че две от тях са точни копия на исландски селянин и пастир, облечени в празнични носии от XVIII век. Третата явно беше представителка на буржоазията, може би от същата епоха, а следващата, най-малката — правдиво копие на ескимос. Загадка представляваше материалът, от който бяха направени. Той достоверно повтаряше не само гънките на дрехите, но и вида на тъканта, дори и дребните дефекти по плата и обувките; а мрачното лице на селянина украсяваха рошави мустаци — и все пак фигурите не бяха облечени, нито пък имаха залепени перуки. Бяха направени от дявол знае каква материя — леко еластична като каучук и така здрава, че устояваше под острието на ловджийския нож на Лейф и на опитите да отрежем кичур от косите или ъгълче от дантелата за по-подробно изследване. Цветовете бяха възпроизведени точно — сините коси, които така ни изплашиха при първия поглед към пещерата, в действителност бяха светли или кестеняви, а на ескимоса — черни и само призрачната светлина, падаща от голямата, неправилно оформена стенна повърхност им придаваше чудноват цветови оттенък. Той изчезна веднага щом се промъкнахме в пещерата и запалихме факлата.

Лейф развълнувано говореше нещо на исландски с Белке, който поклати глава. После ни обясни, че Лейф си е спомнил за старото исландско поверие, разказващо за всяващите страх мъртъвци в планината Хелга, за чистилицето под вулкана Хекла и за могъщите валкирии, полубогини, полуфеи, които с помощта на страшните вълшебни руни могат като нищо да превърнат човека в статуя. Усецането, че се опитваме да откъснем мустаците на жив потомък на викингите, беше наистина потресаващо, това повече би прилягало на

средновековието или на приказките. Тези тук сигурно никога не са били живи хора.

Алена имаше по-добро обяснение. Хрумна ѝ, че фигурите биха могли да са направени чрез съвършено фоторелефно копиране, което обикновено се използва при изготвянето на копия на статуи. По предмета, който трябва да бъде наподобен, преминава тънък светлинен лъч, фиксиран от многобройни фотоснимки. Дирите на светлинните точки очертават нещо като хоризонтали по предмета и ако снимките бъдат заменени с по-дебели, например от изкуствена материя, които да се слепят в същата последователност — получава се доста точен пространствен модел на фотографирания предмет, изискващ само повърхностна обработка и изглаждане на прехода между отделните части.

Предположението на Алена звучеше доста приемливо — още повече че като се вгледахме по-внимателно, у всяка от фигурите откривахме по някакъв дефект или недостатък — на ескимоса му липсваше лявото ухо, част от рамото и мишницата; гърбът на пастира бе неоформен и приличаше на плоска дъска, а лицето и носията на гражданката бяха твърде неправдоподобно оцветени в зеленикаво, почти като при несполучлива цветна снимка. Тогава решихме, че на първо време ще смятаме статуите за резултат от изоставени, неудачни опити за изобразяване на обитателите на нашата Земя. Обширната пещера, толкова голяма, че светлината на факлите и електрическите фенери не достигаше до срещуположната ѝ стена, обещаваха нови открития.

Преди всичко искахме да проучим по какъв начин и защо всъщност свети повърхността на скалната стена. Белке, като индианец на бойната пътека, вървеше с насочен пред себе си Гайгеров брояч, а след него аз и Алена, подкрепяйки Лейф, се приближавахме към странния светлинен източник. От време на време броячът тихо затракваше, но радиоактивността никъде не прехвърляше опасната граница. Химическите дозиметри, приличащи на автоматични писалки вътре с бели точки, които се оцветяваха в червено в съответствие с количеството на поетото облъчване и така предупреждаваха притежателя им да напусне в галоп облъченото пространство, оставаха почти без промяна.

Белке достигна до синята светлина и смаяно извика:

— Ййри, Лейф, веднага елате тук!

Е, не можеше „веднага“ заради Лейф, но то се знае, че побързахме и се вторачихме смаяни като него: зад синьото стъкло — ако това бе стъкло — на петдесет метра под нас се люшкаха вълните на Факса-фиорд, а до хоризонта ято рибарски моторници тъкмо прибираще мрежите за лов на треска. Прилепихме се към синьото стъкло като мухи — имахме чувството, че се бяхме върнали от далечното минало или пък от друга планета — което предпочетете, редакторе.

Лейф от пръв поглед позна мястото, където стояхме. Беше северната стена на Снайфелс, почти в самия край на полуострова, обърната към Брейдифьордюр. Далеч пред нас на хоризонта изплуваше от морето покрит с лед връх — според Лейф това беше Сталфиал, предпланините на вечнобелия глетчер Глам.

— Не разбирам — поклати глава Лейф, — на няколко километра оттук, три или най-много на пет километра, е старото село Олафсвик. Как може хората там да не забележат вграденото в скалата синьо стъкло... Някъде тук, съвсем близо под нас, трябва да минава пътят за Юндвердарнеския фар, да, съвсем до нас!

— Лейф, от тази страна Снайфелс достъпен ли е? — попита Белке.

— Не, склонът наистина е по-полегат от юг, но има морени, скали. При всеки допир — бум долу!

— Отлично. Тук няма да има постове. Да погледнем под нас. Нищо друго не ни остава, въпреки че като гости трябва да се държим по-възпитано, но парче от стената все пак ще се похаби... — Белке грабна солиден камък и преди да успее да му попреча или въобще продумам, удари с острия му връх в ъгъла на синьото стъкло.

Нищо.

По-силно удари. Отново нищо. Камъкът рикошира, сякаш се беше ударил в монолитна скала.

Тогава Белке замахна с всичка сила и удари по средата на стъклото така, че пещерата забумтя. По синята повърхност сякаш премина вълна, както като хвърлиш камък във вода, но освен едва забележима драскотина, видима съвсем отблизо, на това странно синьо стъкло нищо не му стана.

Сигурно нямахме много умен вид, когато се гледахме учудени един друг. Алена се разсмя:

— Виждате ли, господин Торгюн, вероятно няма да бъде така просто с това стъкло и с момчетата от Олафсвик! Кой знае как изглежда то от другата страна — може би като съвсем обикновена скала. Та нали огледалните слънчеви очила също са различни от двете страни. А между другото — колко ли е дебело това стъкло?

Белке внимателно разгледа мястото, където синята прозрачна повърхност се свързваше с гранита, и смутено разроши косата си.

— Не се виждат никакви следи от вграждане, никаква рамка и ни най-малка цепнатина — заяви той. — Изглежда като че самият гранит по някакъв начин е станал прозрачен. Виждате ли тук? — посочи той едно място, където постепенният преход бе особено различим. — Скалата става матова, просветлява и накрая преминава в истинско прозрачно стъкло. Дебелината му? Права сте, госпожице Алено, може да бъде метър и повече. Сигурно не бих могъл да го пробия с камък. Навярно и с топ дори.

— Предлагам военен съвет — каза Алена. — Какво ще правим по-нататък?

— Засега има два неотложни въпроса — прие Белке нейното предложение и седна на един камък. Лейф с видимо облекчение се отпусна на земята до него. — Първо — трябва ли да се спускаме още и дали откритите от нас части на пещерата не са достатъчни да вземем решение как да постъпим: да затрупаме ли входа на Дупката на свети Патрик и да я преградим завинаги, или да изберем друг начин, за да не злоупотреби някой с метала, от който са моделирани образите на слепите птици? И второ — позволяват ли досегашните резултати на проучването да направим някакви изводи?

— Вторият въпрос отговаря на първия — казах. — Решително смятам, че не позволяват. Този паноптикум — посочих аз към фигурите, обърнати неучтиво с гръб към нас — не е никакво доказателство за посещение от чужд свят. И в края на краищата птиците също не са потвърждение. Може тук някъде в Исландия да се открие находището на жълтобелия радиоактивен метал, може всичко да се изясни съвсем естествено — накратко казано, предлагам да вървим нататък. Разбира се, има и трудности. Преди всичко липсата на

вода и... — поспрях смутено, преди да се осмеля да го кажа — и Лейф. Не е добре.

Лейф веднага седна — всъщност той почти лежеше, опираше се на лакът и доколкото можеше, се опитваше да се преструва на здрав, но всички знаехме, че не се чувствава добре.

— Колкото до водата — каза той, — смятам, че още не трябва да се връщаме към Снайфелс. Усеца се непрекъснато течение. Или ще стигнем до излаз навън, или до някакъв комин. Там би могло да има вода.

— В такъв случай ще продължим ли още утре? — попита Белке, спирайки въпросителен поглед на всеки от нас.

Алена разпалено кимаше с глава, Лейф също. А аз, да си призная, също бях склонен да постоя малко жаден. Та нали досега не сме видели какво всъщност Жул Верн... Жул Верн — момент!

Веднага споделих с останалите мисълта си. Защо Верн така старателно би крил и изтривал от дневника бележката за посещението си в Исландия, ако е видял само това, което досега видяхме ние? Откритието на радиоактивността на Яхимовския уранит, т.е. на полония, е обявено от госпожа Мария Склодовска-Кюри едва през 1898 година, а преди нея, през 1896 година френският учен Бекерел обърна внимание на влиянието на урана върху фотографската плака. Верн не е могъл дори да подозира истинското въздействие на бледожълтия метал и едва ли би могъл да го свърже със заболяването на Ханс Белке, дядото на Гвюдмюндюр. Според последните ни проучвания той не би могъл да проникне в пещерата по същия път. Каменната преграда, спираща достъпа до Пещерата на статуите, както междуременно нарекохме това място, беше отпреди повече от сто години, за което съдехме по отънелите и размесени с камъни раковини.

Белке подхвърли, че Верн може би е открил Пещерата на статуите, като е проникнал в нея от другаде. Съдейки по силното, дори неприятно течение, тук наистина би трябвало да има някаква дупка. Но всички бяхме вече доста изморени — часовниците сочеха времето, когато порядъчните хора отдавна вече спят, а ние имахме зад себе си една безсънна нощ. Белке намери място, където Гайгеровият брояч не отчиташе никакво облъчване. Разположихме се там. Температурата беше напълно поносима, значително по-висока, отколкото горе, в преддверието на Дупката на свети Патрик — може би скалата се

затопляше от горещ извор наблизно, „reykír“^[1], с които Исландия е така богата.

Алена заяви, че е толкова заинтригувана, че със сигурност въобще няма да заспи или поне УЖАСНО дълго ще бъде будна. При последните думи тя вече спеше. Белке, напълно изтощен и с тъмни кръгове под очите, също заспа мигновено. Все още си спомням светещото в тъмнината червено пламъче от лулата на Лейф. Навън, зад странния прозорец, залязваше слънцето. След това потънах в сън, като в пропаст.

[1] Reykír (исл.) — облаци бяла пара, които се вдигат над гейзерите. Отгук и названието на Рейкявик. Б.пр. ↑

НЕБЛАГОДАРНИЯТ ДОКТОР БЕЛКЕ НЕ МИСЛИ ЗА ЖУЛ ВЕРН

Събудихме се не след осем, както бе предвидено в неписания план на групата ни, а след цели четиринадесет часа, и то от нещо твърде неприятно — от жажда.

Лейф, който вече изглеждаше доста добре и според неговите думи готов за всякакви усилия, предложи да изпием портокаловия сок от найлоновите пликчета. Твърдеше, че сокът най-добре утолява жаждата и че сигурно скоро ще намерим вода. В краен случай бихме могли да пробием с динамит скалата близо до синьовиолетовия прозорец и да се спуснем през отвора навън. Нямаше защо да бързаме и не е нужно заради жаждата да се връщаме точно пред прага на разбулването на тайната на Дупката на свети Патрик.

Приехме неговото мнение единодушно. Вярвайте ми, господин редакторе, никога не съм пил нещо толкова хубаво, макар че не обичам много портокали...

Навън беше слънчев следобед и виолетовата светлина зад прозореца ни се струваше пълна с мир и спокойствие. Брейди-фиорд блестеше като огледало — гладък, спокоен — само недалече от брега малка моторница пореше водата, оставяйки зад себе си пенлива следа. Подсъзнателно се отдръпнахме от „прозореца“ — струваше ни се, че нейният екипаж просто не може да не ни забележи и че синьовиолетовото слънце се откроява на скалната стена като мастилено петно върху чист лист от тетрадка. Надзъртахме внимателно от ъгъла. Лейф запафка неизменната си лула малко по-бързо от обикновеното и обяви: „Брегова полиция!“

Беше прав. На кърмата на моторницата се вееше флагче — синьото държавно знаме на Исландия с вписани един в друг сребрист и червен кръст, а в нея освен кормчията седяха трима мъже в сини полицейски униформи. Единият от тях тъкмо оглеждаше с полеви бинокъл крайбрежието. Сега вече Снайфелс бе обкръжен и откъм морето. Може би — както предположи Ййри — експлозията, която

разби каменната преграда пред Пещерата на статуите, се е чула във откритието, а може би и от патрула на Скартарис, след което мерките за сигурност и търсенето са били незабавно засилени. Помислих си, че оптимизмът на Лейф, що се отнася до снабдяването ни с вода, беше малко преждевременен, но оставих тази мисъл за себе си.

Разделихме се с прозореца към нашия свят, запалихме факлите и отново се потопихме във вечната тъмнина, завързани за по-сигурно състояние, в случай че някой от нас неочаквано пропадне в пропаст между базалтовите камъни, разхвърляни на разни места из пещерата.

Първата ни задача бе да открием отвора, през който в пещерата проникваше студен и пропит със сол морски въздух. Неравномерните пламъци на факлите сочеха пътя към дъното на подземния паноптикум, далече от синьовиолетовия изглед към света на XX век. Пещерата на статуите имаше невероятни размери — истинска катедрала, дълга поне неколкостотин метра, таванът ѝ се мяркаше от време на време в светлината на факлите като застрашително разкъсани каменни облаци, за да се скрие веднага в необозримата височина. Опитният пещерняк Ййри, който според неговите думи бе обиколил всяка европейска пещера, не можеше да се начуди и сравняваше Пещерата на статуите с Пещерата на мамутите в Кентъки или с подземния лабиринт Гуахара в Колумбия.

Подът на „катедралата“ започна да се спуска и след няколко минути пред нас заблестя с червени отражения повърхността на подземно езерце. Наистина, все още не бяхме ожаднели като заблудили се бедуини и езерцето съвсем не ни направи такова потресаващо впечатление, както дълго очакван и мечтан кладенец в оазис, но въпреки това бяхме жестоко разочаровани, когато Лейф гребна шепа вода, опита я и я плисна с лаконичното обяснение: „Солена. Море.“

Да, това беше морето — непосредствено след източния край на езерцето открихме следващия отвор, свързващ подземния лабиринт със света. Това беше някакъв тунел, малко по-висок от половин метър, притиснат между скалата и водната повърхност, която дори тук, в подземиято, беше леко развълнувана от прибоя. Неясното просветване, което се виждаше сравнително добре при загасени факли, доказваше връзката на езерцето с външния свят — вероятно входът на тунела беше скрит сред десетките хиляди скалички, обкръжаващи бреговете

на Факса-фиорд и Брейди-фиорд под формата на някаква съвсем незабележима дупка.

Лейф, който поне на вид изглеждаше съвсем бодър, се огледа въпросително наоколо и свали раницата от гърба си.

— Да го преплувам ли?

Ийри завъртя глава.

— Не, Лейф. Засега е излишно, а съдейки по моя опит, без надуваема гумена лодка или водолазен акваланг може би и опасно. Да се задоволим с това, че в най-лошия случай знаем откъде да излезем навън, въпреки че този път е малко студен и мокър. Така ли е, Белке?

Естествено, бях съгласен с него. Единственият човек, на когото не се харесваше липсата на ентузиазъм у нас за приключенски „ребуси“, беше, за учудване, иначе винаги трезвомислещата госпожица Алена.

— Смятате ли, че Верн и дядото на Белке са проникнали оттук в пещерата? — запита тя колебливо. — Момчета, тогава търсете! Като всеки нормален турист, и те би трябвало поне да напишат имената си на скалата, нали?

За разлика от нас госпожица Алена нито за миг не забравяше кому всъщност трябва да сме благодарни за откриването на подземния лабиринт, нито, господин редакторе, и това го казвам със срам, за моя дядо Ханс. Главите на Ийри, Лейф, а и моята бяха пълни със слепи птици и с трансуранови елементи.

Започнахме да търсим — този път не много. Едва бяхме насочили светещите факли към брега на подземното езерце (което по-скоро бе залив), когато Ийри ни извика. Беше клекнал и изравяше от ситния чакъл засипана до гърлото бутилка. Етикетът бе унищожен от влагата, но това във всички случаи беше бутилка от вино, а според източената ѝ форма и дълго гърло — най-вероятно от рейнско вино. Всички видяхме вътре навит на руло бял лист, защитен от здрава запушалка, със следи от отдавна изгнили във влажния въздух на пещерата хартия или плат, с които е било обвито гърлото на бутилката.

Ийри извади от джоба си ножче с тирбушон и се опита да освободи изгнилата запушалка, но тя потъваше все по-надълбоко в гърлото и заплашваше да повреди листа вътре.

— Проклетата работа — изруга той, — да не сме колекционери на сувенири!

Взе един камък, постави бутилката върху друг по-голям и с предпазливи удари я разби. Няколко едри парчета звънко се удариха в чакъла. Скупчихме се около Ййри, който държеше в ръце няколко гъсто изписани листа. Гърлото ми се сви от вълнение, когато четях иззад рамото му ФРЕНСКИЯ текст, написан явно с почерка на известния романист. Подписът отдолу разсея всичките ми съмнения — Жул Верн. А под него с разкривени букви вторият — Ханс Белке. Дядо ми!

— Алено, чети! — подаде Ййри купчината листове, недокоснати нито от влагата, нито от стогодишния си престой в пещерата. — Ти говориш френски най-добре от всички ни. Моля те, превеждай веднага на немски. Така всички ще те разберем.

Госпожица Алена взе ръкописа внимателно, сякаш всеки миг можеше да се разпадне на прах и пепел. Лейф угаси в езерцето всички факли освен една. Застана зад госпожица Кралова, неподвижен и съвсем спокоен, така че светлината падаше върху ръкописа и върху неговото остро изсечено и обрулено от ледените ветрове лице. Всички те бяха едно цяло — той, Исландия и тайната, на чийто праг бяхме застанали.

ПИСМОТО НА ЖУЛ ВЕРН

Откритото в Пещерата на статуите съобщение от Жул Верн цитирам по точния превод на копието, публикувано в „Известия на Френската академия“. Самият оригинал е недостъпен в качеството си на един от експонатите на подготвяната изложба за резултатите от експедицията. Доверието в господата академиците само по себе си изключва всякакви съмнения в пълната достоверност на публикувания текст.

Б.ред.

Аз, Жул Верн, борсов посредник от Париж, пиша настоящото в състояние на душевно и физическо здраве, макар че съобщението ми може да се стори на читателите, както допускам, прекалено фантастично. Ще бъда доволен, ако Провидението доведе тук когото и да е, преди да са се разпаднали моите записки, въпреки че те са написани на добра здрава хартия. Този човек по всяка вероятност ще може да намери онова, което открихме аз и моят водач, верният и смел Ханс Белке, който сега на няколко крачки от мен трудно си поема дъх, измъчван от непозната и странна болест.

Аз също горя в треска, но то е по-скоро треска от вълнение, която хвърля кръвта от сърцето в лицето и разпалва въображението на хладен досега дух и повече предразположен към математическите и стопански науки, както по приляга на един борсов посредник, бъдещ banker и дори корабовладелец (дано господ бог ме опази от тази съдба, която толкова допада на цялото ми семейство, че и на моята любима Онорина). Парчето, намерено в амиенската библиотека и подписано от Ардне Сакнюсем с рунически знаци, което досега смятахме главно за сполучлива, макар и доста трудоемка шега на някой „остроумен“ студент, изучаващ скандинавски езици или скандинавска история, в миг на романтична лудост ме доведе чак тук, до подземното езерце

близо до Снайфелс, където стоя изпотен от ужас и мокър от ледените вълни на Северно море, с разкъсани от скалите дрехи и разчорлени мустаци. И наистина — приличам повече на пират или на някой от странните бандити, живеещи в развалините на Колизея, описани от автора на „Граф Монте Кристо“, отколкото на безупречно облечен и неизменно будещ доверие финансист...

Повече няма да се занимавам с личните си настроения и чувства. Присъствието на моя местен водач прекалено настойчиво ми напомня за неизбежното завръщане. Колкото по-рано успеем да го направим, толкова по-добре. Той ще гребче няколко безкрайни мили чак до Стапи или дори до Будир, този път обаче без помощта на неговите силни мускули на опитен рибар и моряк.

Съжалявам, че не съм писател (не смятам, че досегашните ми опити с театрални сценки ми дават право да се наричам така), затова сега ще се задоволя само да опиша истината, която сама по себе си е достатъчно странна.

Споменатият пергамент на Ардне Сакнюсем ме доведе в Исландия след известно отклонение от скандинавското ми пътуване. Целта и причината на моето пътуване до Исландия не доверих дори на приятеля си Иняр — защо в края на краищата да се присмиват над моето безразсъдство тъкмо в семейството ми, където присмехът е най-продължителен и неприкрит? Точно според указаниято слязох през комина, наричан от местните хора „Дупката на свети Патрик“, които го свързват с цял куп наивни поверия, но намерих само няколко странни фигури в скалата, направени от вградена в нея ламарина и тел. Те представляваха някакви чудновати образи на птици и на примитивно оформени човешки скелети. По-късно пътят се изгуби и единствените ни находки, освен образите в скалата, бяха парче от счупен меч и съвършено гладък каменен чук, явно много стари. Бях решил да предам тези две открития на музея в Нант — те са точно пред мен, също както и металното парче, което след дълъг и тежък труд Ханс успя да отчупи от едната птица и сега го носи в раницата си, но не след дълго аз ще го изхвърля в морето. Който прочете това, ако изобщо някой го прочете, скоро ще разбере защо.

Моят водач, мълчаливият, но умен и изненадващо интелигентен местен жител Ханс Белке, след известно колебание ми разкри, че знае някакъв вход до подземната пещера, през който може би ще успеем да

достигнем желаната цел по-лесно и по-бързо, отколкото през Дупката на свети Патрик. Открил го случайно по време на риболов. Ханс нарочно нае възможно най-малката лодка, така че беше достатъчно да я натоварим с камъни, за да потъне почти до ръба, и легнали на дъното ѝ, отблъсквайки се с ръце от каменния свод, успяхме да преплаваме през лъкатушещия тунел до подземното езерце, където пиша това съобщение и където ще го скрия.

Ти, който прочетеш писмото ми, предупреждавам те: не отивай по-нататък! В дълбините на пещерата, на около двеста крачки оттук, в южна посока, са скрити чудеса, изображения на странни машини, напомнящи донякъде фотографии, но далеч по-съвършени, живи, движещи се. Кой знае какъв непознат народ е оставил тук, в дълбините на Исландия, доказателство за своята техническа мощ, към която и досега човечеството напразно се стреми. Може би това са атлантите, жителите на тайнствената империя, описана от Платон в диалозите на Критий и Тимей? Не зная, но никой от учените или мечтателите, търсещи процъфтяващата империя в Азовско море, на Канарските острови, в Андалузия, в Мароко, в Нигерия или дори на Шпицберген, не е и помислял за дивата вулканична Исландия... И действително — много по-вероятно е да се търси родината на щастливите атланти в оазисите на плодородната в далечното минало Сахара, както доказва уважаемият професор Берлиу от университета в Лион, отколкото тук, където скъперническата природа едва позволява на своите деца да оцелеят. По-скоро може би някакъв тайнствен владетел на земните дълбини, отдалечен от света непознат гений, в продължение на години е създавал изключително съвършени и оригинални творби, които не е предоставил на все още изостаналото човечество. Със собствените си очи се убедих, че този създател на чудеса с еднаква лекота може да лети във въздуха, да плува под водата или с необикновена, нечувана скорост да се движи под земята. Господарят на света! Завоевателят!

Но ти, който си тук и четеш тези листове, ти, у когото думите ми са събудили любопитство и стремеж към непознатото — размисли! Ти си пред прага на открития, които ще дадат на човечеството неизчерпаема мощ — ако, разбира се, бъдат скоро разгадани от учените — или ще го хвърлят в страшните мъки на войната. Чудноватите машини както могат да служат на мирния живот и изследването на непознати досега части от земното кълбо, така могат и

да хвърлят страшни гранати и мини над градовете и храмовете. Не зная от кое десетилетие или столетие си ти. Възможно е над света най-сетне да се вее знамето на свободата, равенството и братството, възможно е военните кораби да са потопени отдавна, а оръдията — претопени в камбани и плугове. Върви тогава напред и открий пред човечеството съкровищницата, което аз не се реших да направя в годините на мрачните облаци на грозещата война.

25 юли 1861 г.

Жул Верн — Ханс Белке

P.S.

Прочетох и преведох тези думи на моя водач и приятел Ханс Белке, чието състояние от час на час се влошава. Дишайки тежко с пресипнал глас, той се закле като мен, че никой никога няма да научи какво сме видели в тази пещера, и също се подписа. Не ни остава нищо друго, освен да се освободим от всички доказателства за нашия престой тук, от метала, от меча и чука, да унищожим всички бележки в дневниците и тогава — нека решава ПРОВИДЕНИЕТО!

АЛЕНА КРАЛОВА Е ЧАСТ ОТ РЕШАВАЩОТО МНОЗИНСТВО

Сега вече го имахме черно на бяло.

Знаете ли, редакторе, изпитах същото усещане, както при първото си отиване в Париж, когато видях, че там наистина я има Айфеловата кула и че изглежда абсолютно както на картичките и картините. С една дума, изненадан сте, макар че не би трябвало. След всичките наши безкрайни разсъждения и така да се каже, детективски комбинации около психологията на Верн, накрая и ние бяхме страшно изненадани, че сме улучили съвсем точно и че нашият любимец Жул наистина не е искал да издаде тайната на Дупката на свети Патрик поради причини, пред които ние единствено можем да свалим шапка. И то съвсем ниско.

Край подземното езерце веднага се проведе военен съвет. Вече знаехме какво ни очаква напред — технически открития, непознати досега на света. Намерихме влажния вход към подземието и което е по-важното, изхода от него и вече не оставаше нищо друго, освен да вземем решение какво ще правим по-нататък.

Няма да ви отнема много време — знаете, че не вдигнахме пещерата във въздуха с динамита на Лейф и че не се измъкнахме тихичко, надявайки се, че тайната на Верн ще потъне в забрава за още някое десетилетие или столетие. Спряхме се на предложението на Ирка, подкрепено незабавно от Лейф, а от доктор Белке — след кратко колебание, да публикуваме подробно съобщение за откритите досега чудеса в пещерния лабиринт под Снайфелс, така че те да привлекат вниманието на целия свят и той да се заеме с предстоящите нови открития. Оставаше само да намерим начин, по който да го направим.

Белке сам призна, че официалните издания не са най-подходящи, от радиото също не очакваше много — опитът от канцеларията на префектурата от Хабнафьордюр го бе излекувал от цял куп наивни илюзии. Въобще и не допускахме възможността да опишем нашите преживявания в някое списание, отпечатвано извън Исландия. Преди

всичко няхаме време — фигурката, наблюдаваща камъните и ледниците от върха на Скартарис, можеше всеки момент любопитно да слезе долу, а след нея и безличните цивилни господа, и след няколко часа Снайфелс и околностите му биха били „наети“ безвъзвратно и за неопределено време. Но в края на краищата — всичко това принадлежеше главно на исландския народ и на никого друго.

Прочетох по очите на Ирка какво иска да предложи, но усетих, че той изчаква мнението на Лейф или Гвюдмюндюр. Най-после се обади Лейф — изтегнал се на камъните, в светлината на факлата със своите изпъкнали скули и изгризана лула той приличаше на индиански вожд.

— Докторе, аз смятам — най-добре „Тьодвилин“...

Белке бързо вдигна глава.

— „Народна воля“? Комунистите...? — погледна той смаяно към Ирка, който съсредоточено, сякаш без да слуша, си завързваше обувката.

— Лейф, безсмислено е. Естествено, нямам нищо против Единната социалистическа партия, но сега нито им е до това, нито пък ще имат време и място във вестника за пластмасови чучела и радиоактивни птици! Дори ще помислят, че си луд, и веднага ще те изгонят от редакцията.

Лейф енергично поклати глава.

— Няма да изгонят. Аз самият — член на партията. В редакцията мен познават... — Сега Ирка престана да си вързва обувката, усмивката му стигна от едното ухо до другото и го погледна с бляскав поглед. Гвюдмюндюр също го гледаше с отворена уста, но от изненада.

— Лейф, ти? Та никога не си ми дори и дума...

— Защо, докторе? Никога не сте питали! А имаме и снимки! — посочи той неугледния, но достатъчно тежък пакет с поставената в оловно фолио „Микрома“, която всеотдайно мъкнех край всички чудесии и им направих почти четиридесет снимки.

Доктор Белке угрижено ни погледна.

— Ййри, ти какво ще кажеш? А вие, Алено? Аз зная, но естествено... — въртеше се той, не знаейки как да продължи.

— Какво „естествено“? — Ирка дръпна възела, който едва не се скъса. — Искаш да кажеш, че естествено сме съгласни с „Тьодвилин“, защото е вестник на нашите другари? То се знае, предпазлива душицо,

че сме! Но не за да му осигуряваме сензация, а защото вестникът е единственият, който, както е прието, няма да заглади съобщението, да го забута някъде и да тръгне да пита господата от Кефлавик дали може или не може да го публикува. Затова ние тримата: Лейф, аз и мисля, че мога да кажа — Алена, сме за „Тъодвилин“. Просто да го знаеш.

Гвюдмюндюр махна помирително с ръка.

— Ййри, трима другари срещу един гражданин — това е надмощие. Добре тогава, аз също съм за „Тъодвилин“, за да бъдем напълно единни. Впрочем мнозинството би решило същото, нали? Така е правилно между, между... — Белке за миг се поколеба, след което добави: — Между нас, другари, нали така?

Сега вече и тримата се усмихвахме широко, а Гвюдмюндюр съвсем се изчерви. Разбирате ли, редакторе, бяхме под земята, при непонятните и загадъчни следи от непознатата цивилизация, пребити като кучета, с напукани от жажда уста — просто съвсем не бяхме настроени за тържествени прояви, но това ни стопли. Усещането, че ни ръководи една обща мисъл, че дори тук, сред тази ужасна пустиня, във вечната тъмнина, не сме сами, че сме свързани със стотиците милиони отвън. Нали ме разбирате?

Беше решено, че на белия свят ще се появи изпитаният контрабандистки екип: Лейф Торгюн и аз. За връщане през Дупката на свети Патрик дори и не помислихме. Това означаваше да се катерим нагоре по стената на Снайфелс, а то бе равносилно да се появим точно пред господата от SIS в бараката на бензиностанцията. Надявахме се, че Лейф ще намери път по скалистия бряг до пътя, откъдето все някак ще се доберем до Рейкявик. Торгюн беше незаменим и заради срещата в редакцията на „Народна воля“ — нашите съобщения наистина изглеждаха доста невероятни и другарите там биха могли да си помислят, че искаме да навредим на вестника, като им поднесем някой международен блъф, последван от още по-голям срам. А за да са напълно сигурни и за да се убедят със собствените си очи, че не сме се побъркали и че не сме слънчасали между ледниците на Снайфелс, тръгнах и аз с „Микрома“-та и ценните снимки. А може би и за да допълня със своето красноречие телеграфния стил на Лейф, който би стигнал точно за едноредова бележка под снимките. А ние все пак си представяхме малко повече.

Не ми личеше или поне така се надявах, но краката ми трепереха при мисълта как Ирка и доктор Белке — защо да не го призная честно, — най-вече Ирка, ще се изкатерят обратно сами, без Лейф, по страшния път през пропастта до дъното на Снайфелс. Лейф сигурно имаше предвид същото, защото дълго и подробно обясняваше на Белке нещо на родния си език, показваше му разни номера с алпинисткото въже и скобите и чертаеше в чакъла криволици, които може би представляваха план на най-трудните участъци от изкачването. Не обърнах голямо внимание. Гледахме се двамата с Ирка и макар че не проговорихме нито дума, за един само миг си казахме страшно много.

Лейф раздели съдържанието на раницата. Ние взехме само две консерви и по-малкото руло от тънкото найлоново въже. Всичко друго той остави на Ирка и Белке. После съблече дрехите си, закрепил пакета на главата си и бавно навлезе в езерцето да го проучи. За щастие на най-дълбокото водата стигаше едва до кръста — езерцето беше като плитък джоб, нещо като език, стигащ до пещерата. Лейф изчезна в ниския тунел, надвиснал само на няколко десетки сантиметра над водата, и не след дълго се дочу неговият глас, сякаш говореше от някаква изба или отдалече.

— Вече съм навън — не е трудно! Елате, госпожице Алена!

Какво трябваше да направя? Тръгнах. Дявол да го вземе, редакторе, това се казва ледена вода! В сравнение с нея сладоледовата торта е направо горещца. Мислех си, че краката ми отдавна ги няма. Въобще не усещах острите камъни и когато веднъж си чукнах леко пръста в един камък, стори ми се, че се спънах с някакъв чужд крак или протеза. Накрая всичко свърши и аз се появих с цицина на главата (бях забравила да се наведе достатъчно в тунела) отново на бял свят между скалите на брега. Лейф се обличаше зад един камък и тихо ми извика да побързам, знае къде се намираме, тук също можело да има патрули.

Не трябваше да ме подканя два пъти. Така траках със зъби, че сигурно се чуваше горе на Скартарис...

Пътят ни минаваше покрай морския бряг, през камъни и сипеи, по едва проходимия скат, и беше доста тежък, но това вас не ви интересува, нали? Това са си туристически изживявания, каквито всеки изпитва в Исландия. Затова пък, когато вече почти се бяхме изкатерили до шосето на няколко километра от Снайфелс и

погледнахме назад през рамо за сбогом, видяхме нещо, което съвсем не бе туристическа атракция. От върха на Скартарис полетяха нагоре няколко камъка, после сякаш целият връх се залюля — накрая от него се отлепи само една малка равна повърхност, някаква плоча, която се издигна във въздуха, разчупи се на няколко парчета и се сгромоляса в кратера. След няколко секунди до нас долетя страшен грохот и земята затрепера под краката ни.

— Лейф, вулканът изригва! Какво ще правим? Ирка и Белке... — изкрещях аз и стиснах Торгюн за рамото.

Преди той да може да ми отговори, от върха се отдели огромен блестящ сребърен диск, който най-напред бавно като балон, а след това все по-бързо и по-бързо прелетя над нас и се насочи към сивите облаци, пръскайки по пътя си снопове светлина. Не бяхме в състояние да кажем и дума — само гледахме как това странно и страшно нещо, дето летеше безшумно над нас, изпреварва един голям транспортен самолет, който отчаяно се опитва да го настигне, как непрекъснато увеличава скоростта си и накрая, също като свръхзвук изстребител, изчезва зад назъбения гребен на скалите.

— Какво... Какво... беше това, Лейф? — запелтечих аз.

Той сви рамене. Беше бледен, но се владееше по-добре от мен.

— Там е спирката на автобуса! — посочи с пръст към склона, по който шосето правеше няколко завоя, остри като фуркет.

Този път наистина завиждах на спокойствието му.

ДОКТОР БЕЛКЕ СРЕЩУ ЧЕРНИЯ ОКТОПОД

Господин редакторе, нали вече сте чували и писали за летящите чинии?

Отлично!

Сега е мой ред да опиша как ние изтървахме една летяща чиния. Защото ние наистина я изтървахме. В истинския смисъл на думата. Въпреки че беше несъзнателно.

След като госпожица Алена и Лейф ни оставиха, ние с Ййри решихме да проучим другата част от Пещерата на статуите и по-точно споменатите в писмото на Верн технически чудеса и ако е възможно, всичко останало, което той може би е отминал.

Веднага след езерцето радиоактивността значително се повиши. Наистина Гайгеровият брояч не показваше опасни стойности и се задържа в прилични граници, да речем — както в съседните на урана пластове, но все пак ни принуждаваше да напредваме внимателно и бавно, още повече че под земята трябваше да изключим влиянието на космическите частици, „бомбардиращи“ измервателната клетка на брояча, чиято скала бе градуирана при тяхното неизбежно отчитане върху земната повърхност.

Чувствавахме се ужасно самотни. Мълчаливият Лейф не ни липсваше много — по-точно казано, неговото отсъствие не беше така очевидно като отсъствието на госпожица Кралова. След нейното заминаване в пещерата изведнъж настъпи особена, мъртва и малко плашеща тишина. Само подземното езерце, към което Ййри погледна назад няколко пъти, сякаш би могъл да види следите на госпожица Кралова, леко се вълнуваше и се чуваше тихият плясък на прибоя, достигащ през подземния тунел чак дотук.

Много скоро почувствавахме отсъствието на Лейф. След няколко десетки крачки равното дъно на пещерата премина в страшен хаос от трахитови^[1] камъни, разделени от дълбоки ровове, приличащи повече на малки пропасти. Знаете ли, редакторе, понятието „голям камък“ в разговорния език има свое значение — представяме си го колкото

човек, в краен случай колкото къща, но тези, по които се катерехме с Ийри, бяха извън нормалните размери. Тук имаше камъни-катедрали, камъни-небостъргачи, камъни-пирамиди — разбирам, че малко преувеличавам с тия пирамиди, но все пак... Най-лошото от всичко беше, че тези огромни блокове бяха нестабилни, люлееха се под краката ни и аз не можех да се освободя от усещането, че гигантските каменни късове, тежащи хиляди тонове, ще се преобърнат при някоя невнимателна стъпка и ще ни погребат като неканени гости на подземната империя, която охраняваха. Никога ли не сте чували за чувството на отчуждение, което, казват, е много добре познато на пилотите на летящите в стратосферата секретни самолети? Говори се (но досега никой от космонавтите не го е потвърдил), че на височина над 12 000 метра пилотите изпитват необяснимо, особено тягостно усещане, свързано с виене на свят и чувство на ужас, предизвикано от страха, че няма да се завърнат обратно на Земята, която виждат доста неясно под слоя от облаци, подобна на издраскана паница с повдигнати ръбове. Не помагат нито радиовръзката с летището, нито самотните монолози и различните лекарства — повярвайте, летците доста ни измъчиха нас, психиатрите — и като единствен изход в тези случаи остава завръщането на летището по най-бързия начин или пък компанията на друг летец, в друга машина, но движещ се в обсега на неговия поглед.

И виждате ли, господин редакторе: такъв летец е заобиколен с безброй доказателства на човешкия труд и на човешката изобретателност. Има им доверие. Доверил се е на своята машина, на десетките циферблати, на защитния костюм и на кислородната маска. Той чува в слушалките на шлема си говора на десетки гласове от Земята и въпреки това... Ние бяхме в значително по-неизгодно положение, макар че не хленчехме. Лутахме се в странния, малко страшен свят на непознатите същества, направили непонятни за нас цели фигури на хора от изкуствена материя, украсили каменните стени с чудновати образи на птици и скелети и потопили пространството на пещерата в тихата, недоловима и невидима радиоактивна смърт. Може би и ние донякъде изпитвахме чувство на отчуждение. Скърцането на огромните каменни блокове ни довеждаше до отчаяние. Струваше ни се, че убийственият път, изминат от младия Жул Верн с помощта на дядо ми, никога няма да свърши. Или пък че отдавна сме подминали

мястото, описано от писателя, и че слизаме по стъпките на Ардне Сакнюсем до центъра на Земята.

Изкачвахме покривите и корнизите на каменните „катедрали“, пъшкахме, жадно гълтахме въздух и макар че това не беше най-разумното, непрекъснато разговаряхме. Искахме да преодолеем хилядолетната тишина, консервирана между огромните трахитови блокове, пронизани от минерали, да заглушим тихото шумолене на пясъка, раздвижван от морето дълбоко под нас. Милиарди песъчинки разрушаваха основите на каменните блокове и те се разклащаха дори под тежестта на дребните като мравки хора.

Пътят ни се струваше безкраен, защото толкова заобикаляхме и се катерихме по гребените на редуващите се каменни вълни, че напълно изгубихме представа за действителното разстояние до подземното езерце.

Най-после канарите свършиха. Стъпихме на широк скален корниз, виещ се по отвесните страни на пещерата в две посоки, дотам, докъдето достигаше светлината на нашите факли. Ийри, побледнял и тежко дишащ — вероятно още не бе оздравял от облъчването, — забеляза, че тук скалите изглеждат изкуствено оформени и изгладени. Наистина, само че никъде около нас не виждахме описаните от Жул Верн чудеса — само черни и влажни скали, които се губеха в размазаните ни сенки, изпъкващи в ослепителната светлина на запалените факли.

След кратък съвет решихме с Ийри да се разделим при проучването. Той ще се опита да обиколи каменната галерия отдясно, а аз — отляво. Пътеката изглеждаше проходима — не съвсем безопасна, но и не много трудна, за да се налага да си помагаме и да се подсигурияваме с въжето. Ако до половин час не намерим нищо интересно, точно след час ще се съберем отново на същото място, а като белег оставихме раниците си.

След миг факлата на Ийри изчезна в тъмнината. Останах сам под черния каменен свод, който усещах някъде високо над себе си. По-добре да не мисля за това — представата за срутващата се тихо и коварно точно върху главата на човека-мравка огромна канара съвсем не беше обнадеждаваща.

Оглеждах скалите и стените под краката си. Нищо — и пак нищо. Само някакви парчета, може би обработени от човешка ръка,

следи от грубо одялани издатини и ръбове, пречещи на непознатите същества да вървят из галерията. Все пак ето нещо! За миг в седловината между два камъка проблесна оцветен предмет. Спуснах се нетърпеливо към него. Беше кутия за пури, марка „Мария Манцини“ — екстра, с едва различима рисунка, изобразяваща страстен пушач, и с твърдението, че господата фабрикантите са получили личното благодарположение на негово най-милостиво величество император Наполеон III. Най-сетне — следа от Верн! Бях на прав път и не чаках много за следващите доказателства. Далече пред мен светлината на факлата попадна върху бляскава повърхност, която за миг просветна в зелено. След няколко нетърпеливи крачки стоях пред плоча, подобна на синьото стъкло в Залата на статуите. Тук също липсваше видима рамка — преходът беше постепенен, сякаш скалата неочаквано преминаваше в стъкло (или нещо такова).

За разлика от прозореца, гледащ към Факса-фиорд, тази плоча беше малко изпъкнала и най-много приличаше на огромен телевизионен екран. И наистина, при по-внимателно вглеждане се виждаше, че по нея се сменяха някакви по-светли и по-тъмни рисунки и чертежи, едва различими в светлината на факлата. Преместих светлината в каменния ъгъл така, че да не пада направо върху блестящата повърхност. Движението по зеленикавия екран стана отчетливо, макар че трябваше да напрягам погледа и фантазията си, за да разбера какво всъщност става пред мен.

В гробната тишина върху зелената повърхност се появяваха като призраци неясните сенки на странни машини, които се придвижваха с темпото на охлюв по една равнина, абсолютно плоска, без нито едно дръвче в нея. Само тук-там се издигаха стълбове, увенчани — доколкото можах да различа подробностите — с някакви малки телени кълба или пръчки, насочили във всички посоки острите си върхове. От време на време над равнината прелитаха неясни сенки — на птици или на машини, не зная. Изглежда, машините строяха някакъв път или пък обработваха земята — във всеки случай ивицата, която оставяха след себе си, беше по-тъмна от терена пред тях. Навремени образът съвсем потъмняваше и на екрана проблясваха само някакви точки, подобни на светулки. Една от машините спря — тя наистина приличаше на огромен гол охлюв, но аз нямах база за сравнение, за да определя поне приблизително големината ѝ, а от кръглия страничен отвор се

измъкнаха няколко тела със сложна форма, също като... Не, редакторе, дори и сега, след няколко месеца, все още не зная с какво да ги сравня. Надявам се да не ви прозвучи прекалено фантастично оприличаването им на медузи или октоподи, носещи се в морето. Под почти полукръглия свод, завършващ с по-светла ивица, се сплитаха в непонятни закривени линии някакви израстъци (ако това бяха живи същества) или опорни стълбове (в случай че бяха машини). Те се придвижваха с особени отривисти подскоци, без да помръднат дори един-единствен израстък. Сякаш се отблъскваха от еластични пружини или пък се придвижваха с реактивни двигатели. Те подскачаха по тъмната ивица зад машината, спираха и отново изчезваха от полезрението. Нито едно от тях не се приближи дотолкова, че да мога да различа повече подробности на тъмния и твърде неясен екран.

Подземното пещерно „кино“ или „телевизия“ беше толкова изненадващо откритие, че напълно забравих за времето. При едно от прекъсванията на образа от рояка светулки най-последно погледнах часовника си. За бога! След пет минути трябваше да се срещна с Ййри при раниците!

Надявах се, съвсем оправдано, че „програмата“ няма да ми избяга, грабнах факлата и затичах обратно, изпълвайки пещерата с хилядократното ехо от моите стъпки и грохота на падащите скални отломъци. Мисля, че бих се приближил до рекордното време за кросово бягане през пещера, ако съществуваше такава дисциплина. Дотичах до раниците със закъснение от някакви си три минути, но винаги точният до секунда Ййри го нямаше. Не се чуваше нито глас, нито тупване на камъче. Минутите течаха. Тогава извиках: „Ййри!“ Нищо. Само безкрайният шепот на движещия се в огромните подземни пространства пясък.

След четвърт час вече не можех да си намеря място, метнах на гръб раницата и тръгнах да го търся. Теренът беше същият, както и по пътя към странния екран, но не след дълго галерията започна да се спуска спираловидно надолу. Разбрах го от това, че вървах по-трудно и се налагаше да „натискам спирачките“ по доста стръмния склон, въпреки че в трепкащата светлина на магнезиевата факла виждах само на няколко метра около себе си. Викнах още няколко пъти. Без резултат. Искаше ми се да осветя по-широк район, да пробия с поглед тъмнината и да открия поне някакви следи от Ййри. Вдигнах факлата

високо над главата си и — признавам, редакторе, макар че това е далеч от хладнокръвието, героизма и всички останали положителни качества на героите от космическите утопии — заревах от ужас.

На няколко десетки метра пред мен, над разхвърляните канари, се издигаше огромното като балон тяло на чудовищен и уродлив октопод, който размахваше пипала и се движеше със странни отривисти движения нагоре и надолу. Напомняше ми за някаква противна водна твар — да, та това бе едно от съществата или от машините, излезли от движещия се охлюв! Сега за пръв път видях истинската му големина. Пред екрана, без да знам защо, приписвах на тези подскачащи медузи някак по-човешки размери, а всъщност...

Отстъпвах назад с треперещи колене чак докато ударих болезнено гърба си в каменната стена. По-скоро чувствавах, отколкото виждах чудовищното тяло пред себе си — то ритмично се надуваше и се свиваше като сърдечен мускул — ако ми позволите такова сравнение. Внезапно върху онова място под полукръглия свод, където на движещите се по екрана „медузи“ бях забелязал малко по-светла ивица, светна зелен диск, който премигна и угасна. В същия миг зад гърба ми се дочу слабо пращане. Отскочих от стената като ухапан от отровна змия — предположих, че е друго чудовище, но зад мен се простираше безкрайната каменна стена. Зеленият диск отново просветна като око на вещица — и отново пращане. Едва тогава разбрах какво става.

Гайгер-Мюлеровият брояч в раницата! Това чудовище атакуваше с радиоактивни лъчи! Но защо? Та нали спрямо него аз съм като мравчица. Безпомощен, застанал на тесния корниз над дупките и пропастите на каменния лабиринт. Само да мръдна и...

Пулсиращото движение престана. Тялото пред мен се свиваше, ставаше все по-плоско и след няколко мига изчезна. Стори ми се, че между огромните скални късове, нахвърляни в безпорядък сред пещерата, за миг слабо заблестя зеленикавата светлина и броячът зад гърба ми леко щракна, но вероятно само така ми се е сторило. Остана ужасът, непонятният ужас. Изведнъж страхът ме стисна за гърлото — страхът за Ййри. Може би тази огромна медуза го е убила или го е отнесла някъде в дълбините.

Вече не ме беше грижа за мен самия. Извиках още веднъж с всички сили и без да си поема дъх, се ослушах. Да, там, точно пред

мен, се дочу стон... С няколко скока се намерих при сгърчената фигура, лежаща в скалната ниша. Ийри! Обърнах го по гръб и бързо разкопчах ризата му. Няколко копчета изхвърчаха — да вървят по дяволите! Прислушах сърцето му и си отдъхнах. То биеше — наистина ускорено, но силно и ритмично. Измъкнах от джобчето на гърдите му дозиметъра, отвъртях капачката и за втори път ми олекна. Бялото стълбче, чието оцветяване се променяше съобразно дозата на облъчване, беше наистина малко порозовяло, но много далеч от цвета, който означаваше наличието на доза, причиняваща дори слабо заболяване. Окото на октопода бе запазило Ийри, както и мен.

Ийри махна с ръка, пое си дълбоко дъх, отвори очи и веднага ги затвори, заслепен от блясъка на факлата.

— Белке, ти ли си? Това е добре...

Той облиза с език пресъхналите си устни. Бързо намерих в раницата едно от последните пликчета с портокалов сок, откъснах ъгълчето и го поставих в устата му. Ийри се закашля, поклати глава и се изправи.

— Белке, видя ли?

— Видях.

— Аз хвърлих по него факлата. Измъкна се от пропастта точно до мен и страхотно ме разтреса. Мислех си, че умирам. Повече нищо не помня.

— Къде те удари? Не си ли ранен?

— Не ме удари, нали точно ти казвам, че ме разтреса. Електрически ток или нещо подобно. Протегна към мен пипалото си, премигна и ме разтреса. Ето тук. Къде е то сега?

— Не зная. Изчезна между скалите като спукан балон. Можеш ли да ходиш?

— Може би, ще опитам.

Ийри наистина малко се олюляваше, но ни подтикваше стремежът да се измъкнем възможно най-бързо от мястото на ужасната среща. Не след дълго бяхме при неговата раница. С няколко думи му разказах за странния екран с „непрекъснатата програма“.

— Трябва да го видя! — заяви решително Ийри. — Дори и заради това, че именно него е видял Жул Верн и че точно сега сме в самия център на акция „ВИИ“. Не го ли чувствуваш, Белке?

Разбира се, че и аз чувствавах същото, господин редакторе, но аз имах възможност да разгледам по-подробно от Ийри чудовището от пропастта и се уплаших. То всеки миг отново можеше да изплува край галерията от някоя каменна пропаст или цепнатина.

Ийри сякаш четеше мислите ми.

— Човече, аз също се страхувам и веднага бих избягал, но това чудовище явно не искаше да ни убие — в противен случай ние двамата вече щяхме да се караме със свети Петър за входни визи за рая.

Говорехме шепнешком, стъпвахме на пръсти и се оглеждахме наоколо. Всичко беше неподвижно. Без произшествия — сега вече по равното, достигнахме до зеления екран. Междувременно „програмата“ продължаваше. На екрана се трупаха безброй прозрачни кълба, подобни на жабешки яйца. В центъра на всяко кълбо беше поставена някаква сложна морска звезда.

— Белке, виждаш ли клетките и техните ядра по време на делене? — пошепна възбудено Ийри. В знак на съгласие стиснах ръката му — наистина изглеждаха така, но в този миг пред кълбетата се появи нашият стар познат — черният октопод. На големина той достигаше едва половината на „клетката“, която според това сравнение би трябвало да бъде колкото десететажна сграда... Октоподът се придвижваше по познатия начин, проникна във вътрешността на една от „клетките“, където се превърна в облаче дим и съвсем изчезна.

Спогледахме се безпомощно с Ийри.

Кадрите на екрана се редуваха, прекъсвани понякога от искрене, при което образът винаги изчезваше и се променяше в неясни сенки, скрити от прелитащи звездички.

Стълбовете и техните телени кълбета, мятащи дълги снопове искри.

Странни мрежи с неравномерно разположени в тях тела, пулсиращи за миг, после отново заставащи неподвижни.

Геометрични форми, подобни на кристали, къщи, машини или по-скоро...

По-късно ни се стори, че все пак нещо разбираме. Появиха се образи, които не приличаха на предишните — бяха сякаш нарисувани, докато онези напомняха серия от фотографски кадри.

Плоска равнина с нещо подобно на дръвчета (без да е задължително) като от детски строител. Изглеждаха като набодени на

фуркети топки за тенис, а „короните“ им трептяха като пихтия. Под тях се изправяха странни, нелогично струпани храстчета, размесени с торбести очертания, подобно на гумени балончета. Навсякъде през равнината течаха струйки, обливаха дърветата и изчезваха в земята, на пръв поглед монолитна като бетонна писта на летище.

— Виждаш ли, там вдясно! — предупреди ме Ййри.

Наистина, в десния ъгъл, между храстите и кълбетата, се появи някакво същество, неприличащо на никое от земните. Беше напълно прозрачно като безкрайно увеличено едноклетъчно, като амеба или чехълче, но с много по-определена вретеновидна форма. То се придвижваше сравнително бързо чрез израстъците, които, както ни се стори, измъкваше от всяко необходимо място на прозрачното си тяло. Движенията му обаче бяха странни, като на машина или както по-късно Ййри сполучливо ги определи, някак „химични“, сякаш пред нас с необичайно ускорение се редуваха многократно повтарящо се набъбване и изсъхване. На екрана се появиха някакви неразбираеми фигури и линии. Те отново бяха заменени от познатата картина на района. Водните струйки бяха вече много по-малко. Дърветата с пихтиестите корони изчезнаха. На тяхно място се появиха други видове, подобни на телевизионни антени. По екрана преминаха сенки. Усъмнихме се, че има повреда, но само след миг се коригирахме. Това бяха пориви на прашна или снежна буря, така поне изглеждаше. На мястото на прътовете в земята зееха няколко отвора. В тях като че ли мърдаше нещо, но образът бе много неясен. И отново фигури, напомнящи схеми или писменост с правилен геометричен шрифт.

Когато се появи следващият кадър, в който вече не се виждаха дървета, а имаше само ниски снопчета трева, подобни на телени кълбца (или обратното — по ваш избор), Ййри възкликна:

— Белке, разбрах! Гледаме историческото развитие на чуждия свят! Схващаш ли — постепенно засушаване, развитието на растенията към по-издръжливи видове. Сега би трябвало да видим животинския свят на тази епоха!

Точно така стана, сякаш по поръчка. От дупките, които вече бяхме видели в предишната част на „програмата“, се измъкнаха някакви израстъци и отново... Не, редакторе, това наистина не мога да го опиша. По-добре изчакайте подробното съобщение, което сега се подготвя и ще бъде публикувано на всички езици в света, придружено

с документални рисунки. Знаете ли — това същество напомняше две слепени морски звезди. Зная, че се усмихвате, но то наистина изглеждаше така.

Четири израстъка в долната му част служеха за придвижване по земята, а с горните това чудновато същество късаше тревата. Не успяхме да разберем какво всъщност прави с нея. Сякаш изчезваше някъде между горните му израстъци. Може би там някъде се намираще устата му. Движенията му бяха отново поразителни, според Ййри — „химични“. В раменете или пипалата на тези странни същества явно липсваха кости. Съществата не бяха тромави — напротив, но в движенията им липсваше плавност. Знаете ли — сякаш всяко движение се състоеше от последователни, но все пак разчленени „междинни движения“, с една дума — наистина напомняше на сложни пулсации, управлявани и насочвани от определена воля и интелигентност.

Интелигентност! Та тези същества нямаха глави! Това въздействуваше малко абсурдно, като безглави рицари — целенасочена дейност — късане на растения — и никаква глава...

Картината на екрана отново се смени. Изсъхналата напълно местност се промени в еднообразна прогорена равнина чак до самия хоризонт. Само тук-там, притисната към земята, се виждаше нещо като четина, а между нея — познатите ни отвори на тревопасните двойни морски звезди. Една от тях тъкмо се измъкваше навън. Макар че беше по-малка, от пръв поглед ставаше ясно, че се е променила и усъвършенствувала. Пипалата ѝ изглеждаха по-сложни, краищата им бяха по-разчленени, израстъците, с които се придвижваше, бяха заякнали и по всяка вероятност покрити с рогови плочки. Сега вече съществото не изглеждаше като две слепени морски звезди, но според нашите представи беше много по-функционално. То тъкмо достигаше до един шубрак от четина, когато пред екрана премина черна сянка и се нахвърли върху му.

Двамата с Ййри веднага познахме птицата — редакторе, по-добре сложете кавички — „птицата“ от Дупката на свети Патрик. Закривяванията, за които смятахме, че са орнаменти, дори арабески, бяха всъщност част от съществото, което атакуваше двойната морска звезда. То решително не беше птица — липсваха разперените криле, макар че на изображението те бяха подчертани и създаването се

придвижваше във въздуха по някакъв напълно непонятен за нас начин. Двойната морска звезда зае особено отбранително положение: сля отделните части на горните си крайници и ги насочи срещу нападателя. „Птицата“ избягваше допира с пипалата, които хвърляха ситни отблясъци, и се опитваше със стремителен полет да улучи морската звезда от незащитената ѝ страна. Най-после успя да се добере до нейното „тяло“. Изпънатите крайници се отпуснаха и двойната звезда се сгърчи. Тогава видяхме между раменете ѝ нещо като глава, по-скоро възел, който се различаваше по своето оцветяване от останалата част на тялото ѝ. „Птицата“ изчезна — може би според нашите земни представи — да пирува с плячката си. Не след дълго остатъците от двойната звезда изчезнаха напълно, а от мястото на сражението излетяха две „птици“. Нищо не разбирахме.

Отново странни фигури.

Образът отново се промени — намирахме се в подземно пространство (или поне изглеждаше така), несиметрично осветено само от едната страна. Там се намираха няколко десетки двойни морски звезди, които отново бяха малко изменени. Те се придвижваха с ритмични движения към един искрящ многоъгълник и оставаха там за миг, след което пропълзяваха до срещуположния ъгъл към нещо като машини. Образът се появи в по-едър план. От сложната апаратура, напомняща най-вече химическо оборудване, излизаха броеници от стъкловидни кълба, с ядра, подобни на тези, които бях видял преди няколко часа на екрана.

Започнах да проумявам, макар че бе невероятно.

— Ййри, тези двойни морски звезди са хора!

— Белке, дръж се нормално!

— Разбираш ли — те са интелигентни същества. Погледни: отнасят стъклените топки при искрящата стена. А сега ядрата растат, виж, те вече изпълват почти целите кълба и — за бога, Ййри, та от тях се излюпват летящите октоподи, точно като оня, който срещнахме преди малко!

Двамата едновременно и ужасено се огледахме наоколо.

— Те отглеждат октоподите като домашни животни...

— Или пък като машини... — добави Ййри. — Защо машините да не могат да се излюпват от яйца, след като има реактивни птици, които след вкусния обяд се размножават в два екземпляра? Защо

машините да не могат да израстват от яйца, след като могат да летят във въздуха като балони, наблъскани с електричество?

— Може би си прав — тук нашите земни измерения не важат, но погледни сега!

Междувременно образът се бе сменил. Отново се намирахме на повърхността, в пустата равнина. Във въздуха (ако това беше въздух) летяха няколко „птици“. Една от тях кацна толкова близко, че изпълни почти целия екран. Тя наистина беше сляпа, по-точно казано — нямаше очи. Въпреки това тя веднага се спусна към една от дупките, която тъкмо се отваряше. Само че сега от нея се показаха не пипалата на някоя двойна морска звезда, а купол на летящ октопод.

Той мигновено бе нападнат от няколко „птици“, но без видим успех. Бавно се измъкна целият от дупката и се издигна малко над нея с леки отривисти движения. Ивицата около купола засвети. Една „птица“ рязко връхлетя върху противника. През екрана премина блясък, втори, трети — и на земята около отвора лежаха няколко неподвижни „птици“. Пред очите ни те се разпаднаха в някакви малки черни образувания, които стремително се заравяха в земята.

— Стига! — изкрещя Ййри. — Белке, ще полудея. Това не е действителност, а лоша шега, която отрича цялата биология, цялата логика и опит...

Въпреки това не можехме да се откъснем от екрана. Образите се сменяха непрекъснато. Пред нас, в безкрайната пустиня, летящите октоподи се сражаваха с някакви странни машини, които се преобръщаха като огромни топки. От тях стърчаха дълги шипове, сипеци мълнии... Всичко си оставаше все така непонятно за нас. Не след дълго историята на чуждия свят (ако бях на прав път) достигна епохата, която най-вероятно бе наблюдавал на екрана и Жул Верн.

Летящи машини, размахващи криле, с отвесни перки, приличащи на „Албатроса“ на Робур от романа на Верн. В света, чийто живот наблюдавахме, явно имаше поне някаква газообразна атмосфера, в която можеха да летят такива апарати.

Машини, подобни на танкове, преминаваха по разкъсаната от експлозии равнина. Чудати кулообразни конструкции, които изстрелваха едни срещу други унищожителни лъчи от въртящи се куполи, се зариваха мигновено като червеи в земята.

Картините на войната, на унищожението.

— Мислиш ли, че всеки свят трябва да премине през такава епоха? — тихо попита Ййри.

Свих рамене.

— Не зная. Но вече трябва да тръгваме. Чака ни дълъг път, обратно през Дупката на свети Патрик. При това без вода! — напомних на Ййри.

Надигнахме се и сложихме раниците. Без желание се разделяхме с екрана, където няколко часа бяхме свидетели на чудеса.

— Белке, нека се поогледаме наоколо. Ела!

Ййри вдигна факлата над главата си и тръгна по галерията. Аз вървах след него. Едва бяхме изминали няколко крачки, когато Ййри извика развълнувано и посочи към каменната стена. В светлината на факлата там се появи метална плоча, голяма като врата и покрита с фин и необикновено сложен рисунък от кръгове, фигури и рисунки. Белият метал!... Косата ми настръхна от ужас и веднага извадих от раницата Гайгера. За щастие мълчеше — само от време на време тихо изтракваше, регистрирайки естествената радиоактивност на пластове около нас.

Между другото, книгата, която четете, също е радиоактивна. Ей богу! Както и масата, върху която тя лежи, както и вие самият. Разбира се, съвсем незабележимо, с т.нар. естествена радиоактивност. От нея не трябва да се страхувате. За щастие.

Б.ред.

Разгледахме рисунките върху плочата по-подробно. Най-отгоре без съмнение бе изобразена Земята — разпознахме контурите на континентите, на Азия и Африка. Земното кълбо беше обкръжено с атмосферата, леко изтеглена от приливната вълна в посока към Луната, гравирани в съседство. (Едва тогава осъзнах, че това наистина трябва да изглежда така.) Следващата изпъкналост сочеше надолу, към изящните кръгове, групирани в сложни фигури, разположени по цялата плоча.

Стояхме безпомощни пред рисунките и не можехме да проумеем нищо, дори когато Ййри откри, че центровете на концентричните

кръгове могат да се натискат като бутони. Натискахме ги, малко изплашени от това, което можеше да последва. Но не се случи абсолютно нищо.

Започнах да се безпокоя. Наистина беше време да се връщаме. Е, учените щяха да имат по-голям късмет от нас — ако, разбира се, въобще попаднеша тук... Ако Лейф и Алена не успеят да изпълнят задачата си, ще трябва ние да изпълним нашата и тайната на Дупката на свети Патрик ще бъде затрупана завинаги с милиони тонове камъни... Светът никога няма да научи за чудесата на Снайфелс... Не можех да помисля за това с безразличие. Такава загуба за науката, ала трансурановите елементи, неутронната бомба, милионите мъртви жени и деца...

Бяхме извървели стотина метра, когато Ййри ме хвана за ръкава и възбудено зашептя, оглеждайки се напрегнато в тъмнината към мястото, където изчезна летящият октопод.

— Белке, трябва да се върнем. Смятам, че разкрих тайната на тази плоча. Мислех за нея през цялото време, просто не ми излизаше от главата. Ела!

— Но, Ййри, ще загубим пак най-малко половин час...

Доктор Каменик беше непоколебим. Дърпаше ме след себе си обратно към тайнствените схеми, наведе се над тях, а после затанцува пред изумения ми поглед истински индиански танц.

— Виж, точно това си и мислех. Ето тук: един електрон и един протон — водород! Това е хелий, флуор, а тук — атомно тегло шестнадесет — кислород! Белке, разгадахме го! Кръговете означават броя на електроните, а тези точки отвътре — протоните в атомното ядро. Също като при сейфове — необходимо е само да се натиснат съответните елементи, разбираш ли? А това тук е атмосферата с елементите в нея! Сега ще ни потрябват знанията от училище — кислород, азот... Добре, че бяха ме наказали да науча наизуст цялата Менделеева таблица и атомното тегло на елементите!

Ййри ентузиазирано се спусна към плочата, натискаше бутоните на атмосферните елементи, мърморейки: „Кислород, неон, криптон, азот, ксенон, хелий — пак нищо? Още — въглероден окис — кислородът е налице, въглерод — пореден номер шест — къде е той? Ето го. Така.“

Нищо не се случи. Ийри повтори цялата манипулация още един път. Напразно.

— Чуй, Ийри — осмелих се да се обадя, — може би зависи и от последователността при натискането на бутоните, ако, естествено, ти не грешиш. Също като при шифъра на сейфовете...

— Прав си! — ядосано изтри той потта от челото си, макар че в пещерата никак не беше топло. — Да опитаме още веднъж. Така: азот — номер седем, кислород — осем, аргон — осемнадесет. Да се надяваме, че съм ги запомнил правилно! Докъде бях стигнал? Аха — аргона. Сега: неон — десет, криптон — тридесет и шест, ксенон — петдесет и четири или може би петдесет и пет? Не, петдесет и пет има цезият. Хелий — две. Това не мога да го объркам...

Не можа да довърши. Скалата под краката ни се разлюля, от тавана на пещерата се изсипа дъжд от малки камъни. Дочу се грохот и силни удари, сякаш всичко се срутваше. Притиснахме се към скалата, за да се предпазим от падащите камъни.

— За бога, какво стана? — прошепна Ийри.

Преди да успее да каже нещо, занемяхме и двамата. Над металната плоча, на мястото, където миг преди това имаше напълно монолитна сива скала, просветна следващият екран, сякаш от дълбочината се приближаваше ослепителна зеленикава светлина. Сега образът не беше тъмен и неясен, а блестеше ярко. Между звездите бавно се въртеше сияещо кълбо — планета. По специфичните очертания на нейната повърхност и двата малки спътника от пръв поглед познахме, че това е Марс. — Изчезваше в космическото пространство и вече беше голям колкото ябълка, когато на екрана изплува следващата планета, Земята. Въртенето спря и между двете планети изведнъж се появи свързващ пояс, прехвърлен над безкрайната космическа бездна, връзка, изтъкана от най-фина дантела, сияеща с цветовете на дъгата. После образите на двете планети се приближиха един към друг, докато застанаха в непосредствена близост.

Така че, скъпи редакторе, с тези няколко бутона Ийри, без да подозира, пусна от върха на Снайфелс намиращия се дълбоко под земята космически пратеник.

[1] Трахит — неотипна вулканична скала, употребявана като строителен материал. Б.пр. ↑

ПИСМО ДО ЛУДВИК СОУЧЕК

SAS — Scandinavian Airlines System — Stockholm

Telegraph: SASSTO

До редактора д-р Лудвик Соучек

Прага — Чехословакия

The 10 Febr. 1963

Уважаеми господин редакторе,

Вярвам, че няма да ме сметнете за невъзпитан, ако още в самото начало на писмото си заявя, че вие сте рядко изключение. След срещата с летящата чиния над Исландия аз всъщност не живея. Журналистите, кинооператорите и телевизионните репортери ме атакуват по всички възможни и невъзможни пътища. И най-забутаният хотел не може да ме скрие от тях, дори домът ми в Копенхаген, който досега бях считал за истински спасителен оазис, не може да ми предложи нито час спокойствие. По принцип отказвам всякакви интервюта, но на вас реших да отговоря. Вашата молба вдъхва доверие като молба от човек, чиито съотечественици взеха значително участие във всички събития около Дупката на свети Патрик, човек, който има право да удовлетвори своето любопитство.

И така: излетях точно по разписание като командир на самолета „Конвеър“ — 2 BS от Копенхаген по редовната линия Копенхаген — Рейкявик — Северен полюс — Токио. Както почти винаги самолетът беше пълен и до съдбоносната среща над Исландия не се случи нищо особено, освен че вторият навигатор се оплакваше от своята годеница в Копенхаген, а готвачката мис Лаксдейл прегори няколко бифтека. В 13,30 ч. прелитахме точно над кратера Снайфелс, който е важна оптична навигационна точка по трасето над Исландия, а самолетът беше управляван от моя колега, втория пилот Ейнарсон. В района на американската база в Кефлавик не поверяваме управлението на автопилота — излитащите от базата реактивни изстребители твърде

често не спазват предписаната им зона и височина на полета и не са изключени нежелани срещи, които биха могли да завършат с катастрофа, ако не пилотира човек.

Тъкмо пиех кафе в задната част на пилотската кабина, когато дочух вика на навигатора, седящ пред пилотските кресла, и същевременно почувствувах по промяната на тежестта на чашката в ръката ми, че самолетът се отклонява от курса във вертикална и хоризонтална посока. Тъй като летяхме на височина 3 000 метра, такова отклонение от трасето бе просто недопустимо, дори неочаквано, и не е чудно, че веднага оставих чашката с кафето и заех мястото си на първи пилот. В този миг летящата чиния се приближи на около 500 метра. Изглеждаше като да пресича нашия път и без странично отклонение от наша страна ударът би бил неизбежен. Вторият пилот веднага ми прехвърли управлението. Довърших острия завой надясно. Подсъзнателно чух трясъка на стъкло и порцелан зад вратата, отделяща пилотската кабина от първа класа — няколко минути преди това стюардесата сервираше обяда...

Господин редакторе, не зная дали ще разберете душевното ми състояние. Може би досега не сте се интересували от проблемите, свързани с летящите чинии. Може би тук-там във вестниците сте прочели някакви съобщения, но у нас и в западните държави, особено преди няколко години, НЛО заемаха цели страници в пресата. Естествено, че не вземах на сериозно теориите за летящите чинии над войските на Кромвел, нито пък разказите на различни луди или по-скоро мошеници, описващи подробно срещите си с благородни същества, слезли от разни междузвездни транспортни средства от вида на летящите чинии, но ние, летците, би трябвало повече да се замислим над случая с капитан Мантел. Може и да ви е известен, но ще ви го разкажа с няколко думи: На 7.I.1948 г. от американското летище във Форт Кнокс били забелязани три летящи чинии. Командирът на летището, полковник Хикс, заповядал да бъдат преследвани. Три най-модерни изстребителя Ф-51 излетели под командването на капитан Мантел. Неговото първо съобщение, което той изпратил с развълнуван глас на диспечера на летището, гласяло: „Приближавам се към предмета. Той е точно над мен. Скоростта му е почти два пъти по-малка от моята. Предметът, изглежда, е направен от метал и е ужасно голям.“ Двете други летящи чинии изчезнали в

облаците пред преследващите ги изстребители. Единствено капитан Мантел продължил с преследването и в 15,30 ч. съобщил: „Предметът се издига нагоре, увеличава скоростта и лети с 600 км/ч. Ще се издигна до 7000 метра и ако не го достигна, ще се откажа от преследването.“

Това са последните думи, които светът чул от капитан Мантел. Полковник Хикс, командирът на летището, изпратил веднага цяла ескадрила в помощ на излетялата тройка. Двата първи изстребителя се завърнали на летището, а самолетът на капитан Мантел бил намерен на парчета, разпръснати на площ от няколко десетки квадратни километра. Той бил витлов, а не реактивен изстребител. Причините за аварията, най-вероятно експлозия във въздуха, са съвсем непонятни...

Сигурно ми вярвате, че всички тези мисли преминаха през главата ми, когато виждах как гладкото и сребристо блестящо тяло, приличащо на чиния с диаметър от около 100 метра, се приближава към моя „Конвеър“, препълнен с пътници. Страничната маневра ме отдалечи на около 300 метра от края на предмета. Той приличаше на диск и всички видяхме, че имаше няколко илюминатора, които сякаш просветваха със зелени отблясъци. Неговият начин на летене беше особен. Никакви витла, турбини или реактивни двигатели. Струваше ми се, че чудноватият самолет пада към космоса. Бях обзет от ловна страст или ако искате — от пилотско честолюбие. Въпреки всички разписания, предписания и изисквания за безопасност насочих самолета към летящата чиния. Няколко секунди се издигаме успоредно с еднаква скорост. След което, макар че и четирите турбини на самолета се въртяха на максимални обороти, дискът без всякакво усилие започна да се отдалечава и след няколко мига изчезна в небосвода като мъничка сребриста точка. Предполагам, че много от пътниците дори не са го видели. Те бяха прекалено заети да мърморят за разлетите по панталоните и роклите им кафета и супи. Ако пожелаете, на ваше разположение са потвърдените под клетва свидетелства на втория пилот, навигатора и радиста. В мига, в който се отказах да преследвам странния предмет, навигаторът съобщи за приближаването на патрул от два американски турбореактивни изстребителя „Старфайер“ от базата в Кефлавик. Може би те са имали повече щастие, не зная.

Описах ви правдиво всичко, което мога с чиста съвест да потвърдя както аз, така и моите колеги.

С поздрав: Сигурдсон (командир — първи пилот на SAS)

АЛЕНА КРАЛОВА ИЗМАМВА БАБИЧКАТА

Дори не зная как се оказах в автобуса — най-вероятно Лейф ме е натъпкал вътре. Не изглеждах много добре, но пътниците не ми обърнаха внимание. Мисля, че те не видяха летящата чиния — автобусът пътуваше през доста дълбоко дефиле между скалите, но затова пък много добре можах да видят и чуят двата сребристи реактивни изстребителя, които вероятно бяха излетели от Кефлавик след странния предмет и виеха в ушите ни на неколкостотинметрова височина над главите ни. Точно над Скартарис те насочиха остриите си продълговати носове към висините и почти отвесно полетяха нагоре. След няколко секунди от тях останаха само сребърните ленти на изгорелите газове.

Пътниците изненадано ги гледаха от прозорците. Не че не познаваха машините на US-Air Force, BBC на САЩ, или пък бяха прекалено любопитни, не. Само че между американската база и авиокомпаниите, чиито самолети всекидневно прелитаха над Исландия по пътя от Европа за Източна Азия, имаше спогодба за ползуването на височинните зони. За машините от Кефлавик бе определена зоната от 1000 до 2000 метра и над 5000 метра, а тези изстребители над нас се мотаеха най-много на петстотинметрова височина.

„Майчице, това се казва бъркотия!“ — казах си наум и си представих суматохата в Кефлавик, как сноват разни блестящи от лампази униформи и какво си говорят: „Руски самолет от неизвестен модел над американската база! Тайнствен спътник, който бяга пред американските изстребители! Атака на червените срещу американските жизнени интереси (казват, че американците са много чувствителни на тази тема)!“ Тези измислици бяха доста интересни и щяха да направят пътя по-кратък, ако у мен отново не се беше обадил страхът за Белке и Иржи. Какво ли се е случило във вътрешността на Снайфелс? Улових се, че измислям още по-страшни предположения от тези, които приписвах на гарнизона в Кефлавик: „Двама лекари, отвлечени с космически кораб! Скартарис — база на марсианците!“

„Не, не трябва да полудявам!“ — прекъснах се аз и започнах сама да се убеждавам. Знаете ли, редакторе, понякога аз мога сама напълно разумно да се самоубеждавам. Не ми вярвате? Кълна се! Казах си: „Момиче, ти сега отговаряш за «Микромата» с филма и за Лейф, който в редакцията на «Тъодвилин» би разказал за целия случай само с три реда, и то написани с едър шрифт...“

Тогава още не знаех, че освен тези грижи за нас двамата ще бъде проблем как изобщо да стигнем до Рейкявик. Не бяха изминали и десет минути и покрай автобуса, на тясното шосе, направо като разбойник се промъкна един джип. При космическата скорост, с която се разминахме, едва успях да прочета върху синьо-белите каски на шофьора и спътниците му буквите МР^[1]. Американска военна полиция — господи, това наистина са момчета на място! Пристигат първи!

Едва далече назад с много по-разумна скорост ги следваше камион с местните полицаи. Те ни спряха решително с насочената въвн от стъклото червено-бяла палка, а от кабината изскочиха двама със стоманеносини униформи, с малки сгъваеми автомати и забърбориха нещо. Лейф се наклони към мен и започна да ми превежда в съотношение 1:100 съдържанието на разговора.

— Никой нищо не е видял. Ние също. Ние вече зад Снайфелс, когато то ффют!

Той съпроводи своето „ффют“, означаващо полет, с толкова изразителен жест на ръката си, че ако стоманеносиният младеж гледаше към нас, дори и за миг не би се поколебал, че ние не само сме видели летящия диск, но и че сме били в него и дори сме го изобретили — и тогава: „Сбогом, Тъодвилин!“

За щастие успях навреме да дръпна надолу ръката му и да се притисна към него, сякаш бяхме годеници, които се връщат от излет между камънаците.

След кратка разправия продължихме, но не за дълго. Точно на площада в Миклахолт ни спря следващата червено-бяла палка. Сега вече работата стана сериозна. „Всички да слязат, проверка на паспортите!“

Настъпи бъркотия — две трети от пътуващите, естествено, не носеха паспорти и както ми се стори, не им беше много мъчно за тях. Не оставаше нищо друго, освен да се попълва сложна декларация за самоличност и да се търсят свидетели, които да я потвърдят.

Негодующата тълпа, обкръжила един полицай с нещастен вид и пагони на поручик, възропта срещу бюрократичните формалности, на които се подлагат почтените данъкоплатци и граждани, и се отправи към една схлупена кръчма с красива дърворезба по прозорците.

Редакторе, тези прозорци забелязах автоматично — душата ми се бе свила на кълбо. Знаех, че отворя ли уста, покажа ли чехословашкия си паспорт, край на моето пътуване до редакцията. Естествено, не се страхувах от нищо лошо — нали не бях извършила нищо, но съвсем сигурно щяха да ме поканят любезно в Рейкявик, за да обясня присъствието си при Снайфелс точно когато онова ффюткаше над него.

Сбутах слабо Лейф в ребрата и му прошепнах:

— Другарю Торгюн, не казвайте, че сме заедно. Ето ви фотоапарата...

Лейф, който сякаш през целия си живот не бе правил нищо друго освен заговори и конспирации, сложи ръка зад гърба си и „Микромата“ мигновено изчезна в големия му джоб. Дори не ме погледна — веднага бях престанала да съществувам за него. Старият и умен Лейф — бях му простила за онова ффют...

Петдесет процента от нашата експедиция бяха спасени почти сигурно. Лейф вероятно просто ще заяви, че е бил някъде — къде, не зная — покрай професията си на ловец и колекционер на природни ценности и след миг ще бъде навън. Документите му бяха в ред. Сега оставаше да се погрижим и за другата половина, с други думи — за мен.

Успях с една наистина позорна, но извършена в името на доброто постъпка. Позорна, защото заблудих изцяло една добра исландска бабичка и си спечелих и до ден днешен справедливия ѝ гняв. Тогава не ми хрумна нищо по-добро и по-умно от това да се хвана за корема и да се строполя на някаква пейка до стената. Видът ми явно е бил достатъчно убедителен. Бях уморена и недоспала, облъчването също си беше казало думата, както и страхът, че няма да достигна до редакцията — накратко, беше ми се събрало доста, та въпросната бабичка се спусна към мен като квачка, помогна ми да стана, говореше ми нещо успокояващо, а аз за по-сигурно мълчах и само от време на време се опитвах най-правдоподобно да охкам по исландски. Никой не ми обърна особено внимание. Пътниците развеселено спореха с

поручика, избутан в ъгъла на стаята с купища документи, който се мяркаше зад норвежките пуловери, импрегнираните куртки на рибарите и червените кърпи на жените. Бабичката — тази добра душа, ме отведе в съседната стая, сложи ме на кушетката и каза — всичко ми беше ясно, макар че не разбрах нито дума — да си отпочина, а тя ще ми донесе нещо подкрепително, след което излезе от стаята. Болките ми веднага изчезнаха. Запромъквах се като индианец към вратата от другата страна на стаята. Накъде ли води? Погледнах — водеше към двор с натрупани до обора нарязани ситни клони и ниска ограда с черни камъни от лава. Грабнах раницата, хоп — затичах се, прескочих като истинска гимнастичка ниската ограда и изчезнах. Горката бабичка, колко ли се е чудила, когато се е върнала с подкрепителното. Вероятно щеше да се сърди по-малко, ако знаеше, че аз наистина УЖАСНО се нуждаех от някаква топла напитка и че не ми беше особено трудно да се преструвам на болна.

Знаете ли, другарю редактор, сега си спомням за този случай с усмивка, но тогава не ми беше много до смях. Честна дума.

Разказвам много нашироко, нали? Ще се постарая да бъде по-кратка. От скалното гнездо, откъдето поглеждах дали момчетата с автоматите няма да се спуснат към мен, видях как долу, в ниското, автобусът изчезва по шосето като огромен червен бръмбар. Не се спуснаха. Или не бяха броили пътниците, или пък не си струваше да ме преследват, но най-вероятно не бяха във възторг от своята задача. Поне онзи изтормозен поручик със сигурност не беше.

Заобиколих селото, описвайки широка дъга, и след около два километра отново стоях на шосето и размишлявах какво ще правя по-нататък. До Рейкявик оставаха цели шестдесет километра, които за един добър и отпочинал пешеходец се равняваха на дванадесет часа път, но аз никога не съм била добър пешеходец, не бях и отпочинала, а тези дванадесет часа бяха цели векове, през които можеха да се случат куп неприятни неща. Няма да ви измъчвам повече. Прибра ме една млекарска кола, която пътуваше за Рейкявик, с прекъсване в Тингвелир, откъдето натоварихме гюмове и по този начин се измъкнахме от главния път и от нежеланото внимание. Бялата кола се управляваше от мълчалив възрастен шофьор с рошави посивели коси. Когато отвърнах на исландския му говор само с повдигане на рамене, той ме погледна косо изпод рунтавите си вежди, падащи почти до

очите му, които му придаваха доста дружелюбен вид. Опитах на английски, той пак сви рамене и не стана по-словоохотлив при опитите ми да го заговоря на немски или на френски. Важното е, че пътувахме. Отдъхнах си, когато се появиха първите къщи на Рейкявик. Подадох ръка за сбогом на мълчаливия млекар и с ръка на дръжката се приготвих да слизам. Гръм и мълния, как щях да се оправя? Съвсем бях забравила да попитам за адреса на „Тьодвилин“.

— „Тьодвилин“ — запитах аз.

Той завъртя глава и измърмори нещо като „Хабубуха“.

— Тьод-ви-лин! — сричкувах търпеливо аз.

Отново нищо.

Хрумна ми спасителна идея. Извадих от джоба си бележник и молив и с красиви печатни букви написах:

ТЬОДВИЛИН

Чичото се промени, сякаш бях махнала с вълшебна пръчица. Рунтавият му перчем се повдигна невероятно високо, устата му се разтегли в усмивка, сивите му вежди закимаха разбиращо:

— А, „Тохухун“, тоухун...

Звучеше наистина така. Можяхме да се разберем. Потеглихме така рязко, че задните ми части неприятно се срещнаха със седалката. Не знаех какво мислеха за това гюмовете зад нас, но тракаха на поразия.

След миг — Рейкявик всъщност е едно село, само че по-голямо и по-хубаво — пристигнахме пред двуетажна къща с червен покрив.

— „Тохухун“! — потвърди чичото и ми махна от прозорчето за сбогом.

Това наистина беше „Тохухун“, извинете — „Тьодвилин“, и Лейф вече работеше с пълна пара.

На пръв поглед сградата на редакцията не ми направи кой знае какво впечатление. Тя решително не приличаше на място, откъдето за няколко часа биха полетели по целия свят сензационните съобщения, които щяха да спасят откритията под Снайфелс и да предотвратят злоупотребата с тях. Блажено си бях представяла нещо като железобетонен небостъргач, пълен с вечно бързаци редактори, кореспонденти и фотографи; тракащи телекси, стотици телефони,

скоростни асансьори... Наистина ми се доплака, когато видях тази къщурка с резбовани корнизи. Тя миришеше на кафе, на стара блажна боя и цигарен дим. По скърцащите стълби вместо ято най-различни специалисти се мотаеше чистачката с кофа и парцал. А в самата редакция — срам ме е да ви кажа! Наистина, бъркотията беше както във всеки друг вестник, но тук я правеха десетина души, повечето млади момчета и момичета, скупчени около Лейф в разпален спор. Няколкото стари маси, от които бяха скочили, въобще не напомняха за стоманеното, стъкленото и пластмасовото очарование на журналистическите чудеса. В ъгъла на стаята над купчина вестници седеше намръщен младеж с кариран пуловер, а недалеч от него отчаяно си запушваше ушите друг, само че с черен пуловер, който подчертаваше и вписваше със син молив поправките в току-що отпечатаните коректури.

Когато Лейф ме видя, замаха радостно с ръце и разбута групата около себе си, за да се хвърли насреща ми. Преди да успее да го направи обаче, към мен се спусна следващият младеж (за разлика от предишните двама той носеше бял пуловер с червени и черни еленчета), който ме засипа с истински водопад от чужди езици:

— Алена Кралова, nicht wahr? Sprechen sie Deutsch, говорите по русски, do you speak english, parlez-vous français? Yes?

— Ja — jawohl... да... yes, a little... si, всъщност исках да кажа oui, пелтечех аз така объркано, че и двамата се разсмяхме. С такова богатство от езици се разбрахме без проблеми. Той се казваше Джон Гунарсон и след десет минути вече се обръцахме един към друг с „другарю Джон“ и „другарко Алено“, а след още четвърт час — само с „Джон“ и „Алено“.

За своя изненада установих, че Лейф бе разказал почти всичко, а аз само го допълвах и отговарях на въпросите, с които в истинския смисъл на думата ме засипваше Джон. След половин час съвестта ми не издържа повече и го запитах:

— Джон, няма ли да си записвате? Или имате отлична памет!

— Точно обратното, Алено, пословично лоша, изключение правя само за думите и граматиката на различните езици. Но имам този касетофон. — Той бръкна във вътрешния джоб на палтото си и измъкна мъничка плоска кутийка.

— Касетофон? Какво е това, за бога?

— Малък транзисторен магнетофон, който записва в продължение на четири часа на една касетка. Изключително практична вещ за един журналист, но — той ме погледна умолително — моля ви, Алено, ще ви обясня най-подробно после, след като броят бъде готов, нали може?

Изчервих се от яд към самата себе си и си казах, че с „Тъодвилин“ нещата няма да бъдат така лоши, както изглеждаше в началото, и че младежът с елените и касетофона, говорещ свободно поне пет езика, вероятно няма да е единствената забележителност в скромната на вид редакция.

Почти бяхме приключили с описанието на събитията, когато отнякъде се появи чернокосо момиче на моите години, с бяла престилка, цялата на петна, с кафяви от химикалите пръсти. От пръв поглед си личеше, че е фотографа.

— Джон, ето снимките. Отлични са, нали? С най-голямо желание бих си присвоила незабелязано този фотоапарат. Погледни — такова мъничко... (това Джон ми преведе допълнително).

Кимах неразбиращо и доверчиво погледнах към дланта ѝ — моята „Микрома“. Съвсем бях забравила фотографията! То се знае, че веднага се нахвърлих върху купчината снимки. Камък ми падна от сърцето. Всичко беше се получило в границите на възможното, както бях искала. Странните птици, скелетите, фигурите в синята пещера, фотокопието на писмото на Верн, Ирка, Белке, Лейф и аз, мидичките, с една дума — всичко. С най-голяма радост бих прегърнала колежката за отличната ѝ работа, но тя грабна снимките и изчезна.

— Къде хукна? Дори не успях да ѝ благодаря!

— За какво? — учуди се Джон. — Бърза да ретушира снимките и веднага да ги занесе за клиширане. Но сега, Алено, ние всички ще ви напуснем за малко. Трябва да проведем спешен съвет и да се заемем с извънредния брой. Не е толкова лесно — хартия, печатница и разни такива неща... Нали знаете, пречим на доста хора. Но всичко ще се оправи, ще видите! След два часа нашите доброволни разпространители ще тичат из Рейкявик. Едва тогава ще можем да ви благодарим както му е редът, и да си поговорим.

Останахме сами с Лейф и младежа с черния пуловер и синия молив, който не виждаше и не чуваше, а само подчертаваше и пишеше.

Под прозорците се дочуваха виковете на вестникарчетата. Лейф застана до прозореца, заслуша се и преведе:

— Летяща чиния над Снайфелс... Там има американски специалисти... Снайфелс не е достъпен за всички...

Без да си кажем нещо, погледнахме и двамата към морето, на север, където далече зад хоризонта върхът на Снайфелс се забиваше в облаците, а дълбоко под него, в света на скалите и страшните статуи, се намираха Белке и Иржи.

[1] Military Police — инициалите на военната полиция на САЩ.
Б.пр. ↑

ДОКТОР КАМЕНИК СЕ ВРЪЩА

Скъпи редакторе, от това, което Алена, Белке, Лейф и аз ви разправихме, вероятно сте останали с впечатление, че по време на историята около Дупката на свети Патрик ние непрекъснато и пряко сили сме се катерили. Нали? Признайте честно! От връх Скартарис надолу до кратера и обратно, от морето по онази проклета стена и пак обратно, до Дупката на свети Патрик, по люлеещите се гранитни блокове и отново назад, по собствените ни следи — ПО ПЪТЯ НА СЛЕПИТЕ ПТИЦИ — нагоре, към пещерата.

Прав сте. Да си призная, катеренето ми дойде твърде много и затова съвсем сериозно ми се иска да изоставя пещерните бръмбари и да се посветя, да речем, на онези хубавци, които блестят като смарагди сред цветовете и листовината на шипковите и ябълковите дървета. Ако щете, само заради това, да може Алена да прави цветни снимки, пък и да е приятно за гледане. Сега пещерите дълго време няма да ме интересуват...

Но на въпроса. Пътят назад през Дупката на свети Патрик беше наистина, както се казва, за самоубийци, но не чак толкова лош, колкото се бяхме опасявали с Белке. Стара истина е, че изкачването често е и по-безопасно, и по-лесно от слизането. Тук тя се потвърди отново. Ако щете вярвайте, но най-трудният участък от пътя беше през несигурните скали, едно, заради ужаса, че тези катедрали се люлееха под краката ни, и, друго, заради страха, че отнякъде можеше отново да изплува огромно чудовище и да ни намигне с радиоактивните си очи. Редакторе, днес, когато съм у дома в Прага, с исландските пантофи и чаша черно кафе, това ме размива, но тогава... По дяволите! По-добре да не си припомням! Видяхте ли снимката на черната медуза? Не? В последния брой на списание „Природа“ са отпечатани оригиналните снимки на Боргланд — това момче наистина е смело!

Чувствахме се почти у дома си, когато преминавахме през Пещерата на статуите и през пробития с динамита тунел и взаимно се убеждавахме, че високо над главите си виждаме едва забележим

проблясък на дневната светлина, проникваща в пещерата през Дупката на свети Патрик. Пълна безсмислица — естествено, в пещерата беше тъмно като в рог, — но поне дава представа за това, колко много бързахме да се върнем в човешкия свят. Спряхме за кратка почивка на скалния корниз, от който преди два дни бе паднал Лейф — струваше ни се, че оттогава бяха изминали най-малко две години или пък два века.

— Ийри, откъде всъщност е минал Ардне Сакнюсем? — попита внезапно Белке, дъвчейки парче консервирано месо.

Наистина, откъде ли е минал този алхимик, фокусник и учен, по чиито следи ние стигнахме до акция „ВИИ“?

— Мисля, че оттук. Може би не е достигнал по-далеч от мястото, където се намираме сега, но за да звучи по-добре, е написал, че е бил в средата на Земята? Възможно е наистина да го е мислил.

— Не — възрази ми категорично Белке. — Тогава благодарение на географските открития представата за големината на земното кълбо е била доста точна и един учен като Сакнюсем трудно би могъл да обърка разстоянието от 6378 километра, което дели земната повърхност от центъра на Земята, с няколко стотици метри, които преминахме с такъв труд надолу.

— Не по-малко безсмислена е вероятността той наистина да е стигнал до центъра на Земята и да се е върнал обратно — възразих аз. — Ако допуснем, че минималната му всекидневна консумация на храна и вода е била два килограма, при такъв труден път, по километър на ден, той би трябвало да носи в раницата си почти двадесет и пет тона.

— Би могъл да намери вода някъде по-надълбоко.

— Аха, потокът на твоя дядо Ханс, нали, който с такова желание водел експедицията на господин професора Лиденброк към плантациите от огромни печурки и към подземния свят.

— Ийри, не се смей. Този подземен свят всъщност не излиза от ума на хората. Не само адът, който се среща при всички народи и през всички епохи, но и подземният свят на Верн. Например „Плутонията“ на Обручев или „Чистилището“ на Бърджис...

— Всичко това са безсмислици, плод на човешката фантазия и копнеж за по-хубав и по-интересен свят от този на повърхността. Адът? Че къде другаде би могла да го постави църквата, след като

небето вече е било заето от светци и ангели? Няма никаква Плутония, никакво чистилице и естествено никакви печурки като плажни чадъри. Няма и огън, както се приемаше до неотдавна, нито пък ядро от желязо и никел, NiFe, за което можеш дори и днес да прочетеш — земните недра съдържат почти същите рудни пластове и химически съединения, както на повърхността, само че те са в течно метално състояние, огромното налягане е наблъскало атомите им един до друг като сардели и материята, която на повърхността има плътност около 3,5, в центъра на Земята е с плътност от 8 до 11 кг/см³. Сеизмолозите, които се досетиха за това, твърдят още, че металното ядро е опасно от пласт оливин или ромбически ортосиликат на магнезиево-железен окис. Запомнил съм го, защото се произнася по-трудно и от най-трудната скоропоговорка. А за тези атоми и сардели не го вземай толкова дословно — ако наистина можеше така жестоко да се натъпчем, без да се съобразяваме със съпротивлението на електрическите им полета, земното кълбо би добило нормален джобен формат, но този джоб би трябвало да бъде достатъчно здрав, тъй като теглото му в килограми би могло да се изрази с двадесет и четири цифрово число...

— Нима е възможно един и същи елемент веднъж да бъде метал, а друг път — не?

— Разбира се — и затова през 1912 година експедицията на Скот до Южния полюс е заплатила с живота си. Калаят, с който били запоени металните кутии, пълни с керосин, под влияние на студа се разпаднал на прах, керосинът изтекъл и изследователите загинали от студ. Жалко, че не са се посъветвали с някой стар пазач на музейна сбирка. Той сигурно щеше да познава така наречената „калаена чума“, при която оставените на студа калаени съдове неизбежно се повреждат. Метално и неметално състояние могат да имат също арсенът и фосфорът, а металното можете да постигнете при налягане от няколко хиляди атмосфери дори и с вашата мизерна апаратура в лабораторията. Затова пък госпожа Земята има на разположение налягане от милиони атмосфери и може да превърне в метали дори и газовете.

Белке замлъкна, съкрушен от моите убедителни аргументи. За нещастие обаче аз все пак грешах за пътя на Сакнюсем — но за това ще ви разкажа друг път.

Изкачвахме се бавно, пестяхме сили, избягвахме опасностите, на които ни излагаха слепите птици и стръмните пропасти. Отново благославях мъдрата предпазливост, която не ни позволи да използваме гениалния начин за придвижване през Дупката на свети Патрик, измислен от Верновия герой Лиденброк: да хвърлим събрания в пакет багаж в пропастта. Камъните, които понякога се откъртваха под краката ни, рикошираха безкрайно дълго, все по-надолу и по-надолу в черната тъмнина под нас, после едва прошумоляваха като ронещи се песъчинки, но не чухме ни веднъж звук от падане. Дяволска дупка!

При една от последните почивки, които винаги продължаваха по няколко минути на всеки час, най-после попитах:

— Белке, а какво всъщност ще правим горе?

Той сви рамене:

— Ще видим. Ако Алена и Лейф успеят, ще се опитаме да попречим на военните да заемат преддверието на Дупката на свети Патрик, преди да са пристигнали учените и представителите на нашето правителство.

— А ако не са успели?

— Тогава единият от нас ще остане тук, а другият ще се опита да премине.

— Добре — казах аз и реших, че е по-добре въобще да не споменавам за липсата на храна и вода. — Но как ще забраниш на войниците и полицаите да проникнат в пещерата? Ако, разбира се, те поискат да влязат в нея.

— С тях ще имаме проблеми още щом в „Тъодвилин“ излезе съобщението за нашите открития. Въпросът е за тези няколко часа след публикуването му, през които хората и прогресивните организации ще могат да реагират, тъй като полицаите около Снайфелс и на Скартарис ще бъдат уведомени по телефона броени минути след отпечатването на съобщението. Първо ще трябва да ги убедим, като им кажем за опасността от облъчване... Знаеш ли, Ййри, нашите войници и полицаи са разумни, хора. Вярвам, че е възможно да победим.

— А тези от Кефлавик? Military police, елитните части на американската армия?

— Ще видим...

Добре тогава. Щом трябва, ще видим.

Търпеливо продължихме да се катерим нататък. Сега вече над нас наистина просветляваше. Щом очите ни се адаптираха към слабата светлина, видяхме, че преддверието на Дупката на свети Патрик, което през деня при нашето влизане от дъното на кратера Снайфелс ни се бе сторило съвсем тъмно, след трите прекарани в подземния свят денонощия имаше напълно приветлив „земен“ вид. Забравих да ви кажа, че още от екраните в пещерата на люлеещите се камъни не си светехме с магнезиевите факли, а с електрически фенери и борини с парафин, чиято светлина наистина беше малко по-слаба, но поне не ни заслепяваше.

Оставаха още няколко десетки метра. Спряхме на скалната плоча пред руническия надпис, който бях открил при първото съвсем неподготвено проучване на входа на Дупката на свети Патрик. (Кой всъщност би могъл да очаква, че тези слепи изроди ще облъчват?) След няколко опита успяхме да хванем въжето, оставено на един камък близо до входа, и с последни сили, пуфтейки и проклинайки, запълзахме в опасна, но за съжаление неизбежна близост край една от облъчващите птици, тази, чиято човка сочеше надолу към пропастта. В раницата на Белке гайгеровият брояч яростно зачука като будилник с разбита котва (ако така се нарича онова, което ги предпазва от избързване), а при моя лош късмет аз, естествено, омотах въжето в краката си точно пред този сребрист блестящ изрод и трябваше да изминат няколко безкрайни секунди, преди да мога да продължа по-нататък. Съвсем осезаемо чувствах как розовото стълбче на дозиметъра, показващ цялостната доза на облъчване, бавно почервениява. Помислих си, че в този момент най-малко ми е необходима лъчева болест. „Хей, руп!“ — последно усилие, при което ми притъмня пред очите, образцова гимнастическа опора... и вече лежах в самия край на входа на Дупката на свети Патрик до Белке, който не беше много по-добре от мен.

Навън, изглежда, слънцето залязваше. От изхода на пещерата се промъкваше към нас розовееща светлина, изпълнена с хладната свежест на снежните поля и ледниците, изпъстрени с леки облачета над Факса-фиорд, която сякаш нежно ни докосваше с ръка помежду едрите и разхвърляни в безпорядък из пещерата камъни. Ослушахме се — тишина. Като че ли нямаше никого.

За по-сигурно тръгнахме към изхода с угасени факли. Белке внимателно налучкваше пътя с протегнатата напред йонизационна камера на гайгеровия брояч, който потракваше от облъчването на птицата, коварно скрита в непрогледната сянка до самия таван на пещерата. Криехме се зад канарите, пълзахме на четири крака, удряйки коленете си в каменните бразди, и дружно ругаехме глупавата идея да се постави източник на радиоактивност на място, така да се каже, достъпно за туристи.

Не се лъжехме — слънцето наистина залязваше. Наближаваше полунощ. След няколко минути щеше да настъпи кратката „млечна“ лятна исландска нощ. Внимателно показах главата си от входа на пещерата. Доколкото успяхме да видим, на дъното на кратера нямаше хора, но затова пък на върха на Скартарис цареше оживление. Неговата форма беше попроменена — тогава не знаехме защо и въобще не се сетихме за бутоните, за елементите на атмосферата и труса, който усетихме в подземие, след като разгадахме тайната на бялата плоча. Най-високата част на върха бе изчезнала, а на нейно място се виждаше плоска повърхност, върху която между някакви високи конструкции се щураха напред-назад човешки фигурки. От такова разстояние не можехме да различим цвета на техните униформи, ако въобще бяха с униформи, но от това, че подтичвах, от резките движения и усиленото темпо на работа можеше да се предположи, че се е случило нещо наистина изключително.

Белке, по-съобразителен, се обърна към мен и в розовата светлина видях, че е блед и ужасен.

— Ййри — глухо каза той, — Ййри, може би ние някак си там долу в пещерата, когато натискахме бутоните, сме съживили вулканичната дейност на Снайфелс...

— Моля те, що за глупост! В такъв случай от Скартарис поне щеше да се издига дим и нямаше да се мотаят толкова хора!

— Така е, но този връх... Нали виждаш как се е изменил?!

— И какво от това? Тъкмо ще се занимават с него, а нас ще ни оставят на мира!

— Вярно, Ййри — Белке конвулсивно ме стисна за ръката, — но не си ли спомняш? Точно там, на върха на Скартарис, стоеше на пост онзи войник...

Гръм да ме убие, съвсем бях забравил! Как можа да ми хрумне да си играя с бутоните и да демонстрирам своята изобретателност и познаване на Менделеевата таблица! Защо не изчакахме учените и основното проучване на пещерата? Хлапащина, с нищо неоправдана хлапащина, която може би е струвала човешки живот...

Тези мисли стегнаха гърлото ми като с примка.

— Белке, да отидем там. Аз трябва да зная... — изправих се аз и исках да изляза.

Белке ме задържа.

— Не, Ийри. С нищо не бихме могли да помогнем, а може и да развалим всичко. Непростимо е и страшно, ако по невнимание — аз съм виновен не по-малко от теб — сме убили човек. Но зад нас има може би трансуранови елементи, модели на унищожителни военни машини и кой знае още какво. Смърт за милиони хора, разбираш ли? Ийри, моля те, овладей се! Зная какво ти е. На мен също не ми е по-добре.

През това време слънцето залезе и на върха на Скартарис светна заслепяващ венец от прожектори. Всъщност конструкциите бяха части от осветителни системи. Високо над нас, в призрачната светлина, работата продължаваше. Скартарис сякаш наистина изригваше. Понякога светлината отслабваше, когато движещите се фигури закриваха по няколко прожектора едновременно, но след това отново пламваше, отразявайки се от ледената повърхност и от скалите в кратера със стотици отблясъци.

— Ийри, трябва да прием — напомни ми Белке. — Ела, тук някъде ще намерим малко вода. Тези горе са заслепени от светлината и не могат да ни видят в кратера.

Имаше право. Усещах езика си сух и подут, гърлото ми дращеше като шкурка, но гневът ми беше по-силен. Едва сега осъзнах, че страшно искам глътка вода, че съм толкова жаден, колкото никога през живота си, че направо съм болен от жажда.

Излязохме от пещерата на дъното на кратера. За пръв път от няколко дни усетихме свежия морски вятър. Подлагахме му лицата си и той сякаш ни пречистваше. Вода имаше достатъчно в каменните вдлъбнатини и ние пиехме, пиехме ненаситно, макар че между зъбите ни скриптеше ситен пясък — или по-скоро прах, донесен от бурята в кратера.

— Ййри, да напълним манерката. Кой знае още колко... — Не можа да довърши.

От върха на Скартарис проблесна силен сноп светлина, който се полута малко, но накрая се насочи точно към входа на пещерата.

— По дяволите! — изругах аз. — Сега вече не можем да се върнем.

— Отлично! — зарадва се Белке. — Алена и Лейф са успели. „Тьодвилин“ е излязъл. Повече не трябва да се крием. Да вървим.

Едва се помръднахме, когато ни улови следващият сноп светлина. Първата ми мисъл бе да се хвърля на земята — знаете ли, редакторе, това са глупавите спомени от войната, от прожекторите на вишките в концлагера, но навреме съобразих, че при сегашния случай няма да затрака картечница и така с Белке отидохме до осветения вход на пещерата като двама актьори, които се движат в лъча на прожектора по приказна сцена.

— Ййри, пригответи кафето. След малко ще имаме гости — пошегува се Белке.

Те наистина дойдоха. Само че не по дългия и труден път през камъните и ледените полета по вътрешните стени на кратера, а по далеч по-лесен начин. Не бе изминал и половин час, когато над Снайфелс се дочу бръмчене и към дъното на кратера, осветено сега от всички прожектори на върха, се насочи шестместен вертолет, собственост на американския флот.

Той внимателно спря във въздуха на няколко метра от каменистата повърхност, избра си място за кацане и се приземи на около тридесет метра от пещерата, пред чийто вход седяхме ние с Белке. От вертолета изскочи офицер с униформа на полковник от американската авиация, след него младеж в защитен комбинезон, с радиометър или някакъв друг подобен уред в раницата на гърба му и, естествено, военен полицаи с къс автомат. Пилотът остана на мястото си. Видяхме през прозрачното защитно стъкло на кабината как веднага измъкна някакво списание и заби поглед в него, без да се интересува какво става наоколо.

— Ййри, говори, ти знаеш по-добре английски — прошепна Белке. — Зная, че това не е най-доброто решение, не си исландски гражданин, но нищо не може да се направи. Главното е да ги спреш!

Полковникът, съпровождан от радиометриста, който носеше закрепения на дълга дръжка брояч като кръст пред църковно шествие, стъпвайки внимателно по остриите гранитни отломъци, дойде при нас и отдаде чест.

— Извинете, говорите ли английски? — попита той, изговаряйки ясно и разбираемо всяка сричка.

— Моля — отговорих аз.

— Ако не греша, господин доктор Каменик — огледа ме полковникът от главата до петите и леко се поклони, — а там е вашият колега господин Белке, нали?... — погледна той над рамото ми, където другият „защитник на крепостта“, седнал върху камъка, безучастно клатеше крака.

— Не грешите, господин полковник — отговорих му също така вежливо. — На кого трябва да сме благодарни за честта да ни посетите?

Полковникът одобрително се позасмя:

— Господин докторе, досега винаги приписвах sense of humour (чувството за хумор) само на англосаксонските народи. Виждам, че с него са богато надарени и славяните. Надявам се, че би трябвало да приема вашия въпрос като шега?

— Съвсем не! — отговорих аз. Приличах на вратар, чийто отбор води с един гол половин минута преди края на мача, който бавно тупка с топката, след това размисля, връща се още един път и накрая просто я хвърля към защитника. Печелех секунди, само че въпросният вратар знае, че след половин минута ще бъде освободен от свирката на съдията. Ние не знаехме. Тази среща би могла да свърши за нас след час, след два, след десет или въобще да не свърши.

— Какво пък, да си спестим обясненията. Явно сте уморени и изтощени от пътуването, което ще ви прослави в целия научен свят. Поздравявам ви, докторе... — изведнъж видът и погледът на полковника станаха като от камък. — Призовавам ви веднага, придружени от мен, да напуснете района на радиолокационната база Снайфелс, принадлежаща на Съединените щати. С оглед на това, че може би при вашето влизане под земята не сте знаели за наемането на тази област от нашите въоръжени сили, няма да ви арестувам веднага. Но дори и за миг няма да се поколебая да го направя, ако се съпротивлявате. Моля — посочи той към вертолета — последвайте ме.

Ще ви оставя където пожелаете, в радиус над пет километра от кратера.

— Много сте любезен, полковник — поклоних се този път аз. — Но позволете да ви предпазя от някои неприятности. Доколкото ни е известно, правителството на Република Исландия досега не е подписвало документ за наемането на Снайфелс от вашите части — това може да реши на свое заседание единствено Алтингът. Това — първо. И, второ — имайте предвид, че считам вашите заплахи за арест за противозаконни. Аз съм гражданин на Чехословашката социалистическа република, имам редовен паспорт и входна виза, дори и документ от исландското правителство, който ми разрешава да извършвам спелеоложки проучвания, така че мога да бъда арестуван единствено въз основа на издадена от исландското правителство заповед. Предупреждавам ви, че ще подам оплакване срещу вас в чехословашкото посолство в Рейкявик. Внимавайте, полковник — дипломатическата нота на нашето правителство пред правителството на САЩ вероятно няма да ви бъде от полза!

— Бъдете така любезен да оставите тези грижи на мен... — прекъсна ме полковникът.

— Момент, не съм свършил. Има и трето. Като лекари аз и колегата Белке сме длъжни да не позволим на никого да влезе в пещерата до идването на исландските органи за сигурност. В пещерата има мощни радиоактивни източници и те са заплаха за всеки, който се приближи до тях. Дори сега до вас достига част от тази радиоактивност. Попитайте радиометриста.

Полковникът бързо отстъпи една-две крачки. Няколкото неотдавнашни аварии на атомни реактори с трагични, смъртоносни последици бяха още живи в паметта на световната общественост и никой не подценяваше радиоактивността. Радиометристът свали едната си слушалка, за да чуе бързия и приглушен въпрос на полковника, кимна и посочи към скалата в горната част на раницата. Полковникът отстъпи още повече, така че трябваше да повиши глас, за да можем да го разберем.

— Предупреждавам ви, че ако до пет минути не напуснете пещерата, ще употребим сила!

Белке, който незабелязано се беше приближил до мен, ми пошепна в ухото:

— Ййри, кажи му, че в случай на насилие ще затрупаме преддверието на пещерата, като взривим заредения експлозив, за да спасим от унищожение откритията, които принадлежат на науката. Кажи му, че той лично ще отговаря пред целия свят за тази неизмерима загуба.

Превеждах думите на Белке на английски и едва не се запънах, когато осъзнах как си измисляме за „заредения експлозив“. Полковникът явно също не приемаше сериозно нашата заплаха.

— Изминаха четири минути — съобщи той, поглеждайки часовника си.

Някъде зад стените на кратера след кратката нощ очевидно изгряваше слънцето. То изстрелваше в небето червени стрели, прожекторите на върха на Скартарис избледняха. Синкавото сияние, осветяващо небето над кратера, правеше от всички нас мъртвешки бледни фигури с дълбоки сенки под очите.

— Пет минути — констатира полковникът, погледна ме въпросително и тъй като не проявих и най-слабо желание да напусна камъка си, той кимна към пилота, който внимателно затвори списанието и се присъедини към полицаия.

— Да се обезоръжат и арестуват! — заповяда полковникът.

Помислих си, че въпросното обезоръжаване вероятно ще бъде трудна работа просто нямаше какво да вземат от нас. А арестуването — е, няма да можем дълго да се съпротивяваме срещу автоматите.

Тъкмо се готвех „да скъся фронта“ и да отстъпя до преддверието на Дупката на свети Патрик, когато доста далеч зад мен от пещерата се чу викът на Белке:

— Ййри, залегни! Ще гръмне!

„Динамитът на Лейф!“ — светкавично премина през главата ми.

— Down! — изревах аз и се хвърлих на земята между камъните. Пилотът и полицаят предвидливо последваха незабавно моя пример. Радиометристът гледаше неразбиращо. Слушалките му пречеха да чуе моя крясък. Най-сетне разбра и бавно се отпусна на ръце и крака, но полковникът яростно го хвана и го изправи, после гневно заповяда същото и на другите двама. Преди да успее да довърши заповедта си, в пещерата тресна оглушителна експлозия. Над главата ми профучаха изхвърлените от взрива камъни, а целият вход на пещерата в миг бе закрит от прах и задушлив жълт дим.

Едва сега залегна и полковникът. Беше спокоен и невъзмутим, признавам. Веднага след експлозията той се изправи, внимателно отупа праха от униформата си, извика войниците, качи се във вертолета и отлетя. Към нас дори не погледна.

Щом вертолетът се отлепи от земята, аз се спуснах към пещерата да търся Белке. Блъсках се в дима и прахоляка, без да мисля за облъчването — докато най-после се сблъскахме с Белке. Той вървеше срещу мен с почерняло лице, тръскайки глава като плувец, чиито уши са се напълнили с вода.

— Ййри, това беше истински ритник, нали? А бях запалил само един заряд. Може би съм скъсил повече фитила, избухна по-рано, отколкото мислех. Едва успях да избягам зад ъгъла на скалата. Къде е полковникът?

— Отиде си. Отлетя.

— Какво каза? Говори по-силно!

— ОТИДЕ СИ! — дерях си гърлото аз в оглушалото ухо на бомбаджията.

Той кимна с глава.

— Първият рунд е наш. Сега ще започне вторият.

По всичко личеше, че той наистина щеше да започне, преди още да сме се огледали. Експлозията явно бе видяна и чута на върха на Скартарис, откъдето веднага стремглаво се спуснаха към нас малки фигури, пързаляха се по ледените полета и съкращаваха пътя си надолу, където наклонът на сипея позволяваше. Когато вертолетът се издигна и стана ясно, че експлозията не беше атентат срещу пратениците на Кефлавик, те видимо забавиха своя ход.

Така поне смятахме ние. Не можехме да видим от такова разстояние, че хората на върха на Скартарис гледат надолу към шосето, че офицерите припряно и ядосано издават заповеди и отряд от исландски полицаи се разгръща във верига, блокираща единствения малко по-достъпен път към закръгленото било на кратеровия вал около Снайфелс. Естествено, че не можехме да видим всичко това, но че нещо се вършеше — беше ясно като бял ден.

„Вторият рунд“ закъсняваше. Войниците и полицаите от върха на Скартарис слязоха едва до половината на склона — наблюдавах ги, докато Белке приготвяше в пещерата заряд, който този път наистина щеше да затрупа преддверието на Дупката, а после ми се стори, че са

ги отзовали обратно. Някои от тях бързо се връщаха, други се събираха на групички, гледайки към нас.

— Белке — извиках към пещерата, — нещо става. Там горе цари някаква суматоха. Не го запалвай сега.

— Не се бой, ще внимавам. Но сигурността си е сигурност. Не съм твърдо уверен като теб в чудодейната сила на „червената преса“ и по-добре да приготвя динамита.

— Само почакай, това „червено списание“ само ще те убеди! — отсякох аз точно в мига, в който на върха се появи цял ред нови фигури, една до друга, сякаш бяха изтичали хванати за ръце от шосето под Скартарис по отвесната стръмнина. Сърцето ми се сви: „Подкрепление!“ Но не би — тези хора махаха с ръце и викаха към нас, макар че тук долу то слабо се чуваше.

— Белке, ела веднага!

— Какво става?

— Не зная. Точно затова те викам.

Белке се измъкна от пещерата и присвивайки очи в силната утринна светлина, погледна нагоре във висините, където излиташе ято бели гълъби. Не, това не бяха гълъби, а листовки, които някой хвърляше с пълни шепи от върха на Скартарис. Виждаше се как колебаещите се фигури, които преди това бяха спрели на половината път към нас, ги събират. Вятърът донесе няколко листовки на склона съвсем близо до нас.

— Белке, почакай ме, ще отида там... — казах аз и исках да се изкатеря по най-близките камъни на сипея, когато земята под мен странно се разлюля.

— Отново нещо лети... или Скартарис изригва... скрий се... — изрекох с надебелял език и се опитах да запазя равновесие. Белке ме хвана за раменете.

— Ийри, какво ти е? Почини си, седни, ето така...

Подпря ме той като кукла на камъка и сам се изкатери за листовката. Земята бавно се успокояваше и неприятните позиви за повръщане попреминаха. Отнякъде засвири музика — знаете ли, редакторе, истинска чешка духовна музика; бог знае откъде се бе появила тя, кой ли тъй жертвоготовно мъкнеше по скалите ловджийски рогове, корнети, басы и барабан.

В главата ми зазвучаха стихове:

*... ach, Čechy krásné, Čechy mé,
v hospodě skryté vyhrávají,
v hospodě, kterou nezříme,
ach, Čechy krásné, Čechy mé,
a ještě krásnější jste v máji...^[1]*

За бога, чии са тези стихове? Незвал, Халас или Хрубин? Усилено се мъчех да си спомня (земята отново слабо се залюля, но аз вече имах опит и здраво се хванах за камъка), когато изведнъж забелязах, че Белке отново е край мен с печатан лист хартия и възбудено чете нещо.

— Слава на науката на нашата млада република... Да се ускори развитието на човечеството с векове или с векове да се върне назад... отговорността на хората... призоваваме за незабавен мирен поход към Снайфелс, никой не може да ни спре, защото сме свободни хора в свободна република... призоваваме всички студенти и учени, работници и моряци, народните избраници в Алтинга... призоваваме хората на изкуството, всичко е въпрос на минути... да спасим участниците в най-страшното приключение, което светът е видял, спрете унищожението... шофьори на автобуси, собственици на товарни камиони...

Когато люлеенето престана за миг, успях да прочета написаното с главни букви заглавие „Тьодвилин“. Извънредно издание... Отново в ледения въздух затрептя музика, но откъде би могла да идва тя?

— Белке, виждаш ли чудната сила на „червените“ вестници... Това е то, човече, да не бъдеш сам. Знаеш ли, Белке, най-важното е да не бъдеш сам — повтарях упорито аз и гледах към човешката верига, която вече се беше спуснала почти до нас. Не бяха неясните фигурки на полицаите и войниците, макар че и тях различихме в шествието (защото това наистина приличаше на шествие) — вървяха с пушки на рамо между останалите и взаимно си помагаха при по-трудните места. А „музиката“ свиреше и оставаше все така невидима.

— Ийри — дръпна ме Белке за ръкава и едва не го скъса, — виждаш ли колко хора са дошли заради нас? Целият Рейкявик, университетът — ето там върви ректорът... А там, с кариерия

пуловер, разбира се, е професор Сьоренсен; този, който ни писа за руните...

— А моряците — казах аз с надебелял език. — Нали виждаш моряците, Белке? Много са хубави, нали? Аз много харесвам моряците. Послушай — наклоних се към него доверително, — къде всъщност свири музиката?

— Каква музика, Ййри?

— Не питай така глупаво, моля те. Ами музиката, разбира се. Нали я чуваш: трараратата, трара...

Защо Белке ме гледа така особено?

На тълпата ѝ оставаха неколкостотин метра до дъното на кратера. Най-ловките вече прескачаха от камък на камък и тичаха към нас, но Белке не ги забелязваше и гледаше само към мен, сякаш имах върху себе си нещо интересно. Може би наистина е имало. При един проблясък на съзнанието си видях как изглежда той: бял като стена, брадясал, мръсен, страшно изподран и отслабнал. Помислих си, че и аз вероятно изглеждам така. Двама раздърпани скитници ще приветствуват цвета на университета и хубавите моряци.

В този миг от синьото безоблачно небе заваля сняг. Между мен и света се спусна бяла завеса. Всичко изчезна във вихъра на снежинките, които учудващо затопляха приятно, вместо да разхлаждат. А „музиката“ беше почти до мен и свиреше, свиреше: ТРАРАРАТАТА. Исках да танцувам. Пуснах камъка.

— Ййри, за бога, Ййри...! — викаше някъде иззад снежинките Белке и в този миг всичко се завъртя, светът изчезна. След това, редакторе, се събудих в болницата. След десет дни. До леглото ми седяха Алена и Белке. Той също беше с болничен халат.

[1]

*... ах, Чехия красива, Чехия моя,
в кръчмата тихо се свири,
в кръчмата, която е незрима,
ах, Чехия красива, Чехия моя,
ти още по-прекрасна си през май...*

СЛЕД ЩАСТЛИВИЯ КРАЙ ДОКТОР БЕЛКЕ

Когато волю-неволю се прославихме — повярвайте, редакторе, не е особено приятно и по-добре никога да не се стремите към това — и след като нашите фотографии обиколиха света, по-приличните, които ни бе направила госпожица Алена, както и онези, на които изглеждахме като разбойници, направени от фоторепортерите на дъното на кратера, никой вече не събра смелост да ни каже истината; че нашата експедиция е била всъщност един необмислен риск и само по чудо е завършила така щастливо.

На петия ден, когато вече се бях съвзел от пълното физическо и нервно изтощение, а Ийри все още спеше като омагьосаната принцеса (мисля, че вие, чехите, също знаете тази приказка, нали?), при мен дойде завеждащият клиниката професор Тьордарсон. Седна до леглото ми с куп вестници, пълни със съобщения за нашето пътешествие, и с монотонен глас зачете тлъсто отпечатаните заглавия, сякаш четеше някакви параграфи: лъчева болест, безсъние, сензационно изкачване по северния склон на Снайфелс, пътуване през mistoura до кратера, слизане през Дупката на свети Патрик, нова доза облъчване, трайна нервна възбуда, жажда, недостатъчна храна, ново облъчване при изкачването, отново жажда, отново безсъние...

— Белке, знаете ли какво сте? Вие и доктор Каменик — попита той накрая със свъсени вежди.

Предпочитах да не споря — мислех, че диагнозата на професора ще ни определи като двама луди, само че не познах. Той постави вестниците на одеялото — за пръв път, откакто бяхме тук, а досега строго бе заповядал да не се вълнуваме, намести малко възглавницата ми (от това разбрах колко сме прочути с Ийри, Алена и Лейф), погледна ме строго и най-накрая ми съобщи:

— Белке, вие сте мъже на място!

Приех объркано неговия комплимент и веднага след излизането на професора се нахвърлих нетърпеливо на вестниците. Какво става на Снайфелс? Нима нашите усилия са били напразни?

Едва бях прегледал първите страници, и вече с най-голяма радост бих подскочил и бих раздрусал лежащия на съседното легло Ййри, който беше бледен, но дишаше ритмично. Нашият героизъм не е бил излишен и глупав.

Цялата област около Снайфелс бе обявена за национален резерват под патронажа на университета в Рейкявик. Незабавно, след като младият физик инженер Боргланд бе потвърдил истинността на нашите съобщения, исландското правителство се бе обърнало към всички народи с поканата за сътрудничество при комплексните проучвания на пещерния лабиринт. Същият този инженер Боргланд бе назначен за ръководител на проучването, което трябваше да извърши определена от правителството международна комисия.

Нищо не се споменава за правата на Кефлавик над Снайфелс и за радиолокационната станция. От съобщенията ставаше ясно, че инженер Боргланд се е заел за работа с всички сили. Ръководен от точните указания на Лейф, допълнени от снимки и чертежи, той с двама алпинисти слязъл в Дупката на свети Патрик. Лейф, който предложил също да участва, бил безмилостно отхвърлен от лекарската комисия заради облъчването, получено през последните дни. Седмичникът „Живот“, излизащ в Рейкявик, коментираше духовито този отказ: „Веднага след като приключат предварителните научни изследвания в пещерния лабиринт под Снайфелс, исландското правителство ще разреши на всички наши граждани и чужденци да го посетят, но това не важи за неговите откриватели. Група от специалисти — лекари и атомни физици, след заседание, продължило цялата нощ, веднага след започването на проучванията е определила строг регламент за подбор на хората, които доброволно искат да участвуват в специализираните или помощни работи. Заповед № 1 гласи: «Никой, който през миналата година е получил някаква доза облъчване, не може да премине през входа на Дупката на свети Патрик...» Сега нещастните откриватели ще бъдат на разположение само на телевизионните информационни емисии.“

Експедицията на Боргланд имаше за задача да постави осветителни тела и същевременно да занижи радиоактивното излъчване на опасните места. Птичий образ, непосредствено под входа на Дупката, бе закрит с оловна плоча и възглавница от пластмаса, поглъщаща неутроните. Останалите места бяха оградени

със слоесто пластмасово фолио с антрацитно покритие. Тъкмо бе започнало проучването на първата от птиците в преддверието на Дупката. Зад комбинирания щит, който прикриваше сменящите се през четвърт час работници, бе изградена съвършено обзаведена радиологична лаборатория, в която не липсваха дори „изкуствени ръце“, придвижващи апаратите и различните образци в непосредствена близост до изображението, и с помощта на карборундови и диамантени пили отделяха мънички парченца от белия метал за по-подробно изследване. Резултатите още не бяха публикувани, но според мнението на комисията от учени ставаше въпрос за метал, който не се среща другаде по Земята и е напълно непознат и безкрайно интересен, а неговите качества, както изглежда, ще спомогнат значително за по-доброто опознаване на материята като цяло.

Малко преждевременно бе разрешен за ползуване пътят до подземното езерце „Съобщението на Верн“. Там работят група сондьори, които разширяват входа откъм морето, за да може да се достави научна апаратура и други необходими неща за изследване на страниния екран. Инженер Боргланд бе заявил, че проучванията няма да продължат, докато не се установи същността и опасността от Черния октопод, описан еднакво от нас двамата с Ййри. Той бе решил да „пренесе“ до скалната галерия близо до екраните на части някаква „крепост“ от бронирани стоманени елементи, покрити с изолационен пласт от олово и каучук, от която ще се опита да изследва по-подробно чудовището.

И така нататък, и така нататък. Редакторе, с тази история бяха пълни не само нашите вестници, но и европейските и американските — изобщо всички. Журналистите се надпреварваха в невероятните си предположения за Черния октопод, за летящия диск, за белия метал, за статуите в Синята пещера и според своята фантазия и темперамент ги свързваха с космическо посещение от Марс, Венера или дори още по-далечни планети от чужди галактики.

Знаете ли кое ме зарадва най-много? Интервюто с войника, който е бил на пост на върха на Скартарис, когато оттам е стартирал летящият диск. Той си беше жив и здрав и единственото, което липсваше в неговите думи, беше истината. Веднага щом земята се бе разлюляла, той си бе плюл на петите, но пред кореспондента на „Ню

Йорк Хералд трибюн“ разказваше за красиви русокоси същества, които приветливо му махали за сбогом от космическия кораб...

Честно казано, това не беше най-невероятната измислица от всички, създадени дори и от учени с големи имена.

Е, редакторе, ще почакаме, нали? Завърши, ако мога така да я нарека, пионерската, завоевателската ера на Снайфелс, открита преди триста години от Ардне Сакнюсем, продължена преди сто години от Жул Верн и завършена от нас. Започна търпеливото, нравешко събиране, оценяването и провеждането на опити за установяване на закономерностите. В науката почти винаги е така. Но се радвам, че участвахме във всичко това, вярвате ли? Аз, Ийри, Лейф и Алена сме съвсем обикновени хора. Значи — в повечето случаи най-обикновените хора решават съдбините на света. Редакторе, не смятате ли, че така е редно?

**ΤΡΕΤΑ ΧΑΣΤ
ΟΤΗΟΒΟ ΠΡΑΓΑ**

ВТОРА И ПОСЛЕДНА ЧАША КАФЕ ПРИ ДОЦЕНТ ХОЛУБ

При това посещение вече не валеше сняг и медиците, които излизаха от факултета, не приличаха на снежни човеци. Междувременно бяха изминали доста седмици, през които посетих Исландия, запознах се, макар и отчасти, с мястото, където се провеждаше операция „ВИИ“, подготвих и подреждах своите бележки и магнетофонни ленти и усилено търсех илюстративен материал, който да допълни моите записки. Във въздуха се долавяше началото на пролетта, която неотразимо си проправяше път насам през пушеците на локомотивите и облаците изгорели газове. От разкаляните склонове над Института по хигиена и от тенискортовете, разположени от двете страни на стълбището към Карлов, където живеят последните пражки златки, ухаеше на глина, влажен пясък и на нещо неуловимо и така прекрасно, че макар да не беше много топло, прозорците на кабинета на доцент Холуб, ръководителя на астробиологичната лаборатория, бяха широко отворени към слънчевия следобед под синьото небе, което в предпролетна Прага е най-високото и най-красивото в цял свят.

Доцент Холуб ме посрещна с отворени обятия, всъщност по-честно и по-скромно казано — с отворени обятия той посрещна чантата, в която му носех от Рейкявик редки оригинални снимки, филми, непубликувани досега съобщения от заседанията на отделните секции на комисията, изрезки от специализирания и всекидневен печат и писма от чехословашките учени, работещи при проучванията на пещерата под Снайфелс. Аз бях само необходимото допълнение към тях.

Но да не го упреквам неоснователно — въпреки че имаше предостатъчно работа и гореше от разбираем интерес към скритите в чантата ми новини, той беше любезен с мен и на чаша кафе ми даде възможност да

приключача за вас, читателите на нашето списание, цялата история около операция „ВИИ“ така, както следва.

Б.ред.

— Най-напред, другарю доцент, откъде е дошла експедицията, посетила Снайфелс?

— Искате да узнаете съвременното, общоприето научно мнение или моите лични предположения?

— И двете. Ако позволите, нека да започнем с общоприетото мнение.

— Родината на съществата, които нарочно, в това не бива да се съмняваме, са оставили доказателства в Снайфелс, досега не е точно установена. При по-внимателно проучване беше отхвърлена хипотезата, че може би става въпрос за високо развити земни обитатели, например за атлантите, както е предположил Жул Верн, или за някакъв гениален капитан Немо, който в самота и далеч от човечеството е създал своето подземно царство. Намерените в пещерите материали са определено с извънземен произход. Металът, от който са направени изображенията на птиците, е елемент, близък до земните трансуранови елементи, но който досега не е получен дори и при най-интензивно бомбардиране на ядрата на тежките елементи в циклотроните.

Още по-интересни са статуите, по-точно материалът, от който са изработени. Той прилича на особена твърда гума, но при химически анализ бе установено, че не е от органичен произход и почти не съдържа въглерод, който, както знаете, е основен градивен елемент на всички органични съединения, в това число и на изкуствения, и на естествения каучук. Основата на материала, от който са направени статуите, е изключително сложно съединение на силиция с толкова заплетена верига от силициеви атоми, че световната общественост прие като първоаприлска шега първото съобщение на групата от физикохимици. Никой не искаше да повярва, че силицият може да създава по-сложни от въглерода съединения, тъй като никога по-рано те не са били откривани или пък създавани на Земята. Днес все още не можем да постигнем и най-елементарните белтъчини, а изучаването на техния сложен строеж и този на нуклепротеините, градивните

елементи на живота, едва през последните години достигна до фаза, която обещава постигане на целта. Най-интересното от всичко обаче е, че въобще не става въпрос за органична материя, а само за някакво изкуствено химическо съединение, използвано само за механично копиране на външния вид на земните жители.

Също така „извънземно“ са конструирани и прожекционните апаратури. Досега те не бяха подробно проучени, за да не бъдат повредени, макар че в незначителна степен това е неизбежно при демонтирането им. Както сигурно вече знаете, другарю редактор, става дума наистина за прожекционна апаратура — стъклото в Пещерата на статуите е нещо като „промишлен монитор“, а не прозорец, както е предполагала групата на доктор Каменик. Между пещерата и външния склон на Снайфелс има скала, дебела двеста метра. Няма надежда „стъклото“ да бъде пробито с динамит. Досега специалистите по електроника и алпинистите не са успели да уточнят мястото, където е монтирана приемателната апаратура, насочена към Брейди-фиорд. Според ъгъла на заснемане, тя би трябвало да се намира в долната третина от склона на Снайфелс. По всяка вероятност, дори и с цената на евентуална повреда, ще бъде проучена прожекционната апаратура, разположена над плочата с гравирани символи на атомите на отделните елементи. Картината тук вече не се движи, непрекъснато избледнява, бяха й направени хиляди безупречни снимки, измервания и вече няколко месеца е в центъра на вниманието на всички астрономи по света. Тя показва Марс с диаметър 42 сантиметра, което досега е било само несбъднат и желан сън за астрономите. Най-големите телескопи в света, например великанът в обсерваторията на Маунт-Паломар с петметровото си огледало дава върху фотографска плака образа на Марс като малък диск с диаметър — познайте, редакторе! — точно 3,6 милиметра! Повтарям — милиметра, а не сантиметра или дециметра! През 1956 година Щурм и Уилсън от обсерваторията „Лоуъл“ успяха с помощта на телевизионен приемник да увеличат образа на Марс до 10,5 милиметра, естествено, за сметка на разфокусирането на образа. Ала едва сега в ръцете на астрономите попадна не някакъв мизерен, неясен образ, а образ, който понася увеличение до няколко метра и носи огромно количество материал, чиято научна обработка ще продължи с години. Според разположения на екрана в непосредствена близост до Земята образ на Марс би могло

да се предполага, че „адресната карта“ на космическото посещение сочи Марс и така твърдят много учени, популяризатори и ентузиастични. Ако позволите, ще ви кажа моето лично мнение по-късно.

Най-интересния материал ни предложи третият апарат — в галерията на Пещерата на Черния октопод, както и до днес я наричат по навик. Цялата „програма“ е по-дълга, отколкото са предполагали доктор Каменик и доктор Белке, и продължава около 48 часа, като нейните отделни части се редуват с променлива последователност. Едва сега се пристъпи към дешифриране на основните части — беше установено, че искренето по екрана е елемент на самото съобщение, може би някаква писменост — кой знае?

Естествено, самият Черен октопод, без всякакво съмнение, е с извънземен произход.

— Другарю доцент, след като стигнахме до Черния октопод, какво става с него?

— Инженер Боргланд го опитоми. Сега октоподът се спуска и издига, когато той го помоли.

— Шегувате се!

— Не. Черният октопод чувствително реагира на всеки светлинен проблясък в пещерата, докато се появи в точно определен от Боргланд участък на каменната галерия. Появява се, може би снима досадника и отново изчезва. Естествено, когато казвам „снима“, отново наричам със земни понятия извънземни действия. Всъщност изглежда, че радиоактивното излъчване с твърде кратка продължителност 1/10 от секундата има за цел да изобрази чрез все още неизвестен механизъм предметите в осветявания ъгъл. Така поне твърди Боргланд.

— Това е невероятно! Как може животно да снима?

— Животно? Че кой говори за животни? Черният октопод най-вероятно е машина!

Защо гледате така учудено, редакторе? Нима си мислите, че в целия космос машините трябва да са съставени само от колелца, лостове, валове и кой знае от какво още? Че те трябва да бъдат изработвани във фабриките от човешки ръце? Най-сложните автомати могат да изработват подобни на самите тях „потомци“, дори и да ги усъвършенствуват, което сега за земната кибернетика е факт и никого не изненадва особено. Още повече че работата, която извършва Черният октопод, е твърде опростена: светлинен импулс — издигане

— насочване на излъчващия орган или ако искате — апарат, в съответната посока — кратко излъчване, а може би и други действия, които досега не са ни известни — например събиране на „снимките“ — спускане. Инженер Боргланд предполага, че токовият удар, който е зашеметил доктор Каменик, не е бил умишлен или пък запрограмирано в апарата нападение, а по-скоро нещастна случайност.

Скъпи редакторе, а колкото до съвършенството на Черния октопод, по-добре идете да видите чудесата на земната кибернетика, каквито са двете, съоръжени с фотоклетки костенурки Елза и Кор на инженер Уолтър Грей, които разпознават сянката и застават на подходящи места да заредят слънчевите си батерии или пък се „хранят“ от контакта, като сами го откриват. Идете да видите мишката на Шенън, която търси пътя през един лабиринт, учейки се от своите грешки, и след няколко опита това зверче, състоящо се от колелца, проводници и електронна апаратура, безпогрешно преодолява и най-сложната плетеница. Прочетете нещо за „перцетрона“, апарата, който може да говори и чете и с чиято помощ днес една група от психолози и кибернетици се опитва да разгадае онези загадъчни съобщения, излъчвани като мълнии и светлинни точки.

— Другарю доцент, значи вие мислите, че ако Черният октопод наистина е машина, неговото техническо равнище не достига нивото на развитие на земната техника? Та това е...

— Почакайте, редакторе! И не се сърдете, че ви прекъснах. Да не стане недоразумение. Черният октопод е преди всичко все още непознатата загадка, макар че Боргланд с помощта на непрекъснато сменящи се учени многократно е заснел, филмирал, измерил и не знам още какво. Това е апарат с ограничена програма, който не изисква прекалено сложна апаратура. Това обаче нищо не говори за степента на техническото развитие на извънземните посетители.

И все пак има нещо подобно, както казахте и вие. Знаете, че повечето автори на фантастични романи описват достиженията на извънземните цивилизации, дошли на Земята, като истински чудеса, несравнимо по-съвършени от всичко, което човечеството е успяло да създаде не само досега, но може би и в далечното бъдеще. Смятам, че ние не само сме несправедливи към нашата наука, но и доста сериозно се заблуждаваме. Та ние сме точно на прага на ерата на космическите проучвания. Човечеството днес вече има реални практически

възможности да посети Луната и близките планети, да ги опознае и да има за тях точни и подробни данни. Това проучване трябва да бъде — не мога да си го представя другояче — първият етап от ЗАВОЮВАНЕТО на космоса, по-точно — на използването на неговите ресурси в името на живота. Може би за в бъдеще Луната ще ни предложи огромни диамантени кристали за прокарване на минните галерии и за изтегляне на най-тънките метални нишки, а от Марс може би автоматично насочвани ракети ще превозват товари от радиоактивни елементи за атомните реактори, кой знае? Но проучванията, първите космически пътувания са вече на дневен ред и аз твърдя, че всяка цивилизация — земна, марсианска или каквато и да е друга, ще започне тези проучвания при развитие на техниката, приблизително еднакво с това на човечеството днес. Та съвсем не е нужно да се натъкнем на непонятни чудеса в пещерите на Снайфелс и да ги гледаме със зяпнала уста, с извинение, както диваците са се пулели срещу огледалата на палубата на Колумбовите каравели, вероятно е да се срещнем с машините на цивилизация, която наистина ни е напълно чужда, но съвсем не е далеч от нас в своето развитие. Разбрахте ли ме?

— Естествено, вие обяснявате всичко много добре, но... Например летящата чиния, загадъчните НЛО?

— Виждате ли, редакторе, и вие сте под влиянието на слабите фантастични романи! „Загадъчната“ летяща чиния... Защо пък да е „загадъчна“? Не ви ли се струва, че много по-загадъчно е невероятното силициево съединение, което говори, че извън Земята животът би могъл да се развие и вероятно се е развил на съвсем друга биологична основа? Днес всеки способен авиоконструктор би могъл да ви проектира и конструира подобна летяща чиния. Според желанията ви. Тя би могла да излита вертикално с едно или с няколко витла, скрити в корпуса ѝ, или пък да се задвижва с реактивни двигатели. Наистина, този апарат не би бил толкова добър като другия, от Снайфелс — решително не толкова бърз и стабилен, но нищо повече. Летящата чиния крие три основни въпроса за нас:

1. Защо е излетяла?
2. Накъде е отлетяла?
3. Какво я задвижва?

Първият въпрос е най-лесен. Смятам, че целият свят е единодушен в отговора: летящата чиния е сигнал за съответния „получател“, че човешката цивилизация е достигнала ниво, което позволява евентуални контакти и съвместна работа. Нейното излитане всъщност е съобщение, че ние най-малкото сме открили строежа на материята, електроните, протоните и неутроните и сме изучили начина, по който е изграден нашият свят.

По-труден е вторият въпрос. За съжаление не може да му се отговори еднозначно, макар че изтребителите от Кефлавик са я следвали чак до границата на стратосферата и почти през цялото време нейното точно разположение е било наблюдавано с радиолокатори. Първоначалната посока на летящата чиния, общо взето, отговаря на разположението на Марс или Уран.

— Другарю доцент, защо непрекъснато мислите само за планетите? Нима експедицията до Снайфелс не би могла да долети от някоя друга звездна система?

— Скъпи мой, останете в границите на разумното, а не на фантастичното! До най-близката звезда Проксима Кентавър не е много далече, само четири светлинни години. Със скорост от 30 км. в секунда, която днес е почти максималната за земните ракети, нашите гости биха пътешествували през космическите простори 40 000 години към нас и още толкова обратно. Засега нямаме доказателства, че техните машини са много по-съвършени от нашите, но кой знае. Да кажем, че техните ракети се движат 100 пъти по-бързо. Тогава пътуването в едната посока би продължило 400 години. Да допуснем, че те живеят десет пъти по-дълго от нас — както виждате, редакторе, опитвам се да ви подкрепя по всякакъв начин. В такъв случай само едното пътуване би продължило през целия им активен живот — от зрелостта им до старостта, в земния смисъл на понятията. Възможно ли с това? Може би да, но трябва да имаме предвид, че те не биха го повторили. А сега ви давам още едно преимущество: да допуснем възможността за посещение от още по-далечни космически пространства на разстояние от 10 светлинни години. Толкова близо (или толкова далече — както искате) от нашето Слънце се намират около 50 звезди. Да кажем, че в идеалния случай всяка от тях би имала по две населени планети и тези цивилизации биха могли да извършват редовно далечни космически полети. В такъв случай те всички биха

посетили Земята сто пъти в период от няколко милиарда години, след като на нея е възниквал животът. Следите ли мисълта ми?

— Опитвам се.

— В такъв случай на всеки десет милиона години бихме имали средно по едно космическо посещение. Ако е било нещо подобно в случая със Снайфелс, те са пристигнали точно навреме, за да се срещнат в третичния период с първите прадеди на човека, с древните човекоподобни маймуни... Вярвате ли все още, че това е правдоподобно?

— Не, но... Ако тези космически кораби могат да се движат със скорост, близка до скоростта на светлината?

— Знаете ли, редакторе, пророкуването отдавна вече не е доходен занаят и аз не бих искал да сгреша, но смятам, че възможностите не отиват толкова далеч. Разбира се, че вярвам в човешката изобретателност и в прогреса, но също така вярвам на физическите закони и теорията на относителността, която доказва, че заедно със скоростта се увеличават теглото и плътността на материята. Това не е само теория. В ускорителите на частиците — циклотроните, успяваме да „подгоним“ квантите в магнитното поле до определени крайни скорости. И толкова. Тяхната плътност се увеличава до такава степен, че нашите средства стават слаби и недостатъчни. Такива промени биха имали решително, дори и погубно, въздействие върху живота. Освен това фотонните ракети, движими от светлинен сноп — нали за тях мислехте? — засега съществуват само на хартия, като дори и там не изглеждат правдоподобни, защото все още не сме готови за тяхното конструиране. По този начин достигаме и до третия въпрос, за задвижването на летящата чиния.

Помните ли все още формулата $S = g/2t^2$?

— Да, но все пак не сме в училище...

— Естествено, че сте я учили, редакторе! Пътят, изминат от падащото тяло, е равен на половината от ускорението, умножено по квадрата на времето. Формулата на свободното падане. Виждате ли, летящият диск се е придвижвал, което е видял и капитан Сигурдсон, точно според тази формула, като естествено вземем предвид отклонението при отвесната посока и въздушното съпротивление, което засега ще оставим на математиците да изчислят.

— Не ви разбирам, другарю доцент. Свободно падане, насочено НАГОРЕ?

— Виждате ли — чудно ви е! Отново бихте предпочели да говорите за „загадъчна“ движеща сила, а тя вече съвсем не е неразбираема за човечеството. През 1957 година на проведената в САЩ конференция по проблемите на земното притегляне, започна дискусия, която продължава и до днес. С една дума: част от физиците се съмняват, че освен протоните, електроните, неутроните и останалите частици на атома материята съдържа и гравитрони, неоткритите все още носители на привличането и теглото на телата. Ако наистина те съществуват и бъдат „изхвърлени“ от материята, то биха се променили и нейното тегло, и силата на привличането. Тогава може да се създаде „антигравитационна“ материя, която би се отблъсквала от Земята, вместо да бъде привличана от нея. А това, както ми се струва, вече ни демонстрираха и летящият диск, и издигащият се като балон Черен октопод.

Наистина, ние хората не сме достигнали толкова далече, но нашите физици работят в лабораториите си над този проблем и вече са близо до първите резултати. Повярвайте ми, редакторе, в това отношение също не стоим като диваци пред огледалце!

— Другарю доцент, вашият здрав разум ме възхищава, но ние забравихме нещо твърде съществено: личното ви мнение относно мястото, откъдето е дошла космическата експедиция.

— С удоволствие ще ви го кажа, но с уговорката, че това действително е мое лично мнение, което трябва внимателно да се обмисли. Струва ми се, вече бяхте казали заглавието на вашия репортаж. Как беше точно?

— „Пътят на слепите птици“.

— Е, с тези „птици“ също не бих се съгласил, но както и да е. Те са първият основен пункт в моята хипотеза. Както „птиците“ от екрана, така и съществата, приличащи на двойни морски звезди, нямат никакви зрителни органи, които да изпълняват функциите на окото. Елементарното възприемане на светлината с телесната обвивка, което е типично за дъждовните червеи, въобще не е за вярване при такива сложни и развити организми. Какво ще кажете?

— Не знам.

— Наистина, не е много просто. Тези същества са от свят, където слънчевата светлина е слаба или където видимото слънчево излъчване не е преобладаващо и практически не играе никаква роля при ориентацията на организмите. Затова спокойно можем да отпишем Меркурий, по-точно неговата постоянно осветена половина, Венера и Марс.

— Значи не вярвате, че посещението е от Марс? Та нали...

— Момент, веднага ще ви обясня. Според горното съображение идва ред на Юпитер, който получава 27 пъти по-малко светлина от нашата Земя. Редакторе, погледнете през това стъкълце към прозореца. Това е сив фотофилтър и направените с него снимки трябва да се проявяват точно тридесет пъти по-дълго от обикновените, или той снижава слънчевата светлина до стойност, подобна на достигащата до Юпитер. Какво виждате?

— Абсолютно нищо. Тъмнина. Почакайте, сега вече различавам формите на осветените сгради, но съвсем неясно.

— Виждате ли, а навън е чудесен слънчев пролетен ден. Следващата планета, Сатурн, получава от благодатната слънчева светлина четири пъти по-малко и обикаля почти два пъти по-далеч от Слънцето, почти на един и половина милиарда километра. Уран и Нептун, да не говорим за Плутон, се движат във вечна тъмнина, и от тях нашето Слънце би изглеждало като една от звездите, която наистина е най-ярката, но все пак е само обикновена звезда. Разбира се, и в това е загадката, че нито Юпитер, нито Сатурн или Уран не могат да бъдат родина на живота, показан на екрана в каменната галерия.

— Защо?

— Всичко свидетелствува, че животът в света на нашите космически гости се е развил върху някаква твърда повърхност, накратко — върху земя. За съжаление структурата на споменатите три планети е подобна на структурата на Слънцето: вероятно техните основни елементи са водородът и някои други газове и благодарение на огромното налягане във вътрешността тяхната плътност превишава с около една трета плътността на водата. По-точно казано, на Юпитер тя е 1,34; Сатурн според „Космическите песни“ на Неруда, бедничкият, се състои само от „газови парцали“, има нищожна плътност от 0,69; на Уран се повишава до 1,56, а на Нептун до 2,27. Може би не сме

справедливи към нашите съседни планети, като смятаме, че те имат малки, твърди, метални ядра, обкръжени с дебел слой от газове, които ние наблюдаваме и погрешно смятаме, че те са истинската планета, но дори и там не би могъл да съществува живот от този вид.

— Другарю доцент, сега въобще нищо не разбирам. Изключихте всички планети, а въпреки това не вярвате, че експедицията е дошла от „съседите“ — планетарната система на някоя чужда звезда.

— Не съм свършил още. Юпитер и Сатурн имат свои спътници. Моля, ето ви снимка на четирите спътника на Юпитер, които наричаме Галилееви, тъй като този известен астроном ги е открил през 1610 година още щом насочил своя далекоглед към небосвода. Можете да ги видите и с театрален бинокъл. Другите осем спътника са много малки. Сатурн има девет спътника — също хубаво семейство, нали?

— Сигурно не мислите, че на такива малки небесни тела...

— Малки? Редакторе, само не обиждайте! Третият и четвъртият спътник на Юпитер — Ганимед и Калисто, са с диаметър над 5000 километра и са „дребосъци“ с големината на Меркурий. Ганимед дори е малко по-голям. Йо с диаметър 3300 километра, и Европа — с 2880 километра, също не са джуджета. А най-големият Сатурнов спътник — Титан, с диаметър почти 5000 километра, също не е по-малък от Меркурий.

Вече съжелявате за пренебрежението си, нали?

Най-интересното е, че всички тези спътници имат газова атмосфера, плътни тела са и най-вероятно са някогашни малки планети, планетоиди, уловени от притеглянето на гиганта Юпитер, дори изглежда, че тяхната атмосфера е активна — образуват се облаци (разбира се, не като тези нашите от водни пари), образува се скреж... накратко, това са много интересни спътници. На тях би могъл, казвам го с уговорка, да възникне живот, като този, който ни се представи под Снайфелс.

— Имате ли някакви доказателства в подкрепа на вашето твърдение?

— Да, и то не едно. Сега ще ги чуете, но всичко по реда си.

Условията на спътниците на Юпитер и Сатурн отговарят и на двете изисквания, твърда „земна“ повърхност и недостатъчна слънчева светлина. В такъв случай възниква следващият въпрос — кой е тогава източникът на живота в родината на странните космически

посетители, след като не е Слънцето. Слънцето, както ви е известно, е двигателят на живота на нашата Земя. Без него не биха могли да съществуват растенията, без тях биха загинали тревопасните, а също и месоядните животни. Животът би изчезнал. Ветровете биха утихнали, океаните биха се покрили с ледена броня, реките биха изсъхнали и мъртвата Земя би се лутала безцелно из космоса, докато някоя далечна звезда не я привлече с горещото си дихание.

Чуждият свят също трябва да има такъв „мотор“ на живота и това вероятно е излъчване от друг вид, по-различно от слънчевото. И тук идва на помощ новият раздел от астрономията, радиоастрономията, която изучава небесния свят не с телескопи, а с огромните чаши на радиотелескопите, все по-големи и усъвършенствувани.

През 1954 година американските изследователи Бърк и Франклин напразно си блъскали главите над апарата, който измервал силата на радиоизлъчването от Мъглявината на Рака в съзвездие Бик. Наложило се да прекъсват наблюденията всяка минута, тъй като писецът, отбелязващ кривата линия на регистриращата лента, бил измъкван от мястото си от силен импулс. Най-после двамата се досетили — виновникът за повредата бил Юпитер. Тази огромна планета, най-голямата в Слънчевата система е мощен източник на радиоизлъчване, насочено в два пояса далеч зад орбитите на откритите от Галилей спътници. Неговият източник са страшните бури, милиарди пъти по-силни от нашите летни градушки.

Редакторе, това звучи невероятно, но е истина. Та нали облаците от замръзнал амоняк се движат по екватора на Юпитер със скорост от 12 километра в СЕКУНДА, със скоростта на космическите ракети! При тези бури, също както при Слънцето (според новите проучвания Юпитер е на границата между звезда и планета), възникват, освен радиоизлъчването, и всички останали видове излъчвания. Видимата светлина се поглъща от гъстите облаци, но на спътниците все пак прониква силен поток от проникващо лъчение, подобно на това от рентгеновите апарати, урана и на другите радиоактивни елементи. Именно това е, редакторе, или най-малкото МОЖЕ ДА БЪДЕ „моторът на живота“ на нашите гости!

— Но това е невероятно! Та нали такова излъчване убива всичко живо, нали...

— Прав сте, другарю редактор, но не напълно. Малки дози от проникващата радиация дори стимулират растежа на растенията, а някои водорасли са твърде устойчиви и към силните дози. Естествено, то вреди на хората, а ядрените взривове заедно с ядрените оръжия са най-голямата опасност за човечеството. Ако превърнем в топлинна ядрената енергия, достатъчна за унищожаването на един човек, тя би се равнявала на топлината на чаша чай... Сега ви е ясно, че радиоактивността вреди на отделните органи и тъкани, но това не е така лесно за обяснение. Като че ли във всяка клетка има по една молекула, да я наречем „мишена“, която под влияние на радиоактивните лъчи умира, а заедно с нея и самата, милион пъти по-голяма, клетка. Това е в сила за земния живот, за хората, животните и растенията. Но ако някъде в Космоса се е развил живот, чиито клетки (ако въобще се състои от клетки) не само нямат „мишени“, които да умират от радиоактивността, а напротив — да вземат от нея необходимата им енергия? Това не е лоша възможност — например растенията усвояват едва 1/50 част от цялата слънчева светлина и не са в състояние да оползотворят лъчите, пренасящи най-голямата част от енергията, дори обратното — точно тя им вреди.

В нашия случай тези явно фантастични предположения са подкрепени от многобройни факти.

Преди всичко образите на „птиците“ в Дупката на свети Патрик в действителност биха могли да изпълняват ролята на светлинни източници, на лампи. Това означава, че съществата, които са ги вградили в скалите и са ги използвали, не само са били устойчиви към радиоактивното излъчване, но то им е служело, за да виждат, както ние използваме слънчевата светлина. Това обяснява защо у „птиците“ не откриваме очи или някакви подобни органи: просто за по-сигурно те са скрити във вътрешността им. Та нали лъчите ще проникнат и през „кожата“ на приличащите на морски звезди организми, както и на слепите „птици“.

Много сериозен аргумент в подкрепа на моите предположения са и образите на човешки скелети, посочващи местата с повишена радиоактивност. Доктор Каменик и неговите приятели са ги приели за мрачни символи, предупреждаващи за смъртна опасност. Смятам, че истината е значително по-проста, тъй като едва ли космическите посетители са могли да знаят нещо за зловещите представи, свързани с

тази съвсем невинна част на човешкото тяло: те **НАЙ-ВЕРОЯТНО СА РИСУВАЛИ ЧОВЕКА ТАКЪВ, КАКЪВТО СА ГО ВИДЕЛИ** в „светлината“ на радиоактивните лъчи, проникващи през тялото като рентгенова снимка. По същия начин са изобразени и „птиците“, както вие наричате тези същества. Странните криви линии по образите им в пещерата не са, както единодушно смятат биолозите и другите специалисти, само орнаменти, а реално изобразени твърди части от тяхното тяло, своеобразни „скелети“.

Моля ви, напишете всички тези изрази в кавички, защото ги използвам само за да направя истината по-понятна за вашите читатели. Естествено, това не означава, че там, откъдето са космическите посетители, ще срещнем наистина птици, подобни на земните.

И трето: движещата сила на машините на тази цивилизация е съвсем различна от нашата. В атмосферата на родната им планета липсва кислород, а следователно и огън. Двигателите с вътрешно горене и парните машини не са им познати. Те са развили и усъвършенствували съвсем други принципи, може би са създадени изкуствени мускули.

Това също не ни е съвсем непознато. На световното изложение в Брюксел ЕКСПО-58 в скромна стъклена кутийка е бил поставен един от най-интересните експонати: тъничко влакънце, което се скъсявало или удължавало в зависимост от разтвора, в който е било поставено. Изкуствен мускул — разгаданата велика тайна на живота... Редакторе, не зная дали ви се вярва или не, но и за земните жители това е бъдещето на техниката.

Прожекционните екрани в пещерата също подкрепят моите предположения. Подробностите на образите станаха ясни едва на филмите, чувствителни към невидимите ултравиолетови лъчи, въпреки че неизвестните посетители се бяха опитали с помощта на флуоресциращите екрани, подобни на телевизионните, да приспособят образа към човешкия начин на виждане. И едно последно доказателство: образът на Марс, за който вече говорихме, е много подробен, но в същото време доста се различава от нашите снимки на тази планета. Той много прилича на снимките, направени при ултравиолетова светлина. Подчертавам — прилича. Учените са единодушни, че най-вероятно този образ представя планетата така,

както би била видяна при още по-малки дължини на вълните, които засега са неуловими от нашите астрономически уреди.

— Другарю доцент, вие ми напомняте за най-интересния въпрос: защо именно Марс, който се намира само малко по-далече от Слънцето в сравнение със Земята, след като вие сам смятате, че космическото посещение идва от спътниците на Юпитер или на Сатурн? Може би се е отнасяло за завладяване на цялата Слънчева система?

— Не. Смятам, че това е било бягство.

— БЯГСТВО?

— Да, бягство. Чуйте:

Още през XVII и XVIII век на Юпитер са се наблюдавали признаци за катастрофа. В южния екваториален пояс, покрит и досега със слой от облаци, състоящи се най-вероятно от амоняк, метан и водород, започнал да се образува някакъв неясен облак, обикалящ около огромната планета. През 1831 година той рязко се увеличил и можел добре да се види. Съдбоносна била 1878 година, когато съвсем невинното облаче внезапно се превърнало в „Червено петно“, дълго 50 000 и широко 10 000 километра, което имало цвят на керемидата и се движело с невероятна скорост. Ние не знаем какво всъщност представлява това Червено петно, което понякога почти изчезва, както през 1915 и 1938 година, а друг път е ясно различимо от пръв поглед. Може би е гигантски къс от някаква материя, издигащ се в атмосферата, или пък следа от огромно вулканично изригване...

Във всеки случай на Юпитер се е появило нещо ново и изключително, което би трябвало да повлияе в значителна степен както на самата планета, така и на нейните спътници. Но Червеното петно не било единствената загадка. През 1905 година, неизвестно откъде, над Юпитер се появил продълговат сив облак, наречен от астрономите „Дантелата“, който очевидно преследвал „Червеното петно“ и приблизително на две години се сблъсквал с него, усилвал движението му и го обтичал, както реката тече около камък в коритото си. И, трето: четири години по-рано, през 1901 година, отново близко до Червеното петно се появила „Голямата южна тропическа катастрофа“, която също била по-бърза от Червеното петно и подобно на него също плавала под горните атмосферни слоеве, като се сблъсквала с тях, ускорявайки движението им. Интересно, нали?

— Много. Но все още не разбирам какво общо може да има между Червеното петно и Снайфелс.

— Сега ще разберете. Само чуйте последователността на събитията по години:

XVII и XVIII век — първите следи от Червеното петно:

краят на XVIII век — земетресение и чума в Исландия:

1861 година — Жул Верн намира доказателство за посещението под Снайфелс;

1862 година — спътниците на Марс не са били забелязани въпреки отличните условия;

1877 година — много астрономи едновременно ги откриват;

1878 година — внезапно се активизира Червеното петно;

1901 година — появява се „Голямата южна тропическа катастрофа“;

1905 година — появява се Дантелата;

1908 година — Тунгуският метеорит.

Ако направим такава табличка и вложим в нея малко фантазия, която естествено трябва здраво да бъде свързана с откритите под Снайфелс и преди това реални факти, можем да направим следното предположение: преди около 2000 години интелигентните същества, живеещи на Юпитеровите спътници, са посетили Земята. Те построили Баалбекската тераса в Антиливанските планини и са се опитали да предадат някои знания на хората, но напразно. С оглед на специфичните условия за техния живот, който, както изглежда, е протичал в затворени пространства и се е нуждал от силни радиоактивни източници, те създали своя база в ненаселената Исландия, и по-точно в пещерата под Снайфелс. През XVII век се появило зловещото Червено петно, с което не знаели как да се справят. Затова по-късно изпратили на Земята нова експедиция, която повторно установила, че тук условията за продължително заселване не са подходящи за тях и че не могат да разчитат на помощта и сътрудничеството на земните жители. Тогава построили тези екрани и оставили летящата чиния, която да им послужи като сигнал, че човечеството е достигнало такова ниво на техническото развитие, което дава възможност за взаимни контакти. Тази експедиция допуснала грешка при излитането или при кацането, резултат на което

било страшното земетресение, откъснало големи части от острова и активизирало вулканичната му дейност.

Освен това част от острова била радиационно заразена — лъчевата болест отслабила съпротивителните сили на местното население, което масово се заразявало от съвсем обикновен грип. Това било, според мен, точно онази „чума“. Сигурно знаете, че до най-ново време чума наричали всяка смъртоносна зараза без оглед на това, за какво заболяване действително се отнасяло. Затова през Европа преминали „чуми“ от едра шарка, туберкулоза, инфлуенца, истинска чума, петнист тиф и други подобни.

През това време на Юпитер катастрофата наближавала. Около 1870 година край най-близката планета, Марс, били построени два изкуствени спътника, на които се преселило част от населението, живеещо на Юпитеровите спътници. Това преселване било извършено точно навреме. През 1878 година спътниците на огромния Юпитер били вече необитаеми. Тогава започнало сражението с Червеното петно, което те се опитали да унищожат. Изпратената обратно на Юпитер експедиция предизвикала страшна буря — това именно била „Голямата южна тропическа катастрофа“ през 1901 година. След четири години бил направен нов опит. Била създадена Дантелата, чиято площ обхващала милиони квадратни километри. Но и този път борбата с Червеното петно, движещо се със скоростта на космически кораб около Юпитер, не била успешна. Експедицията от Юпитер, която се завръщала на Марс, загинала при опит за принудително кацане на Земята през 1908 година. Да, редакторе, това е Тунгуският метеорит, чиято траектория над Сибир е била насочена точно към Исландия...

Едва след изчерпването на всички възможности за връщане в родината им тези същества започнали да колонизират отдавна угасналия Марс. Петното на Лаокоон е първият видян от Земята признак. Ядреният взрив от 1956 година, ако не е бил сигнал за Земята, е бил част от техническите работи по повърхността на Марс или пък при прокопаването на необходимите подземни пространства.

Това харесва ли ви?

— Чудесно е! Много по-добро от приключенски роман. Другарю доцент, ако предположим, че имате право, ще бъде ли възможно да

установим контакт с тези същества и дори да работим заедно? Повечето учени се отнасят твърде недоверчиво към такава възможност.

— Мисля, че да. Знаете ли, аз наистина не вярвам във възможностите за братски прегръдки в Космоса със същества, напълно приличащи на хората или пък, още по-малко, напълно различни от тях, но мислещи по същия начин и разговарящи с помощта на някакви електронни машини съвсем свободно с нашите космонавти не само за времето, но и за далеч по-сложни неща. Всичко обаче свидетелствува, че въпреки абсолютните различия в начина на живот на съществата от Снайфелс в случая, все пак са налице двете основни изисквания за контакт помежду ни: те приличат на нас по ритъма на живот, по придвижването си във времето и пространството.

— Бихте ли могли да го обясните по-подробно на нашите читатели?

— Ще се опитам. Вижте, редакторе, животът на едnodневката, по-точно зрелият ѝ живот, продължава само един ден. В този единствен ден тя се излюпва от ларвата, съзрява полово, снася яйцата си и умира. Целият живот е концентриран в няколко часа и протича десетки хиляди пъти по-бързо отколкото при човека. Времето на едnodневката тече десет хиляди пъти по-бързо от човешкото. А животът на бактериите — може би милиони пъти. Но времето и за хората не е едно и също. Един-единствен ден за едногодишното дете е равен на 1/365 част от живота му; денят на десетгодишното дете вече е десет пъти по-малка част от неговия живот, с десет пъти по-малко преживявания, а при петдесетгодишния мъж един такъв ден е едва една петдесета част от това, което този ден е бил на едногодишната му възраст. Не мислете, че това са някакви мои измишльотини. Раните и драскотините на децата заздравяват, така да се каже, пред очите ни, а раните на старите хора — много по-бавно. За децата денят е безкраен, а за старците годините летят невероятно бързо.

И обратното. Виждали сте огромните костенурки от Галапагоските острови — има ги в зоологическата градина в Прага. Смята се, че възрастта на най-голямото от тези странни и бавни животни е триста години. Времето за тези костенурки преминава пет пъти по-бавно, отколкото за човека...

Хората могат да установяват контакт само със съществата, които имат приблизително еднакъв ритъм на живот. Това все пак го

разбирате, нали? А придвижването във времето и пространството? Представете си, а това можете да си представите много добре, същества, чието придвижване е бавно като растежа на дървото или пък бързо като полета на стършеца, който на къси разстояния развива скорост от 1300 километра в час, почти като свръхзвук изстребител. Движението само по себе си не означава много, но то е израз на цялостния ритъм на живот, а може би и на мисленето, и на възприятията. То им съответствува и се съгласува с тяхното развитие.

Третият „екран“ ни даде още една надежда. Изглежда, че поне някои от съществата, които биха могли да бъдат носители на разум, живеят групово, подобно на хората. Редакторе, това е много важно условие за взаимното разбирателство, а може би е и възможност за контакт.

— Да, но хората... и безглавата морска звезда...

— Редакторе, да не би да сте очаквали марсиански красавици? Колекцията от човешките представи за жителите на другите планети е всъщност хумористичен парад на наивността и дори на невежеството. Тогава все още не е съществувала астробиологията.

Но предвид това, че вероятно основата на живота на посетителите на Снайфелс е съвсем различна — тяхната форма, а може би и „психология“ си приличат изненадващо с нашите. И точно тук е голямата надежда.

— Още един, последен въпрос, другарю доцент, кога според вас ще бъде предприет опит за установяване на контакт?

— Редакторе, няма да се разсърдя, ако това стане още тази вечер. Главно защото една такава операция по всяка вероятност ще изисква обединените усилия на цялото човечество, както в годините на геофизиката. А тези обединени усилия са зората на нова епоха, когато хората най-после ще станат хора: задружни жители на нашата планета.

ПИСМОТО НА ДОКТОР БЕЛКЕ ДО ДОКТОР КАМЕНИК

Скъпи Ййри,

Възможно ли е поне малко да не тъгуваш за Исландия? При нас е пролет, истинска, неподправена, исландска пролет. Въздухът е свеж, тревата е зелена като смарагд и гъста като на най-доброто игрище за голф, зимата е прогонена напълно. Морето е синьо като — е, както може да бъде синьо морето. Не тъгуваш ли?

Добре ме познаваш. Дори насън не би ми хрумвало да те питам, ако нямах възможност да те поканя. А аз имам. Каня те за сътрудник в Световния институт по космически контакти — тъкмо започваме да го изграждаме — познай къде? Разбира се, точно в кратера, в подножието на Снайфелс. Летището за вертолети вече е готово, възената линия от Стапи до Скартарис — също. Първите стени вече се издигат. Обсерватория, биологическа лаборатория, кабинети по кибернетика, психология и всичко останало. Точно сега на северния връх поставят огромен бетонен куп, част от основата на гигантския радиотелескоп, който ще бъде по-голям от досегашния първенец в Джордъл-Банк край Манчестър.

Зная всичко това съвсем сигурно — вчера отидох да видя моята лаборатория. Засега из нея свободно духат ветровете, даже няма и стени, а само ъглови колони и скеле от стоманени тръби, но това наистина е моята лаборатория за изучаване психологията на „извънземните“. Странна професия е астропсихологията, нали? Но не съвсем. Откритията в Снайфелс ни дадоха прекрасни възможности за всякакви изследвания. Сега в тях са се заровили цели групи от биолози, химици, астрономи и атомни физици. Съвсем единодушно бе изразено желание за системно проучване на психологията на космическите посетители. В края на краищата материали има много. Образите от екраните, тяхното редуване и устройството им, показването на техните постъпки и защитните им реакции, кадрите със сраженията и работата, изобразяването на действителността върху

рисуноките със споменатия бял метал и така нататък — накратко, това е работа за години, може би и за десетилетия. Освен това програмата на моя отдел — ако мога така гордо да го нарека още отсега — е значително по-широка. Искаме с всички сътрудници заедно още един път основно да проучим старите приказки и легенди, да проверим и да сравним разказите на очевидците за летящите чинии, да потърсим в приказките и народните легенди, да се опитаме да открием други нишки в разказите на евенките за Тунгуския метеорит — да продължавам ли още да те изкушавам?

Тук се организира съвсем ново отделение по експериментална астробиология. Също новост. Досега астробиологията, повече или по-малко, беше зависима от резултатите на астрономическите наблюдения и от сравненията със земните категории. Днес вратите пред нас се отвориха още по-широко. Цял куп предположения трябва да бъдат проверени експериментално, първите изводи и предположения на биолозите очакват най-строгата си критика... Е, можеш да си представиш и сам! Упълномощен съм да ти предложа място точно в това отделение, където ще се срещнеш с приятели от няколко националности, но при едно-единствено условие — да се изясни всичко, което днес изглежда неразрешимо. Да изчезнат тайните, като се разгадаят.

А ти винаги си искал точно това, нали, Ййри?

В случай че приемеш моето предложение, което същевременно е и мое желание, и молба, можеш да долетиш след два месеца заедно с останалите чехословашки учени, които ще работят в нашия институт. Вярвам, че поне една година ще работим заедно — та нали зад твоята сериозна физиономия на хирург се крият биолог, ентомолог, любител на тайните и приключенията. Ще дойдеш ли?

Твой Гвюдмюндюр Белке

10.V.1963 г.
Хабнафьордюр

P.S.

Ако случайно познаваш някой фотограф (може да бъде и жена), доведи го със себе си. Тук сме осигурили място за него и работа колкото щеш.

31

**ТЕЛЕГРАМА НА ДОКТОР КАМЕНИК ДО ДОКТОР
БЕЛКЕ**

ЩЕ ДОЙДЕМ АЛЕНА СТОП ДЛЪЖНИ СМЕ СТОП
НЕ ИЗДЪРЖАМ ПРАГА СЛЕД КАТО ДУПКАТА СВЕТИ
ПАТРИК НАРЕЧЕНА ПЕЩЕРАТА НА КАМЕНИК СТОП
КОЛЕГИТЕ ВЕЧЕ МЕ НАРИЧАТ СВЕТИ ПАТРИК СТОП
ИЙРИ И АЛЕНА

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.